

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ круглого столу

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

17 квітня 2024 року

ДОНЕЦЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ
КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСНА ПРОКУРАТУРА

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

КРУГЛОГО СТОЛУ

**«ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ТА
ГРОМАДСЬКОСТІ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ
КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ
У ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ»**

17 квітня 2024 року

м. Кропивницький

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голова: ТУЛНОВ Валентин – декан факультету № 3 Донецького державного університету внутрішніх справ, підполковник поліції, кандидат юридичних наук, доцент

Заступник голови: ВОЛОБОЄВ Артур – завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 3 Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії

Члени редакційної колегії:

ПЕКАРСЬКИЙ Сергій – доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 3 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ГАБОРЕЦЬ Ольга – доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 3 Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії, доцент

ЛУНГОЛ Ольга – доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 3 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент

Взаємодія державних органів та громадськості у сфері протидії кримінальним правопорушенням у центральних регіонах України:
В31 *збірник матеріалів круглого столу (м. Кропивницький, 17 квітня 2024 р.).*
Кропивницький: ДонДУВС, 2024. 279 с.

Збірник містить доповіді учасників та учасниць круглого столу «Взаємодії державних органів та громадськості у сфері протидії кримінальним правопорушенням у центральних регіонах України», що відбувся 17 квітня 2024 року на базі Донецького державного університету внутрішніх справ.

Видання розраховане на здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) освітніх рівнів вищої освіти, аспірантів (ад'юнктів), співробітників Національної поліції України, представників правоохоронних органів, а також всіх, хто цікавиться актуальними питаннями протидії кримінальним правопорушенням.

Упорядники збірника не несуть відповідальності за практику використання мовних норм та поданих фактів в авторських матеріалах.

ЗМІСТ

ВСТУПНІ СЛОВА

9

СЕКЦІЯ 1. СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Бондар В. С. Окремі питання протидії злочинам, пов'язаним із встановленням, здійсненням, поширенням або застосуванням злочинного впливу	14
Дубина Ю. Ю. Шахрайство з використанням електронно-обчислювальної техніки	17
Застава А. В. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами в умовах правового режиму воєнного стану	22
Туренко О. С. Соціокультурні чинники кризового стану взаємовідносин держави і суспільства та напрями подолання цього явища у сфері протидії кримінальним правопорушенням	24
Охріменко М. О. Роль громадськості у підвищенні ефективності протидії кримінальним правопорушенням у центральних областях України на яких не відбувались сухопутні бойові дії: аспекти співпраці з державними органами	27
Полтавський Д. В. Аналіз сучасних трендів кібершахрайства	30
Ткаченко Д. А. Current analysis and trends of cybercrime development in central regions	32

СЕКЦІЯ 2. ЗАХОДИ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ГРОМАДЯН ТА ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ГРОМАД У ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Безруков Д. В. Організація діяльності ювенальної превенції в умовах воєнного стану	34
Габорець О. А. The impact of cyber threats on community and citizen security: analysis and perspectives on resolution	36
Габорець О. А., Шаєц Є. О. Аналіз кіберзагроз для громадських структур: виклики та можливості для забезпечення безпеки	37
Коваленко Н. О. Адміністративні процедури діяльності медіатора в Україні: взаємодія громадського суспільства та органів правопорядку	38
Компанієць О. В. Законодавче врегулювання організації та проведення мирних зібрань: шляхи вирішення у воєнний та післявоєнний час	41

Копотун І. М. Особливості загроз безпеці України в умовах дії правового режиму воєнного стану	44
Сирмамійх В. В. Патрулювання міст та виявлення порушень громадського порядку в умовах воєнного стану	47
Супрун В. М. Взаємодія інститутів громадськості суспільства та органів держави у сфері протидії корупційним правопорушенням	49
Тулінов В. С. Соціальний і правовий захист осіб, залучених до негласного співробітництва	51
Хитровський Д. В. Добročесність як принцип взаємодії громадського суспільства та органів держави в сучасних умовах	53
Шостак І. О. Формування культури здоров'я правоохоронців як умова професійної підготовки	55
Амангелдієва А. А. Інноваційні підходи до захисту інформаційної безпеки для запобігання кіберзлочинності	58
Бардусов Д. В. Професіограма оперуповноваженого карного розшуку для забезпечення безпеки громадян	59
Гафткович Р. Роль теорії держави і права у формуванні правової свідомості та правової культури	63
Дудник А. О. Протидія проявам тероризму та колабораціонізму в умовах війни: забезпечення безпеки громадян у центральних регіонах України	65
Клименко В. Формування спеціально-фахових умінь та навичок у роботі поліцейського в умовах воєнного стану	67
Кононенко М. Забезпечення національної безпеки громадян України та протидія кримінальним правопорушенням пов'язаних з тероризмом у центральних регіонах України	69
Муренець Т. В. Право на повагу до приватності і сімейного життя: особливості реалізації в Україні у сучасних умовах	73
Онопрієнко М. О. Оперативно-розшукова діяльність у протидії злочинам корупційної спрямованості в умовах воєнного стану	77
Шамкий Н. Підзаконна відомча норматворчість в умовах воєнного стану	80

СЕКЦІЯ 3.

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ПРОФІЛАКТИКА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Вітвіцький С. С. Особливості запобігання злочинам проти основ національної безпеки в умовах воєнного стану	82
Волобоєв А. О., Джантіміров М. О. Використання ресурсів OSINT у протидії кібершахрайству в умовах воєнного стану	84
Галімска І. І. Фізична підготовка майбутніх правоохоронців на етапі навчання у закладі вищої освіти	87

Галімський В. О. Формування психоемоційної стійкості майбутніх правоохоронців засобами кіокушинкай карате	89
Головкін С. В. Особа колабораціоніста як елемент криміналістичної характеристики	92
Дерев'янченко Ю. П. Взаємодія підрозділів кримінальної поліції з громадськістю під час запобігання та розкриття злочинів проти власності	94
Жежера В. Застосування спеціальних знань у протидії кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану	97
Карпенко А. В. Місце центрального соціально-економічного регіону у географії наркозлочинності	98
Коваленко В. В. Деякі особливості організації і тактики допитів членів організованої групи чи злочинної організації	104
Колесова О. В. Діяльність органів дізнання в умовах правового режиму воєнного стану	107
Кузьмін Р. Ю., Бондаренко Є. С. Запобігання злочинності та профілактика кримінальних правопорушень у центральних регіонах	109
Літун О. О. Встановлення правового статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин	111
Мішустін В. В. Тактичні завдання на початковому етапі розслідування масових заворушень	113
Пекарський С. П. Особливості взаємодії підрозділів Національної поліції при запобігання злочинності та профілактики кримінальних правопорушень	116
Пономарьова Т. І. Запобігання примусовій депортації неповнолітніх в умовах воєнного стану	118
Пупинін О. М. Радіотехнічне обстеження місця події, як один із дієвих заходів встановлення осіб, причетних до вчинення воєнних та інших злочинів на деокупованих територіях	122
Тарасенко І. В. Запобігання злочинності та кримінальним правопорушенням: нові підходи. Розвиток цифровізації в регіоні	125
Тимошенко Л. В. Значення та вплив на суспільство привласнення та розкрадання гуманітарної допомоги	129
Трофименко Р. В. Шляхи розвитку системи Страткому та її складових, зокрема у сферах протидії кримінальним загрозам	133
Федчак І. А. Сутність та зміст концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing – EBP)	138
Цимбаленко К. В. Протидія використанню інформаційної системи «Шлях» із протиправною метою	141
Багаутдінова М. М. Ефективність співпраці між підрозділами кримінальної поліції та іншими правоохоронними органами при розшуку злочинців: різниця між мирним життям та воєнним станом	143
Бойко Р. В. Цифрові інновації в запобігання злочинності та профілактиці кримінальних правопорушень	144

Буханцов В. В. Тактичні засади діяльності підрозділів кримінальної поліції з протидії організований злочинності	146
Власова В. Умови воєнного стану як кваліфікуюча ознака кримінального правопорушення	148
Ворона Д. С. Використання інформаційних технологій в діяльності Національної поліції України	150
Дуняшенко О. О. Запобігання злочинності та профілактика кримінальних правопорушень у центральних регіонах України. Кримінально-правові заходи протидії	153
Жмак Д. А. Вплив взаємодії поліції з громадськістю на протидію кримінальним правопорушенням в Дніпропетровській області	155
Карпець Т. І. Взаємодія Національної поліції з громадськістю за допомогою інформаційних технологій	158
Коломієць І. О. Information and analytical support for the activities of criminal police units under martial law	161
Комарцова А. Д. Взаємодія органів виконавчої влади з громадянами щодо боротьби зі злочинністю на всій території України: аналіз сучасного стану по регіонах та шляхи покращення співпраці	162
Ломов А. В. Взаємодія слідчих та працівників кримінальної поліції під час досудового розслідування	164
Лунгуляк Я. В. Протидія кримінальним правопорушенням, пов'язаних з обігом товарів, предметів, речовин заборонених до цивільного обігу	166
Маржан Є. В. Взаємодія органів, уповноважених розшукувати осіб, зниклих безвісти за особливих обставин	168
Михайленко С. Протидія торгівлі людьми	170
Петренко Д. В. Сучасні виклики у боротьбі з кіберзлочинністю	174
Поліщук Д. О. Тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності: законодавча регламентація та практичний аспект	176
Середюк О. Міжнародні стандарти правоохоронної діяльності в мирний час та в умовах воєнного стану	180
Сосько А. О. Застосування інформаційно-пошукових систем органами Національної поліції України	182
Торгало П. Р. Аналіз проблем безпеки Інтернету речей (IoT) з метою запобігання злочинності	184
Хижня О. О. Роль законослухняних громадян у виявленні та запобіганні кримінальним правопорушенням у великих містах центральних регіонів України	187
Южека Р. С. Сучасні шляхи щодо запобігання злочинності та профілактики кримінальних правопорушень у центральних регіонах України	190

СЕКЦІЯ 4.

ПРОТИДІЯ КОЛАБОРАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В ПАРТНЕРСТВІ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Акімов А. В. Формування державної політики щодо протидії колабораційній діяльності	194
Волобоєв А. О. Щодо використання негласного апарату підрозділами кримінальної поліції в період військової агресії	197
Коваленко А. В. Взаємодія органів досудового розслідування з органами місцевого самоврядування, місцевими військовими адміністраціями під час розслідування та профілактики колабораційної діяльності	200
Ковальова О. В., Ципа С. І. Особливості протидії колабораціонізму в умовах воєнного стану в Україні	202
Кухар В. В. Колабораціонізм: історичний аспект	204
Абусова К. Щодо питання доказування злочинів пов'язаних з колабораційною діяльністю	208
Дробаха М. М. Практичні аспекти доказування злочинів про колабораційну діяльність	211
Єфремов О. А. Розкриття колабораційної діяльності: окремий аспект	214
Мазур У. С. Проблеми доказування фактів колабораційної діяльності: окремий аспект	216
Пулим Г. С. Organizational and tactical principles of using covert agents in documenting criminal acts of collaborators and perpetrators of war crimes	219
Симоненко А. А. Боротьба правоохоронних органів з проявами колаборації за допомогою громадськості	221

СЕКЦІЯ 5.

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ – НОВІ ВИКЛИКИ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Баланенко А. Ключові виклики внутрішньо переміщених осіб під час міграції	224
Гапона В. М. Міграційні процеси в умовах правового режиму воєнного стану в системі розвитку територіальних громад	225
Пекарська Є. О. Евакуаційні заходи	228
Тімчак А. Р. Вплив міграційних процесів на рівень злочинності в центральних регіонах України	231

СЕКЦІЯ 6.

ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ ТА БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ В ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Дробенко Д. Ф. Охорона довкілля в центральних регіонах України в умовах збройного конфлікту	234
Єлаєв Ю. Л. Суспільні відносини в галузі охорони атмосферного повітря, як об'єкт кримінального правопорушення	237
Удод А. М. Відповідальність юридичних осіб за вчинення злочинів проти довкілля	238
Дуняшенко О. О. Охорона довкілля в центральних регіонах України в умовах війни в системі екологічного права	240
Макаринська А. В. Роль блокчейн технологій у забезпеченні кібербезпеки бізнесу	242

СЕКЦІЯ 7.

ТРАВМИ ВІЙНИ: ЇХ ПОДОЛАННЯ ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ

Височин О. О. Перша психологічна допомога дитині в діяльності ювенальної превенції	245
Волошина О. В. Застосування симулятивних засобів навчання під час домедичної підготовки поліцейських	248
Лунгол О. М. ІТ-технології у подоланні травм війни та реабілітації	250
Лунгол О. М., Позігун Б. В. Перспективи використання технологій віртуальної реальності (VR) у подоланні травм війни та реабілітації	252
Миронов Ю. О. Формування стресостійкості поліцейського при застосуванні фізичної сили	254
Нестройний О. О., Бойко Н. О. Реабілітація травм війни військовослужбовців на базі Державної установи «Територіально-методичне об'єднання МВС України по Кіровоградській області»	257
Ткаченко І. М. Війна та її руйнівний вплив на життя українських дітей: теоретико-правові аспекти	260
Багаутдінова М. М. Травми війни: їх подолання та реабілітація	263
Баланенко А. Д. Головні травми війни та їх подолання	265
Барнічко С. Віктимологія жертв війни	268
Буякова І. О. Травми війни: їх подолання та реабілітація	270
РЕЗОЛЮЦІЯ	273

ВСТУПНЕ СЛОВО

**ректора Донецького державного університету внутрішніх справ,
доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України,
полковника поліції
Сергій Сергійовича ВІТВИЦЬКОГО**

Шановні гості та колеги!

Від імені Донецького державного університету внутрішніх справ вітаю учасників круглого столу «Взаємодія державних органів та громадськості у сфері протидії кримінальним правопорушенням у центральних регіонах України».

З перших днів свого функціонування у м. Кропивницький Донецький державний університет внутрішніх справ докладає зусиль до наближення нашої спільної перемоги. Одним із напрямів зазначеної діяльності є організація спільних платформ для обговорення сучасних проблем правоохоронної діяльності, на яких розроблюються рекомендації з підвищення ефективності функціонування системи захисту прав людини та громадянина, держави та державності. Сьогодні ми всі гостро відчуваємо відповідальність за майбутнє суверенної та незалежної України.

За сприяння та підтримки органів державної влади та органів місцевого самоврядування наш Університет продовжує науковий дискурс з актуальних питань протидії кримінальним правопорушенням. Як ніколи, сьогодні, від ефективної взаємодії державних органів та громадськості визначаються залежить безпека громадян та публічна безпека громад. Міграційні процеси, які інтенсифікувалися через евакуацію громадян поставили перед нами нові виклики в системі розвитку територіальних громад. Рівень злочинності як в центральних регіонах, так і по всій Україні визначає пріоритетність спільних заходів щодо запобігання злочинності та профілактики кримінальних правопорушень. Протидія колабораційній діяльності вимагає теоретичного обговорення практичних результатів діяльності правоохоронних органів, які входять до складу сил безпеки та оборони України.

Групою пріоритетів діяльності Національної поліції України на 2024 рік було визначено «Безпечну громаду та формування безпечного середовища». Сьогодні – це фокус нашої спільної роботи.

Констатуємо, що розвиток партнерських відносин з громадськістю свідчить про стійкі демократичні основи українського суспільства. Як приклад – бізнес, органи місцевого самоврядування, некомерційні організації, громадськість, правоохоронні органи розвивають волонтерську діяльність, визначають механізми подолання травм війни, реабілітації поранених, травмованих. За ініціативи МВС впроваджується проєкт безпечного освітнього середовища.

Для мене особливо приємно вітати на сьогоднішньому круглому столі в якості організаторів начальника Головного управління Національної поліції в Кіровоградській області полковника поліції Романа Козьякова та керівника Кіровоградської обласної прокуратури старшого радника юстиції Яна Стрелюка.

До роботи круглого столу долучились керівники та практичні працівники структурних підрозділів Головних управлінь Національної поліції, відділу протидії кіберзлочинам, Служби безпеки України, судових органів, представники громадських об'єднань та органів місцевого самоврядування, співробітники наукових лабораторій і професорсько-викладацький склад закладів вищої освіти.

Впевнений, що об'єднавши наші зусилля ми зможемо окреслити новий вектор ефективної взаємодії між державними органами та громадськістю у сфері протидії кримінальним правопорушенням у центральних регіонах України.

Бажаю плідної роботи, цікавих дискусій та позитивних емоцій від спілкування з однодумцями!

ВСТУПНЕ СЛОВО
начальника Головного управління Національної поліції
в Кіровоградській області, полковника поліції
Романа Сергійовича КОЗЬЯКОВА

Шановні учасники круглого столу, колеги!

Насамперед, хочу подякувати за запрошення на цей захід керівництву Донецького державного університету внутрішніх справ. Вдячний науковому та викладацькому складу навчального закладу, представникам державних органів та інших відомств, які долучилися до спільної роботи.

Питання, які запропоновані до наукового обговорення сьогодні стосуються напрацювання спільних алгоритмів роботи у протидії кримінальним правопорушенням, виявлення і припинення яких належить зокрема і до компетенції Національної поліції України.

Учасниками круглого столу від Головного управління Національної поліції в Кіровоградській області є представники кримінальної поліції, карного розшуку, кримінального аналізу, підрозділів превентивної діяльності.

Формат заходу зумовлений особливостями нашої роботи в умовах воєнного стану в контексті трансформації правозастосовної діяльності правоохоронних органів в особливий період. Заплановано обговорення інноваційних підходів у роботі, обмін досвідом, впровадження нових форм і методів діяльності, спрямованої на протидію кримінальним проявам.

Наше головне завдання – захист національної та економічної безпеки Країни, законних прав та інтересів громадян, взаємодія правоохоронців, державних органів та громадськості для ефективного виконання цих завдань.

Тож, я бажаю усім учасникам круглого столу плідної роботи, цікавих дискусій та нового досвіду.

Успіхів Вам!

ВСТУПНЕ СЛОВО
керівника Кіровоградської обласної прокуратури,
старшого радника юстиції
Яна Володимировича СТРЕЛЮКА

Шановні гості та учасники наукового заходу!

Від імені Кіровоградської обласної прокуратури вітаю всіх, хто долучився до роботи круглого столу «Взаємодія держаних органів та громадськості у сфері протидії кримінальним правопорушенням у центральних регіонах України».

В умовах правового режиму воєнного стану суспільство є ключовим партнером прокуратури, тому довіра до прокуратури й органів правопорядку – необхідна умова для подолання злочинності як в державі в цілому, так і в центральних регіонах України. З метою забезпечення громадської безпеки та законності Кіровоградська обласна прокуратура, керуючись принципами верховенства права, забезпечує дотримання конституційних прав і свобод людини, координує формування кримінально-правової політики та діяльність органів правопорядку Кіровоградської області.

Найважливіші орієнтирами у діяльності Кіровоградської обласної прокуратури є повага до прав і свобод, честі та гідності людини, прагнення захищати людину, її життя і здоров'я, недоторканність та безпеку, висока довіра до роботи прокурорів.

За останні два роки окрім загально-кримінальної та економічної злочинності прокурори органів прокуратури Кіровоградської області також забезпечують процесуальне керівництво по кримінальним провадженням, розпочатим за фактами вчинення злочинів, пов'язаних з повномасштабною агресією проти України.

Як приклад, у 2023 році жителька Кіровоградської області була засуджена до довічного ув'язнення за державну зраду. Жінка передавала російським спецслужбам дані про українські оборонні підприємства. У суді прокурори довели, що 22-річна жінка за винагороду співпрацювала з представниками спецслужб російської федерації. Вона збирала та передала відомості про об'єкти військової та критичної інфраструктури, які розташовані на територіях Кіровоградської та Полтавської областей.

Мешканець Кропивницького, який переїхав до нашого міста з Запоріжжя, був обвинувачений у тому, що під час воєнного стану створив проросійський Телеграм-канал, де закликав не визнавати державні кордони України. Документуються і факти колабораціонізму.

Усі ці результати досягаються завдяки спільній роботі з органами правопорядку, громадкістю та органами місцевого самоврядування. Вважаю, що практичні питання протидії кримінальним правопорушенням у центральних регіонах України неодмінно потребують наукового обговорення. І це надасть можливість визначити пріоритети для подальшої спільної діяльності.

Бажаю всім плідної роботи, продуктивного обміну науковими знаннями та практичним досвідом!

ВСТУПНЕ СЛОВО
члена Кіровоградської обласної ветеранської організації
ГО «Асоціація ветеранів МВС України»
Віктора Михайловича ПАЩЕНКА

Шановні колеги та учасники круглого столу!

Вітаю вас від імені Кіровоградської обласної ветеранської організації ГО «Асоціація Ветеранів МВС України». Для мене велика честь вітати вас на цьому заході, присвяченому важливим питанням, які стосуються нашої спільної справи та майбутнього.

Заходи, подібні до цього, створюють неперевершену можливість для обміну ідеями, досвідом та знаннями, що є ключовим елементом нашої спільної роботи.

Я впевнений, що цей круглий стіл принесе багато цінних інсайтів і сприятиме подальшому розвитку нашої організації та покращенню умов для ветеранів.

Бажаю всім плідної роботи, цікавих дискусій та конструктивних висновків. Нехай цей захід стане початком нових успіхів і досягнень!

ДОПОВІДІ УЧАСНИКІВ ТА УЧАСНИЦЬ КРУГЛОГО СТОЛУ

СЕКЦІЯ 1.

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Бондар Володимир Сергійович,

*декан факультету підготовки фахівців для підрозділів поліції
Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1552-4555>*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ ВСТАНОВЛЕННЯМ, ЗДІЙСНЕННЯМ, ПОШИРЕННЯМ АБО ЗАСТОСУВАННЯМ ЗЛОЧИННОГО ВПЛИВУ

Питання протидії злочинам, пов'язаним із встановленням, здійсненням, поширенням або застосуванням злочинного впливу, не втрачає актуальності в умовах військової агресії РФ проти України.

За даними Офісу Генерального прокурора за 2023 рік обліковано кримінальних правопорушень, учинених в організованих формах, передбачених Кримінальним кодексом України (далі – КК України): ст. 255 – 206, особам вручено повідомлення про підозру – 140; ст. 255-1 – 65, особам вручено підозру – 45; ст. 255-2 – 11, особам вручено підозру – 9; ст. 255-3 – 5, особам вручено підозру – 3; ст. 256 – 4; ст. 257 – 5; ст. 258-3 – 142; ст. 260 – 100; ст. 392 – 1 [4].

Зазначене підтверджує тезу про збільшення динаміки фактів учинення кримінально-протиправних діянь в організованих формах. Найбільш розповсюдженими видами організованої злочинності є вчинення злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зброї, наркотичних засобів, торгівлею людьми, у сфері суспільної моралі (ст.ст. 300-303 КК України), шахрайства, незаконні заволодіння транспортними засобами, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України), злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (ст.ст. 364-370 КК України), злочини у сфері господарської діяльності (ст.ст. 199-233 КК України, у тому числі незаконна діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей (ст. 203-2 КК України), легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК України), а також злочини у сфері використання електронно-обчислювальних мереж (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку (ст.ст. 361-363-1 КК України).

Найбільш ефективно протидіють злочинам зазначеної категорії органи правопорядку Кіровоградської, Житомирської, Одеської, Хмельницької та

Дніпропетровської областей.

Незважаючи на те, що такі злочини переважно вчиняються під керівництвом суб'єктів підвищеного злочинного впливу, за участі не менше трьох осіб, з чітким розподілом ролей, мають місце випадки неналежної фіксації кримінально-протиправної діяльності та, як наслідок, особам інкримінуються протиправні дії за ст. 255-1 КК України без зазначення, в чому саме полягає встановлення та поширення злочинного впливу та на яку саме кримінально-протиправну діяльність.

Так, у кримінальному провадженні № 1202311000000247 від 12.04.2023 за підозрою ОСОБА-1, у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 255-1, ч. 4 ст. 189 КК України, слідчим СУ ГУНП в Київській області встановлено, що підозрюваний, будучи особою, яка перебуває в статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, висунув вимогу потерпілому передати грошові кошти у розмірі 30000 грн. Разом із тим, дані про встановлення або поширення ОСОБОЮ-1 злочинного впливу в матеріалах кримінального провадження відсутні, а вчинене ним вимагання повністю охоплюється складом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 189 КК України.

Недостатня увага суб'єктів доказування з боку обвинувачення питанням організації процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних проваджень про злочини вказаної категорії призводить до порушення вимог ст.ст. 2, 9, 28 КПК України щодо забезпечення швидкого, повного, неупередженого розслідування та додержання розумних строків кримінального провадження.

Зокрема, у кримінальному провадженні № 12022020000000021, розпочатому за ч. 1 ст. 255-1 КК України за фактом встановлення та поширення злочинного впливу на території Вінницької області злочинним об'єднанням, до якого входять суб'єкти підвищеного злочинного впливу, досудове розслідування проводиться безсистемно, безпланово, епізодично та за відсутності належного прокурорського нагляду.

Унаслідок неефективної організації досудового розслідування, у тому числі проведення понад 20 обшуків, в активних учасників угруповання не відшукано важливих доказів їх кримінально-протиправної діяльності. Водночас обшук в організатора об'єднання взагалі не ініціювався.

У результаті за два роки досудового розслідування не зібрано достатніх доказів щодо організації кримінально-протиправної діяльності об'єднання, його ієрархічності, розподілу ролей.

Результатом досудового розслідування в таких випадках є закриття кримінального провадження на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України.

Як наслідок, лише у кожному третьому кримінальному провадженні, у яких триває досудове розслідування, повідомлено про підозру (23 з 74). Найбільший залишок таких кримінальних проваджень у Дніпропетровській, Кіровоградській і Хмельницькій областях.

Зокрема, в провадженні органів правопорядку Дніпропетровської області перебуває 20 кримінальних проваджень, пов'язаних із встановленням або поширенням злочинного впливу, у яких про підозру повідомлено лише одній особі

в одному кримінальному провадженні.

Додаткової актуальності набуває питання тривалого судового розгляду у кримінальних провадженнях цієї категорії та винесення вироків учасникам і керівникам злочинних спільнот.

На розгляді у судах перебувають 136 кримінальних проваджень, найбільше – у Дніпропетровській, Житомирській, Кіровоградській та Одеській областях.

Водночас, у 2023 році винесено лише чотири вирoki, які набрали законної сили, за ст. 255-2 КК України, два – за ст. 255-1 КК України, один – за ст. 255-2 КК України.

Щодо стану судової репресії у кримінальних провадженнях, пов'язаних з поширенням злочинного впливу, а також практика що склалася відносно застосування інституту угод (ч. 5 ст. 65 КК України). Такі угоди передусім необхідні для розкриття саме злочинів, учинених у співучасті, особливо в тих випадках, коли не вдається задокументувати діяльність злочинних об'єднань і припинити їх подальше функціонування.

Загалом засуджено 9 осіб, з яких 4 – за угодами про визнання винуватості, однак до реального позбавлення волі лише 3.

Так, 31.03.2023 вирокom Соснівського районного суду міста Черкаси засуджено двох осіб, які встановлювали та поширювали злочинний вплив на території Черкаської області, зокрема щодо збуту наркотичних засобів, і призначено покарання із застосуванням ст. 75 КК України у вигляді позбавлення волі строком на 5 років із встановленням іспитового строку на 2 роки. При ухваленні вироку судом не враховано тяжкість вчиненого злочину, його суспільну небезпеку та мотиви вчинення, а також особи обвинувачених.

Зазначене актуалізує необхідність продовження наукових розвідок у цьому напрямі, з метою: 1) виокремлення фактів, які підлягають дослідженню як елементи обставин, що складають предмет доказування по кожному епізоду, який розслідують; 2) виявлення основних ознак цих фактів; 3) конкретизації сфери та засобів діяльності з виявлення джерел та носії інформації про ці факти.

Список використаних джерел:

1. Ангелуца Н.П., Негода А.С. Протидія організованої злочинності кримінально-правовими заходами. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Вип. 80. Ч. 2. 2023. С. 11-15.

2. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Кримінально-правова протидія діяльності організованих злочинних об'єднань: аналіз законодавчих новел, визначення перспектив. *Правничий Часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2022. № 2. С. 152-167.

3. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України: науково-практичний коментар /А.А. Вознюк, О.О. Дудоров, С.С. Чернявський. Київ: ФОП Маслаков, 2021. 99 с.

4. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya> (дата звернення: 05.02.2024).

Дубина Юлія Юріївна

*викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Донецького державного університету внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3636-2827>*

ШАХРАЙСТВО З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ

Сьогодні в епоху високих інформаційних технологій, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів, електронних пристроїв, програмних продуктів і застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки, спрямованих на вдосконалення та полегшення життя людини, є одним із найпоширеніших явищ. Сучасний стан інформатизації суспільства створює нові, раніше не знайомі вітчизняному законодавству про кримінальну відповідальність, форми злочинної поведінки, відкриває нові можливості для професійної злочинності.

Відтак, близько 4,1 мільярда людей у світі вже користуються інтернетом у 2019 році. Це на 5,3% більше, ніж у 2018 році, йдеться у звіті Міжнародного союзу електрозв'язку при ООН (Організації Об'єднаних Націй). Станом на початок 2021 року кількість українських інтернет-користувачів становила майже 30 мільйонів, тобто близько 67% населення країни [1]. Тому стан злочинності в кіберпросторі є одним з найбільш актуальних суспільних і наукових проблем.

У зв'язку з цим особливе місце серед кіберзлочинів посідає шахрайство, що вчиняється з використанням електронно-обчислювальних машин (далі – ЕОМ) та комп'ютерних мереж. Показники скоєння злочинів цієї категорії кожного року збільшуються, а методи, способи та механізм підготовки і реалізації злочинних схем стають все більш складними. Шахрайство, вчинене з використанням електронно-обчислювальної техніки, є як видом кіберзлочину, так і вагомою частиною загальної злочинності. Відповідно до ч. 4 ст. 190 Кримінального кодексу (далі – КК) України, шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної техніки, передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до восьми років [2]. Зазначена норма повною мірою дає кримінально-правове визначення діям, які належать до кіберзлочинності.

Шахрайство розуміють як заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою. Особа, щодо якої вчиняється злочин, добровільно передає майно або право на це майно, що не завжди характерно для кримінальних правопорушень, вчинених у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку. Найчастіше у разі шахрайства вчиненого з використанням електронно-обчислювальної техніки потерпілий дізнається про несприятливі наслідки скоєного тільки через певний проміжок часу, наприклад, перевіривши баланс своєї кредитної картки і побачивши нульовий результат. Під час шахрайства необхідний безпосередній або опосередкований контакт між

особою, яка вчиняє злочин, тобто злочинцем, і між потерпілим, бо впливу зазнає насамперед психіка людини, а маніпуляція комп'ютерними даними має суто технічний характер.

За даними української міжбанківської асоціації членів платіжних систем ЕМА, у 2016 році від інтернет-шахрайства постраждав кожен сотий власник платіжних карт в Україні, а «дохід» від незаконних дій становив майже 340 мільйонів гривень [3]. Дана статистика свідчить про недостатнє вивчення кримінологічних особливостей зазначеної категорії злочинів реалізації злочинних схем стають все більш складними, тобто тенденції злочинності, на яких ґрунтується сучасна кримінологічна теорія і практика, не повною мірою враховують технічний, соціальний та психологічний складники кіберзлочинності.

Суттєвим чинником, який впливає на кіберзлочинність в Україні, є Інтернет, що виступає основним знаряддям комп'ютерного шахрайства. Інтернет-асоціацією України (ІнАУ) спільно з холдингом Factum Group Ukraine проведено дослідження репрезентативного населення України віком від 15 років і старше. За результатами проведених досліджень встановлено, що динаміка проникнення Інтернету має показники, за якими 65% населення (21,35 млн) є регулярними користувачами мережі Інтернет, у 67% населення (21,9 млн) підключено домашній Інтернет [4].

Чинником, який також впливає на злочинність даної категорії, є мобільність доступу до мережі. Так, 57% інтернет-користувачів використовують для доступу мобільний телефон або смартфон; 45% – домашній переносний персональний комп'ютер; 39% – стаціонарний персональний комп'ютер; 15% – планшетний персональний комп'ютер; 10% – робочий комп'ютер [4].

Так, у вироку Луцького міськрайонного суду Волинської області від 31 липня 2012 р. в справі № 0308/8267/12 зазначено: «Органом досудового слідства дії підсудного кваліфіковані за ознакою – вчинення шахрайства шляхом незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної техніки. На думку суду, вказане не знайшло свого підтвердження. Електронно-обчислювальна техніка – це комплекс технічних засобів, призначених для автоматичної обробки інформації в процесі вирішення обчислювальних та інформаційних завдань. Операція з використанням електронно-обчислювальної техніки має бути незаконною, тобто такою, що не відповідає вимогам законодавства. Зважаючи, що підсудним таких дій вчинено не було, оскільки перерахування коштів на рахунок через банківську установу або банківським переказом не є незаконною операцією, тому дії підсудного із вказаних епізодів підлягають перекваліфікації за ознакою – вчинення дій повторно» [5]. У вироку Олександрійського міськрайонного суду Кіровоградської області від 5 березня 2013 р. у справі № 398/10/13-к 1-кп/398/23/13 зазначено: «Аналізуючи зібрані докази та оцінюючи їх разом, суд вважає, що в судовому засіданні повністю підтвердився факт вчинення обвинуваченим повторного заволодіння чужим майном шляхом обману та зловживання довірою, а тому він повинен нести відповідальність за ч. 2 ст. 190 КК України. Суд виключає з обвинувачення таку ознаку, як заволодіння чужим майном шляхом незаконних операцій із

використанням електронно-обчислювальної техніки, оскільки комп'ютерна мережа не є електронно-обчислювальною технікою, а лише електронною. Крім того, такі операції законом не передбачені» [6].

Аргументи, що наводяться у вказаних судових рішеннях, викликають зауваження. Так, очевидно, що тлумачення терміна «незаконна операція з використанням електронно-обчислювальної техніки» як вчинення підсудним одного зі злочинів, передбачених ст. ст. 361–363–1 КК України, є невиправдано обмежувальним. Не викликає сумнівів те, що використання комп'ютерної техніки для здійснення банківських розрахунків не є незаконною операцією, але як така розглядається розміщення на спеціалізованому інтернет-ресурсі завідомо неправдивого повідомлення. Нарешті, вказівка на те, що комп'ютерна мережа, «не є електронно-обчислювальною технікою, а лише електронною», суперечить загальновизнаним положенням інформатики. Здається, що інкримінування кваліфікуючої ознаки, передбаченої ч. 4 ст. 190 КК України, у разі вчинення шахрайства з використанням спеціалізованих інтернет-ресурсів, призначених для розміщення повідомлень щодо продажу товарів, обґрунтовано. Комп'ютерна мережа (зокрема Інтернет), за визначенням, становить сукупність територіально розосереджених систем опрацювання даних, засобів і (або) систем зв'язку та передавання даних, що забезпечує користувачам дистанційний доступ до її ресурсів і колективне використання цих ресурсів. Отже, розміщення повідомлення на спеціалізованому сайті є використанням інформаційного ресурсу шляхом дистанційного доступу до нього, забезпеченим засобами електронно-обчислювальної техніки, тобто є операцією з використанням ЕОМ.

Як зазначає А.Ф. Зелінський, «порівняно низький коефіцієнт злочинності в Україні – це результат насамперед винятково високої латентності (прихованості) злочинів і погано поставленого обліку» [7, с. 111]. Отже, поглиблене кримінологічне дослідження шахрайств, пов'язаних з використанням електронно-обчислювальної техніки, неможливе без аналізу такого додаткового показника, як латентність злочинності.

Крім того, значний вплив на високий рівень латентності кіберзлочинності загалом та відмову потерпілих громадян від офіційного звернення до органів правопорядку є особливий момент, якій, на нашу думку, був неврахований у дослідженнях щодо «довіри до поліції». Це психологічний та соціальний стан кожного окремого громадянина, який став жертвою кібершахрайства. Ідеться про стан потерпілого від комп'ютерного шахрайства, в якому він сам дає оцінює власну поведінку або дії, наслідками яких стали обман, зловживання довірою та завдання шкоди постраждалому. Так званий «позор», думки потерпілого про свою віктимність, недосвідченість, наївність, нездатність орієнтуватися в умовах розвитку соціуму стримують від оприлюднення факту ошуканості, зокрема від звернення до правоохоронних органів. Відсутність звернення також зумовлена ситуацією, коли завданий жертві збиток, як вважає С.В. Молчанов, не відповідає моральним витратам, які на неї очікують під час офіційного розгляду звернення до органів Національної поліції [8].

При цьому в умовах стрімкого розширення сфери застосування інформаційних технологій положення ч. 4 ст. 190 КК України набувають

характеру таких, які не забезпечують адекватне кримінально-правове відображення об'єктивного рівня розвитку суспільних відносин. Формалізовані в цій нормі уявлення законодавця про суспільну небезпечність шахрайства, вчинюваного шляхом незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної машин, не відповідають фактичному рівню розвитку відносин інформатизації. Унаслідок цього законодавча оцінка суспільної небезпечності посягань (покарання до 8 років позбавлення волі) не відповідає рівню їхньої фактичної суспільної небезпечності.

З огляду на зміст ст. 246 КПК України, більшість негласних слідчих (розшукових) дій проводяться виключно в кримінальних провадженнях у тяжких або особливо тяжких злочинах (злочин, передбачений чинною редакцією ч. 4 ст. 190 КК України, є тяжким). Специфіка шахрайства, що здійснюється з використанням електронно-обчислювальної техніки, зумовлює необхідний характер таких дій. Зокрема, результативне розслідування цієї категорії злочинів практично нездійснено без зняття інформації з електронних інформаційних систем. Напрями розслідування будь-якого злочину, у тому числі й шахрайства, що вчинене під час купівлі-продажу через мережу «Інтернет», перш за все тісно пов'язані з обставинами, що підлягають доказуванню в кримінальному провадженні та які регламентовано в ст. 91 КПК України [9]. Водночас можна погодитись з позицією науковців, які вважають, що поряд із типовими обставинами, які підлягають доказуванню, під час розслідування конкретного кримінального провадження виникає необхідність дослідження суттєвих обставин, що притаманні тільки цьому провадженню. У силу цих же причин окремі обставини й питання, які підлягають дослідженню, можуть втратити значення, характер їх може змінитися. Знання важливих обставин, які підлягають уставленню, дає можливість слідчому уникати непотрібних дій, обирати правильний, найбільш раціональний шлях дослідження, підвищувати тим самим ефективність слідства, економити час [8, с. 144]. Правильне визначення обсягу таких обставин у кожному конкретному кримінальному провадженні забезпечить повноту, цілеспрямованість та об'єктивність дослідження події злочину. Так, навмисне розширення предмета доказування може спричинити невинуватене затягування під час досудового розслідування й судового розгляду кримінального провадження. З іншого боку, недозволене обмеження обов'язково передбачає неповноту й навіть однобічність розслідування кримінального провадження [9, с. 98].

Отже, можна констатувати, що кіберзлочини є одними з найскладніших діянь щодо підготовки, скоєння, методів і тактики документування їх правоохоронними органами. Якщо об'єднати зазначені складності з механізмами обману і зловживання довірою, передбачені шахрайством, в арсенал кіберзлочинців надходить незліченна кількість способів для здійснення незаконних дій із використанням комп'ютерної техніки, спеціальних технічних інструментів для роботи з платіжними даними, а також Інтернету. Специфіка кіберзлочинів полягає в технічних аспектах, динаміці проникнення та доступності Інтернету. Крім того, наявність латентної кіберзлочинності зумовлює психологічну обстановку безкарності таких суспільно небезпечних

діянь, що спричиняє поширення злочинної діяльності з використанням ЕОМ і комп'ютерних мереж. Ефективним інструментом для боротьби з шахрайством, що пов'язане з використанням електронно-обчислювальної техніки є КПК України та ряд визначених в ньому необхідних негласних слідчих (розшукових) дій.

Список використаних джерел:

1. За рік українців у соцмережах стало більше на сім мільйонів. URL: [За рік українців у соцмережах стало більше на сім мільйонів – DW – 17.03.2021](#)
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001, № 25-26, ст.131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Статут Української міжбанківської Асоціації членів платіжних систем «ЄМА»: затверджений рішенням конференції 2006 р. м. К. С. 21.
4. Результати дослідження «Проникновение интернета в Украине» // *Factum Group Ukraine*. 2018. URL: <https://inau.ua/proekty/doslidzhennya-internet-audytoryi>.
5. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 31 липня 2012 р. у справі № 0308/8267/12 / *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/25437127>.
6. Вирок Олександрійського міськрайонного суду Кіровоградської області від 5 березня 2013 р. у справі № 398/10/13- к 1-кп/398/23/13 / *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/29790333>.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
8. Мацишин В. С. Особливості розслідування фальшивомонетництва: дис. канд. юрид. наук: 12.00.2009. Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2002. 298 с.
9. Коваленко Є. Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 631 с.

Застава Аліна Володимирівна
*старший інспектор з особливих доручень відділу озброєння управління
логістики та матеріально-технічного забезпечення Головного управління
Національної поліції в Херсонській області, майор поліції*

НЕЗАКОННЕ ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ АБО ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах правового режиму воєнного стану актуалізувалися питання, які пов'язані з контролем обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин. Підрозділами Національної поліції України постійно фіксуються факти незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибухонебезпечними речовинами. Відповідно до положень статті 263 КК України, під незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами слід розуміти носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу, а також носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу [1].

За інформацією МВС України, [2] у 2023 році правоохоронці зареєстрували 4 840 фактів незаконного поводження зі зброєю, боєприпасами та вибухівкою. З незаконного обігу вилучено 5 168 одиниць вогнепальної зброї: 1567 автоматів, 997 пістолетів і револьверів, 921 гранатомет, 1683 одиниці переробленої зброї тощо. Також поліція вилучила такі боєприпаси: 17 815 гранат, 16 798 мін, запалів, вибухових пристроїв, понад 1 800 000 набоїв і 2935 кг вибухових речовин. Окрім того поліцейські задокументували 695 фактів збуту зброї, виявили 117 схронів. Це – понад 7 000 одиниць різного виду озброєння. Два найбільших схрони ліквідували у Києві та на Черкащині. Встановлено, що житель Черкаської області планував реалізувати зброю представникам криміналітету. У зловмисника було вилучено протитанкові установки, ракетні комплекси, гранатомети та багато іншого [2].

Необхідно зазначити і результати діяльності правоохоронців на блокпостах. За інформацією МВС України завдяки діяльності блокпостів задокументовано понад 1000 фактів перевезення нелегальної зброї. Вилучено 422 одиниці вогнепальної зброї. Серед них – 234 одиниці автоматичної зброї, 61 пістолет та револьвер, 79 гранатометів, а також 2 815 гранат та 1 065 мін, запалів та інших вибухових пристроїв [2].

Наведені статистичні дані зазначають актуальність, для різних підрозділів Національної поліції, діяльності щодо запобігання та своєчасного виявлення і документування фактів незаконного поводження зі зброєю, боєприпасами та вибухівкою.

Відповідно підрозділи кримінальної поліції, зокрема департаменту карного розшуку Національної поліції України:

- організовують постійну взаємодію оперативних служб у роботі з оперативного пошуку зброї, боєприпасів і вибухових матеріалів, що незаконно зберігаються, використовуються та раніше викрадені;

- спрямують діяльність негласних працівників, у тому числі в місцях позбавлення волі, спецустановах, на виявлення осіб, які мають намір незаконно придбати зброю, проведення щодо них кваліфікованих оперативно-розшукових заходів [3].

Своєю чергою слідчі підрозділи Національної поліції спрямовують свої зусилля на:

- своєчасне і якісне розслідування кримінальних проваджень, пов'язаних з крадіжками зброї, боєприпасів та вибухових матеріалів, а також незаконним їх володінням, зберіганням і носінням;

- недопущення випадків необґрунтованого припинення таких справ і звільнення підозрюваних осіб від кримінальної відповідальності [3].

Окрім того, необхідно зазначити і доцільність запобігання вказаної злочинної діяльності, про що наголошують у своїй роботі О. Юнін, С. Шевченко, В. Шаблистий, В. Березняк, Р. Каторкін та Н. Толошна [4]. Науковці зазначають те, що через воєнну агресію з боку держави-терориста суттєво зростає рівень латентності кримінальних правопорушень у вигляді незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, адже, по-перше, значна кількість територій нашої держави тимчасово окупована російською федерацією, через що випадки вчинення даного діяння не фіксуються, а, по-друге, через загрозу життю з боку окупантів спостерігається тенденція за якої громадяни України знаходять відповідні предмети в районах бойових дій та ховають їх у своїх домівках задля самооборони проти ворога [4, с. 30].

З точки зору запобігання зазначеним злочинам, цікавими є положення частини 3 статті 263 КК України, згідно з вимогами якої не підлягає кримінальній відповідальності за вчинення дій, передбачених частиною першою або другою цієї статті, особа, яка добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої [1, ст. 263, ч. 3]. І тому погоджуємося з твердженням про те, що для ефективного запобігання кримінальним правопорушенням у виді незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами важливо проводити інформаційно-роз'яснювальні кампанії серед населення щодо підстав та наслідків застосування до особи положень ч. 3 ст. 263 закону про кримінальну відповідальність [4, с. 36].

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 01 вересня 2001 р. № 2341-XIV. Дата оновлення: 28.03.2024. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Торговці зброєю, схрони та арсенали боєприпасів: результати роботи Нацполіції за рік. *Офіційний портал Міністерства внутрішніх справ України*. URL: <https://mvs.gov.ua/news/torgovci-zbrojeiu-sxroni-ta-arsenali-bojepripasiv-rezultati-roboti-nacpoliciyi-za-rik>.

3. Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: затв. наказом МВС України від 21 серпня 1998 року. Дата оновлення: 22.02.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text>.

4. Запобігання незаконному поводженню зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами в умовах воєнного стану : метод. рекомендації / кол. авт.: О. С. Юнін, С. І. Шевченко, В. В. Шаблистий, В.С. Березняк та ін. Дніпро : ДДУВС, 2023. 128 с.

Туренко Олег Станіславович

професор кафедри загально-правових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософських наук, професор

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ КРИЗОВОГО СТАНУ ВЗАЄМОВІДНОСИН ДЕРЖАВИ І СУСПІЛЬСТВА ТА НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ ЦЬОГО ЯВИЩА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВООПОРУШЕННЯМ

На початку неоліберального реформування Великої Британії М. Тетчер, визначаючи свою ідеологічну позицію, стверджувала, що «економіка – це метод, – задача ж полягає в тому, щоб змінити душу». Прем'єр-міністр Англії пропонувала за рахунок неоконсервативних політико-економічних принципів раціоналізованого індивідуалізму трансформувати суспільні форми солідарності й колективні ціннісні координати. Важко сказати, вдалось М. Тетчер перетворити душі англієців чи ні, або навпаки, англійське громадянське суспільство примусило свою еліту кардинально реформувати країну. Проте, Британія вийшла із затяжної економічної кризи й перетворилася у 80-ті роки ХХ століття в державу добробуту.

Зі згаданого факту постає тривіальне питання – що ж може спонукати українську душу на перетворення своєї країни? Зважаючи на активну фазу російсько-української війни відповідь на це питання не може бути простою і однозначною. Адже війна є наслідком історичної невідповідальності двох суб'єктів: еліти яка проводила недалекоглядну політики і народу який знаходиться с певному стані розбещеності. Причини цього явища можна поділити на два великі блоки.

Перший – це імперсько-тоталітарна спадщина, яка проявляється в імітаційної демократії, анонімно-абсолютистських методах управління; приватизації публічної сфери клієнтарними корпораціями, пауперизації і патералізації населення. Але головне тоталітарна спадщина заглибила

відчуженість народу від власної свободи і долі, від відчуття власного місця у Всесвіті. В цьому сенсі слід згадати характеристику наслідків тоталітаризму для українського народу що надавала Стефанія Андрусів: «тоталітаризм, який, як Хронос часом живився, пожираючи усе індивідуальне та індивідуалістичне, зруйнував стіни, кордони світу українця, де той «серцем відчув руку всевишнього» (Г. Сковорода), його присутність у кожен момент свого життя, знищив сакральні простір і час для спілкування з Богом, закинув його в клітку самотності. І ця нинішня наша брутальність, взаємна ненависть є не тільки проявом страху перед економічними негараздами, а й страху космічного, екзистенційного, духовна клаустрофобія позбавленої Бога і свого сакрального часо-простору, Дому, загубленої у всесвіті людини» [1, с. 133].

Другий блок – морально-культурна криза українського суспільства. В наслідок розповсюдження споживацького, унітарно-матеріалістичного стилю життя, в українському суспільстві сформувався *adiaphoron*. В термінології Леонидаса Донскіса це «мовчазна згода на те, щоб відкинути й заперечити моральний вимір взаємодії людей» [2, с. 43]. Тобто сучасники в турботі за особистий комфорт і отримання примітивно-модних насолод, увійшли у стан самозакохання, взаємного відчуження і позбулися чутливості до «іншого». В наслідок цього розриваються єднальні сили міжлюдських зв'язків і українське суспільство повільне дрейфує в передморальну до донормативну стадію розвитку. До цього слід додати ще одну соціально-культурологічну тенденцію – пуерилізм (Х. Гейзінга). Це вульгарно-юнацька світоглядна позиція та стиль життя, яка не відповідає рівню розумності і соціальному статусу людини, тих очікувань які покладає на індивідів суспільство. Пуерилізм веде до зниження культурних стандартів, роз'єднання комунікації і кооперації людей, до формування у держслужбовців ідеалу «професійного позерства», до погордливого вірування про свою велич і безвідповідальність.

Поєднання двох визначених тенденцій роблять українське суспільство фрагментарною масою, яке втрачає конструктивну динаміку саморозвитку, а держава, внаслідок своєї відірваності від народу втрачає свій суверенітет. Аналогічним історичним прикладом наслідків такого стану, є розподіл Речі Посполитої, еліта якої загрузла в гонорових змаганнях за владу між собою, а народ був усунутий від політичної сфери життя. Тобто, перед українським суспільством та її елітою повстала загроза імперативної адаптації (Т. Парсонс) – вони не може належним чином модернізуватися, бути вчасно і солідарно продуктивними на історичні «виклики» сучасності. До цього слід додати

Отак, в силу визначених причин в українському суспільстві утвердилась атмосфера тотальної недовіри до іншого, до всіх соціальних і державних інституцій і навпаки держави до своїх громадян. Щоб не довести ситуацію до відкритого антагонізму держава мусить організувати тривалий і ефективний (не імітаційний) процес співпраці державних органів з українським суспільством, окремими громадянами. Звісно, одним із напрямків внутрішньо інтеграційного руху є активізація правоохоронного співробітництва МВС України з широким колом громадян. Пиком такого співробітництва, без сумніву, є протидія кримінальним правопорушенням в окремих регіонах України, які

мають свою історико-культурологічну, економічну і військово-криміногенну особливості.

У теоретичному сенсі активізація співробітництва (відштовхуючись від екзистенційної ситуації – бути української держави і нації чи ні) працівників МВС з громадянами має масштабний, довготривалий і комплексний характер, яка поділяється на декілька напрямків, які в свою чергу вміщують в собі ряд структурних компонентів:

Перший напрям – зміна сенсів навчання майбутніх робітників МВС, де стратегією навчання мусить стати формування аналітично-професійного, месіансько-просвітницького світогляду, в ідеалі створені умови будівництва нової юридично-поліцейської еліти. Професійна підготовка поліцейських, у тому ж числі слідчих і криміналістичних підрозділів, має бути:

- суттєво оновлена і доповнена соціально-гуманітарним циклом, який розкриває сучасні соціально-культурні та економічні тенденції розвитку глобального світу і України;

- на базі старших класів сформувати професійні училища поліцейських, що дозволить більш ретельно підготувати фахівців низового рівня. Через 2-3 роки найкращі поліцейські можуть бути направлені до вузів МВС, навчатися з скороченою програмою і отримати офіцерське звання. В майбутньому вузи МВС повинні відмовитись від абітурієнтів – випускників шкіл;

- створити державну програму підвищення кваліфікації викладачів і робітників адміністративного апарату училищ і вузів МВС з відривом від прямих функціональних обов'язків і вертикальною оцінкою навчання;

- скоротити постійну бюрократичні звітність і поставити питання про розпуску відділу освіти при МВС. Одночасно розширити повноваження ректорів вузів з обов'язком одночасним звітом перед представниками МОН, МВС та всім педагогічним складом вузу;

- відмовитись від «показової» науковості на міжнародній арені, практики обов'язкового щорічного видання журналами індексованих в наукометричних базах даних Scopus та Web of Science. Першочерговим завданням є покращення і осучаснення навчально-методичних матеріалів, підручників до навчальних курсів. Погоня за міжнародним рейтингом вузів на сучасному етапі не своєчасна.

Другий напрям – підвищення правової культури громадян України, наукове дослідження регіональних та соціо-політичних та світоглядних мотивацій до скоєння правопорушень, передусім кримінальних. Цей напрям мусить бути забезпечений наступними компонентами:

- відновити практику поширення правової культури серед громадян всіх соціальних прошарків та віку. Головну роль відвести тим кримінальним правопорушенням які найчастіше відбуваються у визначеному регіоні;

- пропонувати місцевим органам влади сформувати грантовий фонд на соціально-ментальне та правове дослідження регіональних особливостей аксіологічних мотивацій і розкривати можливі компромісні шляхи вирішення гострих соціально-економічних протиріч, або світоглядних позицій, які ведуть до правопорушень;

- пропонувати місцевим ЗМІ більш ґрунтовно підключатися до підвищення правової культури громадян. Формувати атмосферу співробітництва і взаємодопомоги поліції і активних громадян.

Третій напрям – вивчення та критичне використання міжнародного досвіду з вітчизняними криміналістичними доробками. Залучення ветеранів, мобілізованих офіцерів ЗСУ та інших служб до вузькофахових консультацій і навчального процесу.

Список використаних джерел:

1. Андрусів С. Характерологія українців. Національний космо-психологос. *Науковий збірник Українського Вільного Університету. Т. 17. Матеріали конференції «Народ, нація, держава: українське питання у Європейському вимірі».* Львів, травень 1993 р. гол. ред. та упор. : А. Карась. Мюнхен : УВУ, 1995. 368 с. С. 128-135.

2. Бауман Зигмунд, Донскіс Леонидас. Плинне зло. Життя без альтернатив. Пер. з англ. Київ. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2017. 216 с.

Охріменко Максим Олександрович

*курсант 1-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції*

науковий керівник: Пшеничний Дмитро Станіславович
*старший викладач кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки
факультету підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного
університету внутрішніх справ*

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У ЦЕНТРАЛЬНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ НА ЯКИХ НЕ ВІДБУВАЛИСЬ СУХОПУТНІ БОЙОВІ ДІЇ: АСПЕКТИ СПІВПРАЦІ З ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ

У зв'язку зі зростанням кримінальної активності в сучасному суспільстві, особливо в центральних областях України, актуальним стає питання ефективності протидії кримінальним правопорушенням. У цьому контексті громадськість відіграє ключову роль у забезпеченні безпеки та правопорядку, співпрацюючи з державними органами. Дана дослідницька робота спрямована на аналіз ролі громадськості в підвищенні ефективності протидії кримінальним правопорушенням у центральних областях України, зокрема на територіях, де не відбувались сухопутні бойові дії, а також визначення основних аспектів співпраці громадськості з державними органами.[3]

Ця робота має на меті систематизацію та аналіз ролі громадськості у протидії кримінальним правопорушенням у центральних областях України, вивчення способів співпраці громадськості з державними органами та

визначення їх впливу на підвищення ефективності боротьби зі злочинністю.

Кримінальність представляє серйозний виклик для суспільства, особливо в центральних областях України. Ця проблема впливає на різні аспекти життя громадян та функціонування держави. Перш за все, кримінальна активність створює загрозу безпеці громадян. Злочини, такі як крадіжки, пограбування, наркотична торгівля та інші правопорушення, роблять людей вразливими і піддають їх ризику. Крім того, зростання кримінальності може призвести до загострення соціальних конфліктів та зниження довіри між громадянами та державними структурами. Також важливо враховувати економічний вплив кримінальності, оскільки вона може шкодити бізнесовому клімату, зменшувати інвестиції та знижувати рівень економічного розвитку в регіоні. Усі ці фактори підкреслюють необхідність ефективної боротьби з кримінальністю та розвитку превентивних заходів для забезпечення безпеки та стабільності в центральних областях України.

Співпраця громадськості з правоохоронними органами відіграє визначальну роль у протидії кримінальним правопорушенням у центральних областях України. Ця співпраця ґрунтується на обміні інформацією, де громадяни надають важливі дані та свідчення про можливі злочини або підозрілих осіб. Правоохоронні органи, у свою чергу, використовують цю інформацію для проведення розслідувань та прийняття необхідних заходів для запобігання злочинам. Крім того, співпраця передбачає активну взаємодію між громадськістю та поліцією під час патрулювання територій, спільні акції з профілактики злочинності та участь у спільних програмах з підвищення правової культури серед населення. Такий синергетичний підхід сприяє створенню безпечнішого та захищеного середовища для життя та розвитку громадян.

Конкретні приклади ініціатив та проектів, що призвели до зменшення рівня кримінальних правопорушень у центральних областях України, включають:

Громадські патрулі та стеження: Формування груп громадян, які відслідковують підозрілі або небезпечні ситуації в районах зі збільшеним ризиком правопорушень. Ці патрулі сприяють вчасному виявленню та запобіганню злочинів, а також допомагають у залученні уваги правоохоронних органів до проблемних зон.

Розробка програм профілактики: Реалізація спеціальних програм та заходів з профілактики кримінальних правопорушень серед молоді та населення. Ці програми можуть включати тренінги, освітні заходи та інші активності, спрямовані на підвищення свідомості громадян щодо правових норм та відповідальності.

Створення партнерських відносин з місцевими органами влади та правоохоронними структурами: Активна співпраця громадських організацій із місцевими органами влади та правоохоронними органами сприяє ефективнішій реалізації заходів з протидії злочинності. Взаємодія із державними органами дозволяє вчасно реагувати на потреби та проблеми у сфері правопорядку. [2]

Ці ініціативи є лише частиною широкого спектру заходів, спрямованих на зменшення кримінальної активності та підвищення рівня безпеки в центральних областях України. Їх успішна реалізація вимагає постійного співробітництва між

громадськістю та державними структурами.

Створення громадських патрулів є ефективним інструментом у підвищенні безпеки та запобіганні правопорушень у центральних областях України. Державні органи можуть активно підтримувати цей процес, сприяючи формуванню та функціонуванню громадських патрулів.

Громадські патрулі складаються з добровольців, які віддають свій час і зусилля на забезпечення безпеки в своєму місті або районі. Вони мають можливість патрулювати вулиці, парки, транспортні вузли та інші громадські місця, де може виникнути загроза правопорядку. Громадські патрулі виявляють підозрілі ситуації, втручаються в конфліктні ситуації та надають допомогу потенційним жертвам злочинів.[1]

Державні органи можуть підтримувати громадські патрулі шляхом надання їм необхідного навчання, екіпірування та координації їх діяльності з правоохоронними органами. Також вони можуть забезпечувати громадські патрулі інформацією про обстановку безпеки в регіоні та надавати їм підтримку у випадках, коли потрібна професійна допомога.

Створення громадських патрулів допомагає залучити громадськість до активної участі у забезпеченні безпеки в регіоні. Вони створюють важливий механізм для спільної дії між місцевими жителями та правоохоронними органами, що сприяє підвищенню рівня безпеки та відчуття захищеності серед місцевого населення.

Список використаних джерел:

1. Шрамко С. С. Участь громадськості в охороні громадського порядку та запобіганні злочинності у радянський період Вип. 24. Івано-Франківськ : Право. 2015 р. 467 с.
2. Шрамко С. С. Нормативно-правове регулювання участі громадськості у запобіганні злочинності в Україні Вип. 25. Івано-Франківськ : Право. 2014 р. 265 с.
3. Шрамко С. С. Актуальні питання правового регулювання участі громадськості у запобіганні злочинності в Україні. Івано-Франківськ : Право. 2014р. 564 с.
4. Шрамко С. С. Оцінка ефективності діяльності громадськості щодо запобігання злочинності в Україні. Івано-Франківськ: Право. 2014р. 432 с.

Полтавський Дмитро Володимирович

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

науковий керівник: Лунгол Ольга Миколаївна

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТРЕНДІВ КІБЕРШАХРАЙСТВА

Сучасний світ зазнає стрімкого розвитку технологій, але разом з цим зростає і рівень кіберзлочинності. Аналіз сучасних трендів кібершахрайства стає надзвичайно важливим завданням для експертів і фахівців у галузі кібербезпеки для забезпечення безпеки громадян, публічної безпеки громад, запобігання злочинності та профілактика кримінальних правопорушень, в тому числі у центральних регіонах України.

Одним із найактуальніших трендів у кібершахрайстві є розвиток атак за допомогою шкідливих програм, таких як віруси, трояни та різноманітні види шпигунського програмного забезпечення. Такі програми можуть використовуватися для отримання незаконного доступу до конфіденційної інформації, викрадення особистих даних користувачів або навіть для блокування роботи комп'ютерних систем.

Іншим важливим трендом є зростання кібератак на критичну інфраструктуру, таку як електростанції, транспортні системи та фінансові установи. Подібні атаки можуть мати серйозні наслідки для суспільства та економіки країни.

Значною проблемою також є розвиток кіберзлочинності у сфері Інтернету речей (IoT), де підключені пристрої можуть стати об'єктом атаки і бути використані для здійснення різноманітних кіберзлочинних дій.

Аналіз сучасних трендів кібершахрайства дозволяє розробникам та експертам у галузі кібербезпеки вчасно виявляти нові загрози та розробляти ефективні стратегії захисту [1 – 3]. Розуміння цих трендів допомагає забезпечити безпеку та стабільність в кіберпросторі. Розглянемо деякі з них:

- QFC – це скорочення від «Quantitative Financial Crimes» (кількісні фінансові злочини), які включають в себе комп'ютерні шахрайства, пов'язані з вилученням готівки з банкоматів;
- QFF – це «Quantitative Forgery and Fraud» (кількісне підроблення та шахрайство), яке описує комп'ютерні підробки та шахрайства, які здійснюються за допомогою підроблених пристроїв, таких як підроблені картки тощо;
- QFG – це «Quantitative Gaming Frauds» (шахрайства у гральних автоматах), які охоплюють шахрайства та розкрадання, пов'язані з ігровими автоматами;

- QFM – це «Quantitative Input-Output Manipulations» (маніпуляція введенням-виведенням), описує шахрайства та розкрадання через невірне введення або виведення даних у комп'ютерні системи за допомогою програмної маніпуляції. До цього виду відноситься, наприклад, метод Підміни даних коду (Data Diddling Code Change), який часто використовується шахраями;

- QFP – це «Quantitative Payment Frauds» (шахрайства з платіжними засобами), які охоплюють широкий спектр комп'ютерних злочинів, пов'язаних з крадіжкою коштів.

Нові шахрайські схеми модифікуються зловмисниками під поточні обставини. І найпоширенішим видом шахрайства минулого року стали обіцянки фейкової допомоги для незахищених верств населення, особливо тих, хто постраждав внаслідок повномасштабного вторгнення. Досить розповсюдженими є крадіжки персональних даних, які тісно пов'язані з фішингом та іншими методами соціальної інженерії, що часто використовуються для отримання конфіденційних відомостей жертви. Публічні профілі в соціальних мережах або інших популярних онлайн-сервісах також можуть стати джерелом даних для зловмисників.

Досить популярними у наш час є маскування під технічну підтримку: «жертви» телефонують нібито від імені провайдера або відомого постачальника програмного чи апаратного забезпечення. Шахраї стверджують, що виявили певну проблему з комп'ютером користувача, а потім вимагають оплати за її виправлення, іноді завантажуючи шкідливе програмне забезпечення в процесі. При цьому у випадку смішинг-атаки зловмисники запрошують користувача перейти за посиланням, зателефонувати за номером або зв'язатися за електронною адресою, наданою зловмисником у повідомленні.

Кіберзлочинці постійно вдосконалюють свої методи, використовуючи нові технології та підходи для отримання доступу до конфіденційної інформації та фінансових ресурсів. Із зростанням кількості користувачів Інтернету збільшується й кількість потенційних жертв кібершахрайства. Це означає, що зростає ймовірність успішного виконання кіберзлочинцями атак на різноманітні цілі. У світлі цих трендів стає очевидною важливість посилення заходів з кібербезпеки та попередньої підготовки персоналу щодо виявлення та запобігання кібершахрайству. Щоб бути ефективними в умовах постійної еволюції кіберзагроз, організаціям потрібно постійно оновлювати свої захисні механізми та використовувати передові технології кібербезпеки. Важливо розвивати співпрацю між різними суб'єктами кібербезпеки та активно обмінюватися інформацією про виявлені загрози та методи захисту. Тільки шляхом спільних зусиль можна ефективно протистояти сучасним кіберзагрозам.

Список використаних джерел:

1. Насонова С. Аналіз конкретного випадку кібершахрайства та рекомендації з його попередження. Наука і техніка сьогодні. 2023. № 2 (16). С. 416 – 424.

2. Ротарь Л.М., Форос Г.В. Фішинг - найпоширеніший вид кібершахрайства. Кібербезпека в Україні: правові та організаційні питання:

матеріали міжн. наук. практ. конф., м. Одеса, 19 листопада 2021 р. Одеса : ОДУВС, 2021. С.76.

3. Шевченко Н.М., Світличний В.А. Основні види кібершахрайства. 2021. С. 125 – 129. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f549948d-2ccc-472a-aabb-b5114972133c/content>

4. Кібершахрайство: Фішинг. Вішинг. Смішинг. Бейтінг. Копірайт: правничий дім. URL: <https://kopirait.com.ua/kibershahrajstvo-fishyng-vishyng-smishyng-bejting/>

Ткаченко Дар'я Андріївна

курсантка 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції

науковий керівник: Габорець Ольга Андріївна

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії, доцент

CURRENT ANALYSIS AND TRENDS OF CYBERCRIME DEVELOPMENT IN CENTRAL REGIONS

Introduction. As the digital infrastructure in Central Ukraine expands, so does the prevalence of cybercrime. This study aims to provide a detailed analysis of the types and frequencies of cybercrimes in this region, using data gathered from various cybersecurity agencies and academic sources. The central hypothesis is that while cybersecurity measures are evolving, the rate of cybercrime continues to outpace preventive and reactive strategies.

Methodology. The research employs a mixed-methods approach, combining quantitative data analysis of reported cybercrime rates with qualitative interviews from cybersecurity experts and law enforcement personnel. Data collection spanned from 2021 to 2023, focusing on trends in phishing, ransomware attacks, and data breaches.

Results. **Phishing Attacks:** An increase of 30% in phishing incidents was observed from 2021 to 2023, with a significant spike during periods of public health concerns, suggesting opportunistic behavior by cybercriminals.

Ransomware Incidents: Ransomware attacks have shown a more erratic pattern but notably targeted critical infrastructure, including healthcare and energy sectors.

Data Breaches: There was a 25% increase in data breaches, primarily targeting financial and personal data.

Discussion. The trends indicate not only a rise in the frequency of cybercrimes but also a shift in targets and techniques. The sophistication of attacks is increasing, with cybercriminals exploiting both technological vulnerabilities and human factors. The study also discusses the response of governmental and private sectors, which includes legislative changes, enhancement of cyber defenses, and public awareness

campaigns.

Conclusion. The paper concludes that while significant strides have been made in improving cybersecurity infrastructure and policies in Central Ukraine, the dynamic nature of cyber threats necessitates continuous adaptation and international cooperation. Recommendations for future research include the development of predictive models of cybercrime and the exploration of more effective public-private partnerships in combating cyber threats.

СЕКЦІЯ 2.

ЗАХОДИ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ГРОМАДЯН ТА ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ГРОМАД У ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Безруков Дмитро Вікторович

*начальник сектору ювенальної превенції Запорізького районного управління
поліції Головного управління Національної поліції в Запорізькій області,
майор поліції, кандидат юридичних наук*

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах правового режиму воєнного стану підрозділи ювенальної превенції, на підставі чинних норм законодавства, здійснюють заходи спрямовані на соціальний захист і профілактику правопорушень серед осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку [1]. Основними завданнями підрозділів ювенальної превенції, що визначені Інструкцією з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, яка затверджена наказом МВС України від 19.12.2017 № 1044 є:

- профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення;
- ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики;
- участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення;
- вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми;
- вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб;
- провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти;
- взаємодія з іншими підрозділами НПУ, органами державної влади та місцевого самоврядування з питань забезпечення прав та законних інтересів дітей;
- здійснення у межах компетенції досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання [2].

Діяльність підрозділів ювенальної превенції організовуються за територіальним принципом. Загальною метою діяльності ювенальної превенції є реалізація профілактичних заходів у дитячому середовищі щодо попередження негативних явищ серед дітей.

У свою чергу уповноважені підрозділи Національної поліції, на підставі статті 5 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні

установи для дітей» від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР [1] організовують свою діяльність, яка передбачає як профілактичні заходи так і здійснення оперативно-розшукових заходів з метою розкриття злочинів, які вчиняються дітьми або стосовно дітей. У свою чергу, органи досудового розслідування здійснюють слідчі (розшукові) дії в кримінальних провадженнях відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства. Безперечною умовою організації ефективної діяльності підрозділів ювенальної превенції є взаємодія з дільничними офіцерами поліції, поліцейськими офіцерами громади, оперуповноваженими підрозділів кримінальної поліції, слідчими та дізнавачами.

Однак, констатуємо, що в умовах воєнного стану в організацію практичної діяльності підрозділів ювенальної поліції внесені доповнення. На нашу думку, це обумовлено міграційними процесами та збільшенням кількості внутрішньо переміщених осіб, у зв'язку з якими за останні два роки значна кількість дітей, дітей з сім'ями, через повномасштабну агресію росії проти України, змінили місця мешкання. І тому, як слушно зазначає Романова А. С., представникам органів ювенальної превенції потрібно вести тісну співпрацю з волонтерами, педагогами, центрами проживання тимчасово переміщених осіб для виявлення дітей, схильних до неправомірної поведінки, або таких, що потребують особливої соціально-психологічної адаптації [3, с. 409]. Корнієнко М. В. та Сухарева А. О. у своєму дослідженні також звернули увагу на взаємодію ювенальної превенції з іншими суб'єктами захисту прав дітей та зазначають взаємодію та обмін інформацією з Державною прикордонною службою України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною соціальною сервісною службою [4, с. 11].

Отже, підрозділи ювенальної превенції, в умовах правового режиму воєнного стану, організовують свою діяльність на підставі чинних законодавчих та нормативно-правових актів.

Список використаних джерел:

1. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР. Дата оновлення: 03.08.2023. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр#Text>.
2. Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: затв. наказом МВС України від 19.12.2017 № 1044. Дата оновлення: 21.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.
3. Романова А. С. Ювенальна превенція під час війни: особливості реалізації повноважень. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»* 2022. № 11. С. 408-411. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/11/75.pdf>.
4. Корнієнко М. В. та Сухарева А. О. Дотримання та захист прав дітей в умовах воєнного стану: роль поліцейських ювенальної превенції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 3. С. 9-13. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2023/3/2.pdf>.

Габорець Ольга Андріївна

*доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії,
доцент*

THE IMPACT OF CYBER THREATS ON COMMUNITY AND CITIZEN SECURITY: ANALYSIS AND PERSPECTIVES ON RESOLUTION

As we advance further into the 21st century, the integration of technology in daily life and government operations continues to expand. Alongside the benefits of this digital evolution, the rise in cyber threats poses a complex challenge to global security frameworks. These threats, ranging from personal data breaches to attacks on critical infrastructure, threaten not only the security of individuals but also the stability and functioning of entire communities.

The nature of cyber threats is intricate and multifaceted, involving various actors and techniques that evolve rapidly. Traditional security measures often fall short in the face of such dynamic and sophisticated threats. This paper seeks to dissect the implications of cyber threats on community and citizen security and to offer comprehensive strategies to effectively counter these risks.

Cyber threats manifest in various forms, each with unique impacts and challenges. Data breaches can expose personal information, leading to identity theft and financial fraud. Attacks on critical infrastructure, such as power grids or water supply systems, pose significant risks to public safety and can have catastrophic consequences for community life.

The economic implications of cyber threats are also profound. Businesses face potential financial losses due to downtime and the cost of recovering from cyber attacks, which can also damage consumer trust and brand reputation. At a broader level, the disruption of critical services can lead to economic instability within communities.

Strategically, the resolution of cyber threats necessitates a layered approach that includes technological, educational, and collaborative elements. Technologically, the deployment of advanced cybersecurity tools such as AI-driven threat detection systems and blockchain for enhancing data integrity is crucial. Educationally, increasing cyber awareness among citizens and training them in basic cyber hygiene practices are vital preventative measures.

Moreover, collaboration between government, industry, and academia is essential to foster a resilient cybersecurity framework. Such partnerships facilitate the sharing of best practices, drive the development of innovative security solutions, and ensure a unified response to cyber threats.

Cyber threats are a persistent and evolving challenge that significantly impacts community and citizen security. Addressing these threats requires a holistic approach that integrates advanced technological solutions, educative initiatives, and strategic collaborations. By fostering a culture of cyber resilience and adopting comprehensive protective measures, communities can enhance their defenses against the increasingly sophisticated landscape of cyber threats, thereby securing the digital and physical well-

being of their citizens.

Габорець Ольга Андріївна

*доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії,
доцент*

Шаєц Єлизавета Олександрівна

*курсантка 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ,
рядова поліції*

**АНАЛІЗ КІБЕРЗАГРОЗ ДЛЯ ГРОМАДСЬКИХ СТРУКТУР:
ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ**

У контексті глобалізованого інформаційного суспільства, зростання залежності від цифрових технологій веде до збільшення кібернетичних ризиків, особливо для громадських структур. Ці структури, характеризуючись високим рівнем доступності та обмеженими ресурсами для кіберзахисту, є вразливими до широкого спектру кібернетичних загроз, включаючи малварні атаки, фішинг, а також комплексні загрози, як-от розподілені атаки на відмову у обслуговуванні (DDoS).

Протидія цим загрозам вимагає розробки інтегрованих стратегій кіберрезилієнтності, які включають не лише технічні рішення, але й адаптацію організаційних політик і процедур. Ефективне впровадження політик безпеки, аудити вразливостей, а також застосування принципів мінімальних привілеїв і багаторівневої захисту є ключовими для захисту від потенційних кіберзагроз.

Одночасно, зазначені виклики стимулюють інноваційні підходи у сфері кібербезпеки, зокрема використання алгоритмів машинного навчання та штучного інтелекту для аналізу поведінки мережі та ідентифікації аномалій. Впровадження кіберінтелігенції та прогностичних аналітичних інструментів може забезпечити більш проактивний підхід до розпізнавання та нейтралізації загроз.

Оцінка сучасного кіберсередовища вимагає врахування зростаючої інтеграції кіберфізичних систем в повсякденні аспекти громадського управління, що ставить під загрозу не тільки інформаційні ресурси, але й фізичну інфраструктуру. Завдяки технологічному прогресу кібератаки стають більш складними і витонченими, що зумовлює потребу в постійному оновленні кіберзахисних технологій та методик. Значна увага в цьому контексті приділяється криптографічному захисту даних, розробці безпечних комунікаційних протоколів і підвищенню рівня кібергігієни серед користувачів.

З іншого боку, важливим аспектом забезпечення кібербезпеки є розвиток міжнародної співпраці та розробка глобальних норм і стандартів. Це передбачає не лише узгодження технічних вимог, але й консолідацію правових та етичних

принципів кібервзаємодії. Ефективна міжнародна співпраця може сприяти створенню єдиного цифрового простору, в якому будуть чітко визначені правила поведінки та механізми реагування на інциденти.

Додатково, в контексті громадських структур, наявність прозорих механізмів звітності та відповідальності стає невід'ємною частиною кібербезпеки. Це включає розробку та впровадження політик внутрішнього аудиту, моніторингу діяльності та оцінки ефективності захисних заходів. Інтеграція кібербезпеки в стратегічне планування та щоденне управління громадськими організаціями дозволяє не тільки підвищити захищеність, але й оптимізувати використання ресурсів та ефективність виконання місії.

Таким чином, розглядаючи аналіз кіберзагроз для громадських структур, ми стикаємося з комплексом викликів, які потребують багаторівневих рішень. Впровадження передових технологій, організаційне адаптування до змін у кіберпросторі, посилення міжнародного співробітництва та підвищення кіберосвіти – всі ці заходи спрямовані на створення більш безпечного та стійкого цифрового суспільства.

Список використаних джерел:

1. Naborets O., Lunhol O. The problem of application of profiling in cyber police activities. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання діяльності підрозділів кримінальної поліції»* (14 квітня 2023 року, м. Кропивницький). Кропивницький : ДонДУВС, 2023. С. 204–205.

Коваленко Наталія Олександрівна

*викладач кафедри загальноправових дисциплін факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету
внутрішніх справ*

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДІАТОРА В УКРАЇНІ: ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ

Сама медіація, або її аналоги відома людству досить давно. В додержавний період за участі спеціальних суб'єктів: старійшини, жерці, військові вожді тощо. З подальшим розвитком суспільства зростає потреба у диференціації функцій управління. Людство ХХІ століття як кількісно, так і організаційно досягло свого максимуму за період державноорганізованого суспільства, такі висновки ми робимо виходячи із даних офіційної історіографії.

Потреба в урегулюванні суспільних відносин виникла одночасно з самими відносинами між людьми. За досить значний проміжок часу напрацьовано різні механізми вирішення суперечок, що виникають між суб'єктами суспільних відносин. Здобуття Україною незалежності співпадає з глобальними змінами, передусім цивілізаційними та технологічними, які в свою чергу впливають на систему правовідносин. Як один із напрямків сучасного розвитку є медіація.

Розвиток інституту медіації супроводжувався напрацюваннями на рівні наукових досліджень із цієї проблематики фахівцями у різних сферах наукових знань, в Україні активно проводяться з кінця 1990-х років і мають на сьогодні значну актуальність. Це пояснюється системними трансформаційними змінами у суспільстві, становленням інформаційного, демократичного, правового суспільства, реформою системи публічного управління, судової системи, процесами децентралізації тощо.

Саме на питанні здійснення медіаторами в Україні адміністративних процедур акцентуємо нашу увагу. У результаті аналізу наукової літератури та нормативних джерел з'ясовано, що медіація є оптимальним способом вирішення конфліктів як найбільш гострих протиріч, заснована на сучасних дослідженнях суспільства, держави, спрямоване на розвиток інститутів громадянського суспільства. Визначенню основних засад адміністративних процедур у сфері медіації може бути присвячено не одну наукову розробку, зважаючи на обсяг і характер взаємовідносин у цій сфері. Втім, спробуємо окреслити найбільш значущі аспекти.

Процедура медіації є чітко структурованою та поділяється загалом на такі стадії:

1) попередню (вступну) стадію, яка складається з двох етапів: підготовчого етапу (на цьому етапі медіатор намагається здобути довіру учасників, оцінює їх готовність до медіації, пояснює правила медіації, роз'яснює свою роль у цьому процесі) та етапу індивідуальних зустрічей (на цьому етапі медіатор вивчає позиції учасників конфлікту і забезпечує їх взаємне спілкування). На цій стадії встановлюється перший контакт медіатора зі сторонами, підписується угода про проведення медіації, роз'яснюється суть медіації, правила проведення відповідної процедури;

2) відкриваючу стадію (збір тем та інформації). На цій стадії відбувається поступове налагодження прямого спілкування між сторонами, її етапами є пояснення сторін, а також виклад кожною зі сторін своєї позиції у спорі, з'ясування причин виникнення спору та мотивації сторін у спорі, уточнення позицій сторін, поділ загальної суті спору на окремі складові, підсумок). Кожна зі сторін має можливість викласти свої бачення суті спору, а медіатор шляхом постановки питань та узагальнення сприяє з'ясуванню причин конфлікту, працює з емоціями сторін й після сумісного визначення тем переговорного процесу, серед них визначаються спільні поєднувальні чи протилежні, встановлюється пріоритетність тем, порядок їх опрацювання в процесі медіації. Формування нейтральних у плані оцінки тем забезпечує сторонам подвійний погляд на предметні дискусійні точки їхнього конфлікту;

3) третьою стадією є стадія з'ясування інтересів сторін. Центральна вимога медіації полягає зрештою у тому, щоб допомогти сторонам конфлікту розпізнати їхні істинні інтереси та потреби, що ховаються за позиціями, та представити їх для усіх інших, щоб зрозуміти, які інтереси та потреби переважають у іншій стороні конфлікту. Медіатор зосереджується на тому, що учасники самі випробовують, як вони можуть вийти з проблемної ситуації своїх позицій;

4) середню стадію (розробка варіантів рішень) – передбачає спільний

пошук шляхів вирішення спору, а етапність цієї стадії полягає у визначенні першочергових питань, з'ясуванні невиявлених інтересів сторін, визначенні спільних засад та інтересів сторін у спорі, обговоренні й пошуку взаємоприйнятних способів вирішення спору, пошуку консенсусу;

5) заключну (вирішення спору між сторонами по суті, укладення угоди, підведення підсумків). При знаходженні спільних варіантів рішень сторони за домовленістю переходять до останньої стадії – складання угоди, яка готується виключно сторонами, містить взаємні поступки та після її остаточного формулювання перевіряється на допустимість й можливість виконання та справедливість, підписується сторонами.

Деякі вбачають відсутності єдиного підходу до структури медіації [1, с. 229]. Структурованість процедури медіації означає, що вона включає декілька послідовних етапів (стадій, фаз): премедіацію, підготовчу стадію, збір інформації та визначення тем для обговорення, робота з інтересами та потребами сторін, пошук варіантів рішення, оцінка варіантів рішення тощо [1, с. 229]. Кількість, назва та змістове наповнення стадій можуть відрізнятися залежно від виду медіації, концепції медіаторської школи, яка здійснювала підготовку медіатора, об'єднання медіаторів, до якого входить медіатор, та його власного стилю, досвіду та методики роботи.

Таким чином, структурованість процедури медіації можна розглядати з різних точок зору. З одного боку, під медіацією можна вбачати єдину складноструктуровану процедуру, у цьому випадку адміністративні процедури діяльності медіатора зводяться до чітко визначеного алгоритму дій, який передбачений на різних етапах медіації. З іншого боку, якщо проводити аналіз кожного окремого етапу процедури медіації, то можна виокремлювати специфічні процедури здійснювані медіатором на кожному з таких етапів.

Підсумовуючи викладене, можна дійти висновку, що медіація виступає альтернативним методом розв'язання конфліктних ситуацій (спорів), який дає змогу двом чи більше конфліктним сторонам самостійно на добровільних засадах за допомогою медіатора досягти порозуміння у розв'язанні конфлікту. Дана процедура як один з альтернативних способів вирішення конфліктів все більше набирає популярності. Це є очевидним, оскільки такий метод дає можливість сторонам самостійно врегулювати конфлікт, без залучення державних органів і досягти бажаного результату, який влаштував би кожна із сторін.

Список використаних джерел:

1. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник / авт. кол. Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.]; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. – Одеса : Екологія, 2019. – 456 с., с. 229.

Компанієць Олександр Володимирович
*начальник відділу охорони публічного порядку управління превентивної
діяльності Головного управління Національної поліції
в Кіровоградській області, майор поліції*

ЗАКОНОДАВЧЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ МИРНИХ ЗІБРАНЬ: ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 було введено воєнний стан [1]. В Указі було зазначено, що у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, які передбачені низкою статей Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII [2, ст. 8]. До таких прав, які можуть бути обмежені відноситься закріплене в статті 39 Конституції України право громадян збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування [3, ст. 39].

Проведений нами аналіз актуальності реалізації громадянами права збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації та заборони проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів у період дії правового режиму воєнного стану дозволив дійти до висновку, згідно з яким на тепер в Україні дискусійним є питання щодо того, чи потрібен спеціальний закон, який регулюватиме порядок проведення мирних зібрань, демонстрацій, зборів, походів тощо.

На нашу думку вирішення даного питання дозволило б державним інституціям та громадянам знати відповідь на низку запитань:

1. Коли саме суд має право забороняти зібрання і на яких підставах?
2. Чи мають учасники попереджати владу про мирне зібрання? Якщо так, то за який час?
3. Як держава має охороняти учасників мирних зібрань?
4. Як регулюються спонтанні зібрання та контрзібрання?

На всі ці питання відповідей в Конституції не має. Хоча у статті 19 Конституції України чітко зазначено: «Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [3, ст. 19]. А якщо окремого законодавчого акту не має, відповідно,

влада може діяти на власний розсуд. Така не визначена позиція має численні ризики: політичні, соціальні, корупційні, правові, а також і безпекові.

При цьому право на свободу мирних зібрань закріплено в багатьох міжнародних документах, зокрема: Загальній декларації прав людини від 10.12.1948 року, Декларації про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на ґрунті релігії та переконання 2001 року, Міжнародному пакті про громадські та політичні права 1973 року, Міжнародному пакті про економічні та культурні права 1973 року, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у чинній редакції 2013 року.

З початку 2000-х років Верховною Радою було зареєстровано понад 10 проєктів законів, які стосуються питання мирних зібрань. На опрацюванні у комітетах Верховної Ради України перебувало 2 законопроєкти: проєкт Закону № 3587 «Про гарантії свободи мирних зібрань» від 07.12.2015 року за подання народних депутатів Немирі Г. М., Луценка І. С. та інших і альтернативний проєкт № 3587-1 «Про гарантії свободи мирних зібрань в Україні» від 11.12.2015 за ініціативою Луценка І. В., Мосійчука І. В. та інших. Метою законопроєктів заявлено створення умов для вільної реалізації свободи мирних зібрань в Україні та подолання негативних неправосудних судових заборон мирних зібрань, переорієнтацію органів державної влади і органів місцевого самоврядування на повагу до свободи мирних зібрань та сприяння в її реалізації.

Венеціанською комісією спільно з експертами ОБСЄ 18 жовтня 2016 року опубліковано висновок за результатами розгляду законопроєктів про гарантії свободи мирних зібрань № 3587 і № 3587-1 [4]. Загалом, Венеціанська комісія позитивно оцінила подані законопроєкти. Експерти зазначили, що більшість положень обох законопроєктів відповідають міжнародним стандартам і враховують раніше надані рекомендації. Комісією надано низку загальних для обох законопроєктів рекомендацій, а також рекомендації, які стосуються певних норм проєктів окремо. Рекомендації розділено за тематиками, як-то, наприклад, «Визначення зібрання», «Повідомлення про проведення зібрання», «Підстави для обмеження зібрання» тощо [4].

Загальними для обох законопроєктів є такі рекомендації:

- необхідно удосконалити запропоновані визначення зібрання аби забезпечити їх відповідність загальноприйнятому стандарту, що мирні збори – це не просто публічний захід, а зібрання людей з метою вираження поглядів;
- необхідно краще врегулювати спонтанні зібрання: додати цю концепцію до законопроєкту 3587-1 та розширити відповідні положення проєкту 3587;
- запровадити винятки щодо зібрань, які за своєю чисельністю не вимагають повідомлення, та поширити правовий режим мирних зібрань на інші види зібрань (таких як, наприклад, зустрічі кандидатів в народні депутати з виборцями, які законопроєктами запропоновано виключити зі сфери дії закону);
- гармонізувати запропоновані підстави для обмеження/заборони зібрань із положеннями Конституції України та виключити усі норми, які передбачають обмеження на підставі змісту (теми) зібрання;

- забезпечити, щоб обмеження щодо зібрань могли застосовуватись виключно судами, але водночас і передбачити, що за певних обставин правоохоронні органи повинні мати можливість обмежувати право на зібрання без рішення суду;

- доповнити законопроекти нормами про підстави для застосування правоохоронцями сили [4].

Слід зазначити, що 07.02.2019 зазначені законопроекти було включено до порядку денного пленарного засідання Верховної Ради України, а 29 серпня 2019 року законопроекти було відкликано.

Наказом Міністерства юстиції України від 23 жовтня 2019 року було утворено робочу групу для підготовки пропозицій стосовно унормування на законодавчому рівні питань щодо реалізації свободи мирних зібрань до складу якої включено представника Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України.

У 2020 році Департаментом превентивної діяльності спільно з Правовим департаментом Національної поліції України напрацьовано пропозиції нормативного акту стосовно свободи мирних зібрань, за основу якого взято законопроект № 3587 «Про гарантії свободи мирних зібрань» від 07.12.2015 року [5] з урахуванням всіх наданих рекомендацій.

На виконання пунктів доручення Міністра внутрішніх справ України Ігоря Клименка від 20 квітня 2023 року № 66/01/34 «Про організацію виконання Плану заходів до 2024 року щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки» (далі – Національна стратегія) та завдань, визначених Планом заходів до 2024 року щодо реалізації Національної стратегії, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2023 року № 160-р [6], щодо застосування практики правових гарантій та механізмів реалізації свободи мирних зібрань та проблемних питань у зазначеній сфері напрацьовані пропозиції нормативного акту стосовно свободи мирних зібрань направлялись до Управління моніторингу дотримання прав людини Міністерства внутрішніх справ України у 2021 та у 2023 роках.

Отже, питання щодо того, чи потрібен спеціальний закон, який регулюватиме мирні зібрання потребує вирішення. Підтвердженням для цього є рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини п'ятої статті 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (справа про завчасне сповіщення про проведення публічних богослужінь, релігійних обрядів, церемоній та процесій) від 8 вересня 2016 року № 6-рп/2016 у якому вказано: «... стаття 24 Конституції України у взаємозв'язку з її частиною першою статті 35, частиною першою статті 39 зобов'язує державу створювати єдині правові механізми, що регулюють проведення громадянами, громадськими або релігійними організаціями, іншими суб'єктами права публічних мирних зібрань релігійного та нерелігійного характеру. Такі зібрання мають проводитися після завчасного сповіщення відповідними суб'єктами права органів виконавчої влади

чи органів місцевого самоврядування [7].

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні від 24 лютого 2022 року № 64. Дата оновлення: 13.02.2024. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. Дата оновлення: 08.11.2023. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n48>.
3. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Дата оновлення: 01.01.2020. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#n4288>.
4. Венеціанська комісія опублікувала висновки щодо законопроектів про гарантії права на мирні зібрання. *Український незалежний центр політичних досліджень*. URL: http://ucipr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=416:venec-yanska-kom-s-ya-opubl-kuvala-visnovki-po-zakonoproektam-pro-garant-prava-na-mirn-z-brannya&catid=16&lang=ua&Itemid=186.
5. Проект Закону про гарантії свободи мирних зібрань № 3587 від 07.12.2015. Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57310.
6. Про затвердження плану заходів до 2024 року щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2023 р. № 160-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-2023-p#Text>.
7. Право на мирні зібрання. Офіційний вебсайт Конституційного Суду України. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/437-pravo-na-myrni-zibrannya>.

Копотун Ігор Миколайович

головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2947-8599>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАГРОЗ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

У процесі проведення оборонного огляду виконуються такі чотири основні процедури: оцінка середовища безпеки, планування сил, планування ресурсів та оцінка ризиків [1].

Основним детермінантом проведення оборонного огляду є процедура опису майбутнього безпекового середовища, за якої визначаються перспективи

розвитку військово-політичної обстановки, перелік викликів та загроз у сфері оборони та формуються на їх основі сценаріїв розвитку небезпек, проти яких будуть застосовані Збройні Сили України.

Історичний досвід свідчить про необхідність застосування різних методів та процедур для прогнозування розвитку військово-політичної обстановки в окремій країні, регіоні та світі загалом, зокрема прогнозувати її розвиток, визначення ризиків, викликів та загроз національній безпеці України у сферах відповідальності розвідки.

Аналітичні методи розвідки розробляються з урахуванням методів наукових досліджень у різних сферах діяльності. З цією метою особливо вони використовуються в політичному аналізі, мають практичне значення для розвідувально-інформаційної діяльності та можуть бути підтверджені емпіричними дослідженнями. Ефективність методів військово-політичного та геополітичного аналізу оцінити набагато важче [2; 3].

Прогнозування військово-політичної обстановки є одним із етапів Методики оцінки військово-політичної обстановки, розробленої науково-дослідним інститутом Міністерства оборони України:

1. Оцінка військово-політичної обстановки у окремій країні.
2. Оцінка військово-політичної обстановки у регіоні.
3. Оцінка військово-політичної обстановки у світі.
4. Визначення ризиків, загроз національній безпеці України.
5. Прогнозування розвитку військово-політичної обстановки.
6. Формування висновків та результатів оцінки військово-політичної обстановки.

При прогнозуванні розвитку військово-політичної обстановки автори «Методика оцінки ВПО» пропонують використовувати аналіз конкуруючих гіпотез [4; 5]. Прогнозування військово-політичної обстановки проводиться на основі обробки групи інформації, отриманої на попередніх етапах на підставі висновків з можливого розвитку подій, як зазначає Джон Морган, чим більше ми спираємося на оцінки та пропозиції, тим більша ймовірність, що аналітик у своїх висновках зробить помилку [6].

Прогнози повинні робити група аналітиків, вони виявлять і запобігають помилкам, які може зробити один аналітик.

Особливості України полягають у тому, що наразі систему національних інтересів у правовому просторі не визначено.

Політики, що приходять до влади, формулюють національні інтереси, виходячи зі свого їх розуміння. Наприклад, згідно із Законом України «Про НБ України» [7] «національні інтереси — це життєво важливі інтереси людини, суспільства та держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності та добробут її громадян». У цьому Законі наведено базові національні інтереси.

Я ж вважаю, що національні інтереси — це суспільно сприйняті, найважливіші матеріальні та духовні потреби людини, суспільства та держави, реалізація яких забезпечує прогресивний розвиток.

Під життєво важливими інтересами розумітимемо визначальні потреби, без задоволення яких неможливе існування людини, суспільства та держави.

На етапі розвитку України можна назвати такі національні інтереси:

1. захист державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності державних кордонів, недопущення втручання у внутрішні справи України;

2. внутрішня стабільність, що характеризується стійкістю державних інституцій та збалансованістю інтересів усіх соціальних груп населення;

3. ефективне функціонування системи забезпечення національної безпеки;

4. пріоритетність загальнолюдських демократичних принципів у розвитку держави, національна згода та національна свідомість народу;

5. економічне зростання, задоволення матеріальних потреб населення, здатність до ефективного господарського розвитку;

6. розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами світу на користь України;

7. розвиток духовності, моральних підвалин, інтелектуального потенціалу українського народу, зміцнення фізичного здоров'я нації, створення умов для розширеного відтворення населення;

8. формування національної стратегії, що включає національні цілі, національну ідею, національні потреби та національні цінності;

9. формування позитивного міжнародного іміджу України;

10. становлення України як правової держави;

11. забезпечення розвитку та функціонування української мови як державної у всіх сферах суспільного життя на всій території України, гарантування вільного розвитку, використання та захисту інших мов національних меншин;

12. гарантування конституційних права і свобод людини і громадянина;

13. подолання корупції, ефективна протидія злочинності, забезпечення безпеки громадян.

14. В лютому 2020 року на засіданні Ради національної безпеки та оборони України оприлюднено проект Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», що розробляється відповідно до статті 26 Закону «Про національну безпеку України» [7].

Наведений перелік загроз національній безпеці за такими сферами їх дії, як зовнішньополітична, державна безпека; військова безпека та безпека державного кордону України; внутрішньополітична; економічна; науково-технологічна; соціально-гуманітарна; цивільного захисту; екологічна; інформаційна.

Оцінювати та прогнозувати тенденції впливу загроз реалізації національних інтересів доцільніше методом сценарного аналізу за допомогою генерування можливих сценаріїв виникнення та розвитку кризових ситуацій, які можуть становити загрозу реалізації національних інтересів. Кожен із таких сценаріїв ґрунтується на низці загроз.

Для забезпечення реалізації національних інтересів України та усунення або нейтралізації загроз безпеці держави, зокрема військової, необхідно

передбачити наявність у складових сектору безпеки та оборони України необхідних можливостей. При цьому, як показує досвід, зважаючи на комплексність цих загроз, запобігти їх впливу можливо лише спільними зусиллями Державного управління безпеки України та трансформація поглядів в умовах глобалізації.

Список використаних джерел:

1. Рекомендації щодо організації та проведення оборонного огляду, затверджені Наказом Міністра оборони України.
2. Корнілов В. План зовнішнього управління Україною. URL: <http://cis.org.ua/content/view/142/1/>.
3. Бартош А. Гібридні війни в стратегії США і НАТО. URL: <http://nvo.ng.ru/concepts/2014-10-10/1nato.html>.
4. Богданович В. Ю., Свида І. Ю., Скуліш О. Д. Теоретико-методологічні засади забезпечення національної безпеки України: моногр.: у 7 т. Т. 1: Теоретичні засади, методи та технології забезпечення національної безпеки України. Київ: Наук.-вид. відділ НА РБ України, 2012. 548 с.
5. Арзуманян Р. Кромка Хаоса. Сложное мышление и сеть: парадигма нелинейности и среда безопасности XXI века. Москва: Изд. Дом «Регнум», 2012. 600 с.
6. Understanding and intelligence support to joint operations : Joint Doctrine Publication 2-00 (JDP 2-00) (3rd Edition), August 2011. URL: <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attach>
7. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 №2469-Vin. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

Сирмаїїх Віктор Васильович

*викладач кафедри спеціальної фізичної та домедичної підготовки факультету
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Донецького державного університету внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5014-3144>*

ПАТРУЛЮВАННЯ МІСТ ТА ВИЯВЛЕННЯ ПОРУШЕНЬ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Головним завданням Національної поліції України є забезпечення внутрішньої безпеки держави. В Україні два роки війна, з'являються колаборанти, мародери та зрадники, створені блокпости та введена комендантська година, необхідним становиться більш ретельний контроль, а найактуальнішим стає саме забезпечення громадського порядку і безпеки громадян. В цій сфері до роботи поліцейських додалось більше повноважень, прав та обов'язків.

Метою забезпечення громадської безпеки через патрулювання міст та виявлення порушень громадського порядку є забезпечення безпеки та захист

прав громадян, збереження громадського порядку і сприяння відчуттю безпеки серед населення.

Для створення безпечного середовища для всіх громадян, попередження злочинності та покращенні якості життя мешканців діяльність Національної поліції України пов'язана з виконанням завдань щодо надання поліцейських послуг у сферах:

1. Запобігання злочинності.

Патрулювання міст допомагає запобігати злочинам шляхом активного присутності поліцейських на вулицях та виявлення підозрілих або небезпечних ситуацій.

2. Виявлення порушень громадського порядку.

Патрулювання міст полягає в постійному контролі за об'єктами громадського призначення, вулицями, парками та іншими місцями загального користування. Патрульні поліцейські виконують цю функцію, обходячи свої патрульні райони, реагуючи на виклики громадян та виявляючи потенційні загрози безпеці. Виявлення порушень громадського порядку передбачає реагування на порушення закону та правил спілкування у громадських місцях. Поліцейські мають право зупиняти осіб, які порушують громадський порядок, та застосовувати необхідні заходи для відновлення спокою та безпеки.

3. Забезпечення безпеки громадян.

Головною метою патрулювання міст є забезпечення безпеки громадян, їх майна та загального благополуччя. Поліцейські стежать за тим, щоб усі громадяни могли вільно та безпечно пересуватися по місту.

4. Покращення співпраці з громадою.

Поліцейські, патрулюючи міста, сприяють покращенню співпраці з громадою, виявляючи потреби та обурення мешканців, реагуючи на їх скарги та сприяючи вирішенню проблем безпеки разом з ними.

Виокремлення вказаних функцій базується на положеннях Закону України «Про Національну поліцію».

Загалом, патрулювання міст та виявлення порушень громадського порядку ґрунтується на принципах професіоналізму, превентивності, об'єктивності, взаємодії з громадою та ефективності, що сприяє створенню безпечного середовища для всіх громадян.

В умовах воєнного стану для поліцейського під час патрулювання найважливіше, це власний захист, добросовісне ставлення до своєї роботи, належне виконання своїх обов'язків та розуміння, що одна проявлена необачність поліцейського може коштувати здоров'я або навіть життя.

Супрун Володимир Миколайович

*доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук*

ВЗАЄМОДІЯ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДСЬКОСТІ СУСПІЛЬСТВА ТА ОРГАНІВ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Вся історія розвитку суспільства спрямовано на досягнення цілей сталого розвитку, безпеки, впорядкованості відносин. Для більшості сучасників всі ці аспекти асоціюються з поняттям «держава» та похідними від неї інститутами. Однак, як і будь-яке суспільне явище, держава – це лише складова політичної системи суспільства, яка наразі виступає однією з провідних у всій системі. Державноорганізоване суспільство, відповідно до офіційної історіографії, становить шість – п'ять тисяч років людської історії. В різні історичні періоди фактично всі держави стикалися з проявами корупції, намагалися їй протидіяти або навпаки підтримувати (як приклад, Московська держава XIV-XVII століть, так званий інститут «кормління», який було скасовано тільки у 1556 році) поняття могло наділятися різними, підчас протилежними характеристиками, що вкотре актуалізують саму проблематику.

У сучасній українській юридичній науці є чимало ґрунтовних досліджень проблематики корупції та її окремих складових.

Сьогодні напрацьовано чимало варіантів визначення самого базового поняття, здійснено ґрунтовні класифікації протиправних діянь у цій сфері, у практичній площині сформовано нормативно-правові основи антикорупційної діяльності держави, визначено перелік суб'єктів покликаних здійснювати таку діяльність.

Україна не стоїть осторонь цих процесів. Разом зі здобуттям незалежності перед Україною постало питання формування системи органів публічного управління. Поряд із цим виникла необхідність вироблення антикорупційної політики.

Важливу роль у цьому відіграють система принципів. Характеризуючи принципи антикорупційної політики Т. Фесенко виокремлює цілу групу притаманних ознак: 1) вони є елементами загальної системи антикорупційної діяльності; 2) визначені на нормативному рівні у національному та міжнародному праві; 3) формуються виходячи із потреб держави, суспільства та особи; 4) лежать в основі розробки форм та методів адміністративно-правового регулювання державної антикорупційної політики; 5) мають відокремлений адміністративно-правовий механізм реалізації; 6) їх втілення потребує комплексної та ефективної роботи як спеціально уповноважених органів влади, так і системи органів публічної влади загалом; 7) можуть бути диференційовані за різними критеріями (за суб'єктом формування, юридичною силою, галузевою приналежністю, суб'єктом повноважень, що реалізує визначені завдання та напрями тощо); 8) потребують моніторингу виконання з подальшим

удосконаленням [1, с. 183].

В той же час перелік корупційних діянь досить значний, що об'єктивно потребує нормативного регулювання та дієвих механізмів. Так, О. Собокий відносе: хабарництво, кримінальний лобізм, непотизм (заступництво на основі особистих зв'язків), незаконну участь у підприємницькій діяльності особисто чи через близьких або довірених осіб, надання ексклюзивних прав з метою корисливого використання, придбання чи відволікання державних коштів і власності для своєї корпоративної групи, будь-яке використання чи маніпулювання службовою інформацією в особистих чи групових інтересах, прямі або непрямі внески в період виборчих компаній на користь визначених партій та осіб, а також і на інші політичні цілі, незаконний розподіл кредитів і інвестицій, проведення приватизації шляхом організації незаконних конкурсів, аукціонів, фактичного захоплення пакетів акцій, що знаходяться у державній власності, повне або часткове звільнення від митних платежів і податків, незаконне застосування системи преференцій у відношенні різних промислових, фінансових, торгових і інших корпоративних груп і деякі інші подібні діяння [2].

Важливим аспектом питання протидії корупції є формування уповноважених органів державної влади – метою яких є подолання корупції в країні.

Так, створення спеціалізованих органів у сфері протидії корупції є міжнародним стандартом, закріпленим у ст. 36 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції [3] та ст. 20 Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією [4]. Досвід існування спеціалізованих антикорупційних прокуратур мають такі держави, як Австрія, Іспанія, Італія, Німеччина, Румунія, Швеція тощо.

За останні сім років в Україні сформовано систему спеціалізованих органів, покликаних реалізовувати антикорупційну політику. Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, що класифікуються як правоохоронні, визначаємо наступні: Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), Державне Бюро Розслідувань (ДБР), Національна поліція тощо. А їх діяльність на сьогодні унормована спеціальними законами.

Одним із ключових акцентів у системі діяльності органів держави спрямованих на протидію корупції є тісна співпраця з інститутами громадянського суспільства. Така співпраця передбачає формування спільної політики, запровадження Громадських рад в систему органів держави, проведення спільних заходів різного спрямування.

Таким чином, сучасне українське суспільство повинно системно трансформуватися у питаннях несприйняття корупції й активно протидіяти фактам корупційних діянь. Особливо небезпечною для держави та суспільства є політична корупція, оскільки, спільні зусилля міжнародної спільноти спрямовані саме на подолання цього різновиду корупції. Підтвердженням цьому є низка міжнародних нормативних актів, до яких приєдналася Україна.

Список використаних джерел:

1. Фесенко Т.В. Принципи формування й реалізації державної антикорупційної політики України. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 3. С. 180-184. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/3/31.pdf>.
2. Собовий О.М. Загальні аспекти проблеми удосконалення правового забезпечення боротьби з корупцією. Офіційна сторінка Міністерства юстиції України. https://minjust.gov.ua/m/str_1129.
3. Конвенція ООН проти корупції: Конвенція від 31.10.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
4. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ЕТ8 173): Конвенція від 27.01.1999 № ETS173. URL: https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_101.

Тулінов Валентин Сергійович

*декан факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Донецького державного університету внутрішніх справ, підполковник поліції,
кандидат юридичних наук, доцент*

СОЦІАЛЬНИЙ І ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ОСІБ, ЗАЛУЧЕНИХ ДО НЕГЛАСНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Статтею 13 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» регламентовані питання забезпечення соціального і правового захисту особи, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності. Вимоги даної статті розповсюджуються і на осіб, які на конфіденційних засадах спрямовують свої зусилля на виявлення колаборантів та осіб, які скоїли воєнні кримінальні правопорушення.

Зокрема в цій статті зазначено, що особа, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, перебуває під захистом держави.

Співробітництво особи з оперативним підрозділом зараховується до її загального трудового стажу в разі укладення з нею трудової угоди. Якщо у зв'язку з виконанням такою особою завдань оперативно-розшукової діяльності настала її інвалідність або смерть, на неї поширюються пільги, передбачені у таких випадках для працівників оперативних підрозділів.

Так, у статті 12 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» вказано, що на працівників, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, поширюються гарантії правового і соціального захисту, передбачені законами України про ці органи. Як приклад візьмемо Закон України «Про Національну поліцію», у складі якої здійснюють оперативно-розшукову діяльність підрозділи кримінальної поліції. Зокрема Розділ IX Закону України «Про Національну поліцію» регламентує соціальний захист поліцейських, наприклад – отримання одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського.

У разі виникнення загрози життю, здоров'ю або майну особи, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, її захист

забезпечується в порядку, передбаченому частиною третьою статті 12 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» де визначено, що при наявності даних про загрозу життю, здоров'ю або майну працівника та його близьких родичів у зв'язку із здійсненням ним оперативно-розшукової діяльності в інтересах безпеки України, або по виявленню тяжкого та особливо тяжкого злочину, або викриттю організованої злочинної групи оперативний підрозділ зобов'язаний вжити спеціальних заходів для забезпечення їх безпеки – зміна даних про особу, зміна місця проживання, роботи і навчання, інших даних у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 41 Закону України «Про розвідку» регламентує соціальний і правовий захист осіб, залучених до конфіденційного співробітництва з розвідувальними органами. Зокрема, особам, залученим до конфіденційного співробітництва з розвідувальними органами, гарантуються нерозголошення факту такого залучення, соціальний і правовий захист з боку держави у порядку та на умовах, визначених законодавством. З метою забезпечення безпеки та захисту осіб, залучених до конфіденційного співробітництва, їх близьких родичів розвідувальними органами можуть здійснюватися спеціальні заходи безпеки в порядку, передбаченому для співробітників цих органів та їх близьких родичів. Залучені до конфіденційного співробітництва особи, які брали участь у виконанні розвідувальних завдань на тимчасово окупованій території України, у районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, або на інших територіях, де в період виконання цих завдань велися бойові дії, мають право на отримання статусу учасника бойових дій та статусу особи з інвалідністю внаслідок війни у визначених Кабінетом Міністрів України порядку і спосіб, що унеможливають розкриття факту їх конфіденційного співробітництва з розвідувальними органами. У разі смерті (загибелі), встановлення інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності, що настали у зв'язку з виконанням розвідувальних завдань, особи, залучені до конфіденційного співробітництва, або члени їх сімей мають право на призначення та виплату одноразової грошової допомоги, медичне забезпечення в розмірах і порядку, визначених для співробітників кадрового складу. Окрім того, у разі затримання, арешту або засудження за кордоном залучених до конфіденційного співробітництва осіб у зв'язку з виконанням ними розвідувальних завдань держава сприяє їх звільненню. Збитки, завдані залученим до конфіденційного співробітництва особам у зв'язку з виконанням ними розвідувальних завдань, відшкодовуються в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, за рахунок коштів державного бюджету, передбачених на утримання відповідних розвідувальних органів.

Залучені до конфіденційного співробітництва особи, які не є громадянами України та які зробили вагомий внесок у розвиток Української держави, за клопотанням керівника розвідувального органу можуть бути прийняті до громадянства України за спрощеною процедурою або отримати статус біженця в Україні чи притулок в Україні.

Отже, питання соціального і правового захист осіб, залучених до

негласного співробітництва, з урахування реалій сьогодення, потребують подальшого наукового дослідження та є актуальними для сучасної правозастосовної практики з огляду надання гарантій зазначеної категорії осіб при виконанні ними завдань оперативно-розшукової діяльності.

Хитровський Дмитро Володимирович

*викладач кафедри загальноправових дисциплін факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету
внутрішніх справ*

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ОРГАНІВ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Доброческа поведінка є багатогранним явищем, що має як корпоративний, так й індивідуальний прояв в публічній діяльності. Усвідомлення важливості забезпечення порядності та чесної поведінки стало актуальним питанням в процесі боротьби з корупцією, забезпечення високого рівня професіоналізму та дієвості державницьких функцій. Закріплення правового принципу доброчесності в законодавчих положеннях, без сумніву, є позитивним чинником не тільки подальшої нормопроектної відомчої діяльності, а й в умовах становлення доброчесності як режиму.

Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII містить чітке визначення доброчесності як принципу державної служби серед переліку інших [1]. Зокрема, пункт 5 частини 1 статті 4 визначається як «спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень» [1].

Експертами голландського інституту державного управління в систему елементів принципу доброчесності публічних осіб включено таку ознаку як «відданість справі» [2, с. 43]. На наш погляд, незважаючи на те, що відданість справі належить до ознак професіоналізму, її необхідно опосередковано враховувати при оцінці доброчесності публічної особи, оскільки:

по-перше, демонструючи відданість, наприклад, правоохоронній функції, службовець приймає в якості внутрішнього зобов'язання й інші корпоративні принципи правоохоронної діяльності;

по-друге, відданість, готовність діяти до кінця передбачає усвідомлення та виконання публічного інтересу служби, що супроводжується призначенням доброчесності – спрямованість на захист публічного інтересу;

по-третє, відданість справі є проявом поваги до корпоративних правил та усвідомлення своєї приналежності до місії відомства, де працює службовець;

по-четверте, демонстрація відданості є позитивним прикладом для суспільства не тільки такими якостями як працьовитість, а й ототожнення того, що особа сприяє реалізації публічних завдань, які їй було делеговано.

Серед інших правових інструментів, встановлення на загальнодержавному

рівні принципів доброчесності поведінки має вплив на утвердження авторитету державної служби та правоохоронних органів.

Можна стверджувати, що професійна чесність правоохоронних органів виступає не тільки засобом управління правоохоронними органами, реалізації антикорупційної політики, утвердження професіоналізму та ефективності, а й результатом реалізації ними інших функцій, дотримання законів та правових принципів. Пріоритет на досягнення громадського уявлення про доброчесність правоохоронних органів є наслідком утвердження поведінки, що ґрунтується на професійній чесності кожного окремого правоохоронця.

У системі нормативного регулювання діяльності правоохоронних органів відсутні уніфіковані етичні вимоги до осіб, які проходять службу та виконують правоохоронні функції. Цьому є об'єктивні чинники. Втім, в доктрині правової науки постійно точаться дискусії навколо терміну «правоохоронна служба», який сприяв би уніфікації змісту діяльності усіх правоохоронних органів в державі. Нормативна наявність такої дефініції слугувала б підставою для розкриття форм, напрямків та принципів правоохоронної служби в цілому. За її відсутності не знайшов свого закріплення і зміст принципу доброчесності, який повинен мати місце в функціональній та приватній поведінці працівників органів правопорядку.

Важливість принципу доброчесності правоохоронних органів пояснюється його функціями:

- нормативна регуляторність, що передбачає розвиток норм управління в дусі толерантності, поваги до прав людини, професійності та високого рівня культури;
- публічність та прозорість – вимоги до доброчесної поведінки мають бути загальновідомими суб'єктам, які взаємодіють із правоохоронними органами;
- систематизація та уніфікація критеріїв доброчесності;
- юридична визначеність, тобто чітке встановлення місця доброчесності в ієрархії юридичних та етичних засобів регулювання;
- спрямованість на забезпечення публічних цінностей у діяльності правоохоронних органів;
- дисциплінованість – встановлення правових та поведінкових обмежень в публічній діяльності та приватному житті;
- спрямованість на недопущення настання незаконних негативних наслідків для громадян від правозастосовчої діяльності правоохоронних органів, або застосування ними заходів примусу;
- спрямованість на недопущення вчинення корупційних правопорушень;
- самотивація – стимулювання розвитку особистих якостей та професійності;
- корпоративність – підвищення рівня корпоративних стандартів та якості управління в системі правоохоронної інституції, підвищення рівня корпоративного духу, забезпечення професійних дієздатних структур, які б підтримували якісну психологічну підготовку публічних осіб правоохоронних органів.

Принцип доброчесності пронизує увесь процес правоохоронної діяльності:

- доброчесність проходження кваліфікаційного оцінювання на посади в правоохоронних органах;
- доброчесність виконання службових обов'язків;
- дотримання правил чесності, порядності, неупередженості в приватному житті поза робочим процесом;
- доброчесне дотримання обмежень, встановлених законом в результаті звільнення з правоохоронних органів.

Таким чином, одним із найважливіших призначень принципу доброчесності є формування довгострокового ефекту від доброчесної поведінки, що передбачає розробку механізму у площині використання засобів та інструментів контролю, перевірки, моніторингу доброчесності, підвищення якості поведінкових реакцій працівників правоохоронних органів в певних оперативно-слідчих, управлінських чи приватних життєвих ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Європейський досвід державного управління: Курс лекцій / Уклад. : О. Ю. Оржель, О. М. Палій, І. В. Кравчук та ін. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 76 с.
2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

Шостак Ігор Олександрович

*завідувач кафедри спеціальної фізичної та домедичної підготовки
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Донецького державного університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ПРАВООХОРОНЦІВ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Згідно з оцінками експертів Всесвітньої організації охорони здоров'я, від 70 до 80% смертних випадків в розвинених країнах пов'язані зі способом життя. Сформована ситуація багато в чому є наслідком низької культури здоров'я, що проявляється в різкому збільшенні поширеності шкідливих звичок, низьким рівнем духовної і фізичної культури (в тому числі і серед поліцейських), погіршенням стану навколишнього середовища, умов праці, побуту і відпочинку [5].

В час, коли задекларований державою напрям на європейську інтеграцію, нестабільної економічної ситуації, військових подій – Україні необхідні поліцейські з високим рівнем освіченості, культури й здоров'я, здатні сприймати загальнолюдські цінності, творчо, продуктивно та довго діяти у своїй професійній сфері.

На нашу думку, доцільно:

- дослідити та висвітлити результат аналізу науково-дослідної літератури з проблематики дослідження;

– створити орієнтовний план покращення культури здоров'я поліцейського.

Так, у нинішніх умовах життя спостерігається стійке погіршення стану здоров'я та фізичного розвитку студентської молоді, зокрема і майбутніх поліцейських. Прослідковується загальне збільшення кількості серцево-судинних захворювань, погіршення функціональних резервів організму, системне порушення постави, наявність різних вад опорно-рухового апарату, зниження рівня фізичної підготовленості тощо.

Така тенденція відбувається на фоні низького рівня фізичної підготовленості майбутніх курсантів у закладах середньої освіти, послаблення функцій нервової системи впродовж навчання та в період сесії, що негативно впливає на формування здоров'я поліцейського.

Ставлення до формування основ культури здоров'я, як педагогічної умови професійної підготовки, сприяє успішності в будь-якій сфері професійної діяльності, так як гарне здоров'я є передумовою для високоефективної праці, творчої активності, найбільш повної самореалізації особистості.

Особливе місце у розв'язанні цього питання відводиться підвищенню рівня фізичної підготовленості поліцейських, як невід'ємної частини його культури здоров'я.

Так, поліцейський – професія змістовна та багатогранна. У зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України обсяги роботи Національної поліції значно виросли. Правоохоронці виконують поставлені завдання в умовах фізичного та психологічного навантаження.

Поліцейські повинні здобувати нові навички здорового способу життя, та вміння захищати себе в надзвичайних ситуаціях [1, с. 10].

Сучасні поліцейські повинні забезпечувати безпеку людей, враховуючи екстремальні умови нашого часу, застосовуючи в разі необхідності силові засоби.

Завданням закладів вищої освіти стосовно надання курсантам відповідної фізичної підготовки становить:

1. Формування спеціальних знань, вмінь і навичок щодо подолання певних перешкод.

2. Вміння використовувати спеціальних заходів фізичного впливу, прийомів самозахисту та рукопашного бою, обеззброєння та затримання осіб, що загрожують публічному правопорядку, особистій безпеці громадян та поліцейських.

3. Формування забезпечення особистої безпеки працівників Національної Поліції під час виконання службових обов'язків.

4. Будівання внутрішніх рис характеру: сміливості, стриманості, впевненості у своїх діях, віри у свою професію, психічної стійкості до стресових ситуацій.

5. Формування умінь долати природних і штучних перешкод, пересування у різних умовах оперативно-службової діяльності [2, с. 12].

Взаємодія особового складу з правопорушниками залежить від рівня їх підготовленості. Для забезпечення громадської безпеки та порядку курсантам потрібно отримати відповідні знання та набути достатнього рівня

професіоналізму. Враховуючи реалії сьогодення то спеціальна фізична підготовка стоїть на першому місці курсанта. В цілому, необхідно відзначити, що професійна підготовка працівників поліції, повинна здійснюватися на основі новітніх розробок з урахуванням постійного вдосконалення матеріальнотехнічної бази органів поліції та закладів які здійснюють підготовку поліцейських.

Сьогодні, через агресію російської федерації ми спостерігаємо неповноцінне надання тієї навчальної бази яка встановлена Міністерством внутрішніх справ України, курсанти не спроможні повністю засвоїти обсяг наук для подальшого несення служби через постійні надзвичайні стани, дистанційне навчання, емоційний стан тощо.

Отже, високий рівень отримання фізичної підготовки та знань й вмінь з формування власної культури здоров'я та оточуючих курсантом в навчальних закладах Національної поліції України є невід'ємною частиною професіоналізму в лавах поліції. Підкреслимо, що від рівня фізичної підготовленості працівника залежить не тільки його життя, а й життя людей яких він захищає та оберігає. Тому курсант має відповідально відноситися до виконання своїх прямих обов'язків та постійно підвищувати рівень своїх знань в сфері спеціальної фізичної підготовки.

Аналіз філософської, соціологічної, психологічної, педагогічної, культурологічної, медичної та валеологічної літератури дає підстави стверджувати, що в цій проблемі не вивчена належним чином педагогічна система формування основ культури здоров'я правоохоронців як умова професійної підготовки, її методологічне, теоретичне обґрунтування та практичне забезпечення.

Під час наступних досліджень даної проблематики передбачаємо, що культура здоров'я курсантів істотно підвищиться, якщо:

- створити облік готовності до формування основ культури здоров'я, визначити вихідний рівень валеологічної культури курсантів (на прикладі здобувачів освіти Донецького університету внутрішніх справ);
- створити педагогічні умови для формування основ культури здоров'я курсантів;
- включити студентську молодь в активну діяльність по самооздоровленню з допомогою студентського самоврядування та створення соціальної групи (клубу);
- впровадити здоров'язберігаючі технології формування основ культури здоров'я студентської молоді до планів відповідних дисциплін.

Список використаних джерел:

1. Ведерніков В. А. Актуальні проблеми та інноваційні підходи до вдосконалення системи фізичної та спеціальної підготовки співробітників правоохоронних органів. *Фізична культура, спорт та здоров'я: XV міжнар. наук.-практ. конф.* Харків: ХДАФК, 2015. С. 108–111.
2. Вереньга Ю.В. Удосконалення фізичної підготовки працівників МВС України на етапі професійного становлення : дис. канд. наук з фіз. вих. і спорту

: 24.00.02. Львів, 2015. 262 с.

3. Геллер В. С. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів : [посіб. для студ. ЗВО фіз. виховання і спорту]. Львів : Українська Спортивна Асоціація, 1993. 270 с.

4. Гусев А.А. Інтегрований підхід до службовоприкладної фізичної підготовки слухачів освітніх організацій МВС. Концепт. 2014. № 20. С. 1–6.

5. Журавель О.В. Методичні матеріали з фізичної підготовки для позаштатних інструкторів підрозділів органів внутрішніх справ. Київ : РВЦ КНУВС, 2008. 46 с.

Амангелдієва Анна Анатоліївна

курсантка 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції

науковий керівник: Габорець Ольга Андріївна

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії, доцент

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

Інноваційні підходи до захисту інформаційної безпеки є критично важливими в умовах, коли кіберзлочинність продовжує еволюціонувати й набувати все більш руйнівних форм. Сучасні технології дозволяють злочинцям використовувати складні методи для проведення атак, що ставить під загрозу як окремих осіб, так і великі корпорації. Відтак, ключем до захисту є не тільки розробка нових технічних рішень, але й оновлення законодавчої бази та формування культури безпеки серед користувачів.

Розвиток штучного інтелекту та машинного навчання відкриває нові можливості для захисту систем від автоматизованих атак. Ці технології можуть аналізувати великі обсяги даних для виявлення аномалій та потенційних загроз на ранніх стадіях. Впровадження біометричних технологій, таких як розпізнавання обличчя чи відбитків пальців, також сприяє підвищенню рівня безпеки, ускладнюючи несанкціонований доступ до пристроїв та інформаційних систем.

Окрім розробки технічних заходів, необхідно також приділити увагу корпоративним аспектам безпеки. Встановлення та виконання внутрішніх правил безпеки, організація постійних навчань для працівників, а також застосування політики мінімальних привілеїв можуть ефективно зменшити загрози, як внутрішні, так і зовнішні.

Законодавчі ініціативи, спрямовані на посилення відповідальності за кіберзлочини, та міжнародне співробітництво у сфері кібербезпеки також

відіграють важливу роль у створенні більш безпечного кіберпростору. Заохочення до створення та впровадження глобальних стандартів безпеки допомагає уніфікувати зусилля проти кіберзлочинності та підвищує ефективність індивідуальних заходів безпеки.

Все це формує основу для розуміння того, як інноваційні підходи можуть допомогти у захисті інформаційних систем від широкого спектру загроз, забезпечуючи при цьому надійність і конфіденційність користувачів.

Список використаних джерел:

1. Naborets O., Lunhol O. The problem of application of profiling in cyber police activities. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання діяльності підрозділів кримінальної поліції»* (14 квітня 2023 року, м. Кропивницький). Кропивницький : ДонДУВС, 2023. С. 204–205.

Бардусов Данило Валерійович

курсант 3-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

науковий керівник: Дубина Юлія Юрївна

викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3636-2827>

ПРОФЕСІОГРАМА ОПЕРУПОВНОВАЖЕНОГО КАРНОГО РОЗШУКУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ГРОМАДЯН

Поліція в демократичному суспільстві існує в політичному вимірі, в якому визнається важливість соціальної справедливості, соціальної згуртованості, чесності, рівності та прав людини. Д. Бейлі і Е. Біттнер стверджують, що цих цінностей можна навчити поліцейських. У свою чергу, Р. Роберг зазначає, що саме освіта (а не підготовка) є необхідною для розвитку цих цінностей і ефективним є використання розмежування понять, яке підтримує та підвищує продуктивність працівників поліції, відповідальність і професіоналізм.

Від підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність суспільство очікує суттєвого покращення й підвищення ефективності діяльності з протидії кримінальним правопорушенням. На думку В. І. Барко, В. П. Остапович, В. В. Барко особливого значення набуває вирішення завдання професіографічного вивчення основних видів діяльності в Національній поліції України. Науковці визначають це умова ефективного використання кадрового потенціалу, оптимізації процесу відбору до лав поліції найбільш придатних кандидатів, підготовки та перепідготовки кадрів, раціоналізації режимів та умов праці. На думку вчених професіографічне вивчення діяльності в Національній поліції України здійснюється з метою визначення вимог, які професія висуває до

індивідуальних психологічних, психофізіологічних і особистісних властивостей працівників, визначення сукупності професійно важливих якостей, необхідних для оволодіння професією тощо [1].

Зупинимось на професіограмі оперуповноваженого карного розшуку, як одного з головних співробітників Національної поліції хто проводить оперативно-розшукові заходи з метою запобігання та припинення кримінальних правопорушень, виявлення та розкриття вчинених кримінальних правопорушень та забезпечення кримінального провадження.

Як відомо, право здійснювати оперативно-розшукову діяльність мають підрозділи, визначені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». Своєю чергою оперуповноважений карного розшуку, як співробітник кримінальної поліції здійснює оперативно-розшукову профілактику та працює над виявленням та розкриттям кримінальних правопорушень загальнокримінальної спрямованості.

Слід зазначити, що діяльність оперуповноваженого карного розшуку протікає нерідко в умовах оперативного ризику, психологічної та фізичної протидії злочинців саме тому визначаємо парадигму професіограми оперуповноваженого, що вимагає відповідну психологічну та фізичну підготовку з формування вольових якостей особистості, оволодіння прийомами рукопашного бою, спеціальними засобами та вогнепальною зброєю, забезпечення особистої безпеки та безпеки оточуючих тощо.

Своєю чергою О. Ф. Скакун та Н. І. Овчаренко визначають різні аспекти професіограми оперуповноваженого: пошуковий, реконструктивний, засвідчувальний, організаційний, соціальний, комунікативний [2].

Пошуковий аспект діяльності оперуповноваженого карного розшуку полягає в здійсненні заходів, направлених на виявлення осіб та фактів, що заслуговують на оперативний інтерес.

Реконструктивний аспект діяльності оперуповноваженого карного розшуку виражається в уявному відтворенні (разом зі слідчим) картини події злочину – по фактичним даним, доказам (ідеальних та матеріальних слідів злочинної діяльності), здійснення аналітичної роботи, прогнозування щодо розробки основних версій кримінального правопорушення, складання плану заходів, зокрема і спільно зі слідчим плану гласних і негласних слідчих (розшукових) дій.

Засвідчувальний аспект діяльності оперуповноваженого карного розшуку полягає в фіксації оперативно-значущої інформації на матеріальних носіях, складання відповідних документів: рапортів, довідок, оформлення заяв, пояснень від осіб, а за результатами виконання окремих доручень органу досудового розслідування відповідних протоколів слідчих (розшукових) дій.

Організаційний аспект діяльності оперуповноваженого карного розшуку включає вміння планувати свою діяльність та ефективно організувати свою діяльність протягом кожного дня, тижня, місяця, року.

Соціальний аспект діяльності оперуповноваженого карного розшуку визначається прагненням попередити злочини на своїй території чи лінії роботи, що вимагає від нього знання кримінального контингенту та вміння створити

обстановку, що перешкоджає злочинним намірам.

Комунікативний аспект діяльності оперуповноваженого карного розшуку полягає в його спілкуванні з: підозрюваним (встановлення з ним контакту, вимагає наполегливості, витримки і міцних нервів); зі злочинцем в момент затримання (вміння швидко орієнтуватися в ситуації, щоб затриманим був саме той, хто скоїв злочин); з особами, які надають конфіденційну допомогу; потерпілим, зі свідками, фахівцями в різних галузях знань. Оперуповноважений карного розшуку повинен вміти спілкуватися з людьми різного соціального статусу, знайти індивідуальний підхід до кожного.

Окремо потребує уваги і питання професійного (оперативного) ризику в діяльності оперуповноваженого карного розшуку. Як слушно зазначив І. В. Тарасюк необхідність виявлення та припинення тяжких злочинів ставить оперативного працівника в умови постійного професійного ризику, тому що позитивний результат не завжди гарантований. У той же час відмовитись від ухвалення рішення про проведення розшукового заходу він не може, бо в цьому разі теж ризикує можливістю порушення законності, своїм авторитетом, престижем професії та оперативного підрозділу [3].

Аналізуючи професіограму, вважаємо необхідним визначити дискреційні повноваження оперуповноваженого карного розшуку. Методологія проведення антикорупційної експертизи, яка затверджена наказом Міністерства юстиції України 24.04.2017 № 1395/5 під дискреційними повноваженнями визначає сукупність прав та обов'язків органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб.

Дискреційні повноваження мають такі ознаки:

1) дозволяють органу на власний розсуд оцінювати юридичний факт (фактичний склад), внаслідок чого можуть виникати, змінюватись або припинятись правовідносини;

2) дозволяють на власний розсуд обирати одну із декількох запропонованих у нормативно-правовому акті, проекті нормативно-правового акта форм реагування на цей юридичний факт;

3) надають можливість органу на власний розсуд вибирати міру публічно-правового впливу щодо фізичних та юридичних осіб, його вид, розмір, спосіб реалізації;

4) дозволяють органу обрати форму реалізації своїх повноважень - видання нормативного або індивідуально-правового акта, вчинення (утримання від вчинення) адміністративної дії;

5) наділяють орган правом повністю або частково визначати порядок здійснення юридично значущих дій, у тому числі строк та послідовність їх здійснення;

6) надають можливість органу на власний розсуд визначати спосіб виконання управлінського рішення, у тому числі передавати виконання прийнятого рішення підлеглим особам, іншим органам державної влади та місцевого самоврядування, встановлювати строки і процедуру виконання [4].

Дискреційне повноваження є законним і невід'ємним елементом публічної влади. Посадова особа, використовуючи такі повноваження, зобов'язана

передусім правильно оцінити ситуацію, наявні факти і застосувати до встановлених фактів чинні правові норми, а також, при цьому не допустити зловживання владою. Аналізуючи дискреційні повноваження слід звернути увагу на їхню особливість у діяльності підрозділів кримінальної поліції.

Так, особливість здійснення оперативно-розшукової функції з протидії злочинності вимагає дотримання принципів негласності та конфіденційності працівниками підрозділів кримінальної поліції.

Отже, підводячи підсумок, можна констатувати, що визначені різні аспекти професіограми оперуповноваженого карного розшуку взаємопов'язані між собою та відіграють ключову роль для забезпечення безпеки громадян.

Список використаних джерел:

1. Оперативно-розшукова діяльність: навчальний посібник / Є. М. Моїсєєв, О. М. Джужа, Д. Й. Никифорчук та ін. / за ред. проф. О. М. Джужи. Київ: Правова єдність, 2009. 310 с.
2. Тактико-психологічні засади слідчої та оперативно-розшукової діяльності: навчально-методичний посібник / В. В. Тіщенко, В. С. Загородній, Л. С. Белік. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 160 с.
3. Шинкаренко І. Р. Правові та організаційні основи здійснення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій (структурно-логічні схеми) підрозділами кримінальної поліції: навчальний посібник / І. Р. Шинкаренко, І. О. Шинкаренко, О. В. Кириченко / за ред. професора І. Р. Шинкаренка. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2016. 224 с.
4. Методологія проведення актикорупційної експертизи. Наказ Міністерства юстиції України 24.04.2017 № 1395/5. *Офіційний веб-портал Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17#Text>.

Гафткович Руслан

*курсант 1-го курсу факультету підготовки фахівці для підрозділів
превентивної діяльності Донецького державного університету внутрішніх
справ, рядовий поліції*

науковий керівник: Супрун Володимир Миколайович

*доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук*

РОЛЬ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА У ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ТА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Роль теорії держави і права у формуванні правової свідомості та правової культури посідає значне місце у розвитку суспільства.

Теорія держави і права це напрямок юридичної науки, який вивчає основні принципи, структури та функції держави і правової системи. Вона розглядає питання юридичної організації суспільства, визначає засади створення законів і управління державними інститутами.

Теорія держави і права визначає основні принципи, структури та функції правової системи, що впливає на усвідомлення громадянами прав та обов'язків. Це сприяє формуванню правової свідомості та культури, сприйняттю законів як нормативних засад суспільства [1, с. 28].

Теорію держави і права можна порівняти з фундаментом, на якому ґрунтується будівля правової системи. Вона надає теоретичну основу для розуміння природи держави, її взаємодії з правом, а також визначає принципи, які лежать в основі правового ладу суспільства. Так само, як фундамент визначає міцність будівлі, теорія держави і права формує основи правової системи, що впливає на її стабільність та ефективність.

Важливо акцентувати роль цього предмету у формуванні професійної компетентності майбутніх юристів. Викладання теорії держави і права сприяє розвитку аналітичних та критичних навичок, розумінню основних концепцій права та їх практичному застосуванню. Також важливо підкреслити важливість розуміння історичного контексту та впливу правових норм на сучасне суспільство. Люди в повсякденному житті часто вживають такі слова як держава і право.

Право сприймається одночасно і як можливість здійснювати певні дії чи певні правила поведінки (а це означає обов'язок чинити так чи інакше за певних обставин незалежно від бажання), і як можливість будувати відносини з іншими людьми.

Досить показовим є той факт, що в українській мові слова «право», «правило», «правильний», «справедливість» є морфологічно подібними.

Держава асоціюється з територією (певним етногеографічним утворенням – країною), суспільством, об'єднаним самосвідомістю людей, культурою, виробництва і торгівлею (економікою), або ж певною структурою.

Також у науці державу розглядають у двох розуміннях. По-перше, це

сукупність людей, території, на якій вони проживають, і влади [1, с. 123]. По-друге, це організація політичної влади. А саме за допомогою норм права спрямовує й організовує діяльність людей і соціальних груп, захищає права та законні інтереси [2, с. 79].

Право – це специфічна форма регулювання поведінки людей, сукупність правил поведінки (норм), встановлених або санкціонованих державною владою. Право є юридичною основою для виникнення держави. Держава не може існувати без права.

Кожне суспільство потребує регулювання відносин між людьми, охорони і захисту таких відносин. Таке регулювання і охорона суспільних відносин здійснюються за допомогою соціальних норм. В їх системі право займає провідне місце.

На думку вчених – вивчення основ правової системи сприяє розумінню принципів справедливості та взаємодії громадян і держави. Це сприяє розвитку відповідальності перед своїми обов'язками [3, с. 111].

Сократ, хоча не залишив письмових творів, вплинув на філософію через свої діалоги, які запам'ятовані учнями, зокрема Платоном. У його розмовах про державу відображалася ідея справедливості та ролі закону. Сократ підкреслював важливість розуміння та виконання законів як основи гармонійного суспільства, що визначало його погляди на теорію держави і права.

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель вніс значний внесок у теорію держави і права, розвинувши концепції Лейбніца. Він підкреслював роль держави як вищого органу соціальної організації і наголошував на ідеї «розумної влади» та «всезагального духу». Гегель вважав, що через державу реалізується моральний ідеал, а право є вираженням раціональної волі [1, с. 463].

Таким чином формування правової свідомості включає-ознайомлення із законами, розуміння прав та обов'язків громадянина формування правової культури – передбачає розвиток глибокого розуміння та поваги до правових норм а також вміння дотримуватися їх у різних ситуаціях.

Цей процес включає освіту, популяризацію правових цінностей та підтримку правозахисних інституцій для забезпечення справедливості та правопорядку.

Окрему увагу слід приділити значенню теорії держави і права у підготовці майбутніх правоохоронців, яка стає фундаментом для формування свідомого та культурного відношення до права в сучасному суспільстві, дотримання принципів правової, демократичної держави у своїй діяльності.

Список використаних джерел:

1. Скакун, О.Ф. Теорія права і держави [Текст] : підручник / О. Ф. Скакун; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Вид. 3-тє, доп. і перероб. – К. : Правова єдність, 2011. – 524 с.

2. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.

3. Тюріна О.В. Правосвідомість та правова система: окремі аспекти співвідношення. *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції*

«Людина, суспільство, держава: правовий вимір в сучасному світі» (27 лютого 2014 року) – К.: НАУ. – 2014, С. 111-113.

Дудник Анжеліка Олексіївна

*курсантка 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Донецького державного університету внутрішніх
справ, рядова поліції*

науковий керівник: Федорчак Ірина Валентинівна

*викладач кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки
фахівців для підрозділів досудового розслідування
Донецького державного університету внутрішніх справ*

ПРОТИДІЯ ПРОЯВАМ ТЕРОРИЗМУ ТА КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ В УМОВАХ ВІЙНИ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ГРОМАДЯН У ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ.

На нашу землю прийшло страшне лихо. Це сталося не сьогодні, а дев'ять років тому. Сусідня держава, з якими ми здавна вірили в дружбу, в спільне минуле і, головне, в спільне майбутнє, виявилися підлими і підступними загарбниками. Дев'ять років тому вони окупували частину нашого Криму і Донбасу і вже кілька останніх років введуть проти нас «гібридну» війну. Та вже 24 лютого 2022 року ця війна ступила у широкомасштабну фразу. Останній рік (та 6 місяців) наш народ живе в умовах тотальної війни, мужньо і рішуче захищаючи свої цінності від агресора.

І ось сьогодні життя актуалізували всю цю проблематику. Агресивна війна, розв'язана Росією проти України і Українського народу, висунула цілу низку викликів і перед кримінальним правом.

Ця війна поставила нові завдання перед державою, суспільством та їхніми інституціями і ієрархіями. І перед нами, правниками, постало завдання забезпечити належне правове реагування на суспільні відносини, яких ми не знали до війни. Звідси й унікальна тема цієї конференції.

В умовах воєнного стану, що діє в Україні, питання забезпечення безпеки громадян набуває особливого значення. Це стосується, в тому числі, центральних регіонів країни, які не знаходяться під прямою окупацією ворожих сил, але все ж таки стикаються з різними викликами, пов'язаними з терорестичною та колабораціоністичною діяльністю. Тому, для ефективної протидії цим загрозам необхідно вжити комплексу деяких заходів, а саме:

- зміцнення роботи правоохоронних органів та спецслужб, до них входить, це збільшення чисельності особливого складу та матеріально-технічного забезпечення;
- підвищення рівня кваліфікації співробітників;
- покращення координації між різними відомствами.
- активізація співпраці з громадськістю, а саме це залучення громадян до патрулювання вулиць та охорони стратегічних об'єктів;

- створення системи інформаційних повідомлень про підозрілих осіб та предмети;
- проведення профілактичних заходів, спрямованих на підвищення обізнаності населення про небезпеку тероризму та колабораціонізму;

Зокрема, звертаємо увагу на удосконалення законодавства, а саме це внесення змін до Кримінального кодексу України, які передбачали б більш жорстоке покарання за тероризм та колабораціонізм. У кодексі особливої частини, розділу 1 статті 111-1 зазначено Колобораційна діяльність, що є «Публічне забезпечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень або дій держави-агресора, до співпраці з державою-агресора, збройними формуваннями та окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України."

На нашу думку необхідно вжити комплексу заходів, спрямованих на протидію тероризму та колабораціонізму, а також на забезпечення безпеки та добробуту громадян, що дозволить створити сприятливі умови для розвитку центральних регіонів України в умовах воєнного стану. Крім того, розширите повноваження правоохоронних органів щодо проведення розслідувань та затримання підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення передбаченого ч. ч. 1-8 ст. 111-1 КК України. Але треба також пам'ятати, що тільки спільними зусиллями нашої держави можливо подолати всі виклики та збудувати мирне та процвітаюче майбутнє для України.

Також, хочемо звернути увагу на певні відокремлені заходи, а саме на Законодавство, тобто Уряд повинен приймати відповідні закони для визначення термінів як «тероризм», так і «колабораціонізм», надавати їм чітку юридичну визначеність. Кримінальні статті повинні бути внесені в Кримінальний кодекс України для покарання осіб, які скоюють не тільки колабораційні діяння, а й терористичні.

Також, слід звернути не малозначну увагу, щодо притягнення до відповідальності. З цього слідує, що особи, які займаються терористичною діяльністю або співпрацюють з ворогами під час війни, повинні бути притягнуті до кримінальної відповідальності та піддані судовому переслідуванню.

Спеціальні суди, тут можу зазначити, що у деяких випадках можуть створюватися спеціальні суди або трибунали для розгляду справ, пов'язаних з тероризмом та колабораціонізмом.

Щодо заходів безпеки, вимагається посилення для запобігання терористичними актами та колабораційній діяльності. Це може включати в себе розгортання військ, введення обмежень на рух та зброю, здійснення масового контролю та перевірок.

Співпраця з міжнародними організаціями, Країна повинна співпрацювати з міжнародними організаціями, такими як ООН та Європейський суд з прав людини, для забезпечення відповідальності своєї політики та практики міжнародним стандартом у галузі прав людини та боротьби з тероризмом.

Крім того, реагування на конкретні випадки тероризму та колабораціонізму, важливо розробляти програми профілактики та контролю за радикалізацією, які спрямовані на запобігання виникненню таких явищ.

Вище зазначені заходи можуть варіюватися в залежності від конкретної ситуації та законодавчої бази кожної країни. Важливо, щоб всі ці заходи були узгоджені з принципами прав людини та міжнародними нормами і стандартами.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Протидія проявам тероризму та колабораціонізму в умовах війни: стан та перспективи / Всеукраїнський круглий стіл. Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2023. URL: <https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2024/02/zbirnyk-2024-kruglyj-stil.pdf>
4. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>

Клименко Володимир

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

науковий керівник: Супрун Володимир Миколайович

доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНО-ФАХОВИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК У РОБОТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У публікації обґрунтовується важливість формування спеціально-фахових умінь та навичок у роботі поліцейського в умовах воєнного стану. Автор аналізує положення нормативних правових актів, які регулюють підготовку поліцейських, та визначає основні напрями формування спеціально-фахових умінь та навичок у роботі поліцейського в цей період.

Формування спеціально-фахових умінь та навичок у роботі поліцейського є важливим завданням підготовки поліцейських. Це завдання є особливо актуальним в умовах воєнного стану, коли поліцейські повинні виконувати завдання, які відрізняються від завдань, які вони виконують у мирний час.

До спеціально-фахових умінь та навичок поліцейського в умовах воєнного стану можна віднести такі:

- вміння діяти в умовах збройного конфлікту та надзвичайних ситуацій;
- вміння забезпечувати правопорядок та громадську безпеку в умовах воєнного часу;
- вміння захищати себе та інших від нападу;
- вміння використовувати вогнепальну зброю та спецзасоби;
- вміння надавати першу допомогу.

Формування спеціально-фахових умінь та навичок у роботі поліцейського в умовах воєнного стану здійснюється в рамках підготовки поліцейських, яка включає в себе такі етапи:

- допрофесійна підготовка;
- професійна підготовка;
- підвищення кваліфікації.

Допрофесійна підготовка здійснюється у загальноосвітніх навчальних закладах. Вона спрямована на формування у майбутніх поліцейських загальних умінь та навичок, які необхідні для успішного навчання в закладах професійної освіти.

Професійна підготовка здійснюється у закладах професійної освіти МВС України. Вона спрямована на формування у майбутніх поліцейських спеціально-фахових умінь та навичок.

Підвищення кваліфікації здійснюється у закладах професійної освіти МВС України та на курсах підвищення кваліфікації. Вона спрямована на вдосконалення професійних знань, умінь та навичок поліцейських.

В умовах воєнного стану підготовка поліцейських має бути спрямована на формування у них таких спеціально-фахових умінь та навичок, як:

- вміння діяти в умовах збройного конфлікту та надзвичайних ситуацій;
- вміння забезпечувати правопорядок та громадську безпеку в умовах воєнного часу;
- вміння захищати себе та інших від нападу;
- вміння використовувати вогнепальну зброю та спецзасоби;
- вміння надавати першу допомогу.

Для формування цих умінь та навичок у поліцейських в умовах воєнного стану необхідно використовувати такі методи та засоби навчання, як:

- теоретичні заняття;
- практичні заняття;
- тренінги;
- імітаційні навчання;
- стажування.

Важливо також забезпечити поліцейських необхідними матеріально-технічними засобами, такими як:

- вогнепальна зброя;
- спецзасоби;
- засоби індивідуального захисту;
- транспортні засоби.

Формування спеціально-фахових умінь та навичок у роботі поліцейського в умовах воєнного стану є важливим завданням, яке дозволяє забезпечити ефективне виконання поліцейськими своїх завдань у цей період.

Отже, формування спеціально-фахових умінь та навичок у роботі поліцейського в умовах воєнного стану є складним та відповідальним завданням. Для успішного виконання цього завдання необхідно використовувати ефективні методи та засоби навчання, а також забезпечити поліцейських необхідними матеріально-технічними засобами.

Кононенко Микита

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

науковий керівник: Федорчак Ірина Валентинівна

викладач кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування Донецького державного університету внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ТА ПРОТИДІЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПРУШЕННЯМ ПОВ'ЯЗАНИХ З ТЕРОРИЗМОМ У ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Унаслідок агресії Російської Федерації та її повномасштабного вторгнення на територію України, введення правового режиму воєнного стану, виникає значний рівень загрози тероризму, що створює специфічні завдання для боротьби з цим явищем. У цій статті ми розглянемо проблеми, які виникають в умовах воєнного стану, а також виклики, перед якими опиняються правоохоронні органи та військові формування. Статтею 1 Закону України від 12.05.2015 № 389-VIII « Про правовий режим воєнного стану » передбачено, що воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. [1]

Тероризм - явище з глибокими історичними коріннями, і його історія відповідає історії людської цивілізації, оскільки виникнення тоталітарних або демократичних суспільств завжди супроводжувалось терористичними актами. Останній період XX століття і початок XXI століття характеризуються надзвичайним зростанням терористичних актів, що призвели до смерті тисяч

невинних людей та руйнування великих матеріальних цінностей. Тероризм - складне явище, яке постійно змінюється. Його мотивація, методи фінансування та підтримки, способи атак та вибір цілей неперервно еволюціонують, що ускладнює розробку ефективної стратегії протистояння тероризму та злочинності. Тероризм справді став глобальною загрозою, яка вимагає глобальних дій у відповідь. Реакція на цю загрозу повинна охоплювати як корені тероризму, його причини та запобігання, так і ефективні механізми боротьби з ним. [2]

Забезпечення національної безпеки громадян України та протидія кримінальним правопорушенням, пов'язаним з тероризмом у центральних регіонах країни, є складною і багатогранною задачею, що вимагає комплексного підходу. Україна використовує різноманітні засоби і стратегії для боротьби з цією загрозою. Це включає в себе прийняття відповідного законодавства, діяльність спеціальних служб безпеки, міжнародне співробітництво, профілактичну роботу з метою запобігання радикалізації, оперативно-розшукову діяльність для розкриття злочинів, контроль за фінансуванням тероризму та соціальну реабілітацію після викриття терористичних актів. Ці заходи спрямовані на забезпечення безпеки та захисту громадян України від терористичних загроз у центральних регіонах країни. Використання цих засобів та стратегій дозволяє державі ефективно протидіяти терористичним групам та їх діям. Законодавство надає правоохоронним органам необхідні повноваження для вжиття заходів протидії та запобігання терористичним актам. Спеціальні служби безпеки забезпечують постійний моніторинг та реагування на потенційні загрози. Міжнародне співробітництво дозволяє обмінюватися інформацією та координувати спільні дії для ефективної боротьби з тероризмом. Профілактична робота спрямована на попередження радикалізації та вчасне виявлення потенційних загроз. Оперативно-розшукова діяльність дозволяє швидко розкрити та припинити дії терористичних груп. Контроль за фінансовими потоками перешкоджає фінансуванню терористичних організацій. А соціальна реабілітація допомагає інтегрувати колишніх членів терористичних груп у суспільство, попереджаючи повторну радикалізацію. Цей комплексний підхід сприяє забезпеченню національної безпеки та захисту громадян у центральних регіонах України від терористичних загроз.

Обстріли в центральній та східній частині України пов'язані з повномасштабним вторгненням росії на територію України 24 лютого 2022 року. В результаті цього конфлікту були обстріли цивільних населених пунктів та військових позицій. Обстріли призвели до значних людських жертв та матеріальних збитків. Українська влада та міжнародні спільноти засуджують ці обстріли як порушення міжнародного гуманітарного права та порушення територіальної цілісності України. Для зменшення наслідків цього конфлікту, проводяться мирні переговори, а також міжнародні зусилля з медіації та дипломатичних узгоджень. Проте, обстріли продовжуються кожного дня, час від часу, але влада продовжує вживати заходів для захисту своїх громадян на цих територіях, а також для відновлення миру та стабільності у цих регіонах нашої держави.

Відповідно до частини 1 статті 1 Закону України від 20.03.2003 № 638-IV «Про боротьбу з тероризмом», тероризм – суспільно небезпечна діяльність, що полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей. На жаль, існує глибоки взаємозв'язок між тероризмом і введенням воєнного стану. Воєнний стан створює сприятливі умови для посилення активності терористичних груп. Під час дії правового режиму воєнного стану деякі особи чи терористичні організації можуть використовувати хаос і паніку для здійснення терористичних нападів та погіршення вже напруженої ситуації в населених пунктах. Вони використовують військові дії, область прифронтових бойових дій і тимчасово окуповані території як прикриття для своїх дій і можуть набирати нових прихильників та членів. Для протидії цим загрозам необхідно встановити ефективні механізми обміну інформацією та співпраці між різними правоохоронними органами та військовими структурами. [4]

Стаття 114-2 Кримінального кодексу України стосується несанкціонованого поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, якщо ця інформація не розміщувалася (не поширювалася) у відкритому доступі відповідними офіційними джерелами або в умовах воєнного або надзвичайного стану. Зазначена стаття відображає важливість контролю за розповсюдженням інформації, особливо у воєнний час, коли така інформація може загрожувати національній безпеці та обороноздатності країни. Несанкціоноване розголошення таких військових даних може викликати серйозні наслідки, такі як підвищення ризику для безпеки військових чи цивільного населення, розкриття військових стратегій або технічних характеристик, що може стати вигодою для противника. Такі дії також можуть вплинути на міжнародні стосунки та спричинити міжнародні конфлікти. Тому законодавство, яке регулює поширення інформації про військові дії та переміщення, є необхідним для забезпечення національної безпеки та військової стратегічної конфіденційності.

Одним з ключових викликів полягає в підтриманні балансу між захистом прав та свобод громадян і необхідністю прийняти невідкладні заходи для запобігання актам тероризму. Введення воєнного стану може призводити до обмежень деяких прав і свобод громадян, таких як свобода слова, приватне життя, свобода переміщення тощо. Проте ці обмеження повинні бути обґрунтованими, пропорційними і тимчасовими, а також повинні відбуватися в рамках верховенства права. Важливо забезпечити, щоб жодне право громадян не було порушено без належної юридичної підґрунтовки та обґрунтування. Іншим викликом є необхідність забезпечення ефективної співпраці між різними органами державної влади та місцевими органами самоврядування, які займаються боротьбою з тероризмом. Умови воєнного стану можуть створити

додаткові перешкоди для координації та обміну інформацією між правоохоронними органами, військовими структурами та іншими зацікавленими сторонами. Забезпечення ефективного обміну інформацією та співпраці між різними органами стає критично важливим для успішної боротьби з тероризмом під час воєнного стану. Також не менш важливою проблемою є дотримання міжнародних стандартів прав людини під час воєнного стану. Держава зобов'язана дотримуватися міжнародних правових норм і конвенцій, навіть у надзвичайних обставинах. Забезпечення захисту прав людини, уникнення катувань, злочинів проти гуманності та інших порушень міжнародного гуманітарного права є невід'ємною частиною правового забезпечення боротьби з тероризмом, включаючи воєнний стан. [1]

Згідно із законодавством України терористичною визнається діяльність, яка охоплює: планування, організацію, підготовку та реалізацію терористичних актів; підбурювання до вчинення терористичних актів, насильства над фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об'єктів у терористичних цілях; організацію незаконних збройних формувань, злочинних груп або злочинних організацій, організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, а також участь у таких актах; вербування, озброєння, підготовку та використання терористів; пропагування та поширення ідеології тероризму; фінансування терористичних груп (організацій) та інше сприяння їм тощо. [2]

Список використаних джерел:

1. Протидія терористичним актам у міському середовищі. Збірник матеріалів наукового форуму; Андрущенко В. П., Горінов П. В. 60-63 с.
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 10.11.2015 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
4. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 31.12.2005 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>

Муренець Тетяна Вікторівна

здобувачка освітнього ступеня «магістр» факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування Донецького державного університету внутрішніх справ

науковий керівник: Супрун Володимир Миколайович

доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРАВО НА ПОВАГУ ДО ПРИВАТНОГО І СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ: ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Право на повагу до приватного і сімейного життя є однією з основних свобод, яку гарантує Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Це право є невід'ємним елементом гідності та особистості кожної людини. Конвенція забезпечує захист приватного і сімейного життя, які є основними складовими сфери особистого і соціального існування кожного індивіда. Вона охоплює відносини в рамках родини, а також інші форми особистого життя. Конвенція встановлює, що ніхто не повинен бути підданий необґрунтованим втручанням у своє приватне і сімейне життя з боку держави. Це включає захист від неправомірного збирання та розголошення особистої інформації, а також інших форм неприпустимого втручання. Конвенція визнає, що деякі обмеження права на повагу до приватного і сімейного життя можуть бути виправданими за певних умов, таких як захист національної безпеки, громадського порядку або економічного добробуту. Однак ці обмеження повинні бути обґрунтованими та пропорційними.

Конвенція також передбачає захист від наруги над приватним і сімейним життям. Це означає, що держави повинні приймати ефективні заходи для запобігання та реагування на будь-які форми наруги чи неприпустимого втручання у цю сферу. З урахуванням сучасних технологічних змін та викликів, стаття про право на повагу до приватного і сімейного життя також розглядає питання захисту особистих даних в цифровому середовищі та важливість збалансованого підходу до цих питань.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, прийнята в 1950 році, визначає основні права та свободи для гарантування гідності та особистості кожної людини. Однією з ключових статей цієї Конвенції є стаття 8, яка гарантує право на повагу до приватного і сімейного життя [2].

Право на повагу до приватного і сімейного життя, як визначено в статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, виникло та розвивалося протягом історичного періоду, охоплюючи різні етапи розвитку прав людини. Важливо відзначити деякі ключові моменти у формуванні цього права:

1. Середньовіччя та Раннє Нове час: У цей період були сформовані перші принципи індивідуальних свобод і прав, включаючи право на особисту недоторканість та особисте життя. Зокрема, розробка концепції «недоторканості

житла» та ідеї приватності в протистоянні владі.

2. Просвітницька ера: Ідеї Просвітництва (XVII-XVIII століття) вносили вагомий внесок у розвиток прав людини. Філософи цього періоду, такі як Жан-Жак Руссо та Іммануїл Кант, ставили під сумнів традиційні обмеження влади та підкреслювали важливість особистої свободи [7].

3. Французька Декларація прав людини і громадянина (1789): Декларація визначила основні права, включаючи свободу та приватне життя, як невід'ємні права кожного громадянина. Це було важливим кроком у визнанні прав людини [8].

4. Загальна Декларація прав людини ООН (1948): Стаття 12 Декларації визнає, що "ніхто не може піддаватися втручанню у своє приватне та сімейне життя". Це стало ще одним кроком у забезпеченні захисту права на приватне та сімейне життя на міжнародному рівні [9].

5. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950): Стаття 8 Конвенції стала ключовим інструментом захисту приватного та сімейного життя в контексті європейського права.[1].

Ці етапи в історії свідчать про еволюцію у розумінні і визнанні права на повагу до приватного і сімейного життя як основоположного елемента прав людини.

Стаття 8 Конвенції формулює право на повагу до приватного і сімейного життя, зазначаючи, що "кожна особа має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого життя та своєї особистості". Це право охоплює широкий спектр аспектів особистого життя, включаючи особисту інтимність, відносини в рамках родини, та інші приватні відносини.

Стаття 8 визначає основний об'єкт захисту - індивіда та його сім'ю. Вона надає особі право на невтручання у її приватне та сімейне життя, крім випадків, передбачених законом і при виконанні умов, що визначає закон. Це відображає принцип легальності та обґрунтованості в обмеженні прав.

Європейський суд з прав людини відіграє ключову роль у тлумаченні та застосуванні статті 8. Його рішення визначають обсяг та межі права на приватне та сімейне життя, а також умови його обмеження. Суд активно розглядає справи, пов'язані з порушеннями цього права, враховуючи різноманітні ситуації та контексти.

На відміну від Конституції України, яка у ст. 32 закріплює право на заборону втручання в приватне і сімейне життя людини, Європейська Конвенція захисту прав людини та основних свобод послуговується менш інформативним й абстрактним терміном «повага». Суть відмінності полягає у тому, що конституційне формулювання підкреслює негативний статус цього права (свобода від втручання), тоді як за Конвенцією воно тягне і певні позитивні зобов'язання з боку держави. При цьому Суд визнає, що поняттю «повага», вжитому у ст. 8, бракує точності: «Поняття «повага» є нечітким: щоб визначити, чи існує подібне зобов'язання, варто взяти до уваги справедливий баланс, який варто встановити між інтересами суспільства в цілому та інтересами особистості, при цьому держава у будь-якому випадку користується свободою розсуду» [2].

У статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод

зазначається наступне:

1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Для застосування статті 8 Конвенції заявник повинен показати, що його скарга потрапляє до щонайменше одного з чотирьох інтересів, зазначених у статті, а саме: приватне життя, сімейне життя, житло та листування. Деякі питання, звичайно, охоплюють більше одного інтересу. По-перше, Європейський суд з прав людини визначає, чи претензія заявника підпадає під дію статті 8 Конвенції. Далі Суд вивчає, чи було втручання в це право, чи були задіяні позитивні зобов'язання держави щодо захисту права. Умови, за якими держава може втручатися у здійснення захищеного права, викладені в пункті 2 статті 8 Конвенції, а саме в інтересах національної безпеки, громадської безпеки або економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням або злочинам, для захисту здоров'я чи моралі, або для захисту прав та свобод інших осіб. Обмеження дозволяються, якщо вони являються «згідно із законом» або «передбаченими законом» і є «необхідними в демократичному суспільстві» для захисту одного із завдань, викладених вище. При оцінці перевірки необхідності у демократичному суспільстві Суд часто повинен балансувати між інтересами заявника, захищеними статтею 8 Конвенції, та інтересами третьої сторони, захищеними іншими положеннями Конвенції та протоколами до неї.[6, с. 8\83 9\-83].

Стаття 8 Конвенції встановлює принцип невтручання у приватне та сімейне життя, за винятком випадків, передбачених законом і при виконанні визначених умов. Обмеження цього права повинні бути законними, обґрунтованими та пропорційними. Стаття 8 Конвенції грає ключову роль у забезпеченні балансу між правами та обов'язками, забезпечуючи важливий стандарт для захисту особистості та приватності в сучасному правовому контексті. Ця стаття пов'язана зі свободою використання приватної землі, охороною особистих та сімейних таємниць, вибором місця проживання, а також забезпеченням конфіденційності переписки, комунікацій і інших приватних засобів спілкування.

Також гарантує, що держави-учасниці Конвенції зобов'язуються захищати приватне та сімейне життя людей, не дозволяючи його безпідставного втручання або порушення. Випадки втручання можуть бути обмежені лише в належних випадках, в тому числі з охорони національної безпеки, громадського порядку, здоров'я або моралі.

Отже, стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод визначає важливе право на повагу до приватного і сімейного життя. Вона створює рамки для забезпечення гармонії між особистими правами та інтересами

суспільства. З роками її застосування Європейським судом з прав людини стало важливим елементом розвитку правозахисного стандарту в Європі.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) {Конвенція ратифікована Законом [№ 475/97-ВР від 17.07.97](#)}
2. Ємчук Л.В. Конституційно-правове регулювання особистого та сімейного життя людини і громадянина. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Спеціальність 12.00.02. – URL: <http://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/7948>.
3. Східне міжрегіональне управління Міністерства юстиції (м. Суми). - URL: <https://www.sumyjust.gov.ua/urok-26-osoblyvosti-zastosuvannya-statti-8-pravo-na-povagu-do-pryvatnogo-i-simejnogo-zhyttya-konvenciyi-pro-zahyst-prav-lyudyny-i-osnovopolozhnyh-svobod/>
4. Довідник із застосування статті 8 Європейської конвенції з прав людини. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Guide_Art_8_UKR.
5. Електронний репозитарій ДВНЗ «Ужгородський національний університет». <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21195/1/%D0%92.pdf>.
6. Посібник за статтею 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. https://unba.org.ua/assets/uploads/1259d4263dac852ef056_file.pdf.
7. Руссо, Ж. Ж. (1762). Суспільний договір; Кант І (1785). Основи метафізики моралі.
8. Французька Декларація прав людини і громадянина (1789).
9. Загальна Декларація прав людини ООН (1948).

Онопрієнко Микита Олександрович

курсант 3-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

науковий керівник: Пекарський Сергій Петрович

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ КОРУПЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Оперативно-розшукова діяльність в сфері протидії злочинам корупційної спрямованості є невід'ємною складовою боротьби держави з цим загарбником суспільного добробуту [1]. В рамках цієї теми вивчається спеціальний комплекс заходів, спрямованих на виявлення, припинення та розслідування корупційних діянь, а також на виявлення і притягнення до відповідальності осіб, які зловживають своєю владою або посадою для особистої вигоди.

Корупція - це незаконне використання влади, посади або ресурсів з метою особистої вигоди, надання хабаря, вимагання плати за послуги, або будь-яка інша діяльність, яка порушує закон та призводить до руйнування довіри в суспільстві і шкодить його інституціям. Це широко поширене явище, яке негативно впливає на всі сфери життя суспільства, від економіки до політики.

Оперативно-розшукова діяльність у протидії злочинам корупційної спрямованості в умовах воєнного стану має ряд особливостей, які зумовлені, зокрема, наступними факторами:

- зміна пріоритетів правоохоронної діяльності. У період воєнного стану правоохоронні органи зосереджуються на протидії тяжким злочинам, які безпосередньо загрожують національній безпеці, життю та здоров'ю громадян. Злочини корупційної спрямованості, як правило, не є такими суспільно небезпечними, тому їх розслідування може бути відкладено до закінчення воєнного стану.

- обмеження доступу до інформації. У період воєнного стану може бути обмежено доступ правоохоронних органів до інформації, яка є необхідною для розслідування злочинів корупційної спрямованості. Це пов'язано з тим, що така інформація може містити державну таємницю або бути використана ворогом для шкоди Україні.

- зміни в законодавстві. У період воєнного стану можуть бути внесені зміни до законодавства, які стосуються розслідування злочинів корупційної спрямованості. Це може призвести до необхідності адаптації оперативних та розшукових заходів до нових правових норм.

Незважаючи на ці особливості, оперативна-розшукова діяльність у протидії злочинам корупційної спрямованості в умовах воєнного стану залишається важливою ланкою в забезпеченні правової безпеки України.

Правоохоронні органи продовжують розслідувати такі злочини, використовуючи всі наявні можливості та методи.

До основних напрямків оперативно-розшукової діяльності у протидії злочинам корупційної спрямованості в умовах воєнного стану можна віднести наступні:

1) Збір інформації про можливі факти корупції. Цей напрямок передбачає проведення оперативно-розшукових заходів, спрямованих на виявлення та фіксацію інформації про можливі факти корупції, в тому числі шляхом:

- аналізу інформації з відкритих джерел;
- проведення опитувань громадян;
- проведення оперативно-розшукових заходів, негласного отримання інформації.

2) Контроль за діяльністю осіб, які можуть бути причетними до корупції. Цей напрямок передбачає проведення оперативно-розшукових заходів, спрямованих на контроль за діяльністю осіб, які можуть бути причетними до корупції, в тому числі шляхом:

- проведення стеження;
- прослуховування телефонних розмов;
- контролю за листуванням та іншими видами зв'язку.

3) Затримання осіб, які вчинили корупційні злочини. Цей напрямок передбачає проведення оперативно-розшукових заходів, спрямованих на затримання осіб, які вчинили корупційні злочини, в тому числі шляхом:

- проведення заходів з виявлення та фіксації злочину;
- проведення заходів з припинення злочину;
- проведення заходів з затримання осіб, які вчинили злочин.

Оперативна-розшукова діяльність у протидії злочинам корупційної спрямованості в умовах воєнного стану є складним та відповідальним завданням. Правоохоронні органи докладають усіх зусиль для того, щоб забезпечити розкриття та розслідування таких злочинів, а також притягнення винних осіб до відповідальності.

Важливість корупції полягає в тому, що вона:

- Знижує ефективність управління. Корупція призводить до того, що чиновники не виконують свої обов'язки в інтересах суспільства, а в інтересах окремих осіб чи груп. Це може призвести до неефективного використання державних коштів, зриву важливих проєктів і погіршення якості послуг.

- Знижує довіру до влади. Коли люди бачать, що чиновники використовують свою владу для власної вигоди, вони перестають вірити в справедливість і законність. Це може призвести до соціальної напруженості і політичної нестабільності.

- Погіршення економічного розвитку. Корупція може призвести до відтоку інвестицій, зниження продуктивності праці і зростання нерівності. Це може негативно вплинути на економічний розвиток країни.

Актуальність корупції полягає в тому, що вона є глобальною проблемою, яка не обходить жодну країну світу. За даними Transparency International, Україна в 2022 році посіла 116 місце із 180 країн в Індексі сприйняття корупції, що

означає, що корупція в країні є широко поширеною і серйозною проблемою [2].

Боротьба з корупцією є важливим завданням для будь-якої країни, яка прагне до економічного розвитку і соціальної справедливості. Для цього необхідно впроваджувати правові, економічні та соціальні заходи, спрямовані на зменшення ризиків корупції.

Ось деякі з заходів, які можуть бути ефективними для боротьби з корупцією:

- Запровадження прозорості та підзвітності в державну діяльність. Це означає, що громадяни повинні мати доступ до інформації про те, як витрачаються державні кошти і як приймаються державні рішення.

- Вдосконалення правових норм і їх ефективне виконання. Закони, що стосуються боротьби з корупцією, повинні бути чіткими і справедливими, а їх виконання має бути неупередженим.

- Створення ефективних антикорупційних органів. Ці органи повинні мати достатні ресурси і повноваження для розслідування і притягнення до відповідальності за корупційні злочини.

- Пропаганда антикорупційних цінностей. Необхідно формувати в суспільстві розуміння того, що корупція є злочином, який завдає шкоди всім.

Оперативно-розшукова діяльність є важливим інструментом у протидії корупції. Однак, для її ефективного використання необхідно вдосконалити нормативно-правову базу, підвищити рівень професійної підготовки працівників оперативно-розшукових органів та забезпечити матеріально-технічну базу таких органів.

Ось деякі з заходів, які можуть бути впроваджені для підвищення ефективності оперативно-розшукової діяльності у протидії корупції:

- Вдосконалення нормативно-правової бази, яка регулює проведення оперативно-розшукової діяльності у протидії корупції. Це необхідно для забезпечення законності та ефективності використання оперативно-розшукових заходів.

- Підвищення рівня професійної підготовки працівників оперативно-розшукових органів. Це необхідно для того, щоб працівники оперативно-розшукових органів могли ефективно використовувати спеціальні методи і засоби для виявлення та розкриття корупційних злочинів.

- Забезпечення матеріально-технічної бази оперативно-розшукових органів. Це необхідно для того, щоб працівники оперативно-розшукових органів мали доступ до сучасних технічних засобів, які дозволяють ефективно проводити оперативно-розшукові заходи.

Оперативно-розшукова діяльність у протидії злочинам корупційної спрямованості відіграє критично важливу роль у забезпеченні правопорядку та чесності в суспільстві. Шляхом вивчення цієї теми стає очевидним, що боротьба з корупцією вимагає спеціалізованих зусиль та ефективної координації дій від правоохоронних органів [3]. Висновок полягає в тому, що оперативно-розшукова діяльність в цій галузі є невід'ємною складовою стратегії боротьби з корупцією і важливим інструментом в забезпеченні справедливого та чесного суспільства, особливо в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Мельник М.І. Корупція - корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії: монографія/ М.І. Мельник. - К.:Юридична думка, 2004. - 400 с.
2. Форум «Українська правда» URL: https://lb.ua/news/2023/01/31/544297_ukraina_pidnyalasya_reytingu_indeks.html
3. Основи оперативно-розшукової діяльності: навчальний посібник/ За загальною редакцією В. В. Аброськіна. URL: https://oduvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/Posibnik_Osnovi_ORD-2020.pdf

Шамкий Назар

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

науковий керівник: Супрун Володимир Миколайович

доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПІДЗАКОННА ВІДОМЧА НОРМАТВОРЧІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Підзаконна відомча нормотворчість є важливим інструментом реалізації державної політики. Вона дозволяє органам виконавчої влади оперативно реагувати на зміни в суспільних відносинах та забезпечувати ефективне управління.

В умовах воєнного стану підзаконна відомча нормотворчість набуває особливої актуальності. Це пов'язано з тим, що в цей період існує необхідність оперативного реагування на нові виклики та загрози.

Нормативні правові акти, які регулюють діяльність органів виконавчої влади в умовах воєнного стану, надають органам виконавчої влади широкі повноваження щодо підзаконної нормотворчості. Зокрема, вони дозволяють органам виконавчої влади:

- приймати нормативно-правові акти, які не суперечать законам та указам Президента України;
- вносити зміни до чинних нормативно-правових актів;
- призупиняти дію нормативно-правових актів.
- Основними напрямками підзаконної відомчої нормотворчості в умовах воєнного стану є:
 - забезпечення безпеки громадян;
 - забезпечення функціонування критичної інфраструктури;
 - забезпечення обороноздатності держави;
 - забезпечення правопорядку та громадської безпеки;
 - забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

В рамках цих напрямів органи виконавчої влади можуть приймати нормативно-правові акти, які:

- встановлюють особливий режим воєнного часу;
- регулюють порядок пересування громадян, транспортних засобів та вантажів;
- визначають порядок діяльності підприємств, установ та організацій;
- встановлюють порядок призову на військову службу;
- встановлюють порядок застосування заходів примусу до осіб, які порушують закон.

Підзаконна відомча нормотворчість в умовах воєнного стану повинна здійснюватися в рамках закону та з дотриманням прав і свобод людини і громадянина.

Таким чином, підзаконна відомча нормотворчість є важливим інструментом забезпечення ефективного управління в умовах воєнного стану. Органи виконавчої влади повинні використовувати цей інструмент з відповідальністю та з дотриманням законності.

Інструкції МВС України є одним з видів підзаконних нормативно-правових актів, які приймаються Міністерством внутрішніх справ України. Вони видаються на виконання законів України, указів Президента України та інших нормативно-правових актів.

В умовах воєнного стану МВС України видає інструкції, які регулюють такі питання, як:

- забезпечення безпеки громадян;
- забезпечення функціонування критичної інфраструктури;
- забезпечення правопорядку та громадської безпеки;
- забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Наприклад, наказом МВС України від 28 лютого 2022 року № 167 затверджено Інструкцію про порядок організації та проведення комендантської години в умовах воєнного стану. Ця Інструкція встановлює порядок встановлення комендантської години, її тривалість, а також повноваження органів Національної поліції щодо її забезпечення.

Наказом МВС України від 2 березня 2022 року № 174 затверджено Інструкцію про порядок забезпечення правопорядку та громадської безпеки в умовах воєнного стану. Ця Інструкція визначає порядок діяльності органів Національної поліції щодо забезпечення правопорядку та громадської безпеки в умовах воєнного стану.

Інструкції МВС України є важливим джерелом права в умовах воєнного стану. Вони дозволяють органам Національної поліції ефективно забезпечувати виконання завдань, покладених на них в цей період.

СЕКЦІЯ 3.

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ПРОФІЛАКТИКА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Вітвіцький Сергій Сергійович

*ректор Донецького державного університету внутрішніх справ,
полковник поліції доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Згідно з ч. 1 ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист: людини і громадянина – їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства – його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави – її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища – від надзвичайних ситуацій.

У сконцентрованому вигляді посягання на національну безпеку відображені в розділі I Особливої частини КК України («Злочини проти основ національної безпеки»). Про особливу соціальну цінність національної безпеки свідчить як те, що забезпечення її правової охорони здійснюється лише на найвищому правовому рівні і досягається насамперед кримінально-правовими засобами, так і те, що норми із захисту національної безпеки розміщені на першому місці в Особливій частині КК України. Водночас національна безпека як значуща для держави соціальна цінність може страждати в результаті вчинення багатьох інших кримінальних правопорушень, утворюючи додатковий об'єкт їх складу. Сказане, зокрема стосується кримінальних правопорушень у сфері забезпечення призиву та мобілізації, вчинення яких в умовах воєнного стану істотним чином погіршує стан забезпеченості національних інтересів держави. І ми маємо можливість безпосередньо спостерігати за цим процесом.

Посягання на основи національної безпеки держави інтенсифікувалися в Україні з початком у 2014 р. першого етапу російсько-української війни. Розгортання актів гібридної агресії на території Донецької та Луганської областей, а так само неприховане захоплення Криму, призвели до різкого збільшення числа зареєстрованих кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки та кількості засуджених за їх вчинення осіб. Зокрема, згідно з даними кримінальної статистики, якщо у 2013 р. було обліковано 8 злочинів зазначеної категорії, то вже у 2014 р. – 527. При цьому у 2013 р. була засуджена лише одна особа, а у 2014 р. – 31 особа зазнала кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти основ національної безпеки.

Другий етап російсько-української війни, що розпочався 24 лютого 2022 р. з повномасштабного вторгнення російських загарбників на територію України, характеризується новим сплеском розгляданого виду злочинів. Зокрема, якщо за 2021 р. було обліковано 520 таких злочинів, то протягом наступного року органи правопорядку зафіксували 17422 випадки вчинення злочинів проти основ національної безпеки. На тлі війни високої інтенсивності кількість засуджених осіб за вчинення цих правопорушень теж істотно збільшилася: 182 особи у 2021 р. проти 427 осіб у 2022 р. Оскільки активна фаза війни ще триває, можна спрогнозувати, що кримінально-правове реагування на посягання на інтереси національної безпеки держави посилюватиметься відповідно до позитивного розвитку подій на фронті. Звільнення окупованої території неодмінно призводитиме до збільшення виявлених фактів вчинення злочинів проти основ національної безпеки (насамперед у частині вчинення державної зради, колабораційної діяльності, пособництва державі-агресору). Тому готуватися до активізації цих процесів, що з-поміж іншого охоплюватиме розслідування такої категорії злочинів з долученням ресурсів Національної поліції України, потрібно вже сьогодні. Окреслені перспективи зумовлюють потребу вдосконалення правничої та правоохоронної підготовки фахівців у напрямі посилення уваги до кримінально-правових, кримінологічних, процесуальних та криміналістичних аспектів, що стосуються злочинів проти основ національної безпеки. За слушним твердженням І. Ящук, зміна структури злочинності, яка відбулася під час війни, повинна мати наслідком адекватну реакцію у практичній підготовці правоохоронного сектору, в освітній та науковій діяльності [1, с. 25].

Своєчасне виявлення та якісне розслідування таких злочинів – запорука їх подальшого справедливого розгляду в суді. Лише належне реагування на всі випадки вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів проти основ національної безпеки із застосуванням до осіб, яких їх вчинили, адекватних заходів кримінально-правового впливу, що сприйматиме суспільство, становить передумову для запобігання вчиненню цих злочинів у післявоєнних умовах. Натомість прогалини та грубі помилки в зазначеній діяльності навпаки здатні викликати повторення подібних посягань у майбутньому.

Не менш важливим фактором у запобіганні злочинам проти основ національної безпеки в умовах воєнного стану є потреба формування комплексної, науково обґрунтованої, кримінологічної характеристики цих злочинів, на основі чого відбуватиметься вироблення практичних рекомендацій щодо їх запобігання. Як відомо, одним із перших кроків на шляху до побудови ефективної системи протидії злочинності є формування описово-пояснювального комплексу кримінологічної інформації.

Цей підхід у розгляданому випадку передбачає встановлення кількісних та якісних показників як злочинів проти основ національної безпеки загалом, так і окремих злочинів, що посягають на відповідні цінності, зокрема. Відрадно, що науковці Донецького державного університету внутрішніх справ активно долучені до процесу моніторингу стану розслідування деяких злочинів проти основ національної безпеки, що поширюються в умовах воєнного стану, з подальшим науковим розробленням подолання виявлених проблем [2].

Пріоритетним завданням на сьогодні у сфері наукового забезпечення розслідування злочинів проти основ національної безпеки слід вважати вдосконалення існуючих механізмів запобігання вчиненню злочинів проти основ національної безпеки, одним з проявів якого має стати широке проведення просвітницьких заходів з-поміж молоді. Це має сприяти підвищенню рівня правової культури і як наслідок зменшуватиме ризики вчинення злочинів проти національних інтересів держави та українського суспільства загалом.

Як висновок можна зазначити, що Україна на сьогодні має можливість накопичити унікальний досвід запобігання злочинам проти основ національної безпеки України, що в перспективі дасть змогу поширити цей досвід на інші держави світу, виступити флагманом у процесі успішної протидії посяганням на національну безпеку, утворити доказове підґрунтя для удосконалення профільного законодавства тощо. Але перед цим такий досвід потребує ретельного фахового опрацювання, глибокого наукового пізнання та якісного впровадження у діяльність органів правопорядку.

Список використаних джерел

1. Ящук І. П. Вітальне слово. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (22–23 лютого 2024 р.) / упор. У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. С. 25.

2. Розслідування колабораційної діяльності : практ. посібник / Є. О. Письменський, С. В. Головкін, А. В. Коваленко, В. В. Коваленко. Київ : ВД Дакор, 2023. 260 с.

Волобоєв Артур Олегович

завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7138-5847>

Джантіміров Марк Олександрович

курсант 3-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, капрал поліції

ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ OSINT У ПРОТИДІЇ КІБЕРШАХРАЙСТВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Open Source Intelligence (OSINT) – це процес збору, аналізу і використання інформації, яка відкрито доступна. Основна мета OSINT – зібрати релевантну інформацію для подальшого аналізу і прийняття рішень. Цей підхід застосовується в різних сферах, включаючи правоохоронну діяльність, розвідку, бізнес-аналітику, кібербезпеку та ін. В сучасних умовах, коли велика кількість інформації публікується онлайн, OSINT стає важливим інструментом для

здійснення різних видів аналізу та досліджень [3].

Протидія кібершахрайству за допомогою відкритих джерел (OSINT), включає в себе процес збору, аналізу та використання публічно доступної інформації. Відкриті джерела включають в себе вебсайти, соціальні мережі, форуми, блоги та інші онлайн-ресурси, де злочинці можуть залишити сліди своєї діяльності. Завдяки використанню OSINT правоохоронці збирають важливі дані про злочинців, їхні методи атак, використані програмні засоби та інші характеристики діяльності. Це також допомагає встановити шаблони поведінки злочинців у віртуальному просторі (середовищі), їх мету та способи ухилення від можливості виявлення. Крім того, аналіз відкритих джерел розкриває можливі зв'язки між різними злочинцями у віртуальному просторі (середовищі), а також надає інформацію для подальшого використання в кримінальному судочинстві [3].

Один із основних аспектів застосування OSINT у протидії кібершахрайству є зіставлення різних джерел інформації, що дозволяє побудувати повну картину діяльності злочинців. Це сприяє виявленню патернів та закономірностей, які використовують для вивчення їхньої поведінки та ідентифікації.

Використання OSINT для протидії кібершахрайству в умовах воєнного стану передбачає кілька етапів, які спрямовані на збір, аналіз та використання публічно доступної інформації. Розглянемо основні етапи цього процесу:

1. Збір інформації. Спочатку необхідно ідентифікувати ключові поняття, осіб, компанії чи джерела, пов'язані з підозрілими діями або шахрайствами. Етап може включати пошук в соціальних мережах, форумах, новинах, вебсайтах, відкритих державних базах даних та інших джерелах.

2. Фільтрація та сортування. Зібрану інформацію необхідно відфільтрувати та сортувати залежно від релевантності та значущості. Важливо виділити ключові дані, які можуть вказувати на злочинну діяльність.

3. Аналіз інформації. На цьому етапі проводиться детальний аналіз зібраної інформації. Встановлюються зв'язки між різними джерелами та особами, розглядаються можливі патерни та закономірності.

4. Крос-перевірка і підтвердження. Для забезпечення точності та достовірності інформації проводиться крос-перевірка даних з декількох джерел. Це допомагає підтвердити отримані дані та визначити, які з них є вірогідними.

5. Створення аналітичних звітів. На основі аналізу формується аналітичний звіт, який містить важливу інформацію про підозрілі дії або шахрайства, залучення сторін, можливі наслідки та рекомендації для подальших дій.

6. Спільна робота та співпраця. Важливо залучити до спеціалістів з різних областей, які можуть надати цінний внесок у виявленні та аналізі кібершахрайств.

Як навчальний інструмент та практичний засіб для правоохоронців з використання відкритих цифрових даних для протидії злочинам, може бути використаний посібник Протокол Берклі [1]. Документ містить стандарти знаходження, збирання, зберігання, перевірки та аналізу контенту із соцмереж та

інших відкритих джерел; міжнародні стандарти для проведення онлайн-розслідування; керівництво про методи та процедури для збирання, аналізу та зберігання цифрової інформації з дотриманням професійних, правових та етичних принципів. Також у посібнику викладено заходи, які уповноважені суб'єкти можуть вжити в Інтернеті, щоб забезпечити фізичний та психосоціальний захист самих себе та інших людей, включаючи свідків, постраждалих, громадян, активістів та журналістів [1].

Слід зауважити, що потужний інструмент, який може бути використаний для протидії кібершахрайству через аналіз відкритих джерел інформації є OSINT Framework [2], де можна здійснити пошук інформації за ім'ям користувача з відкритих джерел.

Крім того, альтернативними засобами пошуку інформації за ім'ям користувача є Sherlock – програма на Python, яка на сайтах соціальних мереж перевіряє, чи зареєстрований там користувач із вказаним іменем. Інша версія цієї програми – Photo Sherlock, шукає в Інтернеті фото з камери чи галереї. Дану програму можна використовувати, щоб знайти інформацію про зображення в Інтернеті, наприклад, щоб перевірити кому дійсно належить фото з соціальної мережі (перевірка на фейк).

Вважаємо, що роботу з параметрами засобів OSINT для протидії кібершахрайству доцільно здійснювати за наступним алгоритмом:

1. Визначення ключових параметрів. Ключовими параметрами та ключовими словами, пов'язаними зі шахрайством або підозрілими діями можуть бути імена, ніки або псевдоніми осіб, веб-сайти, компанії, додатки, номери телефонів, акаунти, сторінки соціальних мереж, геолокації, засоби переміщення тощо.

2. Пошук інформації за ключовими параметрами. Використання різних модулів OSINT Framework для збору інформації з різних джерел, таких як соціальні мережі, пошукові системи, домени, IP-адреси, WHOIS-запити тощо. Модулі OSINT Framework дозволять автоматизувати процес збору необхідної інформації.

3. Аналіз інформації. Включає оцінку зібраної інформації, аналіз зв'язків між різними джерелами, пошук патернів та подібностей, які можуть вказувати на злочинну діяльність.

4. Крос-перевірка та верифікація. Полягає у використанні різних модулів OSINT Framework для крос-перевірки та верифікації інформації з декількох джерел. Це допомагає підтвердити дані та визначити їх достовірність.

5. Створення звіту та подання результатів. На основі зібраної та аналізованої інформації створюється аналітичний звіт. В звіті слід вказати ключові факти, зв'язки та висновки, які можуть вказувати на шахрайство, учинене в кіберпросторі.

Отже, OSINT може значно полегшити процес протидії кібершахрайству в умовах воєнного стану, оскільки він надає доступ до багатьох джерел інформації та дозволяє ефективно аналізувати дані для виявлення кіберзлочинців або небажаного вмісту у кіберпросторі.

Список використаної літератури.

1. Протокол Берклі з ведення розслідувань з використанням відкритих цифрових даних. Практичний посібник. Нью-Йорк і Женева, 2020. 119 с. URL: <https://www.law.berkeley.edu/wp-content/uploads/2022/03/Berkeley-Protocol-Ukrainian.pdf>.
2. OSINT Framework. URL: <https://osintframework.com>.
3. Kara I. and Aydos M. Cyber Fraud: Detection and Analysis of the Crypto-Ransomware. 2020 11th IEEE Annual Ubiquitous Computing, Electronics & Mobile Communication Conference (UEMCON), New York, NY, USA. 2020. Pp. 0764-0769. Doi: [10.1109/UEMCON51285.2020.9298128](https://doi.org/10.1109/UEMCON51285.2020.9298128).
4. ДСТУ ISO/IEC 27032:2016 (ISO/IEC 27032:2012, IDT) «Інформаційні технології. Методи захисту. Настанови щодо кібербезпеки». 2018. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=69128.

Галімська Інна Іванівна

*доцент кафедри спеціальної фізичної та домедичної підготовки
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Донецького державного університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук*

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ НА ЕТАПІ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Поліція в Україні є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого полягає у служінні суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтриманні публічного порядку та громадської безпеки. Від якості виконання майбутнім правоохоронцем своїх професійних обов'язків залежать результати професійної діяльності, життя та здоров'я людей. Для ефективного виконання своїх службових обов'язків поліцейському необхідно мати не тільки відповідні професійні й особисті якості та належний стан здоров'я, а й достатній рівень фізичної підготовки.

На значенні фізичної підготовки акцентується увага у наукових працях українських (М. Булатова, Т.Круцевич, І. Медведєва, В. Платонов доводять, що розвинені фізичні риси людини є передумовою ефективної професійної діяльності) і зарубіжних (Р. Antonmattei, Р. Maher, J. Balkin) учених.

Фізична підготовка – це спеціалізована професійно-прикладна система фізичного виховання, яка спрямована на збереження здоров'я, творчої та трудової активності, усебічний розвиток фізичних і психічних якостей, спеціально-прикладних і життєво важливих умінь і навичок, необхідних для виконання службових завдань[1]. Міра оволодіння майбутнім правоохоронцем професійною діяльністю виражається терміном «підготовленість».

Результатом підготовки є фізично розвинений офіцер поліції, який спроможний витримувати великі фізичні навантаження та психологічну напруженість, вирішувати швидко і ефективно оперативно-службові завдання,

які постають перед ним. Важливою для майбутнього офіцера поліції є сформованість звички до самостійних систематичних занять фізичними вправами протягом усього життя.

У наказі МВС України від 26.01.2016 року № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» [2] зазначено, що навчання з фізичної підготовки передбачає формування та вдосконалення в поліцейських: рухових якостей та навичок, необхідних у повсякденній діяльності та в разі виникнення екстремальних ситуацій; витривалості, швидкісних та силових якостей, які забезпечують можливість переслідування правопорушника та перевагу в силовому протистоянні при його затриманні, у тому числі з подоланням природних та штучних перешкод; навичок самоконтролю за фізичним станом та станом здоров'я у процесі виконання фізичних вправ; практичних навичок застосування прийомів самозахисту, особистої безпеки, фізичного впливу тощо. Складовими фізичної підготовки поліцейських є загальна фізична підготовка та тактика самозахисту й особистої безпеки.

Результати проведених досліджень Antonmattei P.[3], Nieuwenhuys A. та Oudejans R.R.D. [4] доводять необхідність посилення професійно-прикладної спрямованості фізичної підготовки працівників правоохоронних відомств, яка має поєднувати розвиток фізичних якостей особистості майбутнього правоохоронця з формуванням умінь та навичок виконання прийомів фізичного впливу.

Зміст фізичної підготовки майбутнього правоохоронця охоплює теоретичні знання, методики розвитку фізичних якостей, практичні навички застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та способів допомоги громадянам. Основним засобом фізичної підготовки є фізичні вправи, виконання яких необхідно поєднувати з дотриманням гігієнічних вимог та заходів запобігання травматизму [1].

Заняття з фізичної підготовки на етапі оволодіння правоохоронцем майбутньою професією спрямовані на виконання таких освітніх завдань: забезпечити раціональне використання індивідуального фонду необхідних рухових знань, умінь і навичок, довести їх до належного рівня досконалості; навчити майбутнього правоохоронця застосовувати набуті знання та навички в повсякденному житті для самовдосконалення.

Опитування правоохоронців, які мають значний досвід виконання професійних обов'язків, дозволило визначити ті пріоритетні фізичні якості, що відіграють вирішальну роль під час затримання правопорушників. Згідно із результатами дослідження найбільшу питому вагу, під час застосування прийомів фізичного впливу, відіграють саме силові якості, дещо менше значення мають швидкісні, координаційні здібності та витривалість. Означені умови актуалізують необхідність удосконалення існуючих та пошук нових шляхів ефективної підготовки майбутніх правоохоронців до виконання професійних завдань.

Таким чином, фізична підготовка має велике значення для майбутніх правоохоронців: допомагає забезпечити високий рівень фізичної спроможності,

що є важливим у виконанні службових обов'язків, таких як патрулювання, переслідування злочинців та захист себе та інших у небезпечних ситуаціях; сприяє загальному здоров'ю та благополуччю, впливає на зміцнення імунної системи, знижує ризик розвитку хвороб та травм і покращує загальний стан організму; впливає на психологічний стан особистості. Регулярна фізична активність сприяє зменшенню стресу, підвищенню самоповаги та впевненості у собі, що є важливими якостями для правоохоронця. Фізична підготовка є необхідною складовою для успішної кар'єри в правоохоронних органах, допомагаючи забезпечити ефективне виконання обов'язків та підтримувати загальне здоров'я та благополуччя.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: наказ МВС України від 26.01.2016 року № 50.
2. Antonmattei P. Laformationdespoliciers / P. Antonmattei // Pouvoirs. – 2002. – № 3 (102). – Р. 57–69. URL: <http://www.cairn.info/revue-pouvoirs-2002-3-page-57.htm>.
3. Nieuwenhuys A. Oudejans R.R.D. Effectsofanxietyonhandgunshootingbehaviorofpoliceofficers: a pilotstudy. Anxiety, Strees&Coping. 2010, vol. 23, pp. 225 – 233.
4. Ануфрієв М.І., Бутов С.Є. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ: навчальний посібник / заг. ред. Я.Ю. Кондратьєва, Є.М. Моїсєєва. Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. 338 с.

Галімський Володимир Олександрович

*доцент кафедри спеціальної фізичної та домедичної підготовки
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Донецького державного університету внутрішніх справ,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту*

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ ЗАСОБАМИ КІОКУШИНКАЙ КАРАТЕ

Діяльність працівників поліції характеризується виникненням екстремальних ситуацій, які мають значний вплив на психіку людей та їх діяльність. Останнім часом спостерігається тенденція підвищення екстремальності діяльності поліції, що пов'язано із затриманням злочинців і лихих водіїв, звільненням заручників, застосуванням зброї, забезпеченням правопорядку в період масових заходів [1,с.246].

Такі фактори, як ненормований робочий день, постійний контакт із асоціальними елементами, необхідність повної віддачі психічних і фізичних сил під час припинення злочинів, знижують функціональні резерви організму

правоохоронця до їх повного виснаження [1,с.266]. Умови, у яких проходить професійна діяльність правоохоронців, зумовлюють високі вимоги до психічної сфери особистості працівників поліції, їх стресостійкості та психічної готовності до діяльності в екстремальних умовах. Тривала дія стресогених факторів, наявність постійної загрози життю, висока ймовірність травмування, поранення або загибелі висувають високі вимоги не тільки до рівня професійної підготовленості, а й до психологічних якостей особистості, що обумовлює психічну готовність до діяльності в екстремальних умовах. Пошук науковцями-психологами шляхів вирішення правоохоронцем стресових ситуацій, пов'язаних з негативними наслідками професійної діяльності та їх впливом на психіку особистості поліцейського, уможливив виділити таку важливу психологічну якість як «стійкість особистості працівника поліції до впливу екстремальних ситуацій службової діяльності».

У психологічному плані термін «стійкість» розуміється як здатність підтримувати оптимальну працездатність та ефективність в напружених емоційних ситуаціях; здатність особистості зберігати оптимальний психічний стан під час впливу негативних чинників.

Як своєрідний фундамент професійної готовності до виконання завдань в екстремальних умовах службової діяльності особливе місце у структурі особистісних якостей займає психічна стійкість працівників поліції.

Під психічною стійкістю розуміють цілісну характеристику особистості, що забезпечує її стійкість до фруструючих і стресогенних впливів важких ситуацій. Працівник поліції частіше за інших потрапляє у складні та часом небезпечні психологічні ситуації в повсякденній службовій діяльності, які мають стресогенний вплив на психіку. Тому психологічна підготовка працівників поліції у спеціалізованому навчальному закладі повинна бути спрямована на формування стійкості до:

- негативних чинників службової діяльності (напруженість, відповідальність, ризик, небезпеки, дефіцит часу, невизначеність, несподіванки тощо);

- чинників, що мають велику силу впливу на психіку (вигляд крові, тілесних ушкоджень тощо);

- ситуацій протистояння (потрібні вміння вести психологічну боротьбу з особами, які протидіють попередженню, розкриттю та розслідуванню злочинів, уміння протистояти психологічному тиску, уміння не піддаватися на провокації тощо);

- конфліктних ситуацій у службовій діяльності, вміння володіти собою в психологічно напружених, конфліктних ситуаціях).

Підвищення психоемоційної стійкості майбутніх правоохоронців уможливорюється шляхом використання засобів східних единоборств, зокрема Кіокушинкай карате. У сучасних умовах единоборства розвиваються не лише у рамках спорту, культивуються з метою навчання самозахисту, а й слугують прикладними системами вишколу військовослужбовців та працівників правоохоронних органів.

Важливо відзначити компенсаторну функцію единоборств, яку вони

виконують у суспільстві та житті людини. Являючись ігровою моделлю реальних боїв не на життя, а на смерть, двобої дозволяють вийти агресії, що накопичується в людині, в регульованій формі, що зменшує ризик смерті і травм [2].

Кіокушинкай карате, як найбільш ефективна система бойової та психологічної підготовки, створена у 1963 році японським майстром бойових мистецтв Масутацу Ояма і є одним із найпопулярніших видів східних одноборств. У перекладі термін «Кіокушинкай» означає «суспільство абсолютної істини» або «гранична реальність». У синтезі цих понять розкривається основний зміст цього стилю одноборств.

Змагальна діяльність у Кіокушинкай карате пов'язана з проявом максимальних м'язових зусиль; виконанням складних технічних дій протягом тривалого часу; переміщенням в ускладнених умовах, пов'язаних з обмеженим простором та лімітом часу, статичним напруженням; високим ступенем психічної напруги.

Заняття Кіокушинкай карате вимагають від особистості великої концентрації та самодисципліни, тренування та вдосконалення техніки передбачають прояв особистістю уваги до деталей і повного контролю над своїм тілом, що сприяє розвитку уважності та самоконтролю. Окрім того, заняття східними одноборствами надають можливість вчитися ефективно керувати стресом та адаптуватися до небезпечних ситуацій. Тренування в умовах високого фізичного та психологічного навантаження допомагає виробити навички збереження спокою та самовладання навіть у стресових ситуаціях.

Постійні досягнення на тренуваннях, підвищення рівня майстерності та здатність долати виклики ведуть до підвищення самооцінки та віри у власні сили, що робить єдиноборства корисним елементом у підготовці майбутніх правоохоронців, сприяючи розвитку їхньої психоемоційної стійкості, самоконтролю та впевненості у власних здібностях.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О.М., Венедиктов В.С., Тімченко О.В., Христенко В.С. Екстремальна юридична психологія в діяльності персоналу органів внутрішніх справ України: наук.-практ. посіб. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2005. 319с.
2. Величкович М. Проблеми та перспективи розвитку українських національних одноборств на сучасному етапі. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. за ред. С.С.Єрмакова. Х., 2003. № 18. С. 12-17.

Головкін Сергій Вікторович

*доцент кафедри поліцейської діяльності факультету підготовки фахівців для
підрозділів поліції Луганського навчально-наукового інституту
імені Е. О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

**ОСОБА КОЛАБОРАЦІОНІСТА ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ
ХАРАКТЕРИСТИКИ**

Особа злочинця виступає важливим елементом криміналістичної характеристики колабораційної діяльності, оскільки спосіб кримінального правопорушення, його слідова картина напряду залежать від характеристик особи злочинця та його поведінки.

Серед науковців існують різні підходи до визначення особи злочинця. Так, одні з них визначають особу злочинця як соціально-біологічну систему, властивості та ознаки якої відображаються у матеріальному середовищі та використовують для розкриття та розслідування кримінальних правопорушень (до таких властивостей відносяться: фізичні, біологічні та соціальні). Інші зазначають, що особа злочинця – це поняття, яке виражає сутність особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, а до системи ознак особи злочинця включають дані демографічного характеру, деякі моральні властивості й психологічні особливості.

В.Ю. Шепітько під особою злочинця розуміє сукупність психологічних властивостей, характерних для осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення [1, с. 155]. Він же наголошує на тому, що вивчення особи злочинця вимагає ґрунтовного дослідження психологічного механізму протиправної поведінки, мотивації різних видів кримінальних правопорушень, вивчення ролі та співвідношення індивідуальних психологічних і соціально-культурних чинників у формуванні особи злочинця й протиправної поведінки, а також дії на особистість стійких і ситуативних психічних станів.

Аналіз статистичних даних Офісу генерального прокурора [2] дозволив встановити, що за період з 01 січня 2022 р. по 31 жовтня 2023 р. кількість осіб, яких повідомлено про підозру складає – 2809, виявлено осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 111-1 КК України – 1639, котрі на час учинення кримінального правопорушення характеризуються таким чином:

1) за віком: від 18 до 28 років – 7,1 %, від 29 до 39 років – 24,1 %, від 40 до 54 років – 41,4 %, від 55 до 59 років – 11 %, 60 років і більше – 16,4 %. В абсолютних величинах розподіл осіб – колаборантів за віком виглядає наступним чином: від 18 до 28 років – 117, від 29 до 39 років – 395, від 40 до 54 років – 678, від 55 до 59 років – 181, 60 років і більше – 268;

2) майже 61 % серед осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 111-1 КК України є чоловіками, 39 % відповідно жінками. В абсолютних величинах розподіл осіб – колаборантів за статтю виглядає наступним чином: 996 – чоловіки, 643 – жінки;

3) переважна більшість осіб – колаборантів на момент учинення

кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-1 КК України мали вищу і фахову передвищу освіту – 55,3 %, професійну (професійно-технічну) – майже 13 %, базову середню та профільну середню – 31,5 %, початкову та без освіти – 0,2 %. В абсолютних величинах розподіл осіб – колаборантів за освітою виглядає наступним чином: вища і фахова передвища освіта – 907, професійна (професійно-технічна) – 213, базова середня та профільна середня – 516, початкову та без освіти – 1, без освіти – 2.

4) майже 100 % осіб – колаборантів на момент учинення колабораційної діяльності були громадянами України.

5) майже 55 % осіб, що вчинили колабораційну діяльність є або безробітними, або працездатними, які не працюють і не навчаються. В абсолютних величинах розподіл осіб – колаборантів за зайнятістю виглядає наступним чином: працівники правоохоронних органів – 54, адвокати – 1, інші службові особи судової гілки влади – 10, посадові та службові особи – 5, посадові особи місцевого самоврядування – 16, державні службовці – 7, депутати – 37, безробітні – 140, працездатні, які не працюють і не навчаються – 766, учні та студенти закладів освіти – 4.

Інтерактивний довідник «Протидія злочинності в Україні: інфографіка» Версія 3.0 [3], розроблений М. Карчевським, дозволив також встановити окремі риси соціально-демографічних ознак осіб-колаборантів, які були засуджені в 2022 році. Зокрема до яких можна віднести наступні:

1) стать засуджених осіб: жінок – 32 %, чоловіків відповідно 68 %.

2) вік засуджених осіб: 18-25 років – 2 %, 25-30 років – 5 %, 30-50 років – 40 %, 50-65 років – 37 % та 65 і старше – 16 %.

3) наявність освіти у засуджених осіб: повна вища – 20 %, базова вища – 6 %, професійно-технічна – 23 %, повна загальна середня – 18 %, базова загальна середня – 33 %.

4) зайнятість засуджених осіб: працездатні, які не працювали і не навчалися – 55 %, пенсіонери, у т.ч. інваліди – 25 %, робітники – 8 %, приватні підприємці – 7 %, службовці, лікарі, фармацевти, вчителі, викладачі – 5 %.

Наведений аналіз статистичних даних свідчить, що характеристика виявлених осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 111-1 КК України, та яких було засуджено, суттєво не відрізняється.

Список використаних джерел:

1. Шепітько В. Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (український–російський і російський–український) / за ред. В. Л. Тація. Харків: Право, 2001. С. 155.

2. Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення: Офіс Генерального Прокурора. Статистика. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushehnyya-2>.

3. Карчевський, М (2023) Протидія злочинності в Україні : інфорграфіка : інтерактивний довідник. Версія 3.0. URL : <https://karchevskiy.com/i-dovidnyk/>.

Дерев'янченко Юрій Петрович
начальник управління карного розшуку Головного управління Національної
поліції в Кіровоградській області, підполковник поліції

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ПІД ЧАС ЗАПОБІГАННЯ ТА РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

На сьогоднішній день причин загострення і ускладнення криміногенної ситуації як в центральних регіонах України, так і по всій державі чимало.

По-перше, вони в наших умовах сьогодення, а саме: перебування в умовах війни та пов'язаних з нею економічних, соціальних негараздах, значним безробіттям, падінням рівня життя тощо; по-друге, у недостатній ефективності роботи правоохоронних структур, центральних, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, що значною мірою пояснюється тим, що правоохоронна діяльність переважно орієнтована на розкриття та розслідування вже скоєних злочинів, а не на їх запобігання через вплив на причини та умови злочинів.

Аналізуючи роботу підрозділів кримінальної поліції Кіровоградської області щодо запобігання та розкриття злочинів проти власності приходимо до висновку, що злочини вказаної категорії (*в своїй більшості*) в умовах сьогодення набули зменшення реєстрації майже в половину у порівнянні з довоєнними роками (*крадіжка з 4 276 до 2 550; розбій – з 19 вчинених до 13; грабіж з 91 до 63; незаконні заволодіння транспортними засобами – з 73 до 59*), значного збільшення набули лише шахрайства (*з 823 до 2 503*).

Слід зазначити, що Україна головним своїм пріоритетом, найвищою соціальною цінністю визнала людину, її життя й здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпеку [1].

Ст. 13 Конституції України проголошує, що «в Україні всі форми власності користуються рівним захистом»[1]. Людина протягом свого життя набуває право власності на певне майно, що використовує для забезпечення добробуту та покращення умов життєдіяльності, тому посягання на дане конституційне право людини визнається злочином.

Важлива роль у захисті людини, її прав і свобод від протиправних, а щонайперше - насильницьких посягань проти власності належить органам внутрішніх справ, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України.

Саме тому, вчинення злочинів проти власності громадян не лише підриває засади правової держави, перешкоджає побудові громадянського суспільства, а й сприяє деформації правосвідомості громадян, морально розбещує суспільство, що вкрай негативно позначається на ефективності діяльності щодо мінімізації рівня злочинності в Україні [3].

Проблема зростання кількості злочинів проти власності й виникнення нових видів протиправних посягань, обумовлених розвитком суспільних відносин у майновій сфері, на сучасному етапі розвитку кримінального

законодавства є не тільки проблемою практиків, які стикаються зі значними труднощами у кваліфікації злочинних посягань на власність, а й серйозною загрозою економічному та соціальному розвитку нашої країни.

Підтвердженням викладеного є статистичні дані, які відображають сучасний стан та зміни структури злочинів проти власності. Зокрема, аналізуючи злочини проти власності у загальній структурі злочинності, доцільно констатувати, що їх частка є найбільшою в Україні, внаслідок чого виникає нагальне питання щодо активізації протидії вказаним злочинам.

На підставі наведеного можна впевнено говорити про те, що навіть незначні кількісні і якісні зміни у сфері злочинів проти власності здатні істотно впливати на стан всієї злочинності в країні.

Таким чином, взаємодія підрозділів кримінальної поліції з громадськістю під час запобігання та розкриття злочинів проти власності є надзвичайно важливою для ефективної роботи правоохоронних органів та може включати наступні аспекти

- як поширення інформації про правила безпеки;
- сприяння виявленню підозрілих осіб чи дій;
- сприяння у виявленні викрадених майнових цінностей тощо.

Крім того, забезпечення правопорядку, приборкання будь-яких протиправних дій, захист прав і свобод людини покладаються на Національну поліцію та є невідкладним і першочерговим її завданням. Неухильне дотримання законності, гласності і відкритості у діяльності поліції, а також співпраця з громадськістю, що суттєво може сприяти покращенню довіри до поліцейських та підвищенню рівня безпеки в суспільстві.

У структурі злочинів проти власності традиційно перше місце належить крадіжкам, частка яких становить 27% від загальної кількості злочинів проти власності, другим, найбільш поширеним злочином проти власності, є грабіж 15 %. Також, відносно стабільним злочином є розбій, і частка цих злочинів у структурі злочинів проти власності не перевищує 2%.

Однак на сучасному етапі одним із найпоширеніших злочинів проти власності є шахрайство, який має динаміку до зростання як у кількісних, так і у якісних показниках. Так, якщо частка цього виду злочинів проти власності від усіх посягань на власність становила до 10 %, то у сучасних умовах вона становить майже 25%. Таке зростання обсягу цього виду злочинних посягань на власність пов'язано насамперед зі стрімким розвитком телекомунікацій і глобальних комп'ютерних мереж, які полегшують умови щодо вчинення злочинів проти власності та утворюють нові склади шахрайства, вчиненого за допомогою незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки (кібершахрайство тощо).

У цілому корислива злочинність має тенденцію до зростання, про що свідчать статистичні дані та за останні роки доводить хвилеподібну динаміку саме корисливих злочинів проти власності [4].

Попередження кримінальних правопорушень проти власності (в тому числі грабежів, розбоїв, крадіжок, шахрайств) має такі основні цілі:

- забезпечення стримування злочинності й нейтралізації її негативних наслідків;
- протидію криміногенним процесам у суспільстві, усунення обставин, що сприяють здійсненню грабежів (ст. 186 ККУ) і розбоїв (ст. 187 ККУ);
- індивідуальний профілактичний вплив щодо конкретних осіб.

Завдяки співпраці з громадянами можна:

- Підвищити рівень обізнаності: Інформування населення про поширені методи злочинів проти власності, способи самозахисту та важливість повідомлення про підозрілу активність може допомогти запобігти злочинам.
- Зібрати інформацію: Громадяни можуть бути цінними джерелами інформації про злочини, що сталися, або про осіб та групи осіб, що схильні до вчинення злочину та перебувають на стадії готування до вчинення злочину.

Декілька способів, якими підрозділи кримінальної поліції можуть взаємодіяти з громадськістю:

- Проведення публічних зустрічей: на цих зустрічах поліцейські можуть поділитися інформацією про злочини проти власності, відповісти на запитання та отримати відгуки від громадян.
- Розповсюдження інформаційних матеріалів: брошури, плакати та веб-сайти можуть бути використані для інформування населення про поширені методи злочинів проти власності та способи самозахисту.
- Використання соціальних мереж: соціальні мережі можуть бути ефективним способом спілкування з громадськістю та поширення інформації про злочини проти власності.
- Залучення громадських організацій: співпраця з громадськими організаціями може допомогти охопити ширше коло людей та підвищити рівень обізнаності про злочини проти власності.

Важливо, щоб підрозділи кримінальної поліції будували довіру з громадськістю та демонстрували свою відданість захисту людей та їх інтересів та власності. Ефективна взаємодія з громадськістю може значною мірою сприяти запобіганню та розкриттю злочинів проти власності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#n4178>
2. Кримінальний кодекс України, розділ VI «Кримінальні правопорушення проти власності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1208>
3. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2016 № 19 URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvmgu_jur_2016_19_32.pdf
4. Науковий Злочини проти власності. Теоретико-правове дослідження: монографія / Ю.А. Дорохіна. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. URL: <https://knute.edu.ua/file/MjExMzA=/56e66ec980fd6c0504894b7e20ae4614.pdf>

Жежера Вікторія
завідувач сектору балістичного обліку
відділу криміналістичних видів досліджень
Донецького науково-дослідного експертно-криміналістичного центру
МВС України

ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Розслідування кримінальних правопорушень – складний динамічний процес, ускладнений низкою об’єктивно існуючих негативних чинників та факторів. В умовах воєнного стану процес пізнання обстановки суспільно небезпечного діяння також зазнав відповідних змін, зумовлених відсутністю доступу до тимчасово окупованих територій, активними бойовими діями тощо. Збільшилась кількість випадків, коли розслідування та розкриття кримінальних правопорушень стали відбуватись в умовах протидії, що, здебільшого, пов’язано зі спробами впливати на слідові картини з боку підозрюваного, його співучасників чи інших зацікавлених осіб. Наведене свідчить про те, що за таких умов одним зі способів позитивно вплинути на таку ситуацію є удосконалення алгоритму застосування спеціальних знань.

Так, відповідно до ч. 10 ст. 101 Кримінального процесуального кодексу України, висновок експерта не є обов’язковим для особи або органу, яка здійснює провадження, але незгода з висновком експерта повинна бути вмотивована у відповідних постанові, ухвалі, вироку [1]. Наведене положення свідчить про те, що наразі законодавець до кінця не усвідомлює цінність та значення результату застосування спеціальних знань в межах доказової інформації у кримінальному провадженні. Водночас аналіз правоохоронної та судової практики надає підставу для констатації, що у більшості випадків саме висновок спеціаліста та експерта надає можливість відновити ретроспективу кримінального правопорушення та встановити особу, причетну до його вчинення. Необхідно зауважити, що в умовах дії особливого правового режиму воєнного стану наведене актуалізується також у зв’язку зі збільшенням кількості вогнепальної та холодної зброї, яка знаходиться у незаконному обігу, підлягає вилученню, дослідженню та постановки на облік.

В. Шевчук також зауважує на тому, що у реаліях сьогодення та в умовах воєнного часу, зважаючи на трансформування злочинності та євроінтеграційні процеси в державі, перед криміналістикою постають нові завдання: змінюється парадигма криміналістичної доктрини, що впливає на особливості формування й застосування системи криміналістичних знань, а це потребує якісно нових, інноваційних підходів для забезпечення ефективного опанування криміналістичних знань, умінь і навичок як майбутніми юристами, так і досвідченими фахівцями. Зокрема, ідеться про розроблення й запровадження сучасних освітніх технологій, удосконалення змісту та методів викладання криміналістики, яка успішно розв’язує нові завдання і протидіє сучасним

викликам в умовах війни та глобальних загроз ХХІ ст., вживаючи невідкладних заходів для їх нейтралізації. Особливих значення й актуальності у такій ситуації набувають криміналістична освіта та криміналістична підготовка майбутніх юристів, яка має зважати на сучасні тенденції й завдання, адаптувати криміналістичні знання до умов воєнного стану, реформувати вітчизняне законодавство до стандартів Європейського Союзу та появи нових галузей (напрямів) криміналістики. Водночас посилюється й активізується практична складова викладання криміналістики: важливо враховувати сучасні тенденції її розвитку, пов'язані з формуванням нових напрямів (цифрової, медичної, аерокосмічної, генотипоскопічної, комп'ютерної, кібербезпекової, ядерної та воєнної), для того щоб суттєво підвищити роль і прикладне значення застосування криміналістичних знань у реаліях воєнного часу та глобальних загроз світовій цивілізації [2]. Наведене свідчить про те, що в умовах дії особливого правового режиму воєнного стану значення набуває удосконалення порядку підготовки майбутніх фахівців у галузі криміналістики, які виконують функції інспектора-криміналіста в органах досудового розслідування, а також експертів відповідних експертних установ. Основний курс такої підготовки має бути спрямований на унормування підходів до визначення порядку застосування спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень на деокупованих територіях. Аналіз звітності міжнародних організацій надає підставу для констатації, що злочинність представників держави-агресора має свою специфіку, яка має враховуватись під час дослідження та фіксації слідових картин.

Таким чином, проведене дослідження надало можливість констатувати, що в умовах дії особливого правового режиму воєнного стану вектор діяльності осіб, які мають спеціальні знання має бути спрямований на забезпечення безпекового середовища деокупованих територій. Зокрема враховуватись також повинні тенденції до збільшення кількості незареєстрованої в Україні вогнепальної зброї, трансформація форм реалізації кримінально протиправного умислу та безпосередньо – видів кримінальних правопорушень та суспільних відносин, на які вони посягають, а також інші детермінанти, зумовлені активними бойовими діями.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Шевчук В. Сучасні проблеми криміналістики в умовах війни та глобальних загроз. URL: <https://doi.org/10.32353/khrife.3.2022.02>

Карпенко Артем Валерійович

*ад'юнкт Донецького державного університету внутрішніх справ, майор поліції
науковий керівник: Назимко Єгор Сергійович
перший проректор Донецького державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор, майор поліції*

МІСЦЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РЕГІОНУ У ГЕОГРАФІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ

Саме по собі явище злочинність є складним та неоднорідним, тому існують різні погляди на його визначення.

Ми поділяємо найбільш обґрунтоване визначення злочинності О. М. Джужею та О. Г. Куликом, як обумовленого умовами суспільного життя, негативного, соціально-правового, відносно масового, історично мінливого явища, яке проявляється у постійному вчиненні частиною членів суспільства у різних сферах його життєдіяльності сукупності діянь, які заподіюють шкоду іншим членам суспільства або суспільству в цілому, і через це є забороненими законом про кримінальну відповідальність [1, с. 56].

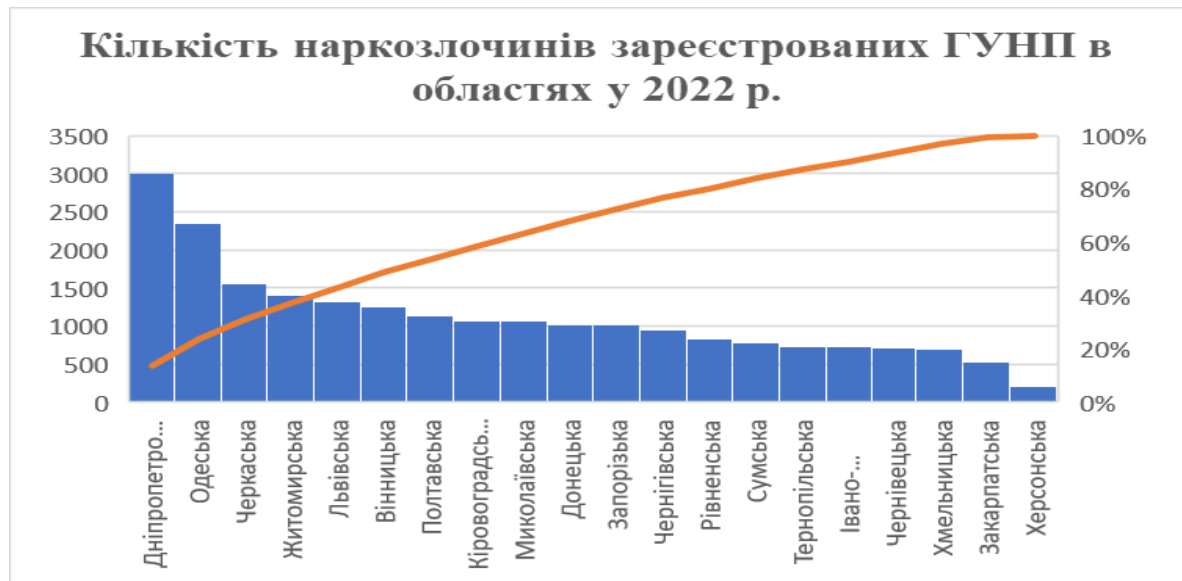
Значущою соціальною проблемою для України є злочинність, у тому числі й пов'язаної з обігом наркотичних засобів. Злочинність як соціальне явище має низку ознак, які відображаються рядом показників (рівень злочинності, коефіцієнт, динаміка, структура, географія) [2, с. 43-46]. Показники злочинності пов'язаної з обігом наркотичних засобів, необхідно розглядати як похідні від загальної злочинності.

Географія злочинності - показник, за яким досліджується територіальне розповсюдження злочинності за певний період, а також регіональні особливості кількісних та якісних показників злочинності [3, с.73]. У нашому випадку ми визначимо місце у географії наркозлочинності Центрального соціально-економічного регіону, серед інших регіонів України.

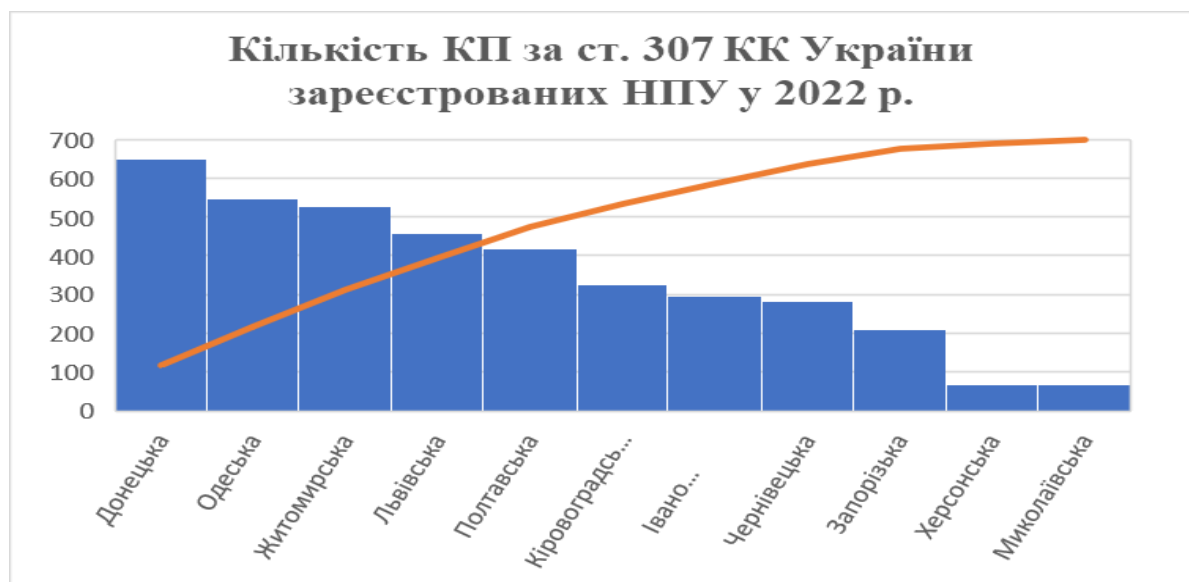
В Україні існують наступні соціально- економічні регіони: 1. Столичний (Київська, Чернігівська, Житомирська області); 2. Північно-Східний (Харківська, Полтавська, Сумська); 3. Донецький (Донецька, Луганська); 4. Придніпровський (Запорізька, Дніпропетровська); 5. Центральний (Кіровоградська, Черкаська); 6. Подільський (Вінницька, Хмельницька, Тернопільська); 7. Карпатський (Івано-Франківська, Закарпатська, Львівська, Чернівецька); 8. Північно-Західний (Волинська, Рівненська); 9. Причорноморський (Одеська, Херсонська, Миколаївська, АРК) [4].

Аналіз звітів Національної поліції по областях(далі ГУНП) за 2022 рік дає можливість визначити місце області та регіону у географії КП у сфері обігу наркотичних засобів в областях: Кіровоградська – 1075 (ст. 307 КК- 325) [15]; Черкаська – 1558 [16]; Чернігівська – 947 [9]; Житомирська – 1408 (ст. 307 КК - 526) [8]; Полтавська – 1126 (ст. 307 КК - 419) [10]; Сумська – 782 [11]; Донецька – 1023 (ст. 307 КК - 649) [12]; Запорізька – 1011 (ст. 307 КК - 211) [13]; Дніпропетровська – 2999 [14]; Вінницька – 1255 [17]; Хмельницька – 704 [18]; Тернопільська – 736 [19]; Івано-Франківська – 733 (ст. 307 КК - 296) [20];

Закарпатська – 529 [21]; Львівська – 1312 (ст. 307 КК - 456) [22]; Чернівецька – 715 (ст. 307 КК - 283) [23]; Рівненська – 448 [24]; Одеська – 2343 (ст. 307 КК - 545) [25]; Херсонська – 213 (ст. 307 КК – 67) [6]; Миколаївська – 1072 (ст. 307 КК - 67) [7].

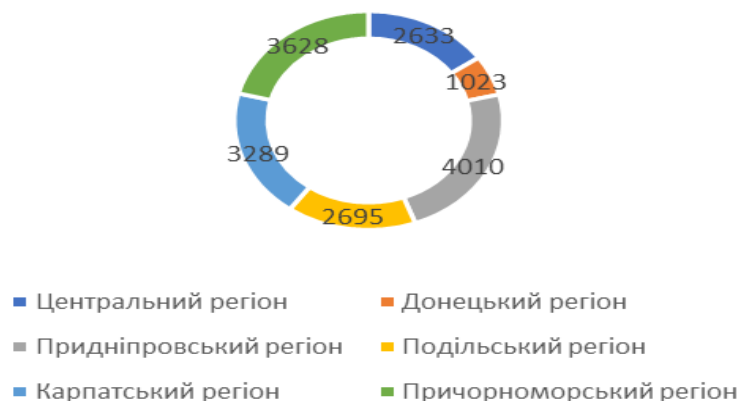

Щодо «географії збуту», то кількість зареєстрованих КП за ст. 307 КК України «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» має наступний вигляд [5]:

Щодо географії регіонів України [4]: згідно річних звітів НПУ за 2022 р. Центральний регіон [15, 16]; Донецький регіон [12]; Подільський регіон [17, 18, 19]; Карпатський регіон [20, 21, 22, 23]; Причорноморський регіон [25, 6, 7]; Придніпровський регіон [13, 14] має наступне відображення:

Географія зареєстрованих НПУ наркозлочинів по регіонах за 2022 р.

На кільцевій діаграмі не відображено дані за 2022 р. зі Столичного регіону (Київська, Чернігівська, Житомирська області), Північно-Західного регіону (Волинська, Рівненська), Північно-Східного регіону (Харківська, Полтавська, Сумська) у зв'язку з відсутністю звітності ГУНП на офіційних вебпорталах по Київській, Харківській, Волинській областях. Як бачимо, лідером з наведених регіонів є Придніпровський та Причорноморський, Центральний знаходиться в середині географії поширення незаконного обігу наркотичних засобів.

Як зазначають Расюк Е. В. та Стрільців О. М. «географія наркозлочинності» зазнала змін: до 2014 р. основними центрами щодо незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів були такі регіони, як Донецька, Дніпропетровська, Луганська, Одеська, Миколаївська, Херсонська області та місто Київ. З 2014 р. (анексія АРК та частини Донецької та Луганської областей) географічно наркозлочинність розділилась наступним чином: лідером за кількістю вчинених злочинів є Дніпропетровська область; м. Київ; Донецька, Запорізька, Харківська, Київська область [1, с.350].

Такої ж думки притримуються Б. М. Головкін, В. В. Голіна, О. В. Лисодєд: в Україні до повномасштабного вторгнення найбільша кількість наркозлочинів реєструвалась на території Дніпропетровської області, м. Київ, Донецької, Запорізької, Харківської та Київської областей [3, с. 319]. Однак станом на 2024 р. до тимчасово окупованих територій додалась майже вся територія Луганської, частини Донецької та Херсонської областей, більша частина Запорізької області, активні бойові дії, окрім вище зазначених, ведуться на території Харківської, Сумської області. Тому є очевидним, що «географія наркозлочинності» буде мігрувати вглиб країни (у тому числі в Центральний регіон), де наркоділки та наркоспоживачі почуватимуть себе у відносній безпеці та продовжуватимуть свою злочинну діяльність.

Підсумовуючи, ми поділяємо думку О. М. Джужи та О. Г. Кулика, про те, що виявлення та врахування територіальної різниці у злочинності є ключем ефективного запобігання [2, с. 46]. Розробляючи заходи запобігання КП у сфері обігу наркотичних засобів, ми повинні враховувати наступні складові: рівень

соціально- економічного розвитку регіону, національний склад, етнічний склад, рівень розвитку фізичної культури та спорту, культурний розвиток тощо

Ефективність заходів запобігання наркозлочинності можна спостерігати, аналізуючи різні показники злочинності, у нашому досліджуваному випадку *географію злочинності* на протязі місяця, кварталу, півріччя, року, динамічного ряду тощо, з врахуванням того, як змінюється кількісний та видовий склад КП у сфері обігу наркотичних засобів на рівні міста, району, області, регіону.

Список використаних джерел:

1. Кримінологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів / О.М. Джужа, В.В. Василевич, В. В. Черней, С. С. Чернявський та ін.; за заг. ред. В.В. Чернея. НАВС. Київ: Освіта України, 2020. 612с.
2. Кримінологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів / О.М. Джужа, Я.Ю. Кондратьєв, О.Г. Кулик, П.П. Михайленко та ін.; за заг. ред. О.М. Джужа. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 416с.
3. Кримінологія : підручник / Б.М. Головкін, В.В. Голіна, О.В. Лисодєд та ін. Харків: Право, 2021. 384 с.
4. Економічне районування України: вебсайт. URL: <https://geografiamozil2.jimdofree.com/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0/%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B5-%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8/> (дата звернення 29.03.2024).
5. Кримінальний кодекс України. Закон України від 05.04.2001. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text/>.
6. Головне управління Національної поліції у Херсонській області: вебпортал. URL: <https://hr.npu.gov.ua/persons> (дата звернення 29.03.2024).
7. Головне управління Національної поліції у Миколаївській області: вебпортал. URL: <https://mk.npu.gov.ua/zvity> (дата звернення 29.03.2024).
8. Головне управління Національної поліції у Житомирській області: вебпортал. URL: <https://zt.npu.gov.ua/diialnist/zvitnist/richni-zvity> (дата звернення 29.03.2024).
9. Головне управління Національної поліції у Чернігівській області: вебпортал. URL: <https://cn.npu.gov.ua/diialnist/richni-zvity> (дата звернення 29.03.2024).
10. Головне управління Національної поліції у Полтавській області: вебпортал. URL: <https://pl.npu.gov.ua/> (дата звернення 29.03.2024).
11. Головне управління Національної поліції у Сумській області: вебпортал. URL: <https://su.npu.gov.ua/kontakty> (дата звернення 29.03.2024).
12. Головне управління Національної поліції у Донецькій області: вебпортал. URL: <https://dn.npu.gov.ua/diialnist/zvitnist> (дата звернення 29.03.2024).

13. Головне управління Національної поліції у Запорізькій області: вебпортал. URL: <https://zp.npu.gov.ua/kontakty> (дата звернення 29.03.2024).
14. Головне управління Національної поліції у Дніпропетровській області: вебпортал. URL: <https://dp.npu.gov.ua/> (дата звернення 29.03.2024).
15. Головне управління Національної поліції у Кіровоградській області: вебпортал. URL: <https://kg.npu.gov.ua/diialnist/zvitnist/richni-zvity> (дата звернення 29.03.2024).
16. Головне управління Національної поліції у Черкаській області: вебпортал. URL: <https://ch.npu.gov.ua/zvitnist/richni-zvity> (дата звернення 29.03.2024).
17. Головне управління Національної поліції у Вінницькій області: вебпортал. URL: <https://vn.npu.gov.ua/> (дата звернення 29.03.2024).
18. Головне управління Національної поліції у Хмельницькій області: вебпортал. URL: <https://hm.npu.gov.ua/> (дата звернення 29.03.2024).
19. Головне управління Національної поліції у Тернопільській області: вебпортал. URL: <https://tp.npu.gov.ua/timeline?&type=all> (дата звернення 29.03.2024).
20. Головне управління Національної поліції у Івано-Франківській області: вебпортал. URL: <https://if.npu.gov.ua/diialnist/zvitnist/richni-zvity> (дата звернення 29.03.2024).
21. Головне управління Національної поліції у Закарпатській області: вебпортал. URL: <https://zk.npu.gov.ua/diialnist> (дата звернення 29.03.2024).
22. Головне управління Національної поліції у Львівській області: вебпортал. URL: <https://lv.npu.gov.ua/zvitnist> (дата звернення 29.03.2024).
23. Головне управління Національної поліції у Чернівецькій області: вебпортал. URL: <https://cv.npu.gov.ua/persons> (дата звернення 29.03.2024).
24. Головне управління Національної поліції у Рівненська області: вебпортал. URL: <https://rv.npu.gov.ua/personsh> (дата звернення 29.03.2024).
25. Головне управління Національної поліції у Одеській області: вебпортал. URL: <https://od.npu.gov.ua/zvity/richni-zvity-hunp/zvit-za-2022-rik> (дата звернення 29.03.2024).
26. Головне управління Національної поліції у Херсонській області: вебпортал. URL: <https://hr.npu.gov.ua/persons> (дата звернення 29.03.2024).
27. Головне управління Національної поліції у Миколаївській області: вебпортал. URL: <https://mk.npu.gov.ua/zvity> (дата звернення 29.03.2024).

Коваленко Володимир Вікторович

*провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблемних питань поліцейської діяльності Луганського навчально-наукового
інституту імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор*

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ І ТАКТИКИ ДОПИТУ ЧЛЕНІВ ОРГАНІЗОВАНОЇ ГРУПИ ЧИ ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Допит це слідча (розшукова) дія яка являє собою інформаційно-психологічний процес спілкування осіб, що беруть у ньому участь з метою отримання та перевірки інформації щодо обставин, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення.

Найчастіше учасники організованих груп чи злочинних організацій допитуються у статусі підозрюваного. Відповідно до ч. 1 ст. 42 КПК України підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276-279 кримінального процесуального кодексу, повідомлено про підозру, особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень [1].

Під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами чи злочинними організаціями, слідчий неминуче стикається із протидією з боку учасників кримінального провадження, яка, найчастіше, проявляється у формі відмови від надання показань, надання неправдивих показань, відмови від наданих раніше показань тощо.

Основними чинниками, що можуть впливати на вибір поведінки членів організованих груп чи злочинних організацій, зазвичай, є побоювання нести більш суворе покарання, якщо буде доведено вчинення кримінального правопорушення групою осіб; страх розправи з боку інших членів організованої групи; прагнення не видати співучасників відповідно до так званого «кодексу честі», що діє в групі; сподівання на матеріальну та іншу «підтримку» з боку інших членів групи під час відбування покарання у разі, якщо візьме провину за вчинення кримінального правопорушення на себе і не назве співучасників та організатора тощо.

Свою специфіку у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень вчинених організованими групами чи злочинними організаціями має й предмет допиту їх учасників.

Предмет будь-якого допиту визначається колом обставин, які планується встановити. Останні, своєю чергою, визначаються предметом доказування.

У досліджуваних кримінальних провадженнях особливості предмету допиту полягають не лише у встановленні обставин вчинення кримінального правопорушення певного виду, а й факту та обставин вчинення противоправних діянь у складі саме організованої групи чи злочинної організації.

Тож, до предмету допиту підозрюваних, які є членами організованих груп

чи злочинних організацій, можна віднести:

- анкетні дані допитуваного;
- обставини вже вчинених кримінальних правопорушень (що, де, коли, як, з якою метою тощо), у яких він брав участь;
- інформацію про індивідуальну роль кожного учасника групи у підготовці, вчиненні та приховуванні слідів кожного вже вчиненого кримінального правопорушення включаючи її організатора, пособників, підбурювачів тощо;
- відомості про кримінальні правопорушення, що готуються;
- час та обставини створення організованої групи чи злочинної організації, її чисельність, місця базування, основна «спеціалізація»;
- відомості про особу організатора (лідера) організованої групи чи злочинної організації, та її структуру;
- відомості про особи та ролі членів групи, чи організації, як при вчиненні окремих кримінальних правопорушень, так і діяльності групи загалом;
- способи залучення нових членів групи;
- хто із членів долучився до групи нещодавно, і хто із них брав участь у вчиненні найменшої кількості кримінальних правопорушень;
- взаємовідносини між членами групи, наявність конфліктів, хто із членів групи користується авторитетом у інших учасників тощо;
- чи був допитуваний або хтось із учасників групи раніше членами інших злочинних угруповань. Якщо так, то яких і коли;
- яка існує система розподілу доходів, здобутих злочинним шляхом;
- яка існує система покарань для тих членів групи, які провинилися;
- яка озброєність групи, де зберігається вогнепальна зброя і боєприпаси, хто із членів групи відповідає за поповнення арсеналу;
- забезпеченість групи транспортними засобами (кількість, марки, моделі, колір, державні номери, включаючи підроблені) тощо;
- забезпеченість групи засобами зв'язку;
- наявність корупційних зав'язків з представниками органів державної влади, в т.ч. правоохоронних та судових органів тощо.

Успішне проведення допитів у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами чи злочинними організаціями багато в чому залежить від належної підготовки до них. Серед складових такої підготовки одна із ключових ролей належить вивченню особи допитуваного, зокрема його психологічних особливостей. Допомогу у цьому слідчому може надати спеціаліст-психолог.

У випадку затримання декількох членів організованої групи чи злочинної організації, по можливості, вони мають бути допитані одночасно. При цьому керівник слідчої групи має проінструктувати кожного слідчого, який буде проводити допити, щодо обставин, які мають бути встановлені. Якщо ж така можливість відсутня, виходячи із загальної обстановки розслідування, має бути визначена послідовність допитів різних підозрюваних – членів організованої групи чи злочинної організації.

За наявності необхідної вихідної інформації, допит, слід починати з так званої «слабкої ланки», до якої можна віднести осіб, які виконували другорядні

ролі у вчиненні кримінальних правопорушень, які долучилися до організованої групи нещодавно і не мають значного «злочинного досвіду», або мають конфлікти з іншими членами групи чи її лідером, або такі, чия психіка є найбільш нестійкою та вразливою. Якщо така інформація відсутня допит слід починати з особи, відносно якої в розпорядженні слідчого є достатньо інформації щодо його участі у вчиненні одного чи декількох кримінальних правопорушень.

Як показує вивчення слідчої практики, дуже часто допит учасників організованої групи чи злочинної організації відбувається у конфліктній ситуації. Тому, вже під час планування допиту підозрюваного слідчий має належним чином підготуватися до настання саме такої ситуації, як найбільш вірогідної (у плані допиту передбачити переліки тактичних прийомів, які є найбільш ефективними під час допитів у конфліктних ситуаціях, підготувати речові та письмові докази, які можливо треба буде пред'явити допитуваному тощо).

Допит організатора злочинної групи чи організації доцільно відкласти до моменту, коли слідчий отримає достатньо інформації щодо діяльності групи в цілому і її організатора зокрема, перш за все в ході допитів інших учасників.

Хід допиту підозрюваних під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами чи злочинними організаціями, необхідно фіксувати в протоколі допиту та за допомогою відеозапису, що дозволить у майбутньому спростувати можливі заяви допитаного про фізичний або психологічний вплив на нього, що нібито мав місце під час допиту.

Підсумовуючи викладене слід зазначити, що під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами чи злочинними організаціями їх учасники найчастіше допитуються як підозрювані. Предмет їх допиту залежить від обставин, які їм відомі, або можуть бути відомі. Акцент має бути зроблений на з'ясуванні обставин, що вказують їх дії саме у складі організованої групи чи злочинної організації.

Фіксування ходу та результатів допиту таких осіб має здійснюватися шляхом протоколювання та відеозапису.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. №4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2039> (дата звернення: 03.04.2024).

Колесова Олександра Володимирівна,
*дознавач сектору дізнання відділу поліції № 1 Черкаського районного управління
поліції Головного управління Національної поліції в Черкаській області,
старший лейтенант поліції*

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ДІЗНАННЯ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до положень статті 38 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України [1] органами досудового розслідування визначені органи, які здійснюють досудове слідство і дізнання. Безпосередньо дізнання здійснюють підрозділи дізнання [1, ст. 38, ч. 3, п. а]. Дознавач при здійсненні дізнання наділяється повноваженнями слідчого [1, ст. 40-1].

Згідно з нормами КПК України, дознавач уповноважений [1, ст. 40-1]:

- починати дізнання за наявності підстав, передбачених КПК України;
- проводити огляд місця події, обшук затриманої особи, опитувати осіб, вилучати знаряддя і засоби вчинення правопорушення, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку або виявлені під час затримання, а також проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, установлених КПК України;
- доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, установлених КПК України, відповідним оперативним підрозділам;
- звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій;
- повідомляти за погодженням із прокурором особі про підозру у вчиненні кримінального проступку;
- за результатами розслідування скласти обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження;
- приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених КПК України, у тому числі щодо закриття кримінального провадження за наявності підстав, передбачених статтею 284 КПК України;
- здійснювати інші повноваження, передбачені КПК України.

Окрім того, дознавач зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються в письмовій формі [1, ст. 40-1]. Зазначаємо, що дознавач, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог КПК України, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється [1, ст. 40-1, ч. 4]. Безпосередньо дознавачі органу дізнання Національної поліції здійснюють досудове розслідування кримінальних проступків, віднесених до підслідності органів Національної поліції України [2].

Введення правового режиму воєнного стану наклало відбиток на

організацію діяльності всіх підрозділів Національної поліції України, в тому числі і на дізнання. В умовах правового режиму воєнного стану визначились фактори, які відобразилися і на діяльності органів дізнання. Сучасні українські науковці Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В., аналізуючи особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану визначили фактори, які детермінують особливості кримінального провадження [3]. На їхню думку, до факторів, які детермінують особливості кримінального провадження в умовах надзвичайних правових режимів, до яких належить і воєнний стан, відносяться:

- 1) фактори небезпеки;
- 2) відсутність доступу до окремих територій, на яких здійснюється кримінальне провадження;
- 3) повне або частково обмеження функціонування органів державної влади, у т.ч. правоохоронних, судових органів України на територіях вчинення кримінальних правопорушень;
- 4) особливості правового регулювання не тільки нормами КПК України, але й надзвичайним законодавством, міжнародними нормативно-правовими актами, які активуються за умов надзвичайних правових режимів;
- 5) специфічні організаційно-управлінські основи проведення окремих процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень, які залежать не тільки від рішень суб'єктів кримінального процесу, але й від рішень та порядку взаємодії з іншими владними суб'єктами;
- 6) часткове або повне блокування функціонування окремих процесуальних інститутів та поява нових процесуальних засобів, способів, гарантій кримінального провадження в екстраординарних умовах та ін. [3, с. 6].

Наведене вище дозволяє констатувати те, що зазначені науковцями фактори відобразилися і на діяльності органів дізнання з досудового розслідування кримінальних проступків.

Згідно з вимогами Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України, яке затверджене наказом МВС України від 20 травня 2020 року № 405 (зі змінами та доповненнями станом на 06.02.2024) [2], окрім органу дізнання, дізнання здійснюють також працівники поліції інших підрозділів органів Національної поліції України, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої КПК України, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків. До категорій таких працівників відносяться дільничні офіцери поліції, поліцейські офіцери громади, працівники ювенальної превенції тощо. При цьому зазначаємо про те, що працівники поліції інших підрозділів органів Національної поліції України, які уповноважені здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків, підпорядковуються з питань здійснення дізнання начальникові підрозділу дізнання, а в разі відсутності підрозділу дізнання – керівникові органу досудового розслідування в межах юрисдикції територіального підрозділу поліції [2].

Отже, згідно з вимогами, зазначеного нами Положення, на підрозділи дізнання, в тому числі і в умовах правового режиму воєнного стану,

покладаються такі завдання:

- захист особи, суспільства та держави від кримінальних проступків;
- охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження;
- забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних проступків, віднесених до підслідності органів Національної поліції України;
- забезпечення відшкодування фізичним і юридичним особам шкоди, заподіяної кримінальними проступками;
- виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних проступків, і вжиття заходів щодо їх усунення [2].

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Дата оновлення: 21.03.2023. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення – 28.03.2024).
2. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 2. Електронне видання. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. 80 с.
3. Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України: затв. наказом МВС України від 20 травня 2020 року № 405. Дата оновлення: 06.02.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-20#Text>. (дата звернення – 05.04.2024).

Кузьмін Роман Юрійович

*заступник начальника відділу протидії кіберзлочинам в Кіровоградській області
Департаменту кіберполіції Національної поліції України, майор поліції*

Бондаренко Євгеній Сергійович

*інспектор відділу кіберзлочинам в Кіровоградській області
Департаменту кіберполіції Національної поліції України, лейтенант поліції*

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ПРОФІЛАКТИКА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ

Кожен дев'ятий опитаний українець ставав жертвою шахраїв від початку повномасштабного вторгнення. Згідно з результатами опитування, від початку повномасштабного вторгнення в Україні зросла активність кібершахраїв.

1. У 12 % випадків шахраї зламують облікові записи в соціальних мережах та месенджерах. Для цього поширюють фішингові посилання, наприклад, під виглядом пропозицій взяти участь у голосуванні, конкурсі, пропозицій роботи в інтернеті.

2. У 10 % випадків це телефонне платіжне шахрайство є одним з найпоширеніших видів шахрайства, яке може стати причиною втрати грошей та конфіденційних даних.

3. Та інші, такі як «Виграші призів», «Ваш родич у біді», «Соціальні виплати під час війни», «Продаж неіснуючих товарів».

Протидіяти цьому можна лише через обізнаність та критичне мислення.

Так, є прикладом проєкт "ШахрайГудбай" організатором якого є Національний банк України та Департамент Кіберполіції Національної поліції України - це інформаційна кампанія НБУ та його партнерів, мета якої – навчити українців правилам безпеки безготівкових та онлайн-платежів, який об'єднав навколо інформаційної кампанії понад 70 партнерів – це банки, платіжні системи, мобільні оператори, асоціації, мережі магазинів та інші громадські організації та державні установи.

На території області відділом на постійній основі здійснюється профілактика кримінальних правопорушень для запобігання злочинності.

Поширення даної інформації здійснюється на ЗМІ в друкованих газетах, на теле-, радіомовленні. Також розміщуються банери та сіті-лайти по місту, а також листівки в громадських місцях, закладах освіти та органах влади.

Так, з початку року проведено 28 заходів в закладах освіти з загальною кількістю учасників 1260 осіб, 12 публікацій в ЗМІ, 176 публікацій в соціальних мережах, 40 відеороликів поширено в громадському транспорті міста.

Також з метою протидії шахрайств та дезінформації інформаційні створено та підтримується проєкт:

БРАМА - це синергія громадян, приватного та державного секторів у протидії дезінформації та незаконному контенту в інформаційному просторі.

Діяльність проєкту Брама направлена на покращення медіа-грамотності українців, зменшення впливу пропаганди на суспільство та популяризація безпечного поведіння в мережі Інтернет, а також метою є захист медіа простору від російської пропаганди, блокування каналів поширення дезінформації, протиправного та забороненого контенту.

Очищення інформаційного простору від російської пропаганди та дезінформації, шляхом знищення осередків незаконного поширення протиправного та забороненого контенту, а саме блокуванням публікацій та акаунтів, які здійснюють розповсюдження вищевказаного контенту.

Виділивши декілька хвилин в день кожен може стати справжнім воїном кіберфронту долучившись за офіційним посиланням.

Літун Олег Олегович

*заступник начальника управління – начальник відділу оперативних розробок
Кіровоградського управління Департаменту внутрішньої безпеки Національної
поліції України, полковник поліції, кандидат юридичних наук, доцент*

ВСТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСОБИ, ЗНИКЛОЇ БЕЗВІСТИ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН

В умовах протидії повномасштабній агресії росії проти України актуалізувалося питання встановлення правового статусу особи, яка зникла безвісти за особливих обставин. Натепер діяльність правоохоронних органів, зокрема підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України щодо правового статусу особи, яка зникла безвісти за особливих обставин регламентована Законом України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» від 12 липня 2018 року № 2505-VIII [1].

Згідно положень зазначеного закону під особою, зниклої безвісти визнається фізична особа, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування на момент подання заявником заяви про її розшук [1, п. 10, ст. 1]. Відповідно під особою, зниклою безвісти за особливих обставин визнається особа, зникла безвісти у зв'язку із:

- збройним конфліктом;
- воєнними діями;
- тимчасовою окупацією частини території України;
- надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру [1, п. 11, ст. 1].

Наведені визначення дозволяють нам висновувати те, що під особливими обставинами слід розуміти збройний конфлікт, воєнні дії, тимчасову окупацією частини території України, надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру.

Особа набуває статусу такої, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту внесення про неї відомостей, що містяться у заяві про факт зникнення, до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин [2], у порядку, передбаченому України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» від 12 липня 2018 року № 2505-VIII [1, ст. 4, ст. 12], та вважається такою, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту подання заявником заяви про факт зникнення особи. Особа вважається зниклою безвісти за особливих обставин до моменту припинення її розшуку у порядку, передбаченому цим Законом [1, ст. 4].

Натепер підрозділами Національної поліції України постійно реєструються повідомлення про осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Це і захисники України, які потрапили у полон і депортовані країною-агресором з тимчасово окупованої території України цивільні громадяни. Особливо страждають від таких дій діти, зокрема малолітні, які вивезені на територію росії.

Аналіз правових засад діяльності правоохоронних органів щодо встановлення місцезнаходження особи, зниклої безвісти за особливих обставин

дозволяє констатувати право її родичів або інших осіб на звернення до суду із заявою про визнання такої особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою у порядку, передбаченому законодавством [1, п. 3, ст. 4]. Своєю чергою законодавством визначено, що якщо особа, зникла безвісти за особливих обставин, була оголошена померлою, але її місцеперебування, місце поховання чи місцезнаходження її останків не було встановлено, проведення розшуку не припиняється до встановлення її місцеперебування, місця поховання чи місцезнаходження її останків [1, п. 4, ст. 4]. Якщо іноземець чи особа без громадянства перебували на території України на законних підставах та зникли, то такі особи також набувають правовий статус особи, зниклої безвісти за особливих обставин.

Наша держава вживає всіх можливих заходів для розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин. При цьому активно проводяться дії через міжнародні установи та організації. Констатуємо, що за особою, яка вважається зниклою безвісти, зберігаються усі права громадянина України, гарантовані Конституцією та іншими законами України. Саме тому, відповідно до вимог чинного законодавства, права та інтереси особи, зниклої безвісти за особливих обставин, а також її майно підлягають захисту до моменту припинення її розшуку або оголошення її померлою. Зокрема, згідно з вимогами Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ за військовослужбовцями, захопленими в полон або заручниками, а також інтернованими в нейтральних державах або безвісно відсутніми, зберігаються виплати в розмірі посадового окладу за останнім місцем служби, окладу за військовим званням, надбавки за вислугу років, інших щомісячних додаткових видів грошового забезпечення постійного характеру та інші види грошового забезпечення з урахуванням зміни вислуги років та норм грошового забезпечення [3, п. 6, ст. 9]. Також сім'ям військовослужбовців, які захоплені в полон, є заручниками чи інтернованими до нейтральних держав або визнані безвісно відсутніми, щомісячно виплачується грошове забезпечення, в тому числі додаткові та інші види грошового забезпечення, у порядку та в розмірах, що встановлюються Кабінетом Міністрів України [3].

Отже, на підставі викладеного висновуємо:

- по-перше, законодавством України визначені підстави встановлення правового статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин, зокрема, особою, зниклою безвісти за особливих обставин визнається особа, зникла безвісти у зв'язку із: збройним конфліктом; воєнними діями; тимчасовою окупацією частини території України; надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру;
- по-друге, до осіб, зниклих безвісти за особливих обставин можуть відноситися як військовослужбовці, так цивільні громадяни, зокрема і діти;
- по-третє, держава вживає всіх можливих заходів для розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин;
- по-четверте, за особою, яка вважається зниклою безвісти, зберігаються усі права громадянина України, гарантовані Конституцією та іншими законами

України.

Список використаних джерел:

1. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 12 липня 2018 року № 2505-VIII. Дата оновлення: 27.04.2022. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#Text>.
2. Положення про Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: затв. наказом МВС України від 29 серпня 2022 року № 535. Дата оновлення: 15.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-22#n14>.
3. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII. Дата оновлення: 29.03.2024. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>.

Мішустін Владислав Володимирович

аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики

Донецького державного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8084-0901>

ТАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ

У криміналістичній тактиці слідча ситуація та її особливості (проблемність, недостатність і недостовірність інформації, стан конфліктності, психологічних стосунків, протидія розслідуванню тощо) визначають характер і спрямованість тактичних завдань і запровадження відповідних тактичних засобів для їх вирішення. Коректне тактичне рішення і кваліфіковане проведення слідчих (розшукових) дій, використання правильно обраних тактичних прийомів призводять до позитивних змін у слідчій ситуації: вона наповнюється достовірною інформацією, налагоджується кооперація у взаємодії слідчого з іншими учасниками розслідування, стає більш сприятливою для встановлення обставин кримінального правопорушення [3, с. 243]. Таким чином, з метою розв'язання конфліктних слідчих ситуацій або усунення перешкод у ході розслідування формуються тактичні завдання спрямовані на отримання доказів та встановлення інформації щодо кримінального правопорушення шляхом проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, оперативних та процесуальних заходів.

Тактичне завдання – це конкретна, обумовлена слідчою ситуацією короткострокова мета у кримінальному провадженні, сутність якої є отримати доказову інформацію про обставини, які підлягають встановленню у кримінальному провадженні, а також за необхідності, змінити слідчу ситуацію на сприятливу, для вирішення якого реалізується тактична операція [1, с. 124].

О. П. Кузьменко у своєму дослідженні виокремив такі тактичні завдання початкового етапу розслідування масових заворушень:

- затримання активних учасників масових заворушень на місці вчинення злочину;
- встановлення організаторів масових заворушень;
- встановлення активних учасників масових заворушень, які не були затримані на місці вчинення злочину;
- встановлення обставин підготовки масових заворушень;
- встановлення способу вчинення масових заворушень;
- встановлення потерпілих та очевидців масових заворушень;
- нейтралізація організованої протидії з боку підозрюваних та інших осіб [1, с. 127-128].

О. В. Пчеліна говорить, що тактичні завдання аналізують шляхом вивчення всіх матеріалів кримінального провадження, оцінки слідчої ситуації, визначення наявних сил і засобів, після чого слідчий (працівник органу дізнання) приймає конкретне тактичне рішення, спрямоване на вирішення певного проміжного (тактичного) завдання розслідування. Тактичні завдання можна виокремити на кожному етапі розслідування кримінального правопорушення (під час дослідчої перевірки інформації про нього, на початковому та наступному етапах розслідування), що підтверджено ретельним дослідженням структури криміналістичних методик розслідування окремих видів кримінальних правопорушень. Ці завдання визначають подальший напрям розслідування. Так, основним тактичним завданням на стадії перевірки заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення є, передусім, з'ясування наявності достатніх підстав для початку кримінального провадження. Зазначене тактичне завдання поділяється на більш дрібні, які полягають, наприклад, у встановленні наявності суспільно небезпечного діяння, ознак складу конкретного кримінального правопорушення, у виявленні можливих очевидців злочинної події, у пошуку та затриманні злочинця «за гарячими слідами» тощо [2, с. 50-51]. На наступному етапі розслідування вирішують такі завдання:

- встановлення всіх можливих співучасників кримінального правопорушення і збір доказової бази, достатньої для вручення їм повідомлення про підозру;
- забезпечення відшкодування заподіяної шкоди;
- встановлення та усунення криміногенних факторів;
- встановлення обставин, що характеризують особистість обвинуваченого тощо [2, с. 51].

На думку В. М. Шевчука тактичне завдання – це ситуаційно зумовлена проміжна мета кримінального провадження, досягнення якої пов'язане із застосуванням тактичних засобів (тактичних прийомів, тактичних комбінацій, тактики слідчих (розшукових) дій, тактичних операцій та ін.). До тактичних завдань досудового розслідування науковець відносить: 1) встановлення характеру події кримінального правопорушення; 2) встановлення місця і часу вчинення кримінального правопорушення; 3) встановлення способу вчинення та приховування кримінального правопорушення; 4) встановлення предмету

злочинного посягання; 5) встановлення мотивів вчинення кримінального правопорушення; 6) встановлення особи злочинця; 7) встановлення особи потерпілого (жертви); 8) встановлення провокуючої поведінки жертви; 9) перевірка зв'язків потерпілого; 10) встановлення співучасників; 11) затримання злочинця на місці події; 12) розшук особи, яка зникла з місця події і переховується від слідства; 13) перевірка алібі підозрюваного; 14) встановлення свідків; 15) перевірка обмови (самообмови); 16) нейтралізація протидії розслідуванню з боку зацікавлених осіб; 17) вивчення особи підозрюваного; 18) забезпечення захисту доказів; 19) забезпечення захисту потерпілого і свідків; 20) встановлення причин і умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, і вжиття заходів щодо їх усунення [4, с. 11-12].

Отже, на початковому етапі розслідування масових заворушень доцільно виокремити такі тактичні завдання:

- 1) затримання активних учасників і організаторів масових заворушень на місці події;
- 2) встановлення організаторів масових заворушень;
- 3) встановлення мети і цілей організації масових заворушень;
- 4) встановлення активних учасників масових заворушень;
- 5) встановлення способу вчинення масових заворушень, зокрема їх підготовки і приховування;
- 6) збір доказової бази та фіксація слідів злочину;
- 7) виявлення і вилучення знарядь і засобів вчинення масових заворушень;
- 8) встановлення потерпілих;
- 9) встановлення очевидців та з'ясування відомих їм обставин щодо вчинення злочину;
- 10) встановлення розміру завданої шкоди.

Список використаних джерел:

1. Кузьменко О. П. Початковий етап розслідування масових заворушень : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2017. 225 с.
2. Пчеліна О. В. Тактичні завдання розслідування злочинів і криміналістична методика. *Криміналістичний вісник*. 2012. № 2 (18). С. 48-52.
3. Тіщенко В. В. Криміналістика : підручник. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 556 с.
4. Шевчук В. М. Значення тактичних завдань для формування тактичних операцій. *Юридична наука*. 2014. № 3. С. 7-16. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17275/1/Shevchuk_7-16.pdf.

Пекарський Сергій Петрович

*доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Донецького державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

**ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
ПРИ ЗАПОБІГАННІ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ПРОФІЛАКТИКИ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

Згідно положень законодавства України, яке визначає повноваження підрозділів Національної поліції, поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів [1, ст. 5]. Стаття 11 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII регламентує взаємодію з населенням на засадах партнерства. Відповідно до положень даної статті діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб [1, ст. 11, ч. 1]. Своєю чергою законодавець визнає, що з метою визначення причин та/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад [1, ст. 11, ч. 2]. І тому зазначаємо, що саме рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції [1, ст. 11, ч. 3].

Окрім того, відповідно до предмету даного дослідження, зазначаємо, що до основних повноважень поліції, визначених Законом України «Про Національну поліцію» відноситься здійснення превентивної та профілактичної діяльності, яка спрямована на запобігання вчиненню правопорушень, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень [1, ст. 23]. Підрозділи Національної поліції вживають у межах своєї компетенції заходів для усунення виявлених причин та умов протиправної діяльності.

Це надає можливість дійти висновку про те, що запобігання злочинності та профілактика кримінальних правопорушень на законодавчому рівні визначено як один із основних напрямків діяльності підрозділів поліції. На нашу думку сприятиме даній діяльності взаємодія з територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства. Так одним із організаційних принципів діяльності поліції є територіальний. Даний організаційний принцип передбачає оперативне обслуговування та організацію запобігання, розкриття і виявлення кримінальних та адміністративних правопорушень на закріплених за підрозділами поліції територіях, дільницях, зонах. І тому органи досудового розслідування, підрозділи кримінальної поліції, підрозділи превентивного блоку поліції (дільничні офіцери поліції, поліцейські

офіцери громади, патрульна поліція, ювенальна превенція тощо) взаємодіють між собою у процесі запобігання злочинності за різними напрямками.

Як приклад – запобігання злочинності серед осіб, які не досягли повноліття, тобто за правовим статусом є дітьми. Згідно норм Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР уповноважені підрозділи Національної поліції входять до складу органів і служб у справах дітей та спеціальних установ для дітей, на які покладається здійснення соціального захисту і профілактики правопорушень серед осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку [2]. І тому під профілактикою правопорушень серед дітей слід розуміти діяльність органів і служб у справах дітей, спеціальних установ для дітей, спрямовану на виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню дітьми правопорушень, а також позитивний вплив на поведінку окремих дітей на території України, в її окремому регіоні, в сім'ї, на підприємстві, в установі чи організації незалежно від форм власності, за місцем проживання [2, ст. 3].

Інший приклад – це заходи щодо попередження торгівлі людьми. Відповідно до положень Закону України «Про протидію торгівлі людьми» від 20 вересня 2011 року № 3739-VI попередження торгівлі людьми здійснюється за такими напрямками:

- 1) вивчення ситуації;
- 2) підвищення рівня обізнаності;
- 3) зниження рівня вразливості населення;
- 4) подолання попиту шляхом реалізації організаційних, дослідницьких, інформаційних, освітніх, правових, соціально-економічних та інших заходів [3, ст. 9].

З урахуванням того, що основним структурним елементом системи Національної поліції є кримінальна поліція [1, ст. 13, ч. 3] необхідно також зазначити положення Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року № 2135-XII [4] щодо запобігання злочинності та профілактики кримінальних правопорушень. Відповідно до положень зазначеного законодавчого акту підрозділи кримінальної поліції відносяться до підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність [4, ст. 5]. Пункт 1 статті 7 даного закону визначає те, що підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані у межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснювати профілактику правопорушень. Одночасно пункт 5 даної статті визначає обов'язок для підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень.

Наведене вище дозволяє дійти висновку про те, що взаємодія підрозділів

Національної поліції при запобіганні злочинності та профілактики кримінальних правопорушень має своє законодавче регулювання. Умовах правового режиму воєнного стану визначають особливості такої взаємодії. Безпосередньо особливості взаємодії, пов'язані з безпековою складовою спільної діяльності на територіях районів та областей. Особливо це проявляється при плануванні і здійсненні стабілізаційних та безпекових заходів підрозділами Національної поліції України.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. Дата оновлення: 21.03.2024. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення – 07.04.2024).
2. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР. Дата оновлення: 03.08.2023. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр#Text> (дата звернення – 07.04.2024).
3. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20 вересня 2011 року № 3739-VI. Дата оновлення: 31.03.2023. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text> (дата звернення – 07.04.2024).
4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. Дата оновлення: 31.03.2023. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення – 07.04.2024).

Пономарьова Тетяна Ігорівна

*завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук*

ЗАПОБІГАННЯ ПРИМУСОВІЙ ДЕПОРТАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Особливий правовий режим воєнного стану став самостійною детермінантою як кримінально протиправної діяльності взагалі, так і окремих видів кримінальних правопорушень зокрема. Основною причиною, яка зумовила таку ситуацію є створення умов, які сприяють реалізації кримінально протиправного умислу: тимчасова окупація територій, активні бойові дії, зміна політичного устрою, обмеження взаємозв'язку між громадянами та державою. Більшість із наведених факторів не піддаються кримінологічному впливу, оскільки безпосередньо пов'язані з міжнародним збройним конфліктом. Останній також утворив платформу для збільшення кількості випадків примусової депортації, зокрема неповнолітніх осіб.

Примусова депортація є одним із видів злочинів, які підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду. У Римському статуті Міжнародного кримінального суду депортація населення розглядається як один із видів злочинів проти людяності, а також воєнних злочинів. Відповідно до ст. 7 Статуту, депортація або насильницьке переміщення населення означає насильницьке переміщення відповідних осіб шляхом виселення або інших примусових дій з території, на якій вони законно перебувають, за відсутності підстав, що допускаються міжнародним правом [1]. Відповідні положення мають і інші договори, якими утворено міжнародне гуманітарне право. Так, у Женевській конвенції про захист цивільного населення під час війни вказано, що забороняється, незалежно від мотивів, здійснювати примусове індивідуальне чи масове переселення або депортацію осіб, що перебувають під захистом, з окупованої території на територію окупаційної держави або на територію будь-якої іншої держави, незалежно від того, окупована вона чи ні. Окупаційна держава не повинна здійснювати переміщення або депортації частини свого громадянського населення на територію, яку вона окупує [2]. Отже, наведені положення утворюють систему аргументів на користь позиції щодо того, що примусова депортація населення є одним із розповсюджених видів порушення законів та звичаїв війни, кримінальна відповідальність за яке передбачена ст. 438 КК України. Водночас необхідно відмітити, що більшість детермінант, які зумовлюють кількісно-якісні показники таких суспільно небезпечних діянь пов'язані зі здійсненням бойових дій та заходів, скерованих державою-агресором на забезпечення безпеки окупованої території, а також – безпосередньо наслідками у виді пошкодження інфраструктури, поранення та загибелі цивільного населення.

У 2023 році Організацією з безпеки і співробітництва в Європі було підготовлено звіт про порушення та недотримання міжнародного гуманітарного права та права прав людини, воєнні злочини та злочини проти людяності, пов'язані з примусовим переміщенням та/або депортацією українських дітей до російської федерації, в якому було визначено, що існує три найпоширеніші підстави, на які посилаються щодо переміщення дітей з території України на тимчасово окуповані території чи територію російської федерації. Це евакуація з міркувань безпеки, передача на усиновлення або опіку, а також, тимчасове перебування в так званих таборах відпочинку. Досить часто наводиться декілька підстав одночасно, та/або мета переміщення може змінюватися з часом (наприклад, дітей відправляють до таборів, але потім не повертають назад через безпекову ситуацію в їх рідному регіоні) [3]. Наведені підстави свідчать про те, що, по-перше, основні чинники, які впливають на збільшення кількості випадків примусової депортації неповнолітніх осіб знаходяться у віктимологічній площині – відсутності здатності населення до критичного мислення у кризових ситуаціях; по-друге, своєчасне реагування держави на факти передачі на усиновлення або опіку унеможливлено активними бойовими діями та окупацією територій, що виключає можливість отримання доступу до них. Окрім наведеного, визначальними факторами та чинниками, які зумовлюють / спрощують примусову депортацію неповнолітніх осіб в умовах воєнного стану є

такі:

- перебування територій під владою ворожої армії – унеможлиблює застосування традиційних засобів кримінально-правового, кримінального процесуального, оперативно-розшукового, кримінологічного тощо впливу. Тимчасова окупація території, порушення представниками держави-агресора норм міжнародного гуманітарного права (зокрема Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року) є детермінантами, які не піддаються традиційному впливу та не можуть бути усунуті до припинення дії особливого правового режиму воєнного стану;

- порушення функціонального підходу до окупаційного права – призводить до втрати правоохоронними органами інформації щодо дітей депортованих з 2014 року (зокрема на частково окупованих територіях Донецької та Луганської області, а також Автономної Республіки Крим) до повномасштабного вторгнення РФ на територію України. Проте у цьому випадку обов'язковим для врахування є те, що окупація та депортація є елементами механізму реалізації військової агресії, а держава-окупант повинна дотримуватись норм міжнародного гуманітарного права з моменту отримання контролю над територією, а отже враховуватись має весь період з 2014 року і до теперішнього моменту;

- низька ефективність спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень (*in absentia*) – фактично притягнення до кримінальної відповідальності та проведення досудового розслідування за відсутності підозрюваного не має наслідком реалізацію мети спеціальної превенції, що жодним чином не впливає на кількісно-якісні показники, особливо, якщо підозрюваний продовжує проживати на тимчасово окупованій території або мігрував на територію держави-агресора.

З моменту повномасштабного вторгнення в державі було реалізовано низку заходів, спрямованих на зменшення кількості випадків примусової депортації дітей. Так, у 2023 році постановою Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2023 р. № 339 було затверджено Порядок створення, ведення, доступу до відомостей Єдиного реєстру осіб, у тому числі дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, яким було визначено механізм створення, ведення, доступу до відомостей Єдиного реєстру осіб, в тому числі дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, та їх використання; створено та інтегровано у практику платформи «BRING KIDS BACK», метою якої є виявлення, визначення місцезнаходження та безпечна репатріація всіх незаконно депортованих дітей для возз'єднання їх із сім'ями та опікунами в безпечному середовищі; встановлено кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність та порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, а також сформовано відповідну судову практику щодо порушень законів та звичаїв війни. Проте, не дивлячись на зазначене, відповідно до інформації, викладеної на сайті Національного інформаційного бюро з 24 лютого по 20 травня 2024 року депортовано та/або примусово переміщено 19546 тис. дітей.

Вказане свідчить про те, що особливі правові режими утворюють детермінанти, які не можуть бути піддані безпосередньому впливу, оскільки такі загрози безпеці громадян або конституційному ладові є специфічними – дестабілізується механізм функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також низки інших інститутів громадянського суспільства (зокрема і тих, що є суб'єктами запобігання кримінальним правопорушенням); виникають надзвичайні ситуації техногенного або природного характеру, які не можуть бути терміново усунені та передбачають спричинення тяжких наслідків; здійснюється збройна агресія, яка зумовлює зростання кількісного показника відповідних видів кримінальних правопорушень (колабораційна діяльність, державна зрада, порушення законів та звичаїв війни, геноцид тощо). Отже, в умовах дії особливих правових режимів зниження кількісного та зміна якісного показника злочинності можлива лише після усунення загроз та надзвичайних ситуацій, які утворюють детермінаційний комплекс таких кримінальних правопорушень. Фактично, запобігання кримінальним правопорушенням у таких умовах може здійснюватись виключно шляхом удосконалення регулятивного законодавства, а також організаційних засад діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в умовах надзвичайного та/або воєнного стану.

Таким чином, із урахуванням вказаного вище, запобігання примусовій депортації неповнолітніх в умовах воєнного стану може полягати у проведенні таких організаційно-правових заходів:

- виокремлення примусової депортації у самостійне кримінальне правопорушення. Це надасть можливість унормувати підходи до форм реалізації об'єктивної сторони, посилити кримінальну відповідальність, виокремити діяння зі складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 438 КК України та диференціювати за такою ознакою об'єктивної сторони як обстановка кримінального правопорушення шляхом визначення вчинення примусової депортації неповнолітніх осіб та вчинення такого діяння в умовах воєнного стану кваліфікуючою та особливо кваліфікуючою ознакою. Наведене набуває актуальності також у зв'язку із тим, що випадки примусової депортації фіксуються з 2014 року, а отже – до моменту, коли в державі було введено воєнний стан;

- унормування судової практики щодо випадків примусової депортації неповнолітніх осіб, що надасть можливість визначити найбільш типові способи вчинення такого суспільно небезпечного діяння та узагальнити кримінологічні ознаки кримінальних правопорушників;

- внесення доповнень до ч. 9 Інструкції про порядок здійснення міжнародного співробітництва з питань взаємної правової допомоги, видачі правопорушників (екстрадиції), передачі (прийняття) засуджених осіб, виконання вироків та інших питань міжнародного судового співробітництва у кримінальному провадженні під час судового провадження, шляхом визначення, що у разі опрацювання вхідних/вихідних запитів (доручень, прохань, клопотань) про міжнародне співробітництво під час кримінального провадження Мін'юст, міжрегіональні управління та суди України у пріоритетному порядку

здійснюють опрацювання запитів (доручень, прохань, клопотань), які: ... стосуються злочинів, пов'язаних із нелегальною міграцією, примусовою депортацією та торгівлею людьми.

Список використаних джерел

1. Римський статут Міжнародного кримінального суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
2. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
3. Звіт про порушення та недотримання міжнародного гуманітарного права та права прав людини, воєнні злочини та злочини проти людяності, пов'язані з примусовим переміщенням та/або депортацією українських дітей до російської федерації. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/0/1/546560_0.pdf

Пупинін Олександр Миколайович

аспірант Донецького державного університету внутрішніх справ

РАДІОТЕХНІЧНЕ ОБСТЕЖЕННЯ МІСЦЯ ПОДІЇ, ЯК ОДИН ІЗ ДІЄВИХ ЗАХОДІВ ВСТАНОВЛЕННЯ ОСІБ, ПРИЧЕТНИХ ДО ВЧИНЕННЯ ВОЄННИХ ТА ІНШИХ ЗЛОЧИНІВ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

З розвитком кримінального аналізу радіотехнічне обстеження місця події є одним із дієвих заходів встановлення осіб, що вчинили воєнні та інші злочини, у тому числі, на деокупованих територіях.

Радіотехнічне обстеження місця події полягає у встановленні базових станцій операторів мобільного (рухомого) зв'язку, що обслуговують територію, на якій знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення, з метою подальшого отримання від операторів мобільного зв'язку масиву даних про проведені з'єднання абонентів на місці події за період часу скоєння кримінального правопорушення.

З метою встановлення осіб, що скоїли кримінальне правопорушення та можливих свідків, співробітники оперативних підрозділів Національної поліції України (далі – НПУ) та інших правоохоронних органів за власною ініціативою або дорученням слідчого, можуть залучати працівників підрозділу оперативно-технічних заходів НПУ для проведення радіотехнічного обстеження на місці події, місцях можливого перебування та руху потерпілих та осіб, що скоїли кримінальне правопорушення, з метою визначення базових станцій операторів мобільного зв'язку, через які можуть здійснювати з'єднання (дзвінки, SMS, MMS, GPRS). В Україні основними операторами мобільного зв'язку є ПрАТ «Київстар», ПрАТ «ВФ Україна» (Vodafone), ТОВ «Лайфселл».

Перед проведенням радіотехнічного обстеження на територіях, де ведуться активні бойові дії та деокупованих територіях, з метою встановлення доцільності його проведення, перш за все, слід з'ясувати, чи працювали оператори мобільного зв'язку в час та місці скоєння правопорушення та чи працюють при

проведенні радіотехнічного обстеження. Цю інформацію можна отримати на офіційний запит або оперативно.

Під час проведення радіотехнічного обстеження підлягають встановленню:

- код сукупності базових станцій (далі – LAC);
- ідентифікаційні параметри секторів базових станцій (далі – CID)

кожного з операторів мобільного зв'язку.

Після цього, співробітники оперативних підрозділів надають отриману інформацію, щодо встановлених в місцях проведення радіотехнічного обстеження LAC та CID кожного оператора, слідчому у вигляді ініціативного рапорту або відповіді на окреме доручення.

У подальшому, з метою отримання інформації про абонентів телекомунікаційних послуг, які перебували на місці вчинення кримінального правопорушення (поряд з місцем події) та період їх знаходження на цій місцевості, слідчий за погодженням з прокурором вносить до слідчого судді суду першої інстанції, у відповідності до ст. 132, 160, п.7 ч. 1 ст. 162 КПК України, клопотання про тимчасовий доступ до документів, які містять охоронювану законом таємницю - інформацію, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо, що діяли у зоні покриття ретрансляційних антен операторів зв'язку за встановленими LAC та CID.

Слід зауважити, що при розслідуванні кримінального правопорушення на територіях, де ведуться активні бойові дії та деокупованих територіях можуть виникнути підстави застосування розділу IX¹ КПК України «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану». Так, відповідно до пункту другого частини першої статті 615 КПК України «Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану», у разі введення воєнного стану якщо відсутня об'єктивна можливість виконання слідчим суддею повноважень, передбачених статтями 140, 163, 164, 170, 173, 206, 219, 232, 233, 234, 235, 245-248, 250 та 294 КПК України, - такі повноваження виконує керівник відповідного органу прокуратури за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором. Рішення керівника органу прокуратури приймається у формі постанови та має містити обґрунтування правомірності здійснення ним повноважень слідчого судді [1].

При проведенні тимчасового доступу до документів, які містять охоронювану законом таємницю - інформацію, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання, від операторів мобільного зв'язку можна отримати наступну інформацію:

- абонентські номери (SIM-картки) та міжнародні ідентифікатори кінцевого обладнання (IMEI), які перебували у зоні дії базових станцій (абонент А);
- прив'язку до місцевості із зазначенням адреси встановлення базової

станції (ретрансляційної антени) та азимуту, які забезпечували зв'язок абонентів А;

- типи з'єднання абонентів А: вхідні та вихідні дзвінки, SMS (короткі текстові повідомлення), MMS (мультимедійні повідомлення), GPRS (передача інформації по незайнятій голосовим зв'язком смузі частот), переадресація тощо;

- дата, час та тривалість з'єднань, у тому числі з'єднання нульової тривалості (неприйняті виклики) абонентами А, фактичне місце призначення та проміжний абонентський номер у разі, якщо зв'язок був переадресований [2];

- ідентифікаційні ознаки кінцевого обладнання (міський номер, SIM-карти, IMEI, MAC-адреса, IP-адреса та ін.), з яким відбувався сеанс зв'язку абонентів А (абоненти Б);

- прив'язку до місцевості із зазначенням адреси встановлення базової станції (ретрансляційної антени) та азимуту, які забезпечували зв'язок абонентів Б;

- прізвища, імена, по-батькові та інші відомості про споживачів телекомунікаційних послуг та абонентів зазначеного кінцевого обладнання телекомунікації (за умови наявності в операторів таких даних).

Після отримання масиву інформації від операторів мобільного зв'язку, слідчий повинен здійснити самостійно або доручити оперативним працівникам зробити аналіз з'єднань, встановити абонентів та перевірити їх на причетність до скоєного кримінального правопорушення.

З метою найшвидшого отримання та оперативного використання затребуваних відомостей від операторів мобільного зв'язку, співробітники оперативних підрозділів, не чекаючи офіційного зняття копії такої інформації в рамках тимчасового доступу, одразу після отримання слідчим ухвали про надання тимчасового доступу, можуть направити запит на отримання даних щодо з'єднань абонентів мобільного зв'язку з урахуванням місця вчинення злочину, прилеглої території та маршруту можливого руху особи (моніторинг) до оперативно-технічного підрозділу НПУ, в якому вказати номер кримінального провадження, фабулу скоєного кримінального правопорушення, ухвалу слідчого судді, посаду, найменування суду, прізвище та ініціали слідчого судді, ранг, прізвище та ініціали працівника прокуратури, що погодив клопотання, строки дії ухвали слідчого судді, період моніторингу та встановлені координати LAC та CID операторів мобільного зв'язку.

З метою встановлення абонентів мобільного зв'язку, абонентські номери перевіряються за всіма наявними базами даних.

За необхідності, для встановлення IMEI мобільних терміналів, в які вставлялась SIM-карта з встановленим номером, спрямовується запит до підрозділу оперативно-технічних заходів НПУ. Для встановлення інших номерів мобільних телефонів, які вставлялися до встановленого IMEI мобільного терміналу, додатково робиться запит на історію IMEI. У відповіді буде вказано всі номери мобільних телефонів, які вставлялись в конкретний мобільний термінал.

Після встановлення абонентів, здійснюється їх перевірка на причетність до скоєного кримінального правопорушення. Така перевірка може здійснюватися за допомогою гласних процесуальних дій (допиту, проведення обшуку, тимчасового доступу тощо) так і негласних (проведення негласних (слідчих)

розшукових дій, оперативної розробки, тощо).

Найбільш ефективним є використання результатів радіотехнічного обстеження, з метою встановлення ймовірних номерів телефонів осіб, що скоїли кримінальне правопорушення, коли для аналізу беруться результати радіотехнічного обстеження з декількох місць перебування таких осіб, наприклад, при розкритті серійних злочинів (в тому числі збуту наркотичних заходів безконтактним шляхом), виявлення місць можливого перебування та руху потерпілих та осіб, що скоїли кримінальне правопорушення.

Проте, через необхідність отримання дозволу суду на отримання інформації від операторів мобільного зв'язку за результатами радіотехнічного обстеження місця події, що займає певний час, втрачається можливість оперативного використання результатів радіотехнічного обстеження місця події для розкриття кримінальних правопорушень по «гарячих слідах».

Використання результатів радіотехнічного обстеження місця події може бути більш ефективним за умови внесення відповідних змін до чинного законодавства України в частині надання слідчому права у виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей, запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину та їх розкриття (за аналогію ст. 250 КПК України) самостійно звертатися до операторів мобільного зв'язку для отримання масиву інформації за результатами радіотехнічного обстеження. Таке звернення дозволити за постановою слідчого.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення – 15.02.2024).

2. Ухвала Держинського районного суду м. Харкова від 07.04.2016 у справі № 638/5507/16-к. URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57148133> (дата звернення – 15.02.2024).

Тарасенко Ілона Валеріївна

начальник відділу кримінального аналізу Головного управління Національної поліції в Кіровоградській області, підполковник поліції

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ТА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ: НОВІ ПІДХОДИ. РОЗВИТОК ЦИФРОВІЗАЦІЇ В РЕГІОНІ

У наш час світ змінюється дуже динамічно та стрімко. Велика кількість реформаційних перетворень, вплив пандемії на суспільство, війна з рф, пов'язані з цим кризові стани та інші виклики і загрози у різних сферах життєдіяльності суспільства продукують необхідність розроблення нових дієвих механізмів забезпечення прав та свобод людини і громадянина. У повсякденному житті зумовив необхідність існування в правоохоронних органах працівників, які

вміють використовувати у розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень інформацію накопичену в обладнанні операторів стільникового зв'язку, мережі Інтернет, інтелектуальних відеокамерах, різноманітних месенджерах, сучасних платіжних системах і т. ін.

Таким чином, важливе є дослідження стану та перспектив розвитку цифровізації кримінологічних досліджень для запобігання злочинності та формування рекомендацій щодо удосконалення законодавства з цього питання.

Як приклад, деякі інноваційні підходи які використовують для розкриття, запобігання злочинності:

1. Аналіз зв'язків. Аналізу підлягає структура мережі (схема об'єктів, які поєднуються між собою зв'язками).

2. Аналіз потоків. Це метод представлення та розуміння потоків товарів, грошових коштів, впливу, інформації тощо між об'єктами в кримінальній мережі. Схема потоків є схемою зв'язків, до якої додано стрілки, що відображають напрями руху потоків.

Аналіз потоків скерований на:

- розділення процесів на окремі події та дії;
- відслідковування переміщення товарів між суб'єктами;
- визначення логічних зв'язків;
- виявлення прогалин в інформації.

3. Аналіз подій. Являє собою дослідження послідовності подій (кримінальних, або не кримінальних, але пов'язаних зі спробами вчинення кримінальних діянь).

Події не слід плутати з діяльністю, що є індивідуальними діями, вчиненими певною особою в підготовці події, під час події або відразу після неї.

4. Аналіз потоку подій – аналіз графічних зображень подій та поведінки людей, які беруть участь у протизаконній діяльності, покликаний допомогти зрозуміти, як подія сталася та які засоби найдоцільніше застосувати, щоби притягнути винних до відповідальності, а також запобігти майбутнім протиправним подіям.

Схема/діаграма подій, пов'язана зі злочином, може виявити закономірності або виявити/запропонувати зв'язки між різними людьми чи іншими елементами. Аналіз потоку подій дає змогу виділяти суть із безліч поєднаних між собою подій з метою:

- встановлення інформаційних прогалин у певному часовому інтервалі;
- встановлення «почерку» події;
- відтворення злочинних дій;
- встановлення зв'язку між особами та місцем події з урахуванням дати й часу;
- встановлення зв'язку між особами, які брали участь у спільній зустрічі, відвідували одну адресу тощо;
- відтворення події до та після вчинення злочину.

5. Аналіз дій (діяльності). Полягає у вивченні послідовності окремих дій, здійснених особою при готуванні, під час чи після вчинення злочинного діяння.

З'ясовує те, що називається способом учинення злочину, що є надзвичайно

важливим в інших аналітичних методах, як, наприклад, порівняльний аналіз справи.

6. Порівняльний аналіз справи. Метод для виявлення серії поєднаних подій.

7. OSINT (аналіз інформації з відкритих джерел).

8. Аналіз телефонних з'єднань. Це, по суті, застосування методу аналізу зв'язків до заданих телефонних з'єднань. Елементи, що складаються з частоти, тривалості та послідовності телефонних з'єднань, також задіяні у цьому складному методі. Також часто застосовується геопросторовий аналіз місць телефонних з'єднань.

9. Складання фінансового профілю підозрюваних осіб із метою встановлення прихованих доходів.

10. Географічне профілювання. Застосовується у випадках учинення серійних тяжких чи насильницьких злочинів (особливо серійних вбивств, сексуального насилля та зґвалтувань, вуличних пограбувань, до певної міри навіть крадіжок зі зломом). Ймовірна територія проживання злочинця вираховується з якнайменше 5 місць скоєння злочинів.

У своїй діяльності кримінальні аналітики використовують спеціальні аналітичні інструменти, різноманітні електронні таблиці та інші спеціальні програми) з обробки інформації та перетворення її у форму, прийнятну для розуміння та використання

1. Ms Excel. Дає змогу застосовувати автоматичні методи, використовуючи Visual Basic для мови програмування додатків або останні розробки, такі як Power Query, Power Pivot та Power Map.

2. Analyst's Notebook. Є найбільш важливим інструментом для інтеграції даних та їх візуалізації.

3. iBase. Інструмент для інтеграції даних великих об'ємів та складних запитів до бази даних.

4. GIS. Geomedia Professional та ArcGis тощо як інструменти для аналізу географічних даних [2].

Цифровізація (з англ. digitalization) – це впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв. Це перехід біологічних та фізичних систем у кібербіологічні та кіберфізичні (об'єднання фізичних та обчислювальних компонентів). Перехід діяльності з реального світу у світ віртуальний (он-лайн). До цифрових технологій відносять: Інтернет речей, роботизацію та кіберсистеми, штучний інтелект, великі дані, безпаперові технології, адитивні технології (3D-друк), хмарні та туманні обчислення, безпілотні та мобільні технології, біометричні, квантові технології, технології ідентифікації, блокчейн тощо.[1]

Штучний інтелект (ШІ) в поєднанні з цими системами надає правоохоронним органам потужний інструмент для виявлення та розкриття злочинів. Деякі конкретні застосування ШІ в ОРД включають:

Аналіз текстів і мовний розпізнавання: Системи ШІ можуть аналізувати текстову інформацію з різних джерел, включаючи соціальні мережі, електронні повідомлення та веб-сайти, для виявлення злочинних активностей та генерації

попереджень.

Аналіз зображень та відео: Системи візуального розпізнавання можуть автоматично розпізнавати об'єкти, обличчя, автомобілі та інші елементи на відео та зображеннях, що дозволяє відстежувати рухи підозрюваних та ідентифікувати їх.

Прогнозування кримінальних правопорушень: Аналіз імовірних злочинних шаблонів та даних може допомогти правоохоронцям прогнозувати місця та часи можливих злочинів, що дозволяє ефективно розташовувати ресурси.

Системи відстеження та розпізнавання - це комплекси технологій, які дозволяють відстежувати об'єкти, їхню рухомість та розпізнавати об'єкти на основі їхніх характеристик. У контексті ОРД, такі системи стають цінним інструментом для правоохоронців.

Деякі приклади систем відстеження та розпізнавання включають: GPS та місцезнаходження: Використання GPS-систем дозволяє відстежувати рух підозрюваних осіб або об'єктів. Це корисно при розслідуванні кримінальних справ, особливо в справах про викрадення та зникнення.

Розпізнавання обличчя: Системи розпізнавання обличчя можуть ідентифікувати осіб на великій кількості відео- та фотоматеріалів. Це допомагає в пошуку підозрюваних та встановленні їхнього місцеперебування.

Системи відстеження транспорту: Модерні технології дозволяють відстежувати рух автомобілів, потягів та інших транспортних засобів за допомогою GPS та інших систем. Це корисно для розкриття злочинів, пов'язаних із транспортом.

Системи відстеження об'єктів: Інтернет речей (IoT) дозволяє відстежувати рух різних об'єктів, включаючи контейнери з товаром або дорогоцінні вантажі. Це сприяє уникненню крадіжок та злочинів.

Використання ШІ та систем відстеження та розпізнавання має безліч переваг:

Підвищена точність та швидкість: Автоматизовані системи можуть аналізувати великі обсяги даних та зображень швидше і точніше, ніж це можливо для людей.

Відсутність втоми та антропоморфних помилок: ШІ і системи відстеження працюють навіть під високим навантаженням, не втомлюються та не допускають типових людських помилок.

Постійний моніторинг: Інформаційні системи можуть здійснювати моніторинг 24/7, що дозволяє оперативно реагувати на події та виявляти злочинні дії в реальному часі.

Зменшення ризику для правоохоронців: Використання автоматизованих систем може зменшити ризик для правоохоронців у небезпечних ситуаціях.[3]

Камери відеоспостереження постійно стежать за ситуацією на вулицях міста та фіксують правопорушення, що у подальшому дозволяє переглядати рух підозрілих транспортних засобів та швидко розшукувати злочинців. Як результат – у порівнянні з минулим роком, кількість скоєних кримінальних правопорушень зменшилась на 26%. Тому побудова безпечного громадського середовища є

одним із пріоритетних напрямків роботи МВС. І розбудова комплексної системи відеоспостереження є ключовою в цьому процесі.

Список використаних джерел:

1. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>.
2. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с
3. Основи оперативно-розшукової діяльності: курс лекцій / С.В. Албул, С.А. Дроботов, Г.І. Масяйкін, Д.М. Павлов; за заг. ред. С.А. Дроботова. К.: Інститут УДО України Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, 2022. 196 с.

Тимошенко Любов Володимирівна

старший викладач кафедри теорії права та кримінально-процесуальної діяльності Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ЗНАЧЕННЯ ТА ВПЛИВ НА СУСПІЛЬСТВО ПРИВЛАСНЕННЯ ТА РОЗКРАДАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

У зв'язку із запровадженням воєнного стану було прийнято низку законів, які посилили кримінальну відповідальність за окремі злочини, зокрема за нецільове використання, розкрадання та привласнення гуманітарної допомоги. Належний кримінально-правовий аналіз ст. 201-2 КК України є корисним для правильної подальшої кваліфікації при відмежуванні кримінальних правопорушень проти власності та у сфері господарської діяльності.

Війна в країні та збурення в суспільстві через недоброчесні дії деяких громадян, призвели до того, що законодавству потрібно було врегулювати питання належного використання гуманітарної допомоги та покарання осіб, які зловживають скрутним становищем інших.

Гуманітарна допомога це різновид благодійництва і повинна направлятися відповідно до обставин, об'єктивних потреб, згоди її отримувачів та за умови дотримання вимог статті 3 Закону України "Про благодійну діяльність та благодійні організації".

Об'єктивна сторона даного кримінального правопорушення полягає у вчиненні з метою отримання прибутку у значному розмірі таких дій:

- продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги;
- використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги;
- укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном.

Сьогодні, під час війни, це невимовно аморально, на тлі загального зменшення кримінальних правопорушень така протиправна діяльність і ступінь обурення нею зросли в рази як за кількістю як гуманітарних вантажів, так і за кількістю псевдоволонтерів, а також недобросовісних чиновників.

Порушеннями законодавства про гуманітарну допомогу, які тягнуть за собою кримінальну відповідальність, є:

- використання гуманітарної допомоги не за цільовим призначенням;
- використання гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку;
- несвоєчасне розміщення спеціально уповноваженими державними органами з питань гуманітарної допомоги рішення про визнання певних товарів гуманітарною допомогою на власному офіційному веб-сайті;
- ненаправлення та несвоєчасне направлення спеціально уповноваженими державними органами з питань гуманітарної допомоги рішення про визнання товарів (предметів) гуманітарною допомогою до органів доходів і зборів та інших державних органів;
- порушення органами, які безпосередньо здійснюють державний санітарно-епідеміологічний, ветеринарно-санітарний, фіто-санітарний, екологічний та радіологічний контроль товарів (предметів) гуманітарної допомоги, строків проведення відповідних видів контролю товарів (предметів) гуманітарної допомоги [5, с.129].

У законі навіть перераховано, хто може бути отримувачем, зокрема, благодійні організації, громадські та релігійні організації, Червоний хрест, реабілітаційні заклади тощо.

Тобто, у розумінні конкретного закону гуманітарною допомогою вважатиметься товар, якщо він переданий юридичною особою – донором юридичній особі – отримувачу безоплатно та з певною метою (наприклад, для захисту). держави від збройної агресії).

Не беручи до уваги те, що благодійною пожертвою визнається безоплатна передача благодійником не лише коштів та іншого майна, а й майнових прав (ст. 6 Закону від 5 липня 2012 р.), ч.1 ст. 201-2 КК передбачає покарання за інші дії щодо розпорядження лише «таким майном» [2].

Відмінність гуманітарної допомоги полягає в тому, що окремі товари, роботи чи послуги можуть бути визнані гуманітарною допомогою лише за рішенням уповноваженого державного органу. Нині постановою Кабінету Міністрів України від 07.03.2022 р. № 224 затверджено перелік категорій товарів, які визнаються гуманітарною допомогою під час дії воєнного стану без необхідності позначення таких товарів як гуманітарної допомоги в кожному конкретному випадку програми [1].

Розвинене громадянське суспільство в Україні спричинило залученість величезної кількості учасників до гуманітарної допомоги, у тому числі тих, хто не має досвіду, що призвело до виникнення численних паралельних систем координації, які конфліктували між собою. Паралельні системи призводять до різних проблем, включаючи дублювання, прогалини в інформації про те, хто де працює, і відсутність системної перевірки про надходження допомоги до нужденних.

Волонтери та місцеві організації заявили, що в деяких випадках влада намагається централізувати гуманітарну допомогу під своїм контролем, підвищуючи ризики корупції. Для цього Трансперенсі Інтернешнл Україна навіть створила інформаційну сторінку з інструкцією: що робити, якщо ви стали

свідком розкрадання гуманітарної допомоги або інших корупційних дій під час війни [9].

Починаючи з третього квітня 2022 року, коли набрали чинності зміни до КК України, пов'язані із криміналізацією незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, у правоохоронців з'явилася можливість відкривати відповідні кримінальні провадження.

До КК України було внесено зміни, відповідно до яких окремі положення (статті 185, 186, 187, 189, 191 КК України), що передбачають відповідальність за правопорушення проти власності, було доповнено кваліфікуючою ознакою щодо вчинення діяння «в умовах воєнного або надзвичайного стану», а нижню межу покарання у виді позбавлення волі за мародерство збільшено до 5 (п'яти) років. Кримінальний кодекс України було доповнено статтею 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги».

Загалом слід зазначити, що запропоновані зміни до Кримінального кодексу України були необхідними, але законодавцем встановлена занадто висока сума для притягнення особи до кримінальної відповідальності за незаконні дії з благодійною допомогою, така ситуація дозволяє правопорушникам уникати покарання, враховуючи викладене, вважала б за доцільне або ж зменшити суму, необхідну для притягнення до кримінальної відповідальності, приміром, як за вчинення крадіжки – 248 гривень, або ж внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, доповнивши його статтею, яка б дозволяла притягнути правопорушника до адміністративної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Слід зазначити, що до набрання чинності Законом від 24 березня 2022 р. продаж предметів гуманітарної допомоги (тобто її розтрата) в умовах воєнного часу кваліфікувався б за ч.4 ст. 191 КК (основне покарання – позбавлення волі на строк від 5 до 8 років), то наразі така дія підлягає кримінально-правовій оцінці з посиланням на ч.3 ст. 201-3 КК, у санкції якої якнайсуворіше фігурує покарання у виді позбавлення волі на строк до 7 років. Порівняльний аналіз санкцій ст. 192 і ст. 201-2 КК дозволяє констатувати зумовлене набранням чинності Законом від 24 березня 2022 р. посилення кримінальної відповідальності хіба що за відмінні від розкрадань і до того ж загалом нетипові для сьогодення варіанти незаконного використання предметів гуманітарної допомоги і благодійних пожертв.

За даними Генерального прокурора України, лише за перший місяць з дня набрання чинності статті 201-2 Кримінального кодексу було зареєстровано 74 відповідних кримінальних правопорушень [2]. Найбільше таких фактів правоохоронні органи виявили у Києві – 13, Львівській – 9, Волинській, Харківській та Чернівецькій – по 5, Житомирській, Київській, Одеській, Полтавській областях – 4. Водночас, Національною поліцією України розслідується ще три десятки справ щодо протиправних дій з гуманітарними вантажами, порушених за іншою кваліфікацією [4].

Наразі недоліки, притаманні покаранню за незаконне використання

гуманітарної допомоги та благодійних пожертв, частково усуваються шляхом посиленням на ч.3 ст. 201-2 КК за такою кваліфікуючою ознакою, як вчинення дій під час воєнного стану.

Отже, проаналізувавши різноманітні ситуації пов'язані з гуманітарною допомогою, які відбулися під час війни та проаналізувавши відповідні законодавчі акти, нами було визначено, що законодавче формулювання ознак кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 201-2 КК, не позбавлене певних недоліків, а конкретні шляхи вирішення проблемних питань правової кваліфікації дій, пов'язаних із незаконним використанням гуманітарної допомоги, безоплатної допомоги та благодійних пожертв, окреслить майбутня правозастосовна практика.

Автором запропоновано більш ретельно врегулювати питання щодо розміру вартості привласнення чи розкрадання гуманітарної допомоги з якого настає кримінальна відповідальність, та запропоновано змінити занадто великі розміри, що призводять до уникнення відповідальності.

Підсумовуючи вказане слід зазначити, що сучасна правозастосовна практика потребує більш рішучих змін чинного законодавства. Лише системний підхід у протидії «новим» для кримінального права практикам є запорукою для викорінення цих ганебних проявів розкрадання та привласнення гуманітарної допомоги.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство : Закон України від 3 берез. 2022 р. № 2117-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20/priNot> (дата звернення 20.11.2023).

2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги : Закон України від 24 берез. 2022 р. № 2155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-20/priNot> (дата звернення 20.11.2023).

3. Венедиктова І. Бізнес на «гуманітарці» – злочин (06.05.2022). – URL: <https://www.facebook.com/VenediktovaIryna/posts/383122677158740> (дата звернення: 20.11.2023).

4. Використали понад 2 млн грн пожертв на Збройні Сили України для власного збагачення – підозрюють двох псевдо волонтерів на Тернопільщині (21.11.2023). Офіційний сайт ТОП.–URL: <https://tern.gp.gov.ua/ua/news.html? m=publications& t=rec&id=313336>.

5. Дудоров О. О., Мазур М. В. Реалізація принципу верховенства права при застосуванні закону про кримінальну відповідальність : постановка проблеми, міжнародний і зарубіжний досвід. Юридичний електронний науковий журнал. 2017. № 5. С. 129–140.

6. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Кримінально-правова заборона щодо незаконного використання гуманітарної допомоги: сумнівна законодавча новела. Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2022. Вип. 2 (98). С. 99–115.

7. Колб О. Г. Про деякі кримінально-правові заходи запобігання розкраданням майна, отриманого волонтерськими організаціями України. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 4. С. 317–319.

8. Марін О. Парадокси кримінального права, Або для чого приймати привілейовані спеціальні норми? URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100007624658020> (дата звернення: 20.11.2023).

9. Пеліхос Є. Як за новим законом каратимуть за продаж гуманітарної допомоги. Прибуток на благодійності. Закон і Бізнес. URL: <https://zib.com.ua/ua/151130.html> (дата звернення 20.11.2023).

10. Продаж гуманітарної допомоги виявили на двох автозаправках на Закарпатті. ZAXID.№ET.URL: https://zaxid.net/ru_rivnomu_prya_piar_itsya_№a_avtomobili_eksgolovi_oblradi_sprichi_№ila_dtp_№1543245 (дата звернення 19.11.2023).

Трофименко Роман Володимирович

співробітник Центрального управління Служби безпеки України, полковник

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ СТРАТКОМУ ТА ЇЇ СКЛАДОВИХ, ЗОКРЕМА У СФЕРАХ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ЗАГРОЗАМ

Стратегія національної безпеки України «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ - БЕЗПЕКА КРАЇНИ», затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, до факторів, що ускладнюють нейтралізацію загроз національній безпеці, відносить зокрема слабкість системи стратегічних комунікацій. Тому, за Стратегією нацбезпеки, створення системи стратегічних комунікацій є одним з основних напрямів зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки.

В свою чергу Стратегія інформаційної безпеки, затверджена Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021, формулюючи стратегічні комунікації як - скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави - публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави, також констатує, що Україна перебуває поки на етапі становлення системи стратегічних комунікацій.

Стратегія інформаційної безпеки відзначає як здійснення на цьому етапі органами державної влади України низки організаційних та практичних заходів зі зміцнення власної інституційної спроможності у сфері стратегічних комунікацій, так і відсутність наразі дієвого механізму координації і взаємодії між усіма органами державної влади, залученими до здійснення заходів із протидії загрозам в інформаційній сфері.

Слід згадати, що вказаним вище стратегічним документам, які визначають зміст і перспективи розвитку системи стратегічних комунікацій в Україні, передував секторальний документ - Наказ МО України від 22.11.2017 № 612

«Про затвердження Концепції стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України».

Документ серед іншого дає понятійних апарат Страткому, зокрема визначає стратегічний наратив - основоположна ідея, що відображає та визначає базові принципи існування та розвитку держави (її інституції), характер і спрямованість внутрішніх і зовнішніх взаємовідносин, на основі якої формуються напрямки реалізації державної (відомчої) політики.

Цей документ окрім регламентації Страткому оборонних відомств визначав проблеми, що стосуються функціонування більш широкого кола інституцій в різних сферах, зокрема, відсутність системності міжвідомчої взаємодії та її залежність від міжособистісних контактів, недостатній рівень розвитку міжнародної взаємодії у питаннях Статкому, принципову відсутність документів, що регламентують комунікативну діяльність тощо.

Розуміння необхідності комплексного підходу до розвитку Страткому в Україні, його нормативно-правового та організаційного забезпечення в різних сферах державної політики, дотичних до сфери національної безпеки, спонукало мене до ініціативи розвитку ідеї Страткому у відносно вузькому безпековому сегменті.

Так, у 2017-2019 роках під час участі у заходах¹ з розробки Стратегії боротьби з організованою злочинністю мною було запропоновано міжвідомчій робочій групі (далі- МРГ), з урахуванням опублікованих² раніше власних висновків, (в контексті наповнення Стратегії комплексною, превентивно-репресивною ідеологією протидії загрозі організованої злочинності, що поєднано із заходами вдосконалення загальнодержавної системи протидії організованим злочинності) утворення/визначення координаційного органу (Національного координатора), який буде здійснювати організаційне забезпечення реалізації державної політики у сфері протидій організованим злочинності, відповідатиме за ефективне функціонування механізмів координації та взаємодії у цій сфері, а також запровадження та подальше організаційне забезпечення реалізації механізму стратегічних комунікацій у сфері протидії організованим злочинності.

Вказані пропозиції було погоджено МРГ та реалізовано у Стратегії боротьби з організованою злочинністю, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року № 1126-р (далі – Стратегія БОЗ), та Плані заходів з реалізації Стратегії боротьби з організованою злочинністю з її виконання, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2022 р. № 850-р (далі – План реалізації Стратегії БОЗ).

Зокрема, Стратегія БОЗ передбачає «розроблення та запровадження механізму стратегічних комунікацій у сфері боротьби з організованою

¹ Наказом Міністра внутрішніх справ № 361 від 03.05.2018 утворено “Міжвідомчу робочу групу з розроблення проекту Стратегії боротьби з організованою злочинністю та плану дій з її реалізації”.

² Щодо перспективної побудови загальнодержавної системи протидії оргзлочинності [Текст] / Р. В. Трофименко // Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали пост. діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 20 жовт. 2017 р.) / СБУ, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Ін-т підготовки юрид. кадрів для СБУ. - Харків : Право, 2017. - Вип. 9. - С. 246-250. - ISBN 978-966-937-270-3

злочинністю, застосування якого спрямоване на:

- забезпечення гласності в реалізації державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю;
- підтримку суспільством дій державних органів, що здійснюють боротьбу з організованою злочинністю;
- підвищення активності інститутів громадянського суспільства;
- створення в суспільстві нетерпимого ставлення до організованої злочинності та членів організованих злочинних угруповань».

При цьому Стратегія визначає зв'язок зовнішніх та внутрішніх загроз національній безпеці та явища організованої злочинності.

Так, констатується: «організована злочинність є інструментом, що використовується спецслужбами іноземних держав для дестабілізації ситуації в Україні та завдання шкоди національній безпеці. Наявні умови для використання окремими громадськими об'єднаннями організованої злочинності як засобу політичної боротьби та придушення демократії».

Слід також відмітити, що й підготовлена за участі автора цього матеріалу Стратегія забезпечення державної безпеки, затверджена Указом Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки»», визначає загрози державній безпеці, що обумовлені чи пов'язані з організованою злочинністю.

Для визначення цих загроз використовуються такі тези:

- «спеціальні служби окремих іноземних держав продовжують розвідувально-підривну діяльність проти України, намагаються підживлювати сепаратистські настрої, використовувати організовані злочинні угруповання і корумпованих посадових осіб для зміцнення інфраструктури впливу»;
- «розвідувально-підривна та інша протиправна діяльність іноземних спецслужб, окремих організацій, груп та осіб, зокрема з використанням організованих злочинних угруповань і корумпованих посадових осіб, спрямована на руйнування механізмів державного управління та місцевого самоврядування».

В свою чергу План реалізації Стратегії БОЗ передбачає практичні заходи - розроблення та запровадження механізму стратегічних комунікацій у сфері боротьби з організованою злочинністю.

Завдання із запровадження та подальшого організаційного забезпечення реалізації механізму стратегічних комунікацій у сфері боротьби з організованою злочинністю Стратегією БОЗ покладається на Національного координатора. Національний координатор (координаційний орган, міжвідомча комісія) за Стратегією БОЗ має здійснювати організаційне забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, відповідати за ефективне функціонування механізмів координації, взаємодії, моніторингу та звітності в зазначеній сфері через запровадження та подальше організаційне забезпечення реалізації механізму стратегічних комунікацій у сфері боротьби з організованою злочинністю.

План реалізації Стратегії БОЗ серед заходів з удосконалення нормативно-

правового забезпечення боротьби з організованою злочинністю передбачає визначення статусу Національного координатора, зокрема в контексті запровадження та забезпечення реалізації механізму стратегічних комунікацій у сфері БОЗ.

Наразі така робота не завершена. Перспектива утворення/визначення Нацкоординатора віддалена у часі через неузгодженість позицій різних інституцій щодо його відомчої належності.

План реалізації Стратегії БОЗ до моменту утворення Нацкоординатора окремі його функції покладає на Міністерство внутрішніх справ України, яке й до цього було поліфункціональним. Тож існує необхідність чіткого визначення обсягу виконання ним функцій Нацкоординатора, конкретизації тимчасовості або відносно сталого характеру реалізації такого статусу, оскільки саме сталість обумовлюватиме ефективність виконання основних завдань координатора, зокрема з питань Статкому. Сталість дає накопичувальний ефект конкретних послідовних, системних заходів, що призводять до позитивного результату.

Вище був розглянутий відображений у стратегічних документах зв'язок зовнішніх та внутрішніх загроз національній безпеці та явища організованої злочинності. Для наочності цього зв'язку доцільним буде навести приклад визнання російської злочинної організації, відомої під назвою "приватна військова компанія Вагнера" або "Група Вагнера", міжнародною злочинною організацією та засудження Верховною Радою України діяльності учасників цієї міжнародної злочинної організації та причетних до неї структур, включаючи урядові структури російської федерації як держави-агресора.

Постанова Верховної Ради України від 6 лютого 2023 року № 2903-IX «Про визнання російської злочинної організації, відомої під назвою "приватна військова компанія Вагнера" або "Група Вагнера", міжнародною злочинною організацією та засудження діяльності її учасників» зверталася до цивілізованого світу та українського суспільства з чітким меседжем, що «з 2014 року "Група Вагнера" є причетною до реалізації агресивної політики російської федерації на шкоду миру, стабільності, суверенітету і територіальній цілісності України. "Група Вагнера" перебуває під повним контролем російської держави і є одним з інструментів неспровокованої збройної агресії російської федерації проти України та геноциду Українського народу».

Тож визначений у стратегічних документах та проілюстрований на конкретному прикладі зв'язок зовнішніх та внутрішніх загроз національній безпеці з явищем організованої злочинності обумовлює використання Статкому у сфері БКОЗ не лише як інструмента вирішення визначеного спектру правоохоронних завдань, але й як складового елементу національної системи стратегічних комунікацій України, що забезпечуватиме комплексне (разом з іншими елементами системи) просування загальнодержавного наративу та впровадження ключових повідомлень задля підвищення розуміння політики держави суспільством в різних сферах забезпечення національної безпеки, а також ефективної протидії інформаційним викликам та загрозам, зокрема у *воєнній сфері*.

Стратегія інформаційної безпеки, відносячи стратегічний наратив

(«спеціально підготовлений текст, призначений для вербального викладення у процесі стратегічних комунікацій з метою інформаційного впливу на цільову аудиторію») до головних інструментів Страткому, базовими визначає стратегічні наративи щодо безальтернативності відновлення територіальної цілісності України.

Ще одним прикладом побудови складових елементів Страткому є антикорупційні комунікації, які також можуть виготовуватися для просування базових стратегічних наративів в сферах забезпечення національної безпеки.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 грудня 2023 р. № 1203р схвалено Стратегію комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції на період до 2025 року. Основною метою цієї комунікаційної стратегії є зміна суспільно-політичного дискурсу шляхом посилення уваги до питання запобігання та відмови від корупції, формування нульової толерантності до будь-яких корупційних проявів. Для реалізації цілей комунікаційної стратегії визначено завдання з утворення Антикорупційного медіацентра на базі Національного агентства з питань запобігання корупції як платформи для координації комунікацій між виконавцями Державної антикорупційної програми.

Таким чином вбачається необхідним подальша активна реалізація комплексного підходу до розвитку Страткому в Україні, поширення нормативно-правового та організаційного забезпечення такого виду діяльності в усіх сферах державної політики, дотичних до сфери національної безпеки.

Це ж стосується й окремих державних інституцій – гравців Статкому, які, створюючи наративи в інтересах реалізації державної політики в межах компетенції відомства (формулюючи «гранд наративи» для конкретної сфери та супроводжуючи їх «малими наративами»), можуть одночасно забезпечувати просування базових державних стратегічних наративів. При цьому відомствам – гравцям Страткому слід також активно використовувати один одного для просування відомчих наративів в інших сферах. Напрацювання таких організаційно-правових механізмів міжвідомчої взаємодії створюватиме умови для розвитку національної системи стратегічних комунікацій як горизонтальної мережі реалізації стратегічних наративів.

Федчак Ігор Андрійович

*доцент кафедри інформаційного та аналітичного забезпечення діяльності
правоохоронних органів Львівського державного університету внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент*

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ КОНЦЕПЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЗАСНОВАНОЇ НА ДОКАЗАХ (Evidence-Based Policing – EBP)

Співробітники поліції постійно стикаються з проблемою балансу між зменшенням злочинності та постійно зростаючими витратами на поліцію. Нині зростає потреба в проактивних змінах у використанні наявних ресурсів для боротьби зі злочинністю. Наукові дослідження свідчать про те, що для підвищення ефективності поліцейської діяльності та зменшення злочинності без розширення фінансових витрат, правоохоронним органам потрібно буде перенести свою увагу на науку про запобігання злочинності та боротьбу з нею за допомогою поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing – EBP) [1]. У цьому напрямі розвитку вбачається найбільш потужна сила змін у проактивній правоохоронній діяльності. Поліцейська діяльність, заснована на доказах (EBP), передбачає, що практика поліції повинна базуватися на наукових доказах про те, що працює найкраще. Концепція поліцейської діяльності, заснованої на доказах (EBP), підкреслює цінність, яку наукові дослідження можуть принести у практичну діяльність співробітників поліції та керівникам підрозділів усіх рівнів і, відповідно, громадськості, для забезпечення безпеки, на території якої вони покликані обслуговувати.

Із використанням концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах (EBP) роль наукового аналізу явища злочинності та супутніх їй чинників стає більш важливою, ніж будь-коли. Співробітники правоохоронних органів, які будуватимуть свою діяльність на основі наукових досліджень про ефективність заходів втручання, стануть більш ефективними у вирішенні конкретних проблем, з якими вони стикаються, завдяки поглибленому науковому розумінню характеру злочину або їх сукупності.

Запровадив таку концепцію у 1970-х роках начальник поліції міста Берклі (США) А. Воллмер (A. Vollmer) [2]. Така концепція в діяльності поліції корінням сягає з розширення у той час наукових проривів у медицині, управлінні, сільському господарстві та багатьох інших сферах суспільного життя впродовж другої половини XX століття. Проте, поглиблений науковий супровід розвитку науково-практичних аспектів діяльності торкнувся саме поліції лише частково. Професор і завідувач кафедри кримінології та кримінального правосуддя Університету Меріленда Л. Шерман (L. Sherman) визначає поліцейську діяльність, що ґрунтується на доказах (EBP), як «використання найкращих доступних досліджень результатів роботи поліції для впровадження настанов та застосування оцінки установ, підрозділів і офіцерів» [3].

Використання науково обґрунтованих досліджень у медицині забезпечило платформу, на якій нова інформація та відкриття в галузі медицини

аналізувалися з метою визначення найкращих практик і доводились до усіх лікарів для запровадження у їх щоденну діяльність. Успіх такого підходу надихнув дослідників поліцейської діяльності поглянути на практику діяльності поліції через призму науки, з метою переведення результатів наукових досліджень у формат практичних рекомендацій, які правоохоронці могли б використовувати для зменшення злочинності [4].

До прикладу у США створено Американську асоціацію діяльності поліції на основі доказів (American society of evidence-based policing, ASEBP), щоб забезпечити отримання місцевими поліцейськими службами актуальної інформації про найкращі практики, що ґрунтуються на проведених фундаментальних наукових дослідженнях. Один із способів, як це реалізовується, – збирання даних шляхом проведення фундаментальних досліджень, результати яких застосовуються в усіх департаментах поліції США. Також члени асоціації діяльності поліції на основі доказів (ASEBP) щомісяця публікують результати наукових досліджень у зрозумілому форматі, оминаючи наукову термінологію, яка може бути складною для співробітника поліції. Наукові статті не завжди легко зрозуміти і трактувати через технічну мову формулювання ходу, застосування методик і значення отриманих результатів дослідження.

Концептуально та з науково-практичного погляду правоохоронна діяльність, заснована на доказах (ЕВР), ґрунтується на таких засадах: 1. Політика та практика діяльності поліції скеровується передусім на запобігання злочинності. 2. Окремі управлінські рішення ґрунтуються на основі наукових результатів, аналізів та процесів. 3. Результати наукових досліджень є складовою стратегії дій поліції [5].

Наочно демонструє переваги концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах (ЕВР), наступний приклад про вплив на місця концентрації кримінальної активності. Так, на виявлені «гарячі точки» кримінальної активності поліцейські зазвичай скеровують додаткові ресурси, що у підсумку сприяє стабілізації криміногенної ситуації. Хоча це може здатися інтуїтивно зрозумілим, проте підхід, що ґрунтується на доказах (ЕВР), умовно кажучи, робить «крок далі». Очевидно, що якщо посилити присутність у місцях високої концентрації, то кримінальна активність буде обмеженою, проте більшість підрозділів поліції не може залишати співробітників поліції у цих районах на необмежений час.

Водночас проведені наукові дослідження американським ученим С. Копером (С. Копер) виявили, що присутність співробітника поліції в місці концентрації «гарячій точці» протягом 15 хвилин породжує зниження злочинності, яке триватиме приблизно 2 години. Вчений виявив, що кожна додаткова хвилина часу, проведена патрульними у «гарячій точці», збільшувала час виживання на 23%. Час виживання – це проміжок часу після того, як поліцейські покинули «гарячу точку» аж до виникнення нового порушення громадського порядку. Ідеальний час перебування в «гарячій точці» становив 10–16 хвилин [6]. Знаючи це, поінформовані керівники поліції враховують це у схемах розгортання патрулів, максимально підвищуючи ефективність із

мінімальною затратою ресурсів [7].

Концепція правоохоронної діяльності, що ґрунтується на доказах (ЕВР), не претендує на те, щоб сформулювати відповіді на всі запитання. Також доволі часто критично важливі рішення доводиться приймати у максимально стислий проміжок часу, а іноді і в режимі онлайн. Саме така природа діяльності поліції робить її такою складною професією. Однак наявність науково підтвердженої доказової бази для підтримки та скерування діяльності може допомогти зменшити злочинність, забезпечити безпеку співробітників і поліпшити стосунки з членами громади, більш ефективно розпоряджатись наявними обмеженими ресурсами [7].

Список використаних джерел:

1. Bueermann J. Being Smart on Crime with Evidence-based Policing. *NIJ Journal*. 2012. Is. № 269. P. 12–15. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/237723.pdf> (дата звернення: 11.09.2023).
2. Carte G., Carte E. Police reform in the United States: The era of August Vollmer, 1905–1923. Berkeley: University of California Press. 1975. 147 p.
3. Powell N. Science Matters: Utilizing Evidence-based Policing Practices to Address Criminal Elements. Advancing Policing. Advancing Policing Through Evidence-Based Practices. American Society of Evidence-Based Policing. 09.30.2020. URL: <http://americansebp.org/blog/science-matters-utilizing-evidence-based-practices> (дата звернення: 11.09.2023).
4. Sherman L. The Rise of Evidence-Based Policing: Targeting, Testing, and Tracking. The University of Chicago 2013. 75 p. URL: <https://cebcp.org/wp-content/evidence-based-policing/Sherman-TripleT.pdf> (дата звернення: 11.09.2023).
5. Lum C. Institutionalizing research into practice: The Matrix Demonstration Project. 2012. URL: <https://www.crim.cam.ac.uk/system/files/documents/mason-uni-matrix-lum.pdf> (дата звернення: 11.09.2023).
6. 5 THINGS YOU NEED TO KNOW ABOUT HOT SPOTS POLICING & THE «KOPER CURVE» THEORY. *Police Foundation*. Advancing Policing Through Innovation and Science. URL: https://www.policinginstitute.org/wp-content/uploads/2015/07/PF_FiveThings_HotSpotsPolicing_Handout_Rev6.23.15.pdf (дата звернення: 11.05.2023).
7. American society of evidence-based policing. URL: https://www.americansebp.org/what_is_ebp.php (дата звернення: 11.09.2023).

ПРОТИДІЯ ВИКОРИСТАННЮ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ “ШЛЯХ” ІЗ ПРОТИПРАВНОЮ МЕТОЮ

Аналіз наявних у відкритих джерелах інформації даних свідчить про поширення протиправних схем незаконного переправлення військовозобов’язаних осіб до країн Європейського Союзу із використанням інформаційної системи “Шлях”.

Із набранням чинності постанови Кабінету Міністрів України від 20 травня 2022 р. № 615 “Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 57 і від 3 березня 2022 р. № 194”, якою були внесені зміни до Правил перетинання державного кордону громадянами України (далі – Правила, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.1995 № 57) в частині надання можливості вищезазначеним особам у визначених випадках перетинати кордон, в мережі Інтернет поширюються публікації із пропозиціями для чоловіків призовного віку виїхати під виглядом волонтерів, водіїв міжнародних перевезень вантажів та пасажирів за грошову винагороду за межі України.

Зацікавлена в таких послугах особа вносить попередню оплату у передбаченому розмірі. На ім’я клієнта зловмисники готують дозвільні документи та лист-обґрунтування. Далі особу реєструють у інформаційній системі “Шлях” (підтвердження з’являється у додатку “Дія”).

Окремі з таких схем полягають в залученні представниками організованих злочинних угруповань до протиправної діяльності посадових осіб суб’єктів господарювання, що мають ліцензію на право провадження господарської діяльності з міжнародних перевезень вантажів або пасажирів автомобільним транспортом, з метою організації виїзду військовозобов’язаних чоловіків за межі України у статусі водіїв з використанням інформаційної системи “Шлях”.

Відповідно до пункту 2⁹ Правил у разі введення в Україні воєнного стану пропуск через державний кордон водіїв транспортних засобів суб’єктів господарювання, які мають ліцензію на право провадження господарської діяльності з міжнародних перевезень вантажів та пасажирів автомобільним транспортом (далі – ліцензіати), здійснюється уповноваженими службовими особами Держприкордонслужби за умови виконання Правил та за наявності інформації про особу у відповідній інформаційній системі, адміністратором якої є Укртрансбезпека (мається на увазі саме “Шлях”).

Інформація про зазначених водіїв вноситься до відповідної інформаційної системи на підставі заявки ліцензіата. Перетин державного кордону здійснюється лише на транспортному засобі, який є засобом провадження господарської діяльності ліцензіата, повна маса якого становить 3500 кілограмів та більше.

Відповідно до пункту 2⁹ Правил, на одному транспортному засобі ліцензіата державний кордон можуть одночасно перетинати:

- два водії на вантажному транспортному засобі ліцензіата;
- три водії на пасажирському транспортному засобі (автобусі) ліцензіата.

Разом з цим, їх право на керування відповідним транспортним засобом на етапі внесення відомостей до “Шляху” не перевіряється, як і наявність документального підтвердження трудових або цивільно-правових відносин із ліцензіатом, що передусім і використовується зловмисниками.

Служба безпеки України на постійній основі здійснює заходи протидії такій протиправній діяльності.

Проте зловмисники продовжують використовувати подібні протиправні схеми незаконного переправлення військовозобов’язаних осіб, передусім до країн ЄС, за допомогою можливостей зазначеної системи та залученням ліцензіатів.

Вбачається, що внесення окремих змін до Правил дозволить суттєво зменшити поширеність випадків використання системи “Шлях” для незаконного перетинання державного кордону громадянами призовного віку.

Зокрема, таким запобіжником слугували б норми у Правилах щодо встановлення обов’язку для ліцензіата документально підтвердити трудові або цивільно-правові відносини з особою, відомості про яку пропонується внести до інформаційної системи, а також право такої особи керувати транспортним засобом (тобто доказ того, що вона має посвідчення водія із відміткою щодо відповідної категорії), на якому заплановане (або нібито заплановане) здійснення міжнародного перевезення вантажів або пасажирів, з подальшою перевіркою отриманих від ліцензіата даних через можливості наявних державних реєстрів/інформаційних систем (в т.ч. електронного сервісу перевірки водійських посвідчень на вебсайті Головного сервісного центру МВС України або шляхом направлення запиту на отримання цієї інформації). Порядок взаємодії між відповідними суб’єктами з перевірки таких даних пропонується врегулювати на рівні відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів уповноважених державних органів.

Відомості про громадян, щодо яких такого підтвердження немає, пропонується до системи “Шлях” не вносити.

Зазначене сприятиме виявленню осіб, які мають намір протиправно використати систему для перетину держкордону України, вже на етапі розгляду заявки ліцензіата.

Багаутдінова Марина Максимівна

курсантка 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції

науковий керівник: Сирмамійх Віктор Васильович

викладач кафедри спеціальної фізичної та домедичної підготовки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ

ЕФЕКТИВНІСТЬ СПІВПРАЦІ МІЖ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ПРИ РОЗШУКУ ЗЛОЧИНЦІВ: РІЗНИЦЯ МІЖ МИРНИМ ЖИТТЯМ ТА ВОЄННИМ СТАНОМ

У період війни розшук злочинців стає набагато складнішим завданням через загострення ситуації та нестабільність у країні. Ефективна співпраця між підрозділами кримінальної поліції та іншими правоохоронними органами в цей період є надзвичайно важливою для успішного розкриття злочинів та забезпечення безпеки громадян.

Співпраця між різними структурами правоохоронних органів дозволяє об'єднувати зусилля, обмінюватися інформацією та ресурсами для ефективного розшуку та затримання злочинців. Одним із ключових аспектів успішної співпраці є взаємодія між різними підрозділами кримінальної поліції, такими як слідчі, оперативники, криміналісти та інші фахівці. Кожен з цих підрозділів має свої унікальні функції та компетенції, які можуть бути використані для успішного розкриття злочину та затримання злочинця. Але тут важливим аспектом є координація дій між різними правоохоронними органами. Умови воєнного конфлікту можуть бути хаотичними, тому важливо мати чіткий план дій та забезпечити взаємодопомогу між підрозділами. Це може включати спільні операції, об'єднані контрольні пункти та спільні розслідування.

Крім цього співпраця з іншими правоохоронними органами, такими як служба безпеки, прикордонна служба, податкова поліція тощо, дозволяє розширити коло можливостей у розслідуванні кримінальних справ. Наприклад, прикордонна служба може надати важливу інформацію про можливий перехід злочинця через кордон, що значно спростить його розшук. Тобто важливим є створення ефективної системи обміну інформацією між правоохоронними органами. Це може бути забезпечено за допомогою спеціалізованих баз даних, спільних оперативних штабів, а також регулярних нарад та зустрічей між представниками різних підрозділів. Під час війни швидка передача та аналіз інформації є ключовим для успішного розкриття злочинів та запобігання подальшим нападам. Підрозділи кримінальної поліції та інші правоохоронні органи повинні мати механізми для обміну розвідданими та оперативної інформації, щоб швидко реагувати на потенційні загрози та злочинні дії.

Таким чином, ефективна співпраця між підрозділами кримінальної поліції та іншими правоохоронними органами в період війни є ключовим елементом для

розкриття злочинів та забезпечення безпеки громадян. Шляхом об'єднаних зусиль вони можуть забезпечити безпеку та стабільність в умовах воєнного конфлікту.

Бойко Руслан Володимирович

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

науковий керівник: Лунгол Ольга Миколаївна

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент.

ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ В ЗАПОБІГАННІ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ПРОФІЛАКТИЦІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Цифрові інновації відіграють важливу роль у сучасному світі. Розвиток технологій, зокрема штучний інтелект, аналіз великих даних, Інтернет речей (IoT) та інші цифрові інструменти, надають правоохоронним органам нові можливості в ефективній боротьбі зі злочинністю та профілактиці кримінальних правопорушень.

Сучасний стан та перспективи використання цифрових технологій в запобіганні злочинності та профілактиці кримінальних правопорушень розкривають у своїх роботах вітчизняні науковці Кофанов А. [1], Арешонков В. [1], Кондратенко А. [2], Гузь І. [2], Гребенюк М. [3], Щурат Т. [4], Боднар М. [4] та ін. За результатом аналізу сучасних наукових досліджень в цьому напрямку ми встановили, що однією з ключових переваг цифрових інновацій є здатність до швидкого та точного аналізу великих обсягів даних для виявлення злочинних тенденцій та підозрілих осіб.

Застосування алгоритмів машинного навчання та штучного інтелекту дозволяє автоматизувати процес обробки інформації та розпізнавання злочинності, що допомагає правоохоронним органам приймати обґрунтовані рішення на основі об'єктивних даних. Напрями та досвід використання штучного інтелекту у сфері відкритих даних описано на сайті Дія.Відкриті дані [5], в тому числі наводяться приклади впровадження штучного інтелекту в правоохоронну діяльність: інтерактивні мапи для визначення ділянок незаконного видобутку бурштину в Україні, модель машинного навчання для виявлення ризикових закупівель на платформі DOZORRO, системи інтелектуального відеоспостереження за громадськими місцями, автоматичне розпізнавання облич та фізичних об'єктів засобами штучного інтелекту, PredPol – програмне забезпечення, розроблене для прогнозування місць, де можливе виникнення злочинів тощо.

Розглянемо більш детально принцип роботи PredPol, мета якого допомогти

поліції в управлінні ресурсами та ефективному розподілі поліцейських сил з метою запобігання злочинності. Програма використовує аналітичні дані про попередні злочини, а також різноманітні фактори, такі як географічні особливості району, часові шаблони і попередні випадки злочинів, для прогнозування місць і часу можливих подій. PredPol базується на алгоритмах машинного навчання, які аналізують великі обсяги даних і визначають потенційно небезпечні місця. Потім ці дані використовуються для розробки планів дій для поліцейських, спрямованих на попередження злочинів. Один з ключових принципів роботи PredPol – це підвищення активності та результативності дій поліцейських на тих територіях, де ймовірність виникнення злочинів найвища. Це дозволяє правоохоронцям краще розуміти ситуацію у потенційно небезпечних районах, що, в свою чергу, дозволяє запобігати злочинам або допомогти затримати злочинців на ранніх стадіях їх діяльності. Програмне забезпечення PredPol вже використовується в деяких містах по всьому світу, де воно допомагає поліції більш ефективно реагувати на злочинність і підвищувати рівень безпеки у місцевих спільнотах.

Цифрові інновації також сприяють покращенню комунікації та співпраці між правоохоронними органами, громадськістю та іншими зацікавленими сторонами. Ефективне використання технологій сприяє швидкому обміну інформацією, координації заходів та спільному реагуванню на кримінальні події.

Цифрові інновації дозволяють розвивати передові методи індивідуалізованої профілактики кримінальних правопорушень. Зокрема, застосування аналітичних систем дозволяє передбачати ризик вчинення злочину та вчасно вживати запобіжні заходи.

У цілому, цифрові інновації в сфері запобігання злочинності та профілактики кримінальних правопорушень відкривають широкі можливості для покращення ефективності правоохоронної діяльності та забезпечення безпеки суспільства.

Список використаних джерел:

1. Кофанов А. В., Арешонков В. В. Генезис застосування ІТ-технологій у профілактиці та розслідуванні злочинів із використанням вогнепальної зброї. Криміналістика і судова експертиза. 2019. № 64. С. 209 – 222.

2. Кондратенко А., Гузь І. Використання ІТ технологій у виявленні та розслідуванні злочинів: регіональний аспект. Регіональні особливості злочинності: сучасні тенденції та стратегії протидії. 2021. С. 352. URL: dspace.uzhnu.edu.ua.

3. Гребенюк М. В. Використання передових інформаційно-цифрових технологій та штучного інтелекту у боротьбі зі злочинністю: кращі практики зарубіжного досвіду. Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку: збірник наукових праць. 2019. С. 168 – 175.

4. Щурат Т. Г., Боднар М. В. Шляхи вдосконалення оперативно-розшукової протидії злочинності. Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України: матеріали IV

Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса, 13 жовтня 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С. 144 – 146.

5. Як штучний інтелект використовується у сфері відкритих даних? Дія.Відкриті дані. Теми і курси: Штучний інтелект. URL: <https://diia.data.gov.ua/info-center/aiod>.

Буханцов Владислав Русланович

курсант 3-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, капрал поліції

науковий керівник: Пекарський Сергій Петрович

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ТАКТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Необхідність ефективної протидії організованим злочинності відобразилася у визначенні заходів щодо забезпечення боротьби з організованою злочинністю. Отже такими заходами є:

- використання негласних співробітників [1, ст. 13];
- використання учасників організованих злочинних угруповань у боротьбі з організованою злочинністю [1, ст. 14];
- використання спеціальних технічних засобів у боротьбі з організованою злочинністю [1, ст. 15].

Отже, при здійсненні боротьби з організованою злочинністю, якщо інших заходів для розкриття організованої злочинності та притягнення винних до відповідальності недостатньо, можуть залучатися штатні та нештатні негласні співробітники, які вводяться під легендою прикриття в організовані злочинні угруповання в порядку, визначеному Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» [2] та Кримінальним процесуальним кодексом України [3; 4]. Введення негласного співробітника в організовані злочинні угруповання здійснюється за наявності відомостей про організовану злочинну діяльність та на підставі письмового доручення. Безпосередньо для виконання доручення негласний співробітник вправі під легендою прикриття вступати в трудові, цивільно-правові та інші відносини. Шкода або збитки, завдані діями негласного співробітника під час виконання доручення, відшкодовуються за рахунок державного бюджету. Негласний співробітник не несе відповідальності за завдані ним шкоду або збитки, якщо його дії були необхідними для виконання доручення [2, ст. 13].

Окрім того, для здійснення заходів боротьби з організованою злочинністю учасники організованих злочинних угруповань можуть залучатися до

співробітництва в порядку, визначеному Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» [2] та КПК України [3; 4]. Саме тому законодавством зазначено, що учасник організованого злочинного угруповання може бути частково або повністю звільнений від кримінальної відповідальності та покарання у випадках, передбачених КК України, якщо він у процесі оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування чи судового провадження сприяє викриттю організованих злочинних угруповань та вчинених ними кримінальних правопорушень, притягненню винних до відповідальності, відшкодуванню шкоди фізичним чи юридичним особам або державі [2, ст. 14].

Отже, висновуємо, що теорія та практика протидії кримінальним правопорушенням визначила ефективність використання сприяння громадянами підрозділам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність [2]. Безпосередньо сприяння особи підрозділам, які уповноважені здійснювати оперативно-розшукову діяльність надає можливість ефективно протидіяти різним видам злочинів, встановлювати та розшукувати осіб, які вчиняють злочини та притягувати винних осіб до кримінальної відповідальності. Відповідно до положень Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підрозділи кримінальної поліції уповноважені мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників, а також використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями статті 275 КПК України [3]. Зазначена нами стаття 275 КПК України регламентує використання конфіденційного співробітництва слідчим [35; 36, ст. 275]. Згідно положень даної статті під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених КПК України.

Окрім того, стаття 272 КПК України регламентує виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації [3; 4, ст. 272]. Отже, під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів можуть бути отримані відомості, речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, особою, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації, або є учасником зазначеної групи чи організації, який на конфіденційній основі співпрацює з органами досудового розслідування. Саме тому виконання зазначеними особами такого спеціального завдання, як негласна слідча (розшукова) дія, здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови прокурора із збереженням у таємниці достовірних відомостей про особу [3; 4, ст. 275].

У свою чергу стаття 15 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» регламентує використання спеціальних технічних засобів у боротьбі з організованою злочинністю у випадках та порядку, передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» [2] та Кримінальним процесуальним кодексом України [3; 4].

Список використаних джерел:

1. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 року № 3341-XII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>.
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/conv#n49>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України з постатейним коментарем, висновками Верховного суду : станом на 01.01.2021 / [упоряд. С. Г. Туманов]. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Харків : Право, 2021. – 1008 с.

Власова Вікторія

курсантка 3-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції
науковий керівник: Литвиненко Ольга Георгіївна
доцент кафедри організації досудового розслідування факультету підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, майор поліції, доктор філософії

УМОВИ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК КВАЛІФІКУЮЧА ОЗНАКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

В умовах дії правового режиму воєнного стану на території нашої держави, деякі обставини можуть суттєво вплинути на кваліфікацію кримінальних правопорушень, та подальше вирішення питання про призначення покарання.

Так, з 2022 року у Кримінальний кодекс України було внесено ряд змін, якими у деякі статті Загальної та Особливої частини, зокрема було додано таку ознаку як «вчинення в умовах воєнного стану».

Зокрема, ознакою «вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій» було доповнено ст. 67 «Обставини, які обтяжують покарання», а також у деякі статті Особливої частини Кримінального кодексу України.

Умови воєнного стану можуть визначати відсутність мирного стану, що, в свою чергу, може впливати на кваліфікацію деяких злочинів. А саме, під час воєнного стану деякі злочини, які зазвичай можуть розглядатися як проступки, можуть бути кваліфіковані як злочини з кваліфікуючими ознаками. вчинення кримінального правопорушення в умовах воєнного стану як кваліфікуюча ознака.

Наприклад, за звичайних обставин за вчинення диверсії передбачено

покарання у виді позбавлення волі на строк від 10 до 15 років з конфіскацією майна або без такої (ч. 1 ст.113 КК України). Втім, вчинення диверсії за умов воєнного стану карається позбавленням волі на строк 15 років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна (ч. 2 ст. 113 КК України), тобто за такої кваліфікуючої ознаки суттєво підвищилась міра покарання.

Відмітимо, що суворіша санкція за вчинення диверсії за умов воєнного стану відображає підвищену серйозність цього діяння в контексті загрози національній безпеці та стабільності країни. З одного боку, це може служити як захист від потенційних ворогів та терористичних загроз у воєнний період. З іншого боку, може виникати питання про необхідність збалансованого підходу, щоб уникнути можливого зловживання або недостатньої обґрунтованості застосування таких суворих санкцій, законодавство повинно враховувати інтереси правосуддя та прав людини, навіть у період воєнного стану.

Під час воєнного стану можуть вчинятись злочини, спрямовані проти миру та безпеки людства, які мають особливі кваліфікаційні ознаки та можуть бути розглянуті як серйозні порушення. Римський статут Міжнародного кримінального суду в Гаазі визначає, що до злочинів проти людства належить будь-яке з перелічених нижче діянь, якщо воно вчинене в межах широкомасштабного або системного нападу на цивільних осіб, якщо такий напад здійснюється свідомо: вбивство; масове винищення людей; поневолення; депортація або насильницьке переміщення населення; поміщення у в'язницю або інше жорстоке позбавлення фізичної свободи на порушення основоположних норм міжнародного права; тортури; зґвалтування, сексуальне рабство, примус до проституції, примусова вагітність, примусова стерилізація або будь-які інші форми сексуального насильства подібної тяжкості; переслідування будь-якої ідентифікованої групи та інші нелюдські діяння аналогічного характеру, які полягають в умисному заподіянні сильних страждань або серйозних тілесних ушкоджень, а також такі, що спричиняють негативний вплив на психічне або фізичне здоров'я. Визначальною характеристикою злочинів проти людства є те, що злочинні дії є частиною політики певного уряду, при цьому винні не обов'язково повинні ідентифікувати себе з цією політикою, або широко розповсюджених злочинів, які замовчуються чи виправдовуються урядом або фактичною владою [2.] Проаналізувавши зазначене, ми можемо визначити злочини проти людства, які включають широкий спектр дій, що спрямовані проти цивільного населення та порушують основні норми міжнародного права. Римський статут Міжнародного кримінального суду в Гаазі детально перераховує такі дії, визначаючи їхню характеристику та обставини, за яких вони можуть бути визнані злочинами проти людства. Ці норми визнані важливими для захисту основних прав і свобод та гідності особи в умовах конфліктів та воєнного стану. Злочини проти людства, які включають в себе вбивства, насильство, поневолення, тортури та інші форми надмірного насильства, що є неприйнятними та порушують моральні та правові стандарти. Важливою рисою цих злочинів є їхній системний та широкомасштабний характер, а також зв'язок із політикою влади чи діяльністю уряду. Визнання цього аспекту вказує на необхідність не лише покарання конкретних винних осіб, але і визнання

відповідальності влади або уряду, який може бути причетний до злочинів.

Підсумовуючи можна зазначити, що в період дії воєнного стану, кваліфікація кримінальних правопорушень є важливою складовою правової системи, такий стан може породжувати особливі обставини, які вимагають специфічного підходу до визначення вини та призначення покарання винних осіб. Зокрема, міжнародне гуманітарне право та стандарти, встановлені міжнародними організаціями, можуть визначати, які дії вважаються злочинами під час воєнного конфлікту та які санкції мають застосовуватися. Важливо, щоб ці норми були ретельно взяті до уваги під час досудового та судового розгляду, під час призначення покарання винних у вчиненні кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Посилення відповідальності за окремі кримінальні правопорушення, вчиненні під час воєнного стану. Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем». 15 квітня 2022. URL: <https://jurfem.com.ua/posylennya-vidpovidalnosty-za-okremy-kryminalny-pravoporushennya-pid-chas-voennoho-stanu/> (дата звернення: 01.03.2024)
2. Які злочини скоює Росія в Україні? Український Інститут Національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-kontekst/yaki-zlochyny-skoyuye-rosiya-v-ukrayini> (дата звернення: 02.03.2024).

Ворона Дар'я Сергіївна

здобувачка вищої освіти 3-го курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

науковий керівник: Рижков Едуард Володимирович

професор кафедри економічної та інформаційної безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Використання інформаційних технологій в діяльності Національної поліції України є ключовим аспектом в розкритті злочинів та реалізації правоохоронного процесу. Технології дозволяють поліції ефективно виконувати свої обов'язки, підвищуючи якість роботи та забезпечуючи більшу прозорість та доступність інформації для громадян. Національна поліція використовує різноманітні бази даних та інформаційні системи для зберігання та обробки оперативної інформації, даних про злочини, винних осіб та іншу важливу інформацію. Це дозволяє ефективно аналізувати та використовувати дані для розслідування злочинів та виконання інших завдань. Деякі з найважливіших

електронних баз даних та інформаційних систем включають такі як: Національний банк даних біометричної інформації про особу; Єдиний реєстр зброї; Інтегрована система автоматизованого управління кордонами та міграційними процесами; Інтернет-портالي МВС та ЦОВВ; а також ЦУНАМІ, Арсенал, Орion, ОДК, бази даних про зниклих громадян, неопізнані трупи, культурні цінності, мобільні телефони, зброю у розшуку, транспортні засоби у розшуку, осіб, які переховуються від органів влади, та інші. Національна поліція України постійно використовує у своїй діяльності відомості, отримані із зазначених баз даних, для прийняття управлінських рішень та в процесі розслідування злочинів. Ці електронні бази даних та інформаційні системи допомагають Національній поліції України в ефективній роботі, сприяючи збору, обробці та аналізу інформації, необхідної для забезпечення безпеки та правопорядку в країні [1]. Також сучасні системи дозволяють поліції здійснювати електронну звітність та моніторинг за різними аспектами їхньої діяльності. Це полегшує контроль за роботою поліцейських, а також забезпечує швидке реагування на потреби та зміни в ситуації. Основними функціями системи електронної звітності та моніторингу є збір різноманітної інформації від поліцейських, включаючи звіти про проведену роботу, результати патрулювання, виконані завдання, а також дані про виявлені злочини та порушення правопорядку. Потім отримана інформація піддається аналізу з метою виявлення потенційних загроз безпеці. Аналітичні інструменти допомагають ідентифікувати проблемні зони та розробляти стратегії відповідного реагування. Система дозволяє керівництву поліції в режимі реального часу відстежувати діяльність поліцейських на території та вчасно реагувати на події, що відбуваються. Далі на основі зібраної та проаналізованої інформації система генерує різноманітні звіти та аналітичні матеріали, які використовуються для оцінки ефективності діяльності поліції, розробки стратегій та планування подальших заходів.

Також Національна поліція розвиває електронні сервіси для громадян, такі як онлайн звернення та звітність, електронна подача заяв та скарг, а також інші сервіси, які спрощують взаємодію між поліцією та громадянами та підвищують рівень обслуговування. Громадяни мають можливість подавати скарги, звернення та сигнали про можливі порушення закону через електронні сервіси поліції, що сприяє забезпеченню публічної безпеки та правопорядку. Та можуть вести електронний облік своїх об'єктів права власності (автомобілі, нерухомість тощо). Національна поліція надає громадянам можливість отримувати доступ до різноманітної інформації, такої як статистика злочинності, права та обов'язки громадян, правила дорожнього руху через інформаційні портали та спеціальні мобільні додатки [2].

Використання відеоспостереження є важливим елементом стратегії забезпечення безпеки та правопорядку для Національної поліції України. Відеоспостереження допомагає запобігти злочинам шляхом виявлення підозрілих дій або потенційних загроз інфраструктурі або громадській безпеці. Камери спостереження зафіксують злочинну діяльність, яка може слугувати як доказ у розслідуванні та розкритті злочинів. Відеоспостереження дозволяє

поліції моніторити громадські місця, такі як вулиці, парки, транспортні вузли тощо, для забезпечення безпеки громадян та попередження злочинів. Камери спостереження на дорогах допомагають виявляти порушення правил дорожнього руху, такі як перевищення швидкості, проїзд на червоне світло або випадки аварій [3]. Відеоспостереження може служити інструментом для виявлення та відстеження маршруту втрачених або зниклих осіб. Присутність камер спостереження може збільшити відчуття безпеки серед громадян, оскільки вони знають, що їхні дії відслідковуються та фіксуються. Загалом, наявність камер відеоспостереження сприяє збільшенню рівня безпеки та підвищує ефективність правоохоронних органів, що робить їх важливим інструментом у стратегії забезпечення правопорядку в Україні [4].

Отже, все вище перелічене сприяє створенню єдиного інтегрованого інформаційного середовища, побудованого за принципами наскрізної сумісності баз даних та технологічної незалежності, що поєднує ресурси апарату Міністерства та його територіальних органів з надання сервісних послуг МВС, Національної гвардії України, закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління МВС та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України, для спільного контрольованого використання; упровадженню ефективної уніфікованої системи планування та управління інформаційними ресурсами. А також використання інформаційних технологій під час виявлення та фіксації кримінально значимої інформації при розслідуванні злочинів.

Список використаних джерел:

1. Управління органами Національної поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В.В. Сокурєнка; МВС України, Харків. нац. унт внутр. справ. Харків: Стильна типографія, 2017. 580 с
2. Шорохова Г.М. Використання інформаційних технологій в діяльності Національної поліції України VIII Міжнародна науковопрактична конференція НАНР Економіко-правові виклики 2017 року (14 січня 2017 року) Львів: НАНР-Національна академія наукового розвитку, 2017. Том 2. С. 274–278.
3. Рижков Е.В. Запровадження системи відеомоніторингу стану публічної безпеки в Україні / Е.В. Рижков Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матер. VII Міжнар. науково-практ. конф. (м. Дніпро, 15 бер. 2024 р.). Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2024. – С. 346-348
4. Проект Закону Про єдину систему відеомоніторингу стану публічної безпеки.URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=77597.

Дуняшенко Олександр Олександрович

курсант 2-го курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

науковий керівник: Березняк Василь Сергійович

завідувач кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ПРОФІЛАКТИКА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ

Наразі однією з найбільш важливих складових сучасного суспільства є запобігання злочинності та профілактика кримінальних правопорушень. Ця проблема надзвичайно актуальна, особливо в центральних регіонах України, де щільність населення, розвинена інфраструктура та соціально-економічні перспективи створюють особливі умови для здійснення різноманітних видів злочинної діяльності. Запобігання злочинності є передумовою стабільного розвитку будь-якого суспільства, оскільки вона сприяє зміцненню правопорядку, забезпеченню безпеки громадян та підвищенню їхнього рівня життя. Профілактика кримінальних правопорушень, у свою чергу, передбачає комплекс заходів, спрямованих на усунення причин, які спонукають людей до вчинення злочинів, та на зниження можливостей для їхнього здійснення.

У центральних регіонах України ця проблема набуває особливого значення через їхню стратегічну важливість для країни. Населеність цих регіонів є однією з найбільших, а їхнє географічне розташування забезпечує активний потік людських, матеріальних та фінансових ресурсів. Такий контекст створює сприятливі умови для зростання кримінальної активності та вимагає від органів правопорядку та громадськості посиленої уваги до питань запобігання злочинності. Основними причини злочинності в центральних регіонах України є:

- велика щільність населення, яка призводить до зростання конкуренції за робочі місця, житло та інші ресурси, що може сприяти виникненню конфліктів та злочинності;
- економічні проблеми та низький рівень життя: бідність, безробіття, недостатня соціальна підтримка можуть змушувати людей шукати альтернативні джерела доходу, включаючи злочинну діяльність;
- наявність протистоянь між різними соціальними групами та етнічними спільнотами: конфлікти через власність, територіальні суперечності та інші соціальні проблеми можуть призводити до насильства та інших злочинних діянь;
- слабка ефективність правоохоронних органів та недостатня реалізація превентивних заходів також можуть сприяти зростанню злочинності в цих регіонах.

До прикладу наведемо рішення 11780 9693 судді Черкаського районного

суду Черкаської області Кримінальної справи № 707/736/24: Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів; Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 345 КК України: Умисне заподіяння працівникові правоохоронного органу чи його близьким родичам побоїв, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк [1].

Кримінально-правові заходи протидії злочинності в центральних регіонах України базуються на нормах Кримінального кодексу України. Держава гарантує права і свободи людини та громадянина, захищає життя, честь і гідність людини, забезпечує свободу слова, переконань, творчості та віросповідань, право на власність та інші конституційні права.

Ефективними методами та основними інструментами запобігання та профілактики злочинності є:

- кримінальна відповідальність, так згідно з Кримінальним кодексом України, за вчинення злочинів передбачено відповідні кримінальні санкції. Наприклад, ст. 115 ККУ передбачає відповідальність за умисне вбивство з особливою жорстокістю, а ст. 185 ККУ – за крадіжку [2];

- здійснення оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів, органи державної влади та місцевого самоврядування, їх посадові особи мають право звертатися до органів прокуратури, органів державної охорони правопорядку з приводу виявлених ними фактів кримінального правопорушення.

Таким чином, дослідивши дане питання, можемо стверджувати, що основні причини злочинності в центральних регіонах України включають велику щільність населення, економічні проблеми, соціальні конфлікти та недоліки у роботі правоохоронних органів. Для подолання цих проблем потрібно вживати комплексних заходів, спрямованих на підвищення рівня життя населення, зміцнення правової системи та підвищення ефективності правоохоронних органів. Кримінально-правові заходи протидії злочинності в центральних регіонах України спрямовані на забезпечення прав та свобод громадян, запобігання злочинам та притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення 23.03.2024).
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 23.03.2024).
3. Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні: матеріали міжнар. наук. конф., м. Харків, 5 трав. 2022 р. / упоряд. та заг. ред.: Ю. В. Баулін, Ю. А. Пономаренко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; Нац. шк.

суддів України; Громад. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права»; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Харків: Право, 2022. 310 с. URL: <http://surl.li/mfxgl> (дата звернення 23.03.2024).

Жмак Денис Антонович

*курсант 1-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції
науковий керівник: Пшеничний Дмитро Станіславович
викладач кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки
факультету підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного
університету внутрішніх справ*

ВПЛИВ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ НА ПРОТИДІЮ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Взаємодія поліції з громадськістю є одним із ключових аспектів сучасної поліцейської роботи, оскільки сприяє підвищенню рівня безпеки та зменшенню рівня кримінальної злочинності. У контексті Дніпропетровської області, де спостерігається певний рівень кримінальних правопорушень, важливо дослідити, як саме взаємодія поліції з громадськістю впливає на ефективність протидії злочинності.

Поняття взаємодії громадських формувань з Національною поліцією. Способи та заходи профілактики правопорушень на адміністративних ділянках у взаємодії громадських формувань з національною поліцією.

Взаємодія громадських організацій з Національною поліцією України являє собою передбачену законами та підзаконними актами, узгоджену за своїми цілями, завданнями діяльність усіх суб'єктів щодо запобігання правопорушенням, яка спрямована на недопущення виникнення причин та умов правопорушень, їх профілактику, налагодження зв'язків з населенням і громадськістю, розробку спільних заходів щодо профілактики правопорушень у країні з найменшими витратами сил, засобів і часу .

Отже, взаємодії громадських організацій з поліцією притаманні такі ознаки: 1) є діяльністю суб'єктів; 2) така діяльність характеризується колегіальністю, законодавчою регламентацією. Саме визначені взаємозв'язки повинні бути закріплені в нормативно-правових актах. При цьому форми взаємодії хоча й можуть бути різними, але повинні відповідати низці загальних вимог: а) усі взаємодіючі сторони повинні мати єдину мету; б) кожен орган мають діяти в межах своєї компетенції, керуватися своїми відомчими нормативними актами, а співробітники – функціональними обов'язками; в) взаємодія повинна супроводжуватися взаємним інформуванням один одного; г) усі підрозділи мають взаємодіяти в межах закону; 3) наявні кілька (не менше

ніж два) суб'єктів взаємодії; 4) заходи взаємодії узгоджені за метою, місцем, часом і методами; 5) спрямованість функціонування взаємодіючих суб'єктів; 6) обґрунтованість і обумовленість завдань, які вирішуються суб'єктами взаємодії.

Суттєвими ознаками зазначеної взаємодії є наявність зв'язків, обміну інформацією, видами діяльності, основаних на принципах добровільності, солідарності, взаємодопомоги, гуманізму, співробітництва. У Законі України «Про Національну поліцію» зазначено, що поліція забезпечує постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони й захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки та порядку; проекти нормативно-правових актів, що стосуються прав і свобод людини, обов'язково проходять громадське обговорення в порядку, визначеному Міністром внутрішніх справ України (ст. 9); діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами й громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб; з метою визначення причин і/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад; рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінювання ефективності діяльності органів і підрозділів поліції (ст. 11) [1].

Роль поліції у взаємодії з громадськістю:

Поліція виступає як ключовий посередник у взаємодії з громадськістю. Її завдання включає не лише розслідування злочинів та затримання злочинців, але й активну превентивну діяльність, спрямовану на запобігання правопорушенням. Для досягнення цієї мети поліція активно взаємодіє з громадськістю. Поліція забезпечує постійний обмін інформацією з громадськістю щодо кримінальної ситуації, методів запобігання злочинам, прав та обов'язків громадян у сфері правопорядку.

Поліція активно співпрацює з громадськими організаціями, громадськими радами, об'єднаннями мешканців тощо, щоб спільно розв'язувати проблеми безпеки та взаємодіяти з місцевими спільнотами. Поліція стимулює активну участь громадян у справі забезпечення громадської безпеки. Це може включати участь у програмах співробітництва з населенням, добровільному патрулюванні чи звітуванні про підозрілі дії. Поліція виступає як посередник між суспільством та владою, вирішуючи конфлікти та проблеми, які виникають у взаємодії між громадянами та органами влади.

Вплив взаємодії на протидію кримінальним правопорушенням:

Так, ефективна взаємодія поліції з громадськістю безпосередньо впливає на протидію кримінальним правопорушенням. Активна взаємодія з громадськістю сприяє підвищенню рівня довіри до поліції. Громадяни, які відчують, що їхні звернення та повідомлення приймаються серйозно та ефективно обробляються поліцією, більш схильні співпрацювати з нею у виявленні та запобіганні кримінальних правопорушень.

Чим більше громадяни відчують себе активними учасниками процесу

забезпечення безпеки, тим ефективніше можуть бути зусилля у протидії кримінальним правопорушенням. Громадськість може надавати інформацію про підозрілі дії або ситуації, які спостерігаються у їхніх спільнотах. Ефективна взаємодія поліції з громадськістю передбачає обмін інформацією щодо кримінальних подій та можливих загроз. Громадяни можуть повідомляти поліцію про підозрілі дії або надавати важливу інформацію, яка допомагає розслідувати злочини та затримувати злочинців. Поліція та громадськість можуть спільно розробляти та реалізовувати різноманітні програми та ініціативи, спрямовані на запобігання кримінальним правопорушенням та покращення безпеки у спільноті.

Реалізація принципу взаємодії поліції та суспільства в діяльності патрульних. В Україні змінюються підходи до діяльності поліції. Поліція має переорієнтуватися з оперативного/реактивного підходу до стратегічного/проактивного, проблемно-орієнтованого підходу (тобто як виявлення потенційних злочинів, так і вирішення ситуації, що вже склалася); заохочувати громаду звертатися до поліції зі своїми проблемами. Впроваджується модель партнерської поліцейської діяльності, за якої:

- поліція в суспільстві виконує роль координатора в розв’язанні й подоланні проблем, що впливають на правопорядок і безпеку громади;
- відповідальність за стан справ у правоохоронній сфері несе не лише поліція, а й усе суспільство – громада, державні органи, громадські організації, населення;
- громадяни виступають у ролі «замовників» послуг, яких вони очікують від поліції, тому надані їм послуги мають бути своєчасними та якісними, оскільки поліція перебуває на службі тих, хто її наймає та утримує.

Суть такого підходу позначається терміном «community policing» (англ.), паралельно з ним вживається термін «police-public partnerships» (англ.). Організація безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) у 2008 р. визначила community policing як філософію або організаційну стратегію, під якою розуміють взаємне співробітництво поліції та громади (суспільства) з метою підвищення ефективності протидії злочинності, страху перед злочинами, фізичній або моральній шкоді, розпаду добросусідських відносин, а також покращення якості життя для всіх.

Правові та організаційні основи їх діяльності визначені Законом України "Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону":

Закон України "Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону" надає можливість створювати на засадах громадської самодіяльності зведені загони громадських формувань, спеціалізовані загони (групи) сприяння поліції, асоціації громадських формувань тощо (стаття 1 Закону).

Основними завданнями громадських формувань у сфері охорони громадського порядку є:

- надання допомоги органам внутрішніх справ у забезпеченні громадського порядку і громадської безпеки, запобіганні адміністративним проступкам і злочинам;

- інформування органів та підрозділів внутрішніх справ про вчинені або ті, що готуються, злочини, місця концентрації злочинних угруповань;
- сприяння органам внутрішніх справ у виявленні і розкритті злочинів, розшуку осіб, які їх вчинили, захисті інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від злочинних посягань; участь у забезпеченні безпеки дорожнього руху та боротьбі з дитячою бездоглядністю і правопорушеннями неповнолітніх. [3]

Отже, у Дніпропетровській області взаємодія поліції з громадськістю виявляється ключовим елементом у протидії кримінальним правопорушенням та забезпеченні громадської безпеки. Цей процес забезпечує ефективне використання ресурсів, підвищує рівень довіри до правоохоронних органів та створює сприятливі умови для спільної роботи з місцевими спільнотами.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015. Відомості Верховної Ради, 2015, № 40-41, ст.379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (Дата звернення :14.04.2024).
2. Кримінальний кодекс України від 1 квітня 2001 р. Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст.131. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (Дата звернення :14.04.2024).
3. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону від 22.06.2000. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 40, ст.338. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14#Text> (Дата звернення: 14.04.2024).

Карнець Тетяна Іванівна

здобувачка вищої освіти 3-го курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

науковий керівник: Рижков Едуард Володимирович

професор кафедри економічної та інформаційної безпеки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, професор

ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Під час виконання завдань покладених на Національну поліцію України в сфері забезпечення публічної безпеки й охорони правопорядку, громадськість на засадах партнерства допомагає поліцейським, та успішно здійснює боротьбу зі злочинністю, захищає права та свободи осіб. Проте необхідно зазначити, що саме партнерські відносин між суспільством та поліцією можуть призвести до процвітання та благополучного суспільства в цілому [1].

Згідно з статтею 11 Закону України "Про Національну поліцію" взаємодія з населенням на засадах партнерства визначає, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб та рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції [2].

В час розвиненого використання інтернет ресурсів та соціальних мереж покращити взаємодію поліції можна саме за допомогою інтернету, наприклад:

- використання веб-сайту, Національна поліція має веб-сайт (<https://mvs.gov.ua/uk/contacts/national-police-ukraine>) де можна знайти інформацію про послуги поліції, новини та події, а також подати скарги;

- використання соціальних мереж, Національна поліція використовує соціальні мережі, такі як Facebook (https://www.facebook.com/UA.National.Police/?locale=uk_UA), Twitter (https://twitter.com/npu_gov_ua?lang=en) та Instagram (<https://www.instagram.com/national.police.ua/?hl=en>), щоб спілкуватися з громадськістю, ділитися новинами та інформацією, а також відповідати на запитання.

Надати громадянам доступ до поліцейських послуг, наприклад, онлайн-послуги Національна поліція пропонує ряд онлайн-послуг, таких як подання заяв про злочини, отримання довідок та реєстрація транспортних засобів. Електронний сервіс "102" та сервіс "112" за допомогою якого громадяни можуть повідомити про злочин або надзвичайну ситуацію, зателефонувавши на номер 102/112, або надіславши повідомлення на веб-сайт поліції.

Перевагами взаємодії поліції та громадськості є прозорість та підзвітність: використання відеокамер, Національна поліція в своїй діяльності використовує відеокамери для спостереження за громадськими місцями, що допомагає запобіганню злочинів та їх розслідуванню; використання електронної системи документообігу, допомагатиме підвищити прозорість шляхом внесення відповідних відомостей, як щодо особи злочинця так і самого злочину.

Також переваги використання інформаційних технологій: підвищення ефективності роботи поліції, інформаційні технології допомагають поліції швидше реагувати на злочини, розслідувати їх та надавати кращі послуги громадянам; підвищення довіри громадськості до поліції, використання інформаційних технологій допомагає поліції бути більш прозорою та підзвітною, що може призвести до підвищення довіри громадськості; збільшення участі громадськості в забезпеченні безпеки, інформаційні технології дають громадянам можливість повідомити про злочин, отримати інформацію про послуги поліції та спілкуватися з поліцейськими.

Взаємодія під час викликів:

- необхідність забезпечення кібербезпеки Національна поліція має вживати заходи для захисту своїх інформаційних систем від кібератак;

- необхідність цифрової грамотності громадян, які повинні мати доступ до інформаційних технологій та знати, як їх використовувати, щоб взаємодіяти з поліцією;

- необхідність забезпечення рівного доступу до інформаційних технологій, в якому всі громадяни, незалежно від їхнього соціально-економічного статусу, повинні мати доступ до інформаційних технологій, щоб взаємодіяти з поліцією.

Співпраця між поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності. ІТ-сервіси повинні реалізовуватись із урахуванням завдань, які стоять перед підрозділами поліції, які в свою чергу, базуються на дієвих нормативних положеннях [4, с. 312].

Для більш ефективної діяльності Національної поліції, розкриття злочинів по гарячим слідам, прогнозування злочинів, а також її профілактика, можлива лише за допомогою зростання обсягів інформації про причини та умови вчинення злочинів. Тому лише впорядкованість, та добре налагоджена комунікативна діяльність під час взаємодії Національної поліції з громадськістю, дозволить в найкоротший термін вирішувати питання для забезпечення виконання покладених на поліцію завдань [3].

Список використаних джерел:

1. Взаємодія поліції та інститутів громадянського суспільства Ковалів М. В. Соціально-правові студії. 2021. Випуск 2 (12). С. 79-85.
2. Закон України "Про Національну поліцію" від 02.07.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
3. Аспекти координації діяльності й інформаційного забезпечення інформаційно-комунікативних служб системи МВС України / Булаєв В. П. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ 2020. № 2 - С 120-127.
4. Рижков Е.В. Інформаційно-комунікаційна складова взаємодії поліції з населенням в контексті стратегії розвитку системи МВС / Е. В. Рижков, С. А. Рижкова // Актуальні питання протидії злочинності у сучасних умовах: вітчизняний та зарубіжний досвід : матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 березня 2018 року). – Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. - С. 310-314.

Kolomiets I. O.

3rd year cadet of the faculty № 3 of Donetsk State University of Internal Affairs

Scientific supervisor: Voloboiev A.O.

Head of the Department of Operational and Investigative Activities and Information Security of the Faculty No. 3, Doctor of Philosophy in Law

INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT FOR THE ACTIVITIES OF CRIMINAL POLICE UNITS UNDER MARTIAL LAW

Information and analytical support for the activities of criminal police units under martial law is an important element of ensuring security and lawfulness in society. Martial law creates difficult conditions for law enforcement agencies, as the threat of terrorist acts, crime and public order violations can increase significantly. In such circumstances, information and analytical work becomes even more important for the effective functioning of the criminal police.

Criminal police units operating under martial law must have access to the most up-to-date and complete information on potential threats, criminals and their methods of operation. This information can be obtained from various sources, such as official documents, operational intelligence, and cooperation with other law enforcement agencies and intelligence services. Analytical work involves processing this information in order to identify patterns, predict possible risks and develop strategies to combat crime.

An important aspect of information and analytical support is ensuring the confidentiality and reliability of information. In wartime, information can be used by criminals to plan attacks or evade investigation. Therefore, criminal police units should take all possible measures to protect confidential information and verify the accuracy of the information received before using it.

In wartime, it is also important to conduct systematic monitoring and analysis of crime in order to detect changes in crime patterns in a timely manner and to adapt police strategies to the new environment. Criminal police analysts should continuously monitor parameters such as crime rates, the distribution of crimes by type, and the places and times of their commission.

In a high-tech environment, an important element of information and analytical support is the use of modern information systems and technologies that allow for efficient processing of large amounts of data and rapid response to changes in the situation. The use of software tools for data analysis and modelling of various scenarios helps the police to more effectively combat crime under martial law.

In order to effectively provide information and analytical support to criminal police units under martial law, it is necessary to have access to up-to-date and reliable information. For this purpose, various sources of information can be used, such as criminal police databases, information portals and social networks.

It is also important to have an effective system for analysing and processing information. Such a system allows for the rapid detection of criminal acts and detention of criminals, as well as effective interaction with other law enforcement agencies and military units.

Thus, information and analytical support of the activities of criminal police units under martial law plays a key role in ensuring security and the rule of law. High quality and relevance of information, analysis and forecasting of criminal actions, use of modern information technologies are the main components of successful work of the criminal police in the context of martial law.

Summarising all of the above, we can conclude that information and analytical support of the activities of criminal police units under martial law is one of the key components of successful crime fighting and ensuring the safety of citizens. Effective use of information technology, development and implementation of new software products, as well as systematic work with the analysis of the information received are crucial components of this support.

Комарцова Анастасія Дмитрівна

*курсантка 1-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції Криворізького навчально-наукового інституту Донецького
державного університету внутрішніх справ, рядова поліції
науковий керівник: Пшеничний Дмитро Станіславович
викладач кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки
факультету підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного
університету внутрішніх справ*

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДЯНАМИ ЩОДО БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ НА ВСІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ПО РЕГІОНАХ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ СПІВПРАЦІ

Громадськість відіграє важливу роль у виявленні та запобіганні злочинам через свою здатність спостерігати за подіями в оточуючому середовищі та реагувати на них. Активна громадська участь може виявити незвичайну або підозрілу активність, що може вказувати на можливий злочин або загрозу безпеці. Більше того, громадськість може використовувати соціальні мережі та інші платформи для поширення інформації про потенційні ризики або небезпечні ситуації, що допомагає попередити вчинення злочинів.

Попередження злочинності також може здійснюватися через розширення громадської освіти та свідомості про правові норми та процедури. Просвічена громадськість здатна вчасно реагувати на потенційно небезпечні ситуації, зменшуючи можливість їх виникнення або ескалації. Також важливою є активна співпраця між громадськістю та правоохоронними органами у розслідуванні злочинів, що дозволяє ефективніше виявляти та притягати до відповідальності злочинців.

Зв'язок між правоохоронними органами та громадськістю стає все більш важливим у сучасному світі, де інформаційні потоки швидкі та різноманітні. Один із сучасних методів співпраці - використання соціальних мереж для інформування

громадськості про різноманітні правові питання, розкриття злочинів та взаємодії з громадою для збору інформації або дізнання про потенційні проблеми в суспільстві. Додатково, програми співпраці з місцевими громадами стають дедалі популярнішими. Ці програми сприяють створенню партнерства між правоохоронними органами та місцевими громадами, що дозволяє спільно працювати над проблемами безпеки та вирішенням конфліктів у спільноті. Крім того, вдосконалення механізмів зворотнього зв'язку та реагування на сигнали з громадськості є ключовим аспектом ефективної співпраці. Це включає в себе створення спеціальних каналів комунікації для подання заяв, відгуків та скарг, а також швидке та адекватне реагування на них з боку правоохоронних органів.

Пропозиції щодо покращення взаємодії між правоохоронними органами та громадськістю:

- Розвиток програм співпраці з громадою: Створення програм, що сприяють активній участі громади у підтримці правопорядку, таких як "Поліцейський на районі" або "Спільнотна безпека". Ці програми передбачають регулярний контакт між правоохоронцями та мешканцями для обміну інформацією та спільного вирішення проблем безпеки.

- Створення онлайн-платформ: Розробка веб-порталів або мобільних додатків, де громадяни можуть звітувати про злочини, події або потенційні загрози. Це дозволить швидко отримувати інформацію та реагувати на них.

- Організація громадських нарад: Проведення регулярних нарад, де представники правоохоронних органів та громадськості обговорюють поточні проблеми та шукають спільні рішення. Це сприятиме взаєморозумінню та співпраці між обома сторонами.

- Тренінги та навчання: Організація навчальних курсів для правоохоронців з питань спілкування та взаємодії з громадою. Це може включати тренінги з медіації, конфліктології, а також навички міжкультурного спілкування.

- Партнерство з громадськими організаціями: Співпраця з місцевими громадськими організаціями у сферах профілактики злочинності, підтримки жертв та підвищення освіти громадськості з питань безпеки.

Взаємодія між правоохоронними органами та громадськістю може стикатися з численними перешкодами та викликами. Однією з основних проблем може бути недовіра між сторонами. Громадськість може бути недовірливою до правоохоронців через прецеденти зловживань владою, порушення прав людини, або просто через відчуття віддаленості та нерозуміння їхніх дій. З іншого боку, правоохоронні органи можуть стикатися з недовірою з боку громадськості щодо їхніх методів роботи або недостатньої підтримки у вирішенні проблем безпеки. Ще однією проблемою є комунікаційні бар'єри. Громадськість і правоохоронні органи можуть мати різні стилі комунікації, мовні бар'єри або просто не розуміти контекст один одного. Це може призвести до непорозумінь, неправильної інтерпретації дій та реакції на події. Крім того, нерівність у доступі до інформації та ресурсів може підштовхувати до конфліктів. Громадськість може відчувати, що не отримує достатньо інформації від правоохоронців, що породжує питання про прозорість та відповідальність. З іншого боку, правоохоронні органи можуть

стикатися з обмеженим доступом до інформації з приватних або безпекових причин, що ускладнює взаємодію з громадськістю. Розв'язання цих проблем вимагає активної ролі обох сторін. Важливо будувати довіру через відкритість, прозорість та розуміння. Комунікація має бути двосторонньою, з урахуванням потреб та перспектив як правоохоронців, так і громадськості. Також необхідно розвивати механізми зворотного зв'язку та участь громадськості у прийнятті рішень, що стосуються безпеки та правопорядку.

Список використаних джерел:

1. Денисова Т. А., Литвинові О. М. Громадськість у запобіганні і протидії злочинності: вітчизняний. URL: <https://ivpz.kh.ua>.
2. Збірник «Науковий вісник УжНУ. Серія «Право» URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com>.
3. Про взаємодію правоохоронних та інших державних органів України. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

Ломов Артем Віталійович

курсант 3-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

науковий керівник: Волобоєв Артур Олегович

завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧИХ ТА ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Взаємодія між слідчими та працівниками кримінальної поліції під час розслідування злочинів є важливим аспектом системи кримінального правосуддя. Ця співпраця має важливе значення для розкриття злочинів і забезпечення здійснення судового провадження. Відносини між цими двома групами повинні будуватися на довірі, комунікації та співпраці, щоб ефективно виконувати свої обов'язки.

Перш за все, співпраця між слідчими та працівниками кримінальної поліції є вкрай важливою для збору доказів та інформації, пов'язаної зі злочином. Слідчі покладаються на зв'язки, досвід і знання співробітників кримінальної поліції, щоб орієнтуватися в злочинних мережах, збирати розвідувальну інформацію та затримувати підозрюваних. Співпраця між цими двома групами має вирішальне значення для забезпечення збору та аналізу всієї необхідної інформації та доказів для проведення об'єктивного та всебічного розслідування за фактом вчинення кримінального правопорушення, та подальшого його направлення до суду [4].

Співпраця регламентована в КПК України п.3 ч.2 ст. 40 КПК, яка говорить про те, що слідчий уповноважений доручати проведення слідчих (розшукових)

дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам. Існує позиція, що чинне кримінальне процесуальне законодавство наділяє слідчого функцією керуючої підсистеми, а функцією підлеглої підсистеми – оперативні підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. На нашу думку, така позиція є невірною, і обидва підрозділи є рівнозначними за обсягом повноважень та завдань, що на них покладені чинним законодавством [2]. Окрім того, Наказом МВС України від 7 липня 2017 року № 575 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні» регламентується порядок виконання працівниками оперативного підрозділу доручень слідчого [1].

Також варто зазначити, що взаємодія між слідчими та співробітниками кримінальної поліції має важливе значення для підтримання безпеки та захисту громадської безпеки та порядку. Обмін інформацією та ресурсами між слідчими та працівниками кримінальної поліції має вирішальне значення для ефективної боротьби з організованою злочинністю, незаконним обігом наркотиків, зброї та іншими серйозними видами злочинної діяльності.

Однак, незважаючи на очевидну важливість співпраці між слідчими та працівниками кримінальної поліції, на шляху до досягнення ефективної взаємодії можуть виникати проблеми. Непорозуміння, суперечливі стратегії та відсутність довіри можуть перешкоджати процесу співпраці та гальмувати хід розслідування. Тому для ефективної співпраці обом групам вкрай важливо налагодити міцні канали комунікації, взаємної поваги та довіри [3].

Отже, взаємодія між слідчими та працівниками кримінальної поліції є важливим аспектом системи кримінального правосуддя. Обидві групи повинні працювати разом, щоб збирати докази, підтримувати громадську безпеку та забезпечувати верховенство права. Хоча досягнення ефективної співпраці може бути пов'язане з певними труднощами, для обох груп важливо встановити довіру, налагодити комунікацію та співпрацю, щоб ефективно виконувати свої обов'язки в розслідуванні злочинів. Лише завдяки постійній співпраці та взаємодії слідчі та працівники кримінальної поліції можуть забезпечити здійснення правосуддя та притягнення злочинців до відповідальності в міру їхньої вини.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ МВС України від 07.07.2017 р. № 575. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
3. Керевич О.В. Організація взаємодії слідчого з оперативними підрозділами в діяльності щодо розкриття та розслідування кримінальних

правопорушень. *Університетські наукові записки*. 2012. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2012_4_59.

4. Князев С. М. Взаємодія слідчого зі співробітником оперативного підрозділу у кримінальному провадженні. Підприємство, господарство і право. 2019. Вип. 11.

Лунгуляк Ярослав Валерійович

курсант 3-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

науковий керівник: Дубина Юлія Юріївна

викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ

ПРОТИДІЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ ТОВАРІВ, ПРЕДМЕТІВ, РЕЧОВИН ЗАБОРОНЕНИХ ДО ЦИВІЛЬНОГО ОБІГУ

Протидія кримінальним правопорушенням, пов'язаним з обігом товарів, предметів та речовин, заборонених до цивільного обігу, є однією з найважливіших завдань сучасного правового регулювання. Це проблема, яка стоїть перед країнами світу, оскільки нелегальний обіг таких товарів може мати серйозні соціальні, економічні та безпекові наслідки. Незаконний обіг заборонених товарів може призвести до серйозних наслідків для суспільства, таких як здоров'ям шкідливі наслідки, збільшення злочинності та економічний розкол.

Перш за все, важливо розуміти, що поняття "заборонені до цивільного обігу" охоплює широкий спектр товарів, від наркотиків із високим ризиком зловживання до вибухових речовин та великої кількості контрабандних товарів. Це ставить під загрозу не лише економічну безпеку країни, але і здоров'я та життя громадян.

Зокрема, найпоширенішими видами кримінальних правопорушень в цій сфері є контрабанда, незаконний обіг наркотиків, контрабандний вивіз та ввіз товарів, що підлягають спеціальному контролю. Однією з основних причин таких порушень є економічні мотиви, а саме отримання неправомірного прибутку та уникнення податкового та митного контролю. Посилення взаємодії між сектором бізнесу, правоохоронними органами та громадськістю сприятиме створенню високоефективної системи протидії.

У боротьбі з цією проблемою ключову роль відіграють правоохоронні органи, митниця, податкова служба та інші компетентні установи. Для ефективної протидії таким правопорушенням, необхідно вдосконалити законодавство, враховуючи сучасні виклики та технологічні можливості. Системний підхід до протидії незаконному обігу передбачає поєднання

юридичних, технічних та соціальних заходів для усунення причин та умов, що сприяють порушенням. Заходи протидії пов'язані не лише із захистом внутрішнього ринку, але й із забезпеченням міжнародної безпеки та співпраці.

Для ефективної боротьби з цим явищем необхідно посилити міжнародну співпрацю, вдосконалити законодавство та забезпечити його строге виконання. Важливо вдосконалити систему митного та податкового контролю, впровадити сучасні технології для виявлення та припинення незаконних обігів.

Особливу увагу слід приділити роботі правоохоронних органів, підвищенню їх кваліфікації та забезпеченню необхідними ресурсами для ефективного виконання своїх завдань. Крім того, важливо впроваджувати превентивні заходи, спрямовані на попередження правопорушень у цій сфері, зокрема, збільшення інформованості громадськості щодо наслідків незаконного обігу товарів та речовин.

Наркотичні речовини також становлять серйозну загрозу суспільству, і їх незаконний обіг призводить до соціальної деградації, здоров'ям шкідливих наслідків та збільшення злочинності. Дії правопорушників у цій сфері вимагають негайної реакції з боку правоохоронних органів.

Запровадження жорстких кримінальних покарань та конфіскації майна, отриманого незаконним чином, може виступати ефективним засобом запобігання цього типу правопорушень. При цьому необхідно забезпечити справедливість та правову впевненість у проведенні кримінальної відповідальності.

Удосконалення технічної бази та використання сучасних технологій, таких як системи відеоспостереження, електронні бази даних та аналітичні інструменти, може сприяти більш ефективному виявленню та припиненню незаконних обігів. Впровадження електронних систем митного та податкового контролю може зменшити можливість ухилення від оподаткування та незаконного ввезення або вивезення товарів.

Загальна мета протидії кримінальним правопорушенням у сфері обігу товарів, предметів, речовин, заборонених до цивільного обігу, полягає в створенні ефективної системи запобігання, виявлення та припинення порушень, що дозволить забезпечити стабільність та безпеку суспільства. Національні та міжнародні зусилля у цьому напрямку мають бути спрямовані на усунення причин та умов, які сприяють незаконному обігу та забезпечення ефективного правового захисту.

Узагальнюючи, протидія кримінальним правопорушенням, пов'язаним з обігом товарів, предметів, речовин, заборонених до цивільного обігу, вимагає комплексного підходу, який обов'язково повинен включати співпрацю міжнародних організацій, підвищення ефективності контролю та каральної системи, а також превентивні заходи для усунення причин та умов, які сприяють виникненню таких правопорушень.

Протидія кримінальним правопорушенням у сфері обігу заборонених товарів вимагає комплексного підходу, що включає в себе законодавчі, організаційні, технічні та кримінально-правові заходи. Лише злагоджена робота всіх структур може гарантувати успішну боротьбу з цією серйозною проблемою,

зберігаючи економічну та соціальну стабільність країни.

Маржан Єлизавета Володимирівна

курсантка 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції

науковий керівник: Пекарський Сергій Петрович

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ, УПОВНОВАЖЕНИХ РОЗШУКУВАТИ ОСІБ, ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН

До основних завдань діяльності підрозділів Національної поліції України в умовах правового режиму воєнного стану відноситься розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Під особливими обставинами, згідно з вимогами чинного Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» від 12 липня 2018 року № 2505-VIII (в редакції станом на 27.04.2022), вважаються збройний конфлікт, воєнні дії, тимчасова окупація частини території України, надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру [1].

В умовах протидії повномасштабній агресії росії проти України уповноважені суб'єкти реєструють збільшення кількості осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. До категорій осіб, зниклих безвісти за особливих обставин відносяться як цивільні особи, так і військовослужбовці сил безпеки та оборони України, дорослі та діти, представники різних професій тощо, які зникли безвісти у зв'язку із воєнними діями та тимчасовою окупацією частини території України. У зв'язку з активними бойовими діями в Україні збільшилися і міграційні процеси, які пов'язані з евакуацією мирного населення з районів, де йдуть бойові дії в більш безпечні райони. Це призводить до збільшення заяв щодо встановлення місцезнаходження та розшуку осіб, з якими втрачено зв'язок.

Стаття 17 зазначеного нами законодавчого акту визначає органи, які уповноважені на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Отже, до органів, уповноважених на облік осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, а також на виконання інших функцій, пов'язаних з реалізацією положень Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» від 12 липня 2018 року № 2505-VIII, належать:

- Міністерство оборони України;
- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній

(незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів;

- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації;
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню;
- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику і політику у сфері будівництва, архітектури, містобудування, житлово-комунального господарства;
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері дотримання норм міжнародного гуманітарного права на всій території України;
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону;
- Національна гвардія України;
- Національна поліція України;
- Служба безпеки України;
- органи прокуратури;
- місцеві органи виконавчої влади [1, ст. 17].

Одночасно необхідно зазначити, що до органів, уповноважених на розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, а також на виконання інших функцій, пов'язаних з реалізацією вимог зазначеного Закону, належать Національна поліція України та органи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, які визначені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року № 2135-XII [2].

На нашу думку, однією з умов ефективного розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, є взаємодія органів, уповноважених на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. І тому діяльність даних органів спрямовується на встановлення інформації, що може сприяти розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин. До такої інформації відносяться будь-які відомості або дані про особу, зниклу безвісти, що можуть сприяти визначенню її місцеперебування, ідентифікації невідомих останків, визначенню місця поховання або місцезнаходження останків померлої особи, яка розшукується. Своєю чергою обмін інформації між уповноваженими органами повинен бути своєчасним.

Законодавством України визначено, що розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, припиняється не пізніше ніж через три дні з дня встановлення місця перебування особи, зниклої безвісти за особливих обставин, місця поховання чи місцезнаходження останків такої особи з повідомленням про це її близьких родичів та членів сім'ї, а також заявника, якщо заявник не є близьким родичем та членом сім'ї. [1, ст. 20]. Але необхідно вказати на те, що рішення суду про визнання особи безвісно відсутньою не є підставою для припинення її розшуку. І тому, у випадку якщо особа, зникла безвісти за особливих обставин, оголошена померлою, але її останки не знайдено,

проведення розшуку не припиняється до встановлення її місцеперебування, місця поховання чи місцезнаходження останків такої особи [1, ст. 20, ч. 2].

Наведене вище дозволяє дійти висновку про те, що взаємодія органів, уповноважених розшукувати осіб, зниклих безвісти за особливих обставин є однією з умов ефективної спільної організації діяльності з встановлення місцеперебування зниклої особи, а також ідентифікації невпізнаних останків, визначенню місця поховання або місцезнаходження останків померлої особи, яка розшукувалась

Список використаних джерел:

1. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 12 липня 2018 року № 2505-VIII. Дата оновлення: 27.04.2022. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19?find=1&text=взаємодія#w1_1 (дата звернення – 05.04.2024).

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. Дата оновлення: 31.03.2023. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення – 05.04.2024).

Михайленко Світлана

*курсанта 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції
науковий керівник: Литвиненко Ольга Георгіївна
доцент кафедри організації досудового розслідування
факультету підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного
університету внутрішніх справ, майор поліції, доктор філософії*

ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Торгівля людьми, як негативне явище, що полягає в порушенні прав людини та суперечить як міжнародним, так і національним правовим нормам, набуває особливої актуальності в сучасному світі. Сучасні форми експлуатації встановлюють такі можливості, за яких людина, незалежно від своєї соціальної групи, може зазнати порушення прав саме таким чином. Тому проблема протидії торгівлі людьми потребує збільшеної уваги як з боку науковців, так і з боку практиків. Запобігання та протидія цьому явищу вимагає комплексного підходу, що охоплює як розробку ефективних законодавчих актів, так і реалізацію соціально-економічних програм з підтримки потенційних жертв торгівлі людьми. Крім того, важливо забезпечити широку свідомість громадськості про цю проблему та викликати активну громадянську позицію у її подоланні.

У своїх роботах І.Й. Слубський наголошує, що проблема торгівлі людьми є досить актуальною і комплексною. Вона транснаціональна і впливає на різні

сфери, такі як права людини, економічна міграція населення, організована злочинність і корупція, трудові відносини та охорона здоров'я. Розв'язання цієї проблеми вимагає спільних зусиль правоохоронних органів та неурядових організацій, координації дій зацікавлених країн, а також узгодження процедур, що потребує високої кваліфікації виконавців. Підкреслюється, що для успішного протидії цьому явищу необхідна системна та комплексна стратегія, яка охоплює не лише правові аспекти, а й соціально-економічні та гуманітарні питання [2, с. 283].

Спочатку розберемось з поняттями «торгівля людьми» та «протидія торгівлі людьми». Відповідно до ст. 1 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» [4] від 20.09.2011 року № 3739-VI, торгівля людьми – це здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а також вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи загрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України [3] від 05.04.2001 року № 2341-III визнаються кримінальним правопорушення. Протидія торгівлі людьми – це система заходів, спрямованих на подолання торгівлі людьми шляхом її попередження і боротьби з нею та надання допомоги і захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми

На думку І. В. Буреша, торгівлю людьми спричиняють зовнішні та внутрішні фактори. До зовнішніх науковець відносить такі:

- недієва система протидії торгівлі людьми у світі;
- попит на торгівлю людьми;
- наявність можливостей для торгівців людьми;
- пропозиція, наявність потенційних жертв.

До внутрішніх факторів торгівлі людьми, за твердженням І.В. Буреша, зокрема належать:

1. Економічні чинники, такі як низький рівень матеріальних доходів населення, погані життєві умови та матеріальна зацікавленість, сприяють вразливості осіб перед торгівлею людьми.

2. Соціальні аспекти, такі як наявність насильства в сім'ї, жорстоке поводження та занедбаність, низький рівень освіти та професійні навички, також підвищують ризик стати жертвою торгівлі людьми.

3. Психологічні фактори, включаючи відсутність духовних цінностей та бажання здобути перевагу за рахунок інших, також сприяють збільшенню вразливості осіб перед торгівлею людьми.

4. Інформаційні чинники, такі як недостатня обізнаність громадян щодо ризиків та наслідків торгівлі людьми, а також соціальні стереотипи, можуть ускладнити запобігання цьому явищу.

5. Правові проблеми, такі як відсутність ефективної системи захисту потерпілих, недостатня захищеність громадян від торгівців людьми та несуворе покарання злочинців, також поглиблюють проблему торгівлі людьми [1, с. 116].

На нашу думку, аналіз економічних, соціальних, психологічних,

інформаційних та правових чинників, що впливають на поширення та ускладнення проблеми торгівлі людьми, підкреслює необхідність системного та комплексного підходу до її запобігання та протидії. Вирішення цієї проблеми вимагає спільних зусиль державних органів, неурядових організацій, науково-дослідних установ та громадськості. Застосування інтегрованих стратегій, які охоплюють економічні, соціальні, правові та психологічні аспекти, є ключовим для успішної боротьби з цією складною проблемою. Ефективне реагування на торгівлю людьми передбачає вдосконалення законодавства, забезпечення доступу до освіти та психологічної підтримки, а також підвищення обізнаності громадськості про ризики та наслідки цього злочину.

Аналізуючи українське законодавство, можна визначити такі основні заходи у сфері протидії торгівлі людьми:

1) попередження торгівлі людьми. У ст. 9 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» зазначено, що попередження торгівлі людьми здійснюється за такими напрямками:

- вивчення ситуації;
- підвищення рівня обізнаності;
- зниження рівня вразливості населення;
- подолання попиту шляхом реалізації організаційних, дослідницьких, інформаційних, освітніх, правових, соціально-економічних та інших заходів;

2) боротьба з торгівлею людьми. Відповідно до ст. 11 Закону України «Про протидію торгівлі людьми», боротьба з торгівлею людьми є невід’ємною складовою частиною діяльності органів Національної поліції по боротьбі із злочинністю, які, зокрема, здійснюють заходи щодо виявлення злочинів торгівлі людьми, осіб, які постраждали від торгівлі людьми, встановлення осіб – торгівців людьми та притягнення їх до відповідальності шляхом реалізації організаційних, оперативно-розшукових, адміністративно-правових, процесуальних, аналітично-дослідницьких, інформаційних та інших заходів;

3) надання допомоги та захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми. У ст. 13 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» зазначено, що з метою ефективної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми, та їх захисту створюється Національний механізм взаємодії суб’єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми. Реалізація Національного механізму взаємодії суб’єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, включає встановлення потреб особи, яка постраждала від торгівлі людьми, та пошук органів чи закладів, що можуть їх задовольнити;

4) протидія торгівлі дітьми, що включає в себе:

- попередження торгівлі дітьми (ст. 21 Закону України «Про протидію торгівлі людьми»);
- інформування про дітей, які постраждали від торгівлі дітьми (ст. 22 Закону України «Про протидію торгівлі людьми»);
- надання допомоги дітям, які постраждали від торгівлі дітьми (ст. 23 Закону України «Про протидію торгівлі людьми»);
- повернення або залишення дитини, яка постраждала від торгівлі дітьми

(ст. 24 Закону України «Про протидію торгівлі людьми»);

5) міжнародне співробітництво у сфері протидії торгівлі людьми. Відповідно до ст. 28 Закону України «Про протидію торгівлі людьми», Україна бере участь у міжнародному співробітництві у сфері протидії торгівлі людьми на державному, регіональному та місцевому рівнях.

Так, одним із аспектів протидії торгівлі людьми є встановлення у Кримінальному кодексі України відповідальності за таке правопорушення. Так, у ст. 149 вказаного Кодексу зазначено, що торгівля людиною, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію, караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

Отже, Україна приділяє значну увагу протидії торгівлі людьми, вживаючи різноманітні заходи, такі як попередження, боротьба, надання допомоги та захисту постраждалим, а також міжнародне співробітництво. Проте, необхідно визнати, що ці заходи потребують подальшого вдосконалення та чіткої регламентації. У зв'язку зі складністю проблеми торгівлі людьми, Україна має на меті посилити координацію між різними галузями влади, цивільним суспільством та міжнародними партнерами для ефективного вирішення цього питання. Також необхідно акцентувати увагу на розвитку освітніх програм та підвищенні обізнаності громадськості щодо проблем торгівлі людьми, щоб зменшити ризики вразливості і підвищити рівень захисту населення.

Список використаних джерел:

1. Буреш І. В. Державне регулювання у сфері протидії торгівлі людьми в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 7. С. 115-118
2. Слубський І. Й. Протидія торгівлі людьми: адміністративно-правовий аспект. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 277-284.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 03.03.2024).
4. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.2011 року № 3739-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text> (дата звернення 03.03.2024).

Петренко Діана Вікторівна

курсантка 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

науковий керівник: Лунгу Дмитро Іванович

викладач кафедри спеціальної фізичної та домедичної підготовки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У БОРОТБІ З КІБЕРЗЛОЧИННІСТЮ

Кіберзлочинність стала значною загрозою в епоху цифрових технологій, створюючи складні виклики для правоохоронних органів, урядів і окремих осіб у всьому світі. Швидке поширення цифрових технологій і взаємопов'язаний характер Інтернету кардинально змінили наш спосіб життя, роботи та спілкування. Однак разом із безліччю переваг цифрової ери приходять значні ризики, головним із яких є поширення кіберзлочинності. Кіберзлочинці використовують слабкі місця в комп'ютерних системах, мережах і онлайн-платформах для здійснення широкого спектру незаконних дій, включаючи шахрайство, крадіжку особистих даних, хакерство, розповсюдження зловмисного програмного забезпечення та кібершпигунство. Поширеність і складність кіберзагроз створюють серйозні проблеми для правоохоронних органів і фахівців з кібербезпеки, яким поставлено завдання захищати осіб, організації та критичну інфраструктуру від шкоди.

Одна з перших аспектів є: складність кібератак. Кіберзлочинці продовжують розробляти все більш витончені методи, щоб уникнути виявлення та обійти заходи безпеки. Розширені постійні загрози (APT), атаки програм-вимагачів та експлойти нульового дня створюють значні проблеми для традиційного захисту кібербезпеки, вимагаючи постійної адаптації та інновацій для зменшення ризику успішних зломів.

Другий аспект є глобальна природа кіберзлочинності. Кіберзлочинність виходить за межі географічних меж, що ускладнює правоохоронним органам ефективне відстеження, розслідування та судове переслідування правопорушників. Анонімність, яку забезпечує Інтернет, дозволяє кіберзлочинцям діяти практично з будь-якої точки світу, використовуючи юридичні лазівки та складну юрисдикцію, щоб уникнути відповідальності.

Відсутність міжнародного співробітництва є третій аспект. Незважаючи на глобальний характер кіберзагроз, міжнародна співпраця у боротьбі з кіберзлочинністю залишається розрізненою та непослідовною. Відмінності в законодавчій базі, культурних нормах і геополітичній напруженості перешкоджають спробам створити єдині стратегії та механізми боротьби з кіберзагрозами в глобальному масштабі.

Передостаннім аспектом є обмеження ресурсів. Правоохоронні органи та спеціалісти з кібербезпеки часто стикаються з обмеженнями ресурсів, зокрема обмеженим фінансуванням, кадрами та технологічними можливостями, що

перешкоджає їхній здатності ефективно розслідувати кіберзлочини, збирати цифрові докази та переслідувати правопорушників.

Останнім аспектом є нові технології та загрози. Швидкий розвиток технологій створює нові проблеми та вразливості, як-от поширення пристроїв Інтернету речей (IoT), хмарних обчислень, штучного інтелекту та транзакцій на основі криптовалют, якими користуються кіберзлочинці для вчинення нових форм кіберзлочинності. Наприклад, пристрої IoT можуть бути взломані для незаконного збору даних або проведення DDoS-атак. Хмарні обчислення можуть бути вразливими до витоку даних, якщо не використовуються належні механізми безпеки. Штучний інтелект може бути використаний для створення шкідливого ПЗ, яке може навчитися уникати виявлення. Транзакції на основі криптовалют можуть бути використані для фінансування незаконної діяльності, оскільки вони важко відслідковувати.

Підсумовуючи, боротьба з кіберзлочинністю є постійною та багатогранною справою, яка потребує скоординованих зусиль урядів, правоохоронних органів, спеціалістів із кібербезпеки, компаній та окремих осіб. Вирішення поточних викликів у боротьбі з кіберзлочинністю вимагає комплексного підходу, який об'єднує правові реформи, міжнародне співробітництво, розбудову потенціалу, технологічні інновації та ініціативи з підвищення обізнаності громадськості. Ефективно вирішуючи ці виклики, зацікавлені сторони можуть підвищити стійкість кіберпростору та пом'якшити вплив кіберзагроз на суспільство, економіку та національну безпеку.

Список використаних джерел:

1. Стаття “5 шляхів розвитку кіберзлочинності протягом наступних 5 років” написана Крістофером Ісаком URL: [5 Ways Cybercrime Could Develop over the Next 5 Years \(techacute.com\)](https://techacute.com/5-Ways-Cybercrime-Could-Develop-over-the-Next-5-Years/).
2. Рішення “Про Стратегію кібербезпеки України” від 28.08.2021, підстава - 447/2021. URL: [Про Стратегію кібербезпеки України від 14.05.2021 \(rada.gov.ua\)](https://rada.gov.ua/ua/acts/447/2021)
3. Стаття “Інтернет речей (IoT) – що це таке і як працює, суть, технології і приклади”. URL: [IoT \(Інтернет речей\) — це що таке, і як працює, суть і визначення \(termin.in.ua\)](https://termin.in.ua/ua/iot-what-it-is-how-it-works-the-essence-technologies-and-examples/)
4. Стаття “Анонімність в інтернеті: примха чи необхідність?”. URL: [Анонімність в інтернеті: примха чи необхідність? | Mind.ua](https://mind.ua/ua/ua/anonymous-in-the-internet-a-fad-or-a-necessity/)

Поліщук Дар'я Олександрівна

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня юридичного факультету Національного авіаційного університету

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-2940-6978>

науковий керівник: Гольдберг Наталя Олександрівна

доцент кафедри кримінального права і процесу юридичного факультету Національного авіаційного університету, кандидат юридичних наук

ORCID ID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0003-1624-1944>

ТИМЧАСОВЕ ВІДСТОРОНЕННЯ СУДДІ ВІД ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ У ЗВ'ЯЗКУ З ПРИТЯГНЕННЯМ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ЗАКОНОДАВЧА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Кримінальним процесуальним законодавством визначається вичерпний перелік видів заходів забезпечення кримінального провадження. У п. 4⁻¹ ч. 2 ст. 131 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) закріплюється виключний захід забезпечення кримінального провадження щодо судді – тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності [1]. Процесуальний порядок здійснення даної процедури встановлюються нормами ст. 155⁻¹ КПК України. Окремі законодавчі положення зазначеного процесуального примусу передбачені в ч. 5 ст. 49 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» [2], ст. 63 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» [3], а також у ч. 5 ст. 65 Закону України «Про запобігання корупції» в якій зазначено, що «особа, якій повідомлено про підозру у вчиненні нею злочину у сфері службової діяльності, підлягає відстороненню від виконання повноважень на посаді в порядку, визначеному законом» [4]. Зміст такого заходу забезпечення кримінального провадження відносно судді полягає у припиненні автоматичного розподілу судових проваджень на нього та відстороненні на певний строк від виконання своїх службових повноважень.

Враховуючи той факт, що суддя є специфічним суб'єктом судової гілки влади зі спеціальним статусом та наділений особливим імунітетом з боку держави, то однією із кримінальних процесуальних гарантій є особливий порядок здійснення кримінального провадження відносно такої категорії осіб (ст. 480 – 483 КПК України).

Відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності можливе з набуття суб'єкта статусу підозрюваного, обвинувачуваного (підсудного) (відповідно до ч. 2 ст. 155-1 КПК України) та може бути застосовано на будь-якій стадії кримінального провадження. З метою процесуальної реалізації даного заходу забезпечення кримінального провадження Генеральний прокурор або його заступник подає вмотивоване клопотання до Вищої ради правосуддя. Клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя розглядається Вищою радою

правосуддя невідкладно, але не пізніше семи днів з дня його надходження (ч. 5 ст. 63 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»). За дорученням Генерального прокурора або його заступника копія клопотання про тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності та відповідних додатків надається судді уповноваженим прокурором. Під час безпосереднього розгляду клопотання Вища рада правосуддя може заслухати будь-яку особу чи дослідити певні матеріали, які стосуються вирішення питання щодо відсторонення судді від здійснення правосуддя (п. 20.12 Регламенту Вищої ради правосуддя) [5].

На підставі наданого клопотання та матеріалів, яким воно мотивується Вища рада правосуддя ухвалює відповідне рішення, копія якого направляється Генеральному прокурору або його заступнику, а також судді, щодо якого ухвалено рішення, і невідкладно направляється до суду, в якому такий суддя обіймає штатну посаду. У формулюванні клопотання про відсторонення судді від здійснення правосуддя, використовують слова «може» (наприклад: «Може підробляти докази, чинити тиск на свідків», «Може протиправно перешкоджати кримінальному провадженню»). Тому суддя повинен перевірити та надати свої висновки щодо усіх аргументів, які наведені Генеральним прокурором в обґрунтування підстав для відсторонення судді від посади або ж продовження строку відсторонення. Більш того, в суддя повинен чітко зазначити, які саме докази або їх відсутність відіграли вирішальну роль у процесі розгляду клопотань і винесенні рішення про відсторонення.

Строк відсторонення судді від здійснення правосуддя не може перевищувати двох місяців. Однак, на стадії судового провадження такий строк регулюються періодом набрання законної сили вироком суду або закриття кримінального провадження (ч. 11 ст. 63 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»). Строк тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням його до кримінальної відповідальності може бути продовжений. Процедура продовження строку зазначеного заходу забезпечення кримінального провадження відносно судді здійснюється в загальному порядку з дотриманням вимог, що передбачені у ст. 158 КПК України, ст. 63 Закону України «Про Вищу раду правосуддя».

Слід зауважити, що клопотання про продовження строку відсторонення судді від здійснення правосуддя подається Генеральним прокурором або його заступником не пізніше десяти днів до закінчення строку попереднього відсторонення (ч. 6 ст. 49 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»). Обґрунтовуючи доцільність продовження строку, представник Офісу Генерального прокурора повинен довести, що обставини, які стали підставою для тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя, продовжують існувати і сторона обвинувачення не мала можливості забезпечити досягнення цілей, заради яких було застосовано таке відсторонення, іншими способами протягом дії попереднього рішення. Здійснивши аналіз судових рішень судді за результатами розгляду таких клопотань, суд відмовляє у продовженні строку відсторонення судді від здійснення правосуддя, якщо прокурор не довів, що сторона обвинувачення не мала можливості досягти цілей відсторонення під час

дії ухвали про відсторонення.

Рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя або про продовження такого строку не є остаточним, а може бути оскаржене та скасоване при наявності підстав, а саме: якщо склад Вищої ради правосуддя не мав повноважень ухвалювати таке рішення; відсутність підпису хоча б одного зі складу членів Вищої ради правосуддя; у мотивувальній частині рішення відсутнє законодавче обґрунтування позиції членів Вищої ради правосуддя (ч. 1 ст. 65 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»). Проте, процедура оскарження рішення Вищої ради правосуддя про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя не зупиняє його виконання (ч. 2 ст. 65 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»). Звертаємо увагу на виключний перелік підстав, які визначені законодавством щодо оскарження рішення винесеного Вищою радою правосуддя. Наведені положення ст. 69 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» ставлять під сумнів прозорість та неупередженість діяльність органу суддівського самоврядування. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 14 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» заінтересовані особи мають право на апеляційний перегляд справи. Враховуючи вище викладене законодавець фактично встановлює певні обмеження щодо реалізації даної засади судової влади.

Окремо варто виділити той факт, що можливість подання повторного апеляційного клопотання про застосування або продовження строку заходу забезпечення кримінального провадження за процесуального керівництва Генерального прокурора або його заступника в межах одного кримінального провадження виключається, за винятком, якщо попереднє рішення Вищої ради юстиції скасоване судом (ч. 6 ст. 64 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»). Рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності скасовується у разі набрання законної сили вироку суду, на яке окремо не потрібно рішення Вищої ради правосуддя про припинення такого відсторонення, або, у разі закриття кримінального провадження щодо судді (ч. 7 ст. 64 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»).

Варто окремо проаналізувати практичний аспект реалізації відсторонення судді від здійснення правосуддя в умовах правового режиму воєнного стану. За статистичними показниками у період з 01 січня по 30 листопада 2023 року до Вищої ради правосуддя надійшло 18 клопотань за процесуального керівництва Офісу Генерального прокурора про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та 9 клопотань щодо продовження такого строку відсторонення [6]. В результаті їх розгляду Вищою радою правосуддя було задоволено 17 рішень про тимчасове відсторонення та продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя до набрання законної сили вироком суду або закриття кримінального провадження; 1 рішення про відмову у задоволенні клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя; 6 рішень про часткове задоволення даного виду клопотання Офісу Генерального прокурора; зокрема, 3 рішення про повернення клопотання без

розгляду Вищою радою правосуддя. Аналізуючи статистичні данні, можна зауважити на тому, що криміногенна ситуація у лавах вищої верстви населення в умовах воєнного стану підвищується.

Підводячи підсумки, варто зазначити, що законодавча регламентація тимчасового відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності є важливою складовою забезпечення незалежності та об'єктивності судочинства. Практичний аспект такої регламентації передбачає чітке визначення процедур та критеріїв, за якими суддя може бути відсторонений, забезпечення права оскарження такого рішення та можливості ефективного захисту інтересів судді, а також відповідність таких процедур міжнародним стандартам здійснення правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
2. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
3. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
5. Про затвердження Регламенту Вищої ради правосуддя: рішення Вищої ради правосуддя від 24.01.2017 № 52/0/15-17. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr52_910-17#Text.
6. Протягом січня – листопада 2023 року ВРП прийняла 17 рішень про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя. *Вища рада правосуддя*: веб-сайт. URL: <https://hcj.gov.ua/news/protyagom-sichnya-lystopada-2023-roku-vrp-priynyala-17-rishen-pro-tymchasove-vidstoronennya>.

Середюк Олексій

курсант 1-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

науковий керівник: Супрун Володимир Миколайович

доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МИРНИЙ ЧАС ТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Міжнародні стандарти прав людини – це закріплені у міжнародних актах і документах, текстуально уніфіковані й функціонально універсальні (для певних міжнародних об'єднань держав) принципи та норми, які за посередництвом вельми абстрактних, здебільшого оціночних понять фіксують мінімально необхідний або бажаний зміст і/чи обсяг прав людини, зумовлювані досягнутим рівнем соціального розвитку та його динамікою, а також встановлюють позитивні обов'язки держав щодо їх забезпечення, охорони й захисту та передбачають за їх порушення санкції політико-юридичного чи політичного характеру. [1, с 4]

Міжнародні акти (стандарти) про права людини поділяють на два види: загальнолюдські (всесвітні, універсальні) та регіонально-континентальні (що поширюються на населення певного континенту як регіону світу). На рівні з універсальними механізмами захисту прав людини на підставі міжнародних договорів окремих груп держав, як правило в межах географічних регіонів, були створені й регіональні.

Регіональні органи з прав людини поширюють свою компетенцію на держав - учасниць відповідного регіонального міжнародного договору про права людини. Найменування таких органів «регіональними» до певної міри умовне, оскільки захист не лише відбувається в межах територій таких держав, а поширюється також на осіб, що знаходяться під їхньою юрисдикцією. Регіональні органи доповнюють універсальний механізм захисту пав людини.[1, с 5]

Міжнародний захист прав людини, особливо останнім часом, набуває великого значення. До сучасних міжнародно-правових актів належать:

1. Міжнародний білль про права людини, що проголошує невід'ємні права і основні свободи людини;
2. Міжнародні угоди, спрямовані на запобігання і покарання злочинів, що призводять до грубих масових порушень прав людини (Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства від 26 жовтня 1968 р., Конвенція про запобігання злочину геноциду і покарання за нього від 9 грудня 1948 р. та ін.);
3. Конвенції, спрямовані на захист груп населення, що потребують особливої турботи з боку держави (Конвенція про права дитини 1989 р.,

Конвенція про охорону материнства 1952 р., Конвенція про статус осіб без громадянства 1954 р. та ін.);

4. Конвенції, що мають на меті захист індивіда від зловживань з боку державних органів і посадових осіб, а також документи, що передбачають можливість окремих осіб домагатися розгляду їх скарг (петицій) на свій уряд у міжнародних органах (Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, поводження та покарання від 10 грудня 1984 р., Женевські конвенції 1949 р. про захист жертв війни і Додаткові протоколи до них 1977 р. тощо.)

Міжнародні стандарти у сфері прав людини складаються із сукупності принципів та норм, що встановлюють:

- права та свободи людини в різноманітних сферах життєдіяльності;
- обов'язки держави із забезпечення та дотримання прав людини без будьякої дискримінації як у мирний час, так і у період збройних конфліктів;
- загальні принципи природного права;
- відповідальність за злочинне порушення прав людини;
- напрями розвитку та розширення сфери прав людини;
- напрями посилення контрольного механізму за виконанням державами взятих на себе зобов'язань у сфері прав людини.

Кожна країна світу, що взяла на себе зобов'язання виконувати міжнародні конвенції, у тому числі про права людини, повинна керуватися принципами і нормами цих угод у своєму внутрішньому законодавстві.[1, с 6-7]

В умовах воєнного стану порушується ритм життя, з'являється загроза життю та здоров'ю людей, завдається матеріальна шкода, порушується робота державних органів, транспорту, зв'язку, загострюється соціальна напруга, збільшується злочинність та інші правопорушення. Для запобігання та припинення негативних наслідків залучаються значні сили органів виконавчої влади, особливе місце серед яких займає Національна поліція України [2].

Правоохоронці не можуть перетинати дозволеного в засобах своєї діяльності задля забезпечення безпеки населення. Навіть в умовах воєнного 40 стану, дотримання законності є неминучою умовою їх діяльності. Поліція постійно перебуває в різноманітних ситуаціях стресогенного характеру, що потребує підвищеного рівня уваги та високої сконцентрованості, кожен має знати свої функціональні обов'язки як у звичайних умовах, так і в умовах воєнного стану та досконало їх виконувати. До функцій які виконують правоохоронні органи під час воєнного стану належить: забезпечення безпеки особового складу, зброї, техніки, а також військових частин; посилена охорона громадського порядку, затримання, перевірка та опитування підозрілих осіб, контроль руху військового транспорту, допомога бойовим підрозділам у ліквідації повітряних десантів ворога [3]

Поліція докладає максимальних зусиль для того, щоб забезпечити зв'язок з населенням, а також на місцях де не працює лінія 102, відкривають нові телефонні лінії. Також активно працюють альтернативні засоби зв'язку. Повідомлення про випадки мародерства під час війни можна надіслати на електронну пошту Кіберполіції. Правоохоронні органи займаються організацією

логістики добровольчих груп, оборонними процесами та підтримкою бойового духу військових та цивільного населення [3].

Дії поліцейських під час воєнного стану мусять бути юридично компетентними, заснованими на принципах законності та верховенства права. Неправомірні дії правоохоронців в умовах воєнного стану можуть спричинити негативні наслідки для усього українського суспільства, яке протистоїть збройній навалі.

Список використаних джерел:

1. Міжнародні принципи і стандарти захисту прав і свобод людини в діяльності правоохоронних органів. *Інформаційна сторінка*. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1086008/mod_resource/content/2/%D0%97%D0%9F%D0%9B%20%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%202.pdf.

2. Як працює поліція під час війни. *Інформаційна сторінка*. URL: <https://v.gd/7fFLhN>.

3. На час війни поліцію наділили додатковими повноваженнями. *Інформаційна сторінка*. URL: <https://v.gd/axdEfU>.

Сосько Анастасія Олегівна

курсантка 3-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції

науковий керівник: Дубина Юлія Юрївна

викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВИХ СИСТЕМ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Інформаційно-пошукові системи відіграють важливу роль у діяльності правоохоронних органів, надаючи їм необхідні інструменти для ефективного збору та аналізу інформації для слідчих та оперативних цілей. Національна поліція України, як важливий правоохоронний орган, використовує різні інформаційно-пошукові системи задля розширення своїх можливостей у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів.

Одним з основних напрямків використання інформаційно-пошукових систем Національною поліцією України є аналіз кримінальної розвідки. Ці системи дозволяють поліції збирати та управляти великими обсягами даних, пов'язаних зі злочинною діяльністю, підозрюваними та способами вчинення злочинів. За допомогою розширених можливостей пошуку правоохоронці можуть швидко отримати доступ до необхідної інформації для проведення розслідувань, виявлення закономірностей та встановлення зв'язків між

злочинними діями. Це сприяє проактивному виявленню та припиненню діяльності злочинних мереж і угруповань.

Крім того, інформаційно-пошукові системи використовуються Національною поліцією України у сфері цифрової криміналістики. Зі зростанням поширеності цифрових пристроїв та онлайн-комунікації правоохоронні органи стикаються з проблемою вилучення та аналізу цифрових доказів з широкого кола джерел. Інформаційно-пошукові системи дозволяють ефективно шукати, отримувати та аналізувати цифрові дані, включаючи електронні листи, журнали чатів, пости в соціальних мережах та інші форми електронного спілкування. Це важливо для розслідування кіберзлочинів, а також для збору доказів у кримінальних провадженнях, пов'язаних з цифровими пристроями.

Національна поліція України використовує інформаційно-пошукові системи і для управління кримінальними обліками та базами даних. Ці системи полегшують організацію та пошук інформації про осіб з історією злочинної діяльності, включаючи їхні персональні дані, судимості та відомих спільників. Завдяки підтримці всеосяжних та актуальних баз даних правоохоронні органи можуть легко отримати доступ до відповідної інформації під час рутинних перевірок, кримінальних розслідувань та перевірок біографічних даних. Це забезпечує точність і повноту даних про судимості, допомагає ідентифікувати та затримати підозрюваних.

На додаток, інформаційно-пошукові системи також використовуються Національною поліцією України для збору розвідувальної інформації з відкритих джерел. Ці системи дозволяють правоохоронцям відстежувати та аналізувати загальнодоступну інформацію з різних джерел, таких як новини, соціальні мережі та онлайн-форуми. Використовуючи ці інструменти, поліція може залишатися в курсі поточних подій, суспільних настроїв і потенційних загроз, тим самим підвищуючи свою обізнаність про ситуацію і ефективніше реагувати на нові проблеми, що виникають.

Таким чином, використання інформаційно-пошукових систем Національною поліцією України є невід'ємною частиною її зусиль у підтриманні правопорядку, боротьбі зі злочинністю та забезпеченні громадської безпеки. Ці системи дозволяють ефективно збирати, управляти та аналізувати інформацію для кримінальної розвідки, цифрової криміналістики, управління судимостями та збору розвідувальних даних з відкритих джерел. Оскільки технології продовжують розвиватися, правоохоронні органи повинні продовжувати адаптувати та використовувати інформаційно-пошукові системи, щоб ефективно протистояти викликам сучасної злочинності та загрозам безпеці, що постійно змінюються.

Торгало Павло Романович

курсант 1-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

науковий керівник: Лунгол Ольга Миколаївна

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ БЕЗПЕКИ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ (IoT) З МЕТОЮ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Інтернет речей (IoT) – це концепція, що полягає в з'єднанні фізичних пристроїв, обладнання та інших об'єктів за допомогою вбудованих сенсорів, програмного забезпечення та мережевих з'єднань, щоб забезпечити обмін даними та автоматизацію процесів. Ця концепція відкриває безліч можливостей у різних сферах, включаючи промисловість, транспорт, охорону здоров'я, правоохоронну діяльність, військову сферу, сільське господарство та побутові потреби.

Розвиток IoT почався з додавання сенсорів та мережевих з'єднань до різних пристроїв, що дозволяє їм взаємодіяти з іншими пристроями та системами. З розвитком технологій з'явилися нові можливості для збору, передачі та аналізу даних в реальному часі, що сприяє покращенню ефективності та оптимізації різних процесів.

IoT пропонує безліч можливостей для зручності, автоматизації та підвищення продуктивності різних галузей. Проте разом з цими перевагами з'являються і певні ризики та небезпеки, пов'язані з використанням технології IoT. На актуальності проблеми безпеки IoT наголошують вітчизняні науковці Булак А. [1], Потіщук О. [1], Хлапонін Ю. [2], Хлапонін Д. [2], Пановик У. [3], Король Т. [3], Кутас С. [3], Захарова О. [4] та ін. Дослідники зазначають, що однією з найбільших небезпек Інтернету речей є питання безпеки та конфіденційності даних. Пристрої IoT збирають та передають величезні обсяги інформації, включаючи особисті дані користувачів, що може стати об'єктом кібератак та порушень конфіденційності. Недостатня захищеність цих даних може призвести до небажаних наслідків, таких як крадіжка особистої інформації, зловживання даними або навіть кіберзлочинність. Іншою небезпекою є можливість використання пристроїв IoT для здійснення кібератак на системи та мережі. Зазвичай пристрої IoT мають обмежені заходи безпеки, тому можуть стати легкою мішенню для хакерів та кіберзлочинців для отримання несанкціонованого доступу до мережі або для здійснення розподілених атак на інші системи. Крім того, інтерконектованість пристроїв IoT може створювати нові точки входу для кіберзлочинців у підприємства та організації. Якщо один з пристроїв стає «жертвою» атаки, це може відкрити доступ до всієї мережі, що призведе до серйозних наслідків для безпеки даних та функціонування певної

галузі.

Хакери також можуть спробувати перевантажити мережу пристроїв IoT або змінити їх роботу, щоб викликати відмову в обслуговуванні, що призведе до втрати функціональності або недоступності послуг.

Компрометація пристроїв IoT може призвести до викрадення ідентифікаційних даних користувачів, таких як паролі або ключі доступу, що може використовуватися для отримання несанкціонованого доступу до інших систем.

В деяких випадках недостатні заходи безпеки пристроїв IoT можуть ставити під загрозу фізичну безпеку користувачів. Наприклад, кібератака на систему «розумного будинку» може відключити систему безпеки або навіть відкрити двері для злочинців.

Використання неналежно захищених пристроїв IoT у секторі охорони здоров'я може призвести до небезпеки для громадського здоров'я через можливість несанкціонованого доступу до медичної інформації або навіть втручання у роботу медичних пристроїв.

Зазначені небезпеки підкреслюють важливість вдосконалення заходів безпеки в сфері Інтернету речей для захисту користувачів та їхніх систем від потенційних загроз. Одним із ключових аспектів розвитку IoT є безпека та конфіденційність даних, що включає розробку стандартів безпеки, шифрування даних, аутентифікацію користувачів та застосування інших заходів для запобігання несанкціонованому доступу та втраті даних.

IoT має значний потенціал для застосування і в правоохоронній сфері, де він може використовуватися для підвищення ефективності, безпеки та оперативності правоохоронних органів. Наприклад, встановлення відеокамер з підключенням до мережі IoT дозволяє стежити за об'єктами спостереження в режимі реального часу для виявлення та швидкого реагування на порушення громадського порядку та злочини. IoT використовується для моніторингу та контролю доступу до будівель та об'єктів, виявлення витоків газу або води, а також для автоматичного виявлення пожеж та спрацювання попереджень. Застосування датчиків та GPS-пристроїв дозволяє правоохоронним органам відслідковувати рухи та місцезнаходження підозрілих осіб або транспортних засобів. IoT може сприяти покращенню координації та комунікації між правоохоронними органами та іншими службами в разі надзвичайних ситуацій чи аварій. Збір та аналіз даних з IoT-пристроїв дозволяє правоохоронним органам здійснювати ефективне прогнозування злочинності, ідентифікувати тенденції та ризики, а також реагувати на них.

IoT активно розвивається і у військовій сфері. За допомогою датчиків IoT можна відстежувати стан і роботу військової техніки та обладнання, що дозволяє оперативно виявляти проблеми та забезпечувати своєчасний ремонт. IoT можна успішно використовувати в оптимізації постачання, розподілі та зберіганні ресурсів військового устаткування та продовольства шляхом моніторингу запасів й автоматизації процесів управління. Військові бази та об'єкти можуть бути захищені за допомогою систем відеоспостереження, розпізнавання облич, датчиків руху та інших IoT-пристроїв, які сприяють виявленню та запобіганню

несанкціонованого доступу. Використання безпілотних літальних апаратів та датчиків IoT дозволяє здійснювати збір та аналіз інформації про ворожі дії й переміщення ворожих військ, що вже зараз сприяє покращенню оборони нашої країни.

Зважаючи на активний розвиток Інтернету речей та широку сферу його використання, важливо продовжувати активно працювати над забезпеченням безпеки IoT задля стабільного та надійного розвитку цієї технології, а також захисту користувачів від потенційних кіберзагроз та небезпек.

Список використаних джерел:

1. Булак А.С., Потішук О.О. Проблеми безпеки Інтернету речей. Історія, сучасний стан та тенденції цифрового розвитку суспільства: матеріали 10-ої Міжнар. наук.-практ. конф. «Глушковські читання». Київ, 2021. С. 208 – 211.
2. Хлапонін Ю.І., Хлапонін Д.Ю. Сертифікація пристроїв в контексті забезпечення безпеки Інтернету речей. Інформаційна безпека та інформаційні технології: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. 2 – 3 квітня 2020 р. Кропивницький: ЦНТУ, 2020. С. 27.
3. Пановик У., Король Т., Кутас С. Забезпечення інформаційної безпеки пристроїв мережі Інтернету речей для автоматизації виробничих процесів. Інформаційна безпека та інформаційні технології: збірник тез доп. VI Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених, студентів і курсантів, 30 листопада 2023 року. Львів, ЛДУ БЖД, 2023. С. 167 – 169.
4. Захарова О.О. Стандарти безпеки для пристроїв IoT. Free and Open Source Software: мат. XV-ої Міжнар. наук.-практ. конф., 13-14 лютого 2024 р., Харків: Харківський національний економічний університет ім. С.Кузнеця, 2024. С. 21.

Хижня Олександра Олександрівна
*курсантка 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції*
науковий керівник: Пшеничний Дмитро Станіславович
*викладач кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки
факультету підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного
університету внутрішніх справ*

РОЛЬ ЗАКОНОСЛУХНЯНИХ ГРОМАДЯН У ВИЯВЛЕННІ ТА ЗАПОБІГАННІ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У ВЕЛИКИХ МІСТАХ ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

На сьогоднішньому засіданні я хотіла би висвітлити важливу тему ролі законослухняних громадян у виявленні та запобіганні кримінальним правопорушенням у великих містах центральних регіонів України. Ця проблема має велике значення для забезпечення громадської безпеки та зниження рівня злочинності.

Важливість ролі громадян:

1. Зменшення можливостей злочинності: Законослухняні громадяни, які дотримуються законів, створюють негативне середовище для злочинців. Підвищення рівня свідомості та дотримання правил сприяють зменшенню можливостей для вчинення злочинів.

2. Активна роль у співпраці з правоохоронними органами: Законослухняні громадяни частіше схильні до співпраці з правоохоронними органами, надаючи інформацію та допомагаючи в розслідуванні кримінальних випадків. Їх діяльність може сприяти виявленню злочинців та утриманню їх від правопорушень.

3. Формування позитивного соціального середовища: Законослухняність сприяє формуванню позитивного соціального середовища, де права та безпека кожного громадянина є пріоритетом. Це сприяє розвитку мирного співіснування та підвищує якість життя у містах.

Перша організаційна форма громадської активності регламентується спеціальним нормативно-правовим актом – Законом України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 р.[1] Вона знайшла свій розвиток у різного роду громадських формуваннях. Так, відповідно до інформації МВС України станом на 1 січня 2015 р. в Україні діяло 3 347 громадських формувань з охорони громадського порядку, які нараховували понад 76 тис. осіб. За участю зазначених формувань усього на території України було виявлено майже 13,5 тис. кримінальних правопорушень.[2]

Отже, в умовах реальної загрози своєму життю або здоров'ю, життю та здоров'ю інших людей чи вчинення інших злочинних дій у громадських місцях особа відповідно до закону має право на самостійний захист від злочинного

посягання. Це може бути як припинення, наприклад, хуліганських дій шляхом затримання винного у порушенні громадського спокою із подальшою передачею його правоохоронним органам, так і запобігання кишеньковій крадіжці в громадському транспорті шляхом зупинення дій злочинця. Можливі й інші дії громадян із припинення злочинів у громадських місцях.[3]

Основні напрями діяльності громадськості щодо запобігання та протидії злочинності в центральних містах України:

1. Інформування та освіта громадян: Одним із ключових напрямів є інформування громадян про методи запобігання злочинності та їхні права в разі потрапляння у кримінальні ситуації. Це може включати проведення навчальних семінарів, розповсюдження публікацій та інформаційних матеріалів через ЗМІ та соціальні мережі.

2. Активна участь у громадському контролі: Громадські організації та ініціативні групи можуть відігравати важливу роль у спостереженні за діяльністю правоохоронних органів, виявленні корупційних схем та інших видів злочинності. Вони можуть збирати та аналізувати інформацію про кримінальні випадки, а також виступати як посередники між громадою та правоохоронними органами.

3. Сприяння у формуванні правильної поліцейської культури: Громадські організації можуть сприяти у формуванні ефективної та професійної поліцейської культури шляхом проведення тренінгів, розвитку кодексу етики для правоохоронців та взаємодії з поліцією у питаннях громадської безпеки.

4. Залучення громади до розвитку безпеки в місцевих спільнотах: Громадські ініціативи, спрямовані на залучення місцевих жителів до спільних заходів з підвищення безпеки в їхніх місцевостях, також є важливим елементом боротьби з злочинністю.

Участь громадськості у запобіганні злочинності як стратегія реалізації кримінологічної політики держави:

Участь громадськості у запобіганні злочинності відіграє важливу роль у стратегії реалізації кримінологічної політики держави. Залучення громадськості у цей процес є ключовим елементом в боротьбі зі злочинністю та підвищенні рівня безпеки населення. Ось деякі аспекти, які підкреслюють важливість участі громадськості у запобіганні злочинності:

Підвищення обізнаності громадян: Громадські кампанії, тренінги та інформаційні заходи допомагають підвищити обізнаність громадян щодо можливих ризиків та методів запобігання злочинності. Належне освідчення громадян щодо їхніх прав та обов'язків сприяє формуванню відповідальної поведінки та зниженню кримінальної активності.

Співпраця з правоохоронними органами: Громадські ініціативи можуть стати ефективними партнерами для правоохоронних органів у виявленні та запобіганні злочинності. Взаємодія між громадськістю та поліцією сприяє підвищенню ефективності профілактичних заходів та розслідуванню кримінальних випадків.

Розвиток громадських партнерств: Співпраця між громадськими організаціями, бізнесом та владою може призвести до створення сильної мережі,

яка здатна ефективно впливати на рівень злочинності у різних сферах життя суспільства.

Підтримка жертв злочинів: Громадські ініціативи спрямовані на підтримку та захист прав жертв злочинів грають важливу роль у реабілітації та реінтеграції потерпілих, а також у запобіганні подальшій використанні їх у якості об'єктів злочинності.

Узгоджена співпраця між державою, громадськістю та іншими зацікавленими сторонами в сфері запобігання злочинності є важливим елементом кримінологічної політики держави. Ця співпраця допомагає забезпечити більш ефективну та стійку систему правосуддя, яка здатна ефективно протидіяти злочинності та забезпечити безпеку громадян.

Участь громадськості у запобіганні злочинності в Україні є важливим стратегічним напрямком реалізації кримінологічної політики держави. Взаємодія між державними органами, громадськістю та іншими зацікавленими сторонами сприяє ефективному виявленню та запобіганню злочинності, забезпечуючи більшу безпеку та захищаючи права громадян.

Громадські ініціативи, освітні програми, співпраця з правоохоронними органами та підтримка жертв злочинів відіграють ключову роль у формуванні відповідальної поведінки громадян, підвищенні рівня обізнаності з питань безпеки та зниженні кримінальної активності. Ця співпраця сприяє створенню більш стійкої та безпечної суспільної обстановки, що є важливим фактором для сталого розвитку країни та покращення якості життя громадян.

На теперішній час стає очевидним, що зміцнення правопорядку в країні потребує не лише цілеспрямованих та високоорганізованих дій з боку владних структур, а й консолідації зусиль громадськості у цій діяльності. Охорона громадського порядку та забезпечення безпеки суспільства, дотримання законності й зміцнення правопорядку у будь-якій країні неможливі без участі у цій діяльності громадян.

Тому важливо продовжувати підтримувати та розвивати механізми співпраці між державою та громадськістю у сфері кримінальної політики, щоб забезпечити ефективну боротьбу зі злочинністю та підвищити рівень безпеки та благополуччя всіх громадян.

Список використаних джерел:

1. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22 червня 2000 р. №1835-III. Відом. Верхов. Ради України. 2000 р. №40. Ст. 338. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14#Text> (Дата звернення: 11.04.2024).
2. Лист МВС України від 25 березня 2015 р. №10/5 2027.
3. Голіна В. В. Громадськість у запобіганні і протидії злочинності: вітчизняний та міжнародний досвід. Харків : Право, 2017 р. 284 с.
4. Джу́жа О. М. Профілактика злочинів. Київ : Атіка, 2011 р. 146 с.

Южека Роман Сергійович

*здобувач вищої освіти І-го курсу освітнього ступеня «магістр»
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
член Громадської організації «Спілка освітян України»*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-6031-4182>

науковий керівник: Фіалка Михайло Ігорович

*професор кафедри кримінально-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5599-3335>

СУЧАСНІ ШЛЯХИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ПРОФІЛАКТИКИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Центральні регіони України, як і будь-який інший регіон, стикаються з викликами злочинності. Злочинність негативно впливає на життя людей, шкодить економіці та підриває соціальну згуртованість. Тому важливо вживати комплексних заходів для запобігання злочинності та профілактики кримінальних правопорушень.

У 2023 році в центральних регіонах України відбулося зниження загального рівня злочинності, що стало позитивним трендом для правоохоронних органів. Однак, не дивлячись на це положення, певні категорії злочинів, зокрема крадіжки, залишаються проблематичними в контексті боротьби з ними. Це може свідчити про те, що певні аспекти правоохоронної діяльності, наприклад, превентивні заходи або розслідування конкретних видів злочинності, потребують більш прискореної та цілеспрямованої роботи.

Також важливо відзначити значні регіональні відмінності у рівні злочинності. Наприклад, у великих містах, де зосереджена велика кількість населення та більше соціальних проблем, злочинність, як правило, вища, ніж у сільській місцевості. Це може бути пов'язано з більшими можливостями для злочинної діяльності та складнішими умовами для контролю з боку правоохоронних органів [1, с.89].

Таким чином, хоча загальний тренд зниження злочинності є позитивним, важливо продовжувати розвивати та вдосконалювати стратегії боротьби з кримінальними явищами, зокрема зосереджуючи увагу на аналізі та вирішенні проблемних аспектів, таких як крадіжки, а також розумінні та врахуванні специфіки злочинності у різних регіонах країни.

Використовуючи статистичну інформацію Національної поліції України та Міністерства внутрішніх справ України, необхідно зазначити, що злочинність у зазначеному регіоні відзначається певними характеристиками, які варто врахувати при аналізі та розробці стратегій боротьби з нею. Найпоширеніші види злочинів включають крадіжки, які становлять значну частину злочинності з

відсотком у 42%. Це свідчить про потребу у підвищенні ефективності превентивних заходів та розслідування крадіжок.

Ще одним серйозним аспектом є шахрайство, яке становить 11% від загальної кількості злочинів. Зростання кількості цих злочинів може бути пов'язане з розвитком технологій та поширенням інтернету, що вимагає вдосконалення заходів захисту від кіберзлочинів.

Наркозлочини, що становлять 8%, та тілесні ушкодження, з рівнем у 7%, також потребують уваги з боку правоохоронних органів. Важливо враховувати збільшення питомої ваги тяжких та особливо тяжких злочинів, що вказує на необхідність підвищення ефективності розслідування та покарання за ці категорії злочинів.

Також слід звернути увагу на активацію діяльності організованих злочинних груп, що може свідчити про необхідність посилення контролю та відповідних заходів з боротьби з організованою злочинністю. Врахування цих особливостей злочинності є ключовим для розробки ефективних стратегій протидії кримінальним явищам у регіоні [2, с.76].

Рівень злочинності значною мірою визначається комплексом факторів, які включають соціально-економічні умови, сімейні та особисті фактори, доступність зброї та ефективність роботи правоохоронних органів. Соціально-економічні умови, такі як бідність, безробіття та нерівність, можуть стимулювати або підтримувати злочинність через економічну нестабільність та відчуття соціальної несправедливості.

Сімейні та особисті фактори, такі як проблеми у сім'ї, зловживання психоактивними речовинами та психічні розлади, можуть стати причиною злочинної поведінки, оскільки вони можуть впливати на розуміння норм поведінки та здатність контролювати свої дії.

Доступність зброї також має важливе значення. Легкий доступ до зброї може збільшити ризик скоєння більш жорстоких злочинів, таких як вбивства або грабежі з використанням зброї.

Ефективність роботи правоохоронних органів також впливає на рівень злочинності. Сильна та ефективна поліція може стримувати злочинність та розслідувати злочини, що може позитивно позначитися на безпеці громадян та загальному рівні правопорядку у країні [3, с.243].

Запобігання злочинності вимагає комплексного підходу, що враховує різні аспекти суспільного життя. Покращення соціально-економічних умов, зокрема створення робочих місць, зменшення бідності та забезпечення доступу до освіти та охорони здоров'я, може сприяти зниженню мотивації до скоєння злочинів, особливо серед молоді та уразливих груп населення.

Підтримка сімей також має велике значення. Програми, спрямовані на зміцнення сімейних взаємин та запобігання насильству в родині, можуть зменшити ризик формування агресивної поведінки у дітей та підлітків, що може призвести до зменшення злочинності у майбутньому.

Обмеження доступу до зброї та введення більш жорстких правил володіння нею може допомогти запобігти використанню зброї у злочинах та знизити загальний рівень насильства [3, с.245].

Підвищення ефективності роботи правоохоронних органів, зокрема забезпечення належного фінансування та підготовки поліції, а також покращення співпраці між різними правоохоронними структурами, є важливим для ефективної протидії злочинності та забезпечення правопорядку.

Профілактика кримінальних правопорушень передбачає спрямовані заходи на попередження вчинення злочинів у певних цільових груп населення. Серед цих груп особливу увагу заслуговують діти та молодь, оскільки саме в їхньому віці формуються основні цінності та життєві погляди. Ефективна виховна робота, спрямована на формування в них правильних життєвих принципів та виховання відповідальності перед суспільством, може значно зменшити ризик їхньої злочинної поведінки у майбутньому.

Також важливою цільовою групою є особи, які звільнилися з місць позбавлення волі. Для їхньої соціалізації та відновлення у суспільстві необхідна психологічна та соціальна підтримка, а також можливості для залучення до позитивної діяльності, яка б сприяла їхньому інтегруванню та уникненню повернення до злочинної діяльності.

Додатково, важливо надавати підтримку сім'ям, що перебувають у складних життєвих обставинах, таким як бідність, насильство в родині чи втрата роботи. Стабільні умови життя та доступ до психологічної та соціальної допомоги можуть допомогти уникнути кризових ситуацій, які можуть спровокувати вчинення злочинів у цих сім'ях [4, с.98].

Таким чином, профілактика кримінальних правопорушень вимагає комплексного підходу та співпраці різних сфер суспільства для створення умов, що сприяють формуванню безпечного середовища для всіх громадян.

Для ефективного запобігання злочинності та профілактики кримінальних правопорушень у центральних регіонах України важливо розробити та впровадити цілеспрямовану Стратегію. Ця стратегія повинна охоплювати широкий спектр заходів, спрямованих на розв'язання проблем, які стимулюють злочинність, таких як бідність, безробіття та нерівність.

Також необхідно підвищити рівень координації дій різних органів та відомств у сфері запобігання злочинності. Це дозволить ефективніше використовувати ресурси та уникнути дублювання зусиль у боротьбі з криміналітетом.

Для успішної реалізації стратегії також необхідне збільшення фінансування програм запобігання злочинності. Це охоплює фінансування профілактичних заходів, які спрямовані на попередження вчинення злочинів та реабілітацію злочинців.

Крім того, важливо залучити до цієї роботи наукові установи та громадськість. Наукові дослідження та експертний аналіз можуть надати цінну інформацію для розробки та вдосконалення стратегій запобігання злочинності, а активна участь громадськості сприятиме підвищенню свідомості та активності громадян у цій сфері [5, с.53].

Отже, запобігання злочинності та профілактика кримінальних правопорушень – це складне завдання, яке потребує комплексних зусиль. Важливо, щоб усі зацікавлені сторони, включаючи уряд, правоохоронні органи,

громадські організації та місцеві громади, співпрацювали для вирішення цієї проблеми.

Список використаних джерел:

1. Шайтуро О. П. Органи місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності: монографія. Харків: ФОП Панов А.М., 2019. 409 с.
2. Мозоль С. А. Суб'єкти забезпечення кримінологічної безпеки. *Форум права*. 2018 (2). С. 74–80.
3. Кримінологія : підручник / А. М. Бабенко, О. Ю. Бусол, О. М. Костенко та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2018. 416 с.
4. Орловська Н. А. Кримінологія : навчально-методичний посібник. Н. А. Орловська. Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2015. 124 с.
5. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навч. посіб. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.

СЕКЦІЯ 4. ПРОТИДІЯ КОЛАБОРАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В ПАРТНЕРСТВІ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Акімов Андрій Володимирович

*старший оперуповноважений в особливо важливих справах 6 відділу головного
відділу захисту національної державності Управління Служби безпеки України
в Запорізькій області, підполковник, доктор філософії в галузі публічного
управління та адміністрування*

ORCID: <http://orcid.org/0009-0000-0445-7452>

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ПРОТИДІЇ КОЛАБОРАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Протягом історії людства питання колабораційної діяльності розглядалося по-різному залежно від темпорального та змістовного чинників такої деструктивної діяльності. Категорія “колабораційна діяльність” виникає у ХІХ столітті. Це поняття було пов’язане з діяльністю студентів, що здійснювали допомогу іншим шляхом подолання певних труднощів під час навчального процесу. Згодом на початку ХХ століття, цей термін був пов’язаний з політичним аспектом, зокрема стосувався діяльності італійських соціалістів, що співпрацювали з буржуазним урядом своєї держави, нівелюючи при цьому будь-які інші політичні осередки [3].

Найбільшого свого розвитку ця категорія набуває під час Другої світової війни. Особи, що належали до групи колабораціоністів вважалися зрадниками, оскільки здійснювали пособництво ворогу під час здобуття військово-політичної мети. До того ж під час Другої світової війни до такої групи людей належали й зрадники, тобто ті особи, які перейшли на бік ворога, а також й інші особи, які вчиняли будь-які правопорушення проти національної безпеки держави. Варто зауважити, що протягом Другої світової війни не було єдиного державного підходу як Німеччини, так і у СРСР, щодо визначення підстав віднесення таких осіб до колабораціоністів. Ситуація настільки стала неочевидною, що у 1943 році Верховний суд СРСР ухвалив рішення, де вказувалось, що до колабораційної діяльності слід відносити дії громадян СРСР, які можуть означати свідому співпрацю з окупантами. Однак, з погляду військової ситуації під час Другої світової війни, насамперед зважаючи на фактор окупації значної території СРСР, відповідальність не покладалась на тих осіб, які хоч і співпрацювали з ворогом, проте підтримували партизанські рухи на окупованих територіях. До того ж не притягалися до відповідальності особи, які працювали на найнижчих посадах в державних адміністраціях, та технічні спеціалісти, які виконували покладені на них обов’язки, що не порушує основних національних інтересів держави, у випадку, якщо зазначені особи не здійснили інші злочини.

Для протидії загрозам, що викликає колабораційна діяльність, державна політика передбачала здійснення необхідних заходів у напрямку запобігання

таким проявам. Для політики СРСР була притаманна превентивна діяльність за допомогою каральних заходів для недопущення поширення явища колаборації. Тому діяльність публічного управління орієнтувалась на пошук осіб, що здійснили кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки протягом Другої світової війни та після її закінчення. Більшість держав спрямували свої зусилля на пошук та покарання саме “внутрішніх колаборантів”, аніж зовнішніх військових злочинців.

Цікавим видається досвід Південної Кореї, що ухвалила розроблений у 1947 році нормативно-правовий акт щодо встановлення відповідальності для осіб з “антинаціональною поведінкою”. Фактично це один із перших окремих спеціалізованих нормативно-правових актів, що визначає колабораційну діяльність як соціально шкідливе явище для національної безпеки держави.

Сьогодні державна політика в Україні щодо протидії колабораційної діяльності сформована не до кінця та містить відповідні недоліки. По-перше, до 2014 року, тобто до початку гібридної війни РФ проти України, законодавство нашої держави не містило необхідних положень щодо запобігання таким діям та стримуючих норм від поширення такої деструктивної поведінки, зокрема й в Законі про кримінальну відповідальність. По-друге, державна політика поверхнево регулювала національно-патріотичне виховання, що зі свого боку впливає на рівень поширення колабораційної діяльності на окупованих територіях. По-третє, державна політика не була зорієнтована на підтримку комунікації з громадськістю, що впливає на довіру до публічних органів влади, передусім центральної ланки. По-четверте, держава не провадила на належному рівні інформаційну політику, що стало наслідком негативного впливу на соціальне середовище з погляду маніпулювання свідомістю громадян України з боку РФ [1]. По-п’яте, державна політика не містила ґрунтовних положень щодо регулювання правового статусу тимчасово окупованих територій та порядку повернення суверенітету в таких регіонах. Вбачається, що саме ці чинники стали основними елементами розвитку колабораційної діяльності в Україні.

З початком повномасштабної збройної агресії з боку РФ питання колабораційної діяльності загострюється, оскільки є вкрай негативним явищем для забезпечення національних інтересів України. Перед державним управлінням постало питання підтримки балансу між забезпеченням прав, свобод та законними інтересами держави. Відповідно до статті 3 Конституції України найвищою соціальною цінністю визнано людину, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканість і безпеку. Для держави, насамперед в умовах ухваленого рішення про запровадження правового режиму воєнного стану, пріоритетом є захист основ національної безпеки держави. Отже, головним механізмом протидії колабораційній діяльності в Україні є криміналізація такого діяння. Це дає змогу забезпечити кримінально-правову охорону найважливішим суспільним відносинам, зокрема й у секторі національної безпеки держави. З погляду сучасної концепції кримінально-правової охорони з боку держави Україна підтримує превентивно-каральну стратегію запобігання колаборації. Тому, Законом України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну

діяльність” від 03.03.2022 року було внесено зміни до Кримінального кодексу України і додано нову статтю 111-1 - колабораційна діяльність [2]. Диспозиція зазначеної норми вказує, що колабораційна діяльність – це публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України. Отже, державна політика орієнтується на встановлення кримінальної відповідальності за таке суспільно-небезпечне явище, та паралельно утримує від вчинення нових кримінальних правопорушень визначеного напрямку.

Однак, державна політика щодо протидії колабораційної діяльності охоплює широкий спектр суспільних відносин, що вимагає від держави встановлення додаткових заходів для недопущення поширення такої діяльності. Вбачається, що додатковими механізмами для боротьби з таким явищем мають стати: розвиток національно-патріотичного виховання; вдосконалення системи освіти, зокрема збільшення обсягу навчальних годин з історії України та державної мови; розвиток інформаційної політики в державі та пристосування її до нових викликів для недопущення проявів дезінформаційної кампанії ворога; пристосування законодавчої бази до висвітлених проблем, зокрема й прийняття спеціалізованого нормативно-правового акту щодо визначення ролі органів публічної влади щодо недопущення такої діяльності; активізація зв'язків з громадськістю, навіть на тимчасово окупованих територіях. До того ж провідного значення набуває ефективна діяльність правоохоронних та судових органів під час розслідування кримінальних правопорушень та притягнення осіб до відповідальності, що вимагає від держави створення необхідних умов для належного захисту основних національних інтересів України.

Список використаних джерел:

1. Доронін І. М. Національна безпека України в інформаційну епоху: теоретико-правове дослідження: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2020. 539 с.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 No 2108-IX. *Голос України*. 2022. № 56.
3. Narvselius E., Grinchenko G. Introduction: Formulas of Betrayal-Traitors, Collaborators and Deserters in Contemporary European Politics of Memory. *Traitors, Collaborators and Deserters in Contemporary European Politics of Memory: Formulas of Betrayal* (eds. G. Grinchenko, E. Narvselius). London: Palgrave Macmillan, 2017. P. 1-21.

Волобоєв Артур Олегович

*завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7138-5847>*

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ НЕГЛАСНОГО АПАРАТУ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

В умовах воєнного стану особливе місце в регламентації повноважень підрозділів кримінальної поліції займають Закони України: «Про правовий режим воєнного стану», «Про національну безпеку України», «Про національний спротив». Національна поліція, як правоохоронний орган відносяться до сил безпеки та оборони України.

На території обслуговування підрозділи кримінальної поліції сприяють територіальній обороні в забезпеченні публічної безпеки та функціонування державних органів влади і органів місцевого самоврядування, зокрема військовим адміністраціям.

Вважаємо, що до основних сегментів, які впливають на організацію діяльності підрозділів кримінальної поліції в період військової агресії, можна віднести:

- підвищений ризик присутності агентурної мережі країни-агресора та колаборантів на території оперативного обслуговування і проведення ними розвідувальних заходів;
- ризик організації і проведення на окремих територіях оперативного обслуговування спланованих спеціальних інформаційно-психологічних операцій, спрямованих на антипатріотичне формування громадської думки, емоційний вплив та дії цільової групи людей;
- підвищений рівень загроз організації та вчинення терористичних актів розвідувально-диверсійними групами та окремими радикально налаштованими особами (групою осіб) на території та об'єктах оперативного обслуговування;
- загрозу збільшення неконтрольованих джерел незаконного постачання до цивільного обігу об'єктів озброєння з місць проведення бойових дій;
- дестабілізація економічного та фінансового стану країни, у т. ч. матеріального стану населення, внаслідок стрімкого збільшення кількісних показників кримінальних правопорушень.

Означене виокремлює пріоритетні напрями роботи кримінальної поліції, переорієнтацію проведення оперативно-розшукової діяльності, а також сприяє визначенню умов, що впливатимуть на формування низки складних завдань, непритаманних правозастосовній практиці у мирний час. Зокрема це стосуються вжиття таких контрзаходів з виявлення та нейтралізації:

- діяльності розвідувально-диверсійних груп країни-агресора на підконтрольній Україні території;

- місць переховування диверсантів, зрадників, колаборантів та дезертирів армії країни-агресора на підконтрольній, непідконтрольній та деокупованих територіях;
- місць переховування дезертирів силових структур України на підконтрольній, непідконтрольній та деокупованій території;
- протиправних дій окремих осіб (груп осіб) та моніторинг їхньої протиправної діяльності, спрямованої на проведення вербувальної роботи в інтересах держави-агресора серед населення, правоохоронних органів, органів державної влади, бойових та тилкових підрозділів;
- місць зберігання учасниками диверсійно-розвідувальних груп, зрадниками та колаборантами об'єктів озброєння на підконтрольній, непідконтрольній та деокупованих територіях в інтересах країни-агресора;
- агентурних, у т. ч. злочинних, мереж та особливостей їхньої протиправної діяльності, спрямованої на завдання шкоди воєнній та економічній безпеці України, порушення (дестабілізації) громадського порядку;
- джерел (маршрутів) контрабанди та постачання об'єктів, заборонених у цивільному обігу, що можуть нанести шкоду державі;
- потенційних воєнних і кримінальних ризиків та загроз для місцевого населення окремих територій України з боку держави-агресора та кримінальних елементів.

З огляду на це стає зрозумілим, що на сьогодні концепція діяльності підрозділів кримінальної поліції передбачає два взаємопов'язаних аспекти: здійснення традиційних та специфічних завдань з надання поліцейських послуг у сферах охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави, протидії злочинності, виявленні й розкритті злочинів, розшуку осіб тощо. Першочергові завдання спрямовані на виявлення та документування:

1. фактів колабораційної діяльності, порушення законів та звичаїв війни, інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із військовою агресією російської федерації;
2. кримінальних правопорушень у сфері розповсюдження об'єктів, заборонених до цивільного обігу, у т. ч. що вчиняються у складі організованих злочинних груп, за участю військовослужбовців або з метою постання їм цих об'єктів, виявлення каналів їх надходження до кінцевого споживача, джерел фінансування незаконної діяльності;
3. осіб, які раніше стали об'єктами оперативного інтересу, їхньої причетності до схем незаконного розповсюдження об'єктів, заборонених у цивільному обігу;
4. фактичних даних злочинної діяльності в рамках справ оперативного обліку.

Як свідчить правозастосовна практика, до основних методів документування (та розслідування) відноситься:

- фіксація та систематизація доступних фактів (дій, діяльності) стосовно підозрюваних осіб у медіа просторі, а також в мережі Інтернет;
- аудіо-, фото та відеосвідчення очевидців (потерпілих) з числа мешканців тимчасово окупованих територій України;

- аналіз медіа простору (ЗМІ) країни-агресора щодо висвітлення подій на тимчасово окупованих територіях України;

- отримання оригінальних примірників та копій розпорядчих документів представників «місцевої влади» тимчасово окупованих територій;

- аналіз фактичних даних, отриманих від джерел оперативної інформації.

У цьому контексті вважаємо, що керівному складу підрозділів кримінальної поліції слід звернути увагу на ефективність:

- налагодження взаємодії та безперервного обміну між суб'єктами оперативно-розшукової діяльності, які в межах своєї компетенції здійснюють протидію військовій агресії російської федерації шляхом використання негласного апарату;

- своєчасності та оперативності реакції на первинну інформацію, отриману як від внутрішніх, так і зовнішніх джерел, зокрема отриману ініціативно або за допомогою негласного апарату;

- використання інноваційних рішень оброблення інформації, зокрема отриманої від негласного апарату, за допомогою підрозділів кримінального аналізу та використання можливостей машинного навчання, аналізу Big Data тощо;

- проведення систематичного, залежно від постійно змінюваної оперативної обстановки на тимчасово окупованих територіях, аналізу ризиків та прогнозування змін структури та характеру підготовки, організації та вчинення військової агресії російської федерації;

- використання заходів і механізмів, спрямованих на недопущення витоку інформації, а також запобігання несанкціонованому доступу до неї сторонніх осіб;

- систематичного і на постійній основі забезпечення навчання та підвищення кваліфікації співробітників підпорядкованих підрозділів, у т. ч. у співпраці з іншими суб'єктами оперативно-розшукової діяльності, які в межах своєї компетенції здійснюють протидію військовій агресії російської федерації, з урахуванням сучасних підходів, міжнародного досвіду та методів використання негласного апарату, опрацювання отриманої від них інформації.

Вказане визначає інструментарій протидії військовій агресії російської федерації як джерело для прийняття якісних управлінських рішень задля зменшення та нейтралізації ризиків та загроз протиправної активності, що дозволить виявляти, аналізувати та запобігати злочинним проявам країни-агресора та її прибічникам, і тим самим забезпечувати безпеку держави й громадян.

Коваленко Артем Володимирович

*старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Донецького державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, МІСЦЕВИМИ ВІЙСЬКОВИМИ АДМІНІСТРАЦІЯМИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКИ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Однією з умов забезпечення ефективності розкриття, розслідування та профілактики кримінальних правопорушень є організація взаємодії правоохоронців з представниками громад, на території яких вони виконують свої функції. Така форма співпраці є складовою концепції «community policing», яку можна визначити як співробітництво і взаємодію поліції з місцевою громадою на договірних засадах, що полягає здійсненні громадського контролю за діяльністю правоохоронців, відкритій звітності поліції, координаційній активності та обговоренні з місцевими громадами питань превентивної діяльності, охорони правопорядку та боротьби зі злочинністю [1, с. 186].

Однією зі складових реалізації політики community policing є взаємодія правоохоронців з органами місцевої влади. Особливого значення згадана сфера співпраці набуває у межах діяльності з розкриття, розслідування та запобігання колабораційній діяльності, адже керівники та службовці таких органів володіють потенційно доказовою інформацією щодо діянь, передбачених ст. 111-1 КК України, та можуть надавати організаційну допомогу у їх розслідуванні та запобіганні.

Основними напрямками взаємодії органів досудового розслідування з органами місцевого самоврядування, місцевими військовими адміністраціями у межах розслідування та запобігання колабораційної діяльності, на нашу думку, є такі:

1. Отримання від місцевих військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування тимчасово окупованих територій (потенційно) доказової інформації.

Указані органи місцевої влади у більшості випадків після 24 лютого 2022 року передислокувалися на підконтрольні уряду України території, де й продовжують свою діяльність. Від керівництва та службових осіб згаданих органів може бути отримано відомості (та документи, що їх підтверджують) про: 1) службовців адміністрацій та виконавчих комітетів місцевих рад, місцевих депутатів, працівників комунальних підприємств, установ та організацій, які не виїхали з тимчасово окупованих територій; 2) окремі підрозділи, підприємства, установи й організації, підпорядковані відповідному органу, місце їх реєстрації, майно, що перебуває у їх розпорядженні, продовження ними господарської та іншої діяльності на неокупованих територіях; 3) вимушено переміщених осіб (далі – ВПО), які до тимчасової окупації були зареєстровані на підзвітних цьому

органу територіях тощо.

Основними кримінальними процесуальними формами такої взаємодії є отримання й витребування доказів та проведення допитів службовців як свідків. За запитами органів досудового розслідування представники місцевої влади можуть надавати оригінали чи належним чином завірені копії нормативних та розпорядчих документів. Водночас, якщо представники таких органів місцевої та державної влади не бажають добровільно взаємодіяти з органами досудового розслідування, можливе й застосування примусових способів збирання доказів: отримання тимчасового доступу до речей та документів за ухвалою слідчого судді чи проведення обшуку.

2. Організаційна взаємодія з місцевими військовими адміністраціями на деокупованих територіях.

Окрім отримання описаних вище відомостей, посадові особи таких органів можуть надати суттєву організаційну допомогу у процесі розслідування колабораційної діяльності після деокупації відповідних місцевостей. Так, у більшості випадків окупанти організовують роботу незаконних органів влади, державних та комунальних підприємств у тих самих приміщеннях, де раніше діяли аналогічні українські органи та організації. На момент деокупації місцевості, указані приміщення та виробничі комплекси лишаються у власності місцевих громад. Тому керівники місцевих військових адміністрацій, виконкомів органів місцевого самоврядування, відповідних підприємств, установ та організацій можуть надавати слідчим дозволи на проведення оглядів у таких приміщеннях, що значно спрощує процес досудового розслідування. Крім того, указані особи здатні повідомити про знищене, пошкоджене чи іншим чином втрачене під час роботи незаконних окупаційних органів комунальне майно. Зауважимо також, що працівники комунальних установ, підприємств та організацій можуть залучатися як профільні спеціалісти під час проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях за фактами діянь, передбачених ч. 3, 4, 5 ст. 111-1 КК України.

Ще одним важливим напрямом взаємодії органів досудового розслідування з місцевою владою на деокупованих територіях є інформування населення (у тому числі й ВПО, які тимчасово перебувають у інших місцевостях) про виявлені прояви колабораційної діяльності та результати їх розслідування. Відомості про стан боротьби з кримінально-протиправною діяльністю завжди становлять суттєвий суспільний інтерес; першочергово увагу населення привертають резонансні кримінальні правопорушення, до яких, на сучасному етапі, можна віднести й колабораційну діяльність. Задля реалізації цього напряму взаємодії рекомендується залучати засоби масової інформації та організовувати спільні з представниками місцевої влади прес-конференції, на яких висвітлювати дані про виявлені прояви колабораціонізму та успішні кейси їх розслідування. Зауважимо також, що описані заходи матимуть і суттєвий профілактичний ефект.

3. Профілактика колабораціонізму у взаємодії з органами місцевої влади на неокупованих територіях.

Згадана форма співпраці може реалізовуватися шляхом організації

проведення спільних профілактичних інформаційно-просвітницьких заходів. У їх межах доцільно роз'яснювати місцевому населенню зміст положень чинного національного законодавства та міжнародно-правових договорів щодо правового режиму на тимчасово окупованих територіях, відповідальності за його порушення тощо.

Підсумовуючи викладене зазначимо, що ефективна взаємодія органів досудового розслідування з органами місцевого самоврядування, місцевими військовими адміністраціями є запорукою успішного розкриття, розслідування та запобігання колабораційній діяльності. Основними напрямками такої взаємодії визнано: 1) отримання від місцевих військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування тимчасово окупованих територій (потенційно) доказової інформації; 2) організаційну взаємодію з місцевими військовими адміністраціями на деокупованих територіях; 3) профілактику колабораціонізму у взаємодії з органами місцевої влади на неокупованих територіях.

Список використаних джерел:

1. Назимко Є. С., Буга Г. С., Князев С. М. Поняття community policing. *Правова позиція*. 2023. № 2 (39). С. 184–187.

Ковальова Ольга Вікторівна

*декан факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування Донецького державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук*

Цина Сергій Іванович

аспірант Донецького державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Колабораціонізм (від франц. collaboration – співпраця, співробітництво) – усвідомлене, добровільне та зумисне співробітництво з ворогом у його інтересах і на шкоду своїй державі та її союзникам.

Особливу актуальність проблема протидії колабораціонізму набула з початком воєнної агресії росії проти України в 2022 році та введенням в Україні кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність (ст. 111-1 Кримінального кодексу України (ККУ), що зокрема включає:

- публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України;
- добровільне зайняття громадянином України посади у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території;
- здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти;
- дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти;

- передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора;

- організація та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією;

- добровільне зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території або добровільне обрання до таких органів;

- добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора [1] та ін.

Станом на сьогоднішній день на практиці виникають проблемні питання ідентифікації цього злочину та правильності його кваліфікації.

Колаборацією є лише дії громадянина, спрямовані проти своєї держави, проти оборонних зусиль України, розголошення воєнної таємниці, вербування громадян України до збройних сил Росії, робота на воєнних об'єктах ворога, у ворожих ЗМІ, поширення фейків та участь в інформаційній агресії проти України тощо.

Так, в результаті проведеного розслідування Служби безпеки в Кіровоградській області за процесуального керівництва обласної прокуратури повідомлено про підозру у колабораційній діяльності колишньому журналісту з Кіровоградщини. За даними слідчих СБУ «журналіст» втік до росії та влаштувався спеціальним кореспондентом-ведучим телевізійного каналу «Телеканал Совета Федерации «Вместе рф» (м. Москва). Серед основних його завдань – популяризація «цінностей» держави-агресора, поширення кремлівських наративів, фейків і дезінформації, спрямованих на дискредитацію України» [2].

В свою чергу, наприклад, впровадження стандартів освіти держави-агресора (ч.3 ст. 111-1 ККУ) само по собі є злочином, навіть за відсутності будь-якої пропаганди та агітації війни проти України. За вказаною нормою всі викладачі, які продовжують працювати в навчальних закладах на окупованих територіях, є суб'єктами колабораційної діяльності.

Натомість, ч.7 ст. 111-1 ККУ вказує, що колабораційною діяльністю є добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території. Але при цьому варто зауважити, що до березня 2022 року відповідальності за такі конкретні дії не було передбачено в кримінальному кодексі України.

Необхідно зауважити, в період до березня 2022 року такі дії кваліфікувались за ст. 111 ККУ, як державна зрада за у зв'язку із переходом на бік ворога в період збройного конфлікту.

Отже, у зв'язку із тим, що даний склад злочину не був доданий в якості деталізації до статті 111 ККУ, його було введено в березні 2022 року окремою статтею ККУ.

Підсумовуючи вищевикладене, варто констатувати, що для правильної кваліфікації колабораційних злочинів не варто обмежуватись формалізмом (працювала чи не працювала особа на ворога, обіймала чи не обіймала певні посади), натомість зосередитись на меті, цілі та умислі вчинення дій або бездіяльності, які має встановлювати слідство.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон від 5 квіт. 2001 р. №2341-III. Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Управління СБ України в Кіровоградській області. Повідомлення від 04.12.2023. URL: <https://www.facebook.com/ssu.kropyvnytskyi/posts/pfbid02Qjy4vVFaNyTwr1WBXB9bpjydeQvgiFNFyxvNeRFQ78G5A88CxApqzqNocFLVXnT9l>.

Кухар Валерій Васильович

*провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
адміністративно-юрисдикційної та оперативно-розшукової діяльності
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, кандидат юридичних наук, доцент*

КОЛАБОРАЦІОНІЗМ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Війна рф проти України, так і будь-який воєнний конфлікт, ніколи не обходиться без осіб, які симпатизують ворогові і добровільно працюють на нього. Іншими словами їх називають колаборантами. Для українського суспільства цей термін є новим. Лише 14 березня 2022 року набув чинності закон, який розкриває зміст колабораційної діяльності та встановлює за неї кримінальну відповідальність.

Так, колабораційною діяльністю вважається:

- публічне заперечення збройної агресії;
- добровільне обіймання посади в незаконних окупаційних органах влади;
- здійснення пропаганди в закладах освіти та сприяння впровадженню стандартів освіти держави-агресора;
- передача окупантам матеріальних ресурсів та провадження господарської діяльності у взаємодії з окупантом;
- організація та активна участь у заходах політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з окупантом;
- інші діяння [1].

Щоб краще зрозуміти колабораціонізм його треба розглядати через призму історичних фактів.

Слід зауважити, що термін «колабораціонізм» виник набагато пізніше ніж сам французької (*collaboration* – співпраця, співробітництво) він означає добровільну, навмисну співпрацю з окупаційною владою і надання їй всілякої допомоги. Автором цього терміну прийнято вважати маршала Філіпа Петена, який в липні 1940 року національними зборами був проголошений главою французької держави і призвав підтримати нацистську Німеччину. В його інтерпретації «колабораціонізм» не носив негативного змісту, навпаки, він обумовлював необхідність добровільної співпраці держави з окупантами. Термін *collaboration* в англійській мові часто вживається в загальному, нейтральному значенні співпраці, для означення ідеологічно мотивованої підтримки окупаційної влади елітами використовують термін "колабораціонізм" (*collaborationism*). В умовах війни цей термін набуває переважно негативного смислу, відповідно до чого сформувались підходи, які надають свою змістовну характеристику терміну і виокремлюють критерії за якими його доцільно було б аналізувати.

З позиції українського дослідника Є. Письменного, для більш точної диференціації колабораціонізму, необхідно враховувати, що за певних соціально-історичних умов колабораціоністська діяльність мала свою специфіку залежно від країни, яка перебувала під окупацією. Із-поміж іншого ця специфіка зумовлювалась тактикою окупанта; тривалістю окупації; станом економічного та політичного розвитку тієї чи іншої країни в довоєнний час (економічні проблеми, політична криза, відсутність демократичних засад організації суспільства тощо); ступенем залучення до співпраці державних і громадських діячів та впливових соціальних груп, її метою, а також сприйняттям цієї співпраці на різних щаблях суспільства [2, с. 10]. Зацікавленість науковців темою колабораціонізму була пов'язана з другою світовою війною, коли він набув масового характеру в окупованих нацистською Німеччиною європейських країнах західної і північної Європи переважно у виді воєнної і адміністративної співпраці. Так, окрім вже згаданої Франції («вішистський» уряд) були сформовані пронацистські колабораціоністські уряди: у Норвегії – уряд міністра-президента В.-А.-Л. Квіслінга, у Нідерландах – уряд «лейдера» А. А. Мюссерта, у Сербії – уряд прем'єр-міністра генерала М. Недіча, у Хорватії – режим лідера усташів А. Павелича, у Словаччині – уряд О. Й. Тисо, в Угорщині – уряд Ф. Салаші тощо. У «вішистському» значенні колабораціонізм поділяли на військовий та адміністративний, які були найбільш розповсюджені в часи другої світової війни в державах, і передбачали на рівні урядів і еліт добровільну співпрацю з окупантами. В цих державах колабораційна діяльність проявлялась в різних сферах: воєнній, адміністративній, економічній, культурній, ідеологічній, що безумовно вплинуло на вироблення правових норм відповідно до рівня злочинів, які відбулись в результаті цієї співпраці. В часи другої світової війни на співпрацю з нацистами йшли і на окупованих територіях східної Європи, яка мала дещо іншу природу на противагу аналогу цього явища в західній або північній Європі. Як зазначає український вчений В. Дзьобак сприяння

окупантам на землях східної Європи, зокрема в Україні або країнах Балтії, переважно характеризувалось своєю антиколоніальною спрямованістю та пов'язувалось із відновленням *status quo*, що існувало до включення їх до складу Радянського Союзу. У вищезначених регіонах виокремився державний і індивідуалістичний (приватний) колабораціонізм, які мали різну природу. Якщо перший був орієнтований на відновлення державності за допомогою нацистської Німеччини, то другий скоріше носив характер їх ідеологічного неприйняття і негативного ставлення до радянської системи [3].

Слід зауважити, що ті, хто знаходився в окупації не обов'язково підтримували ідеологічно владу загарбників, співпраця могла бути умовою фізичного «виживання». На думку багатьох науковців, які займались цією проблемою, саме після другої світової війни, категорія «колабораціонізм» набула негативного смислу і більшою мірою політичного навантаження та емоційного забарвлення, що відбилося на її змістовному наповненні.

Так, одна з класичних версій цього терміну з вищезначеною тональністю була запропонована в українській історіографії вітчизняним істориком Я. Грицаком, який інтерпретував колабораціонізм як співпрацю населення завойованих держав з окупаційним режимом, а колаборанта як зрадника своєї батьківщини, що співробітничав з окупантами [4]. Інший український дослідник О. Гончаренко звернув увагу на те, що у радянській історіографії термін колабораціонізму вживався переважно для пояснення питання співпраці з гітлерівцями у військовополітичній сфері в країнах Західної Європи [5]. До 1990-х рр. термін «колабораціонізм» практично не використовувався для означення співпраці з ворогом на радянській території, а застосовувався тільки для характеристики подібних явищ на окупованих територіях Європи. Однак деякі історики зробили спробу відокремити зраду інтересів держави від форм співпраці людей з окупантами, виправданих обставинами, шляхом використання терміну менш вираженого негативним забарвленням. Диференціацію колабораціонізму представив в своїй роботі Я. Грицак, який виділив наступні його види – вимушений, добровільний та ідеологічний. Останній передбачає індивідуальну, навмисну, мотивовану переконанням або ідеологічною угодою співпрацю з окупаційною владою. Необхідно зауважити, що ідеологічний колабораціонізм був присутній в кожній окупованій країні, різниця була лише в характері його домінування [4].

Ідентичну класифікацію колабораціонізму на добровільний і примусовий запропонував історик Стенлі Хоффманн (1968р.), яка базується на такому критерії, як характер співпраці з окупантами. На його думку, добровільний колабораціонізм спрямований на підтримання громадського порядку та економічного життя окупованої території (інтереси, що розділяються як окупантами, так і окупованими). Примусовий колабораціонізм не залишав вибору для людей на окупованих територіях, змушуючи співпрацювати задля виживання. Аналізуючи колабораціонізм, практично всі науковці зупиняються також на такому критерії, як національна приналежність. У результаті, наприклад, на території СРСР в період окупації нацистською Німеччиною, з'явився етнічний колабораціонізм: український, білоруський, російський,

кримськотатарський тощо. Вітчизняна дослідниця Т. Бородіна, звернула увагу на те, що в основі цього виду колабораціонізму лежали мотиви, що є загальними для окупованих теренів: ворожість до радянської влади (через репресії, розкуркулення тощо), меркантильні інтереси (заробітна плата, хабарництво, майно вбитих, отримання владних повноважень), співпраця з окупантами як стратегія виживання та ін. [6].

Так, наприклад, аналізуючи український колабораціонізм в часи другої світової війни, більшість дослідників дійшло висновку, що – це була вимушена чи добровільна співпраця населення окупованої України з гітлерівцями в побутовій, економічній, культурній, адміністративній, військовій, військово-політичній та репресивно-каральній сферах. Зупинившись на українському колабораціонізмі з ідеологічних міркувань, Я. Грицак зазначав, що цей вид колабораціонізму не мав в часи другої світової війни домінантного місця на окупованих територіях. Дослідник погоджується з думкою Джона Армстронга, який дійшов висновку, що український колабораціонізм є найбільш чітко вираженим прикладом переважання етнічних мотивів. Ідеологічна складова колабораціонізму превалювала, на думку історичних дослідників, переважно в еміграційних українських рухах, які ставили за ціль відновлення української державності і боротьбу з будь яким видом поневолення українців. Відсутність державності була головною мотивацією співпраці українців з Вермахтом. Звільнення окупованих територій після другої світової війни поставило перед європейськими державами питання щодо покарань тих, хто співпрацював з нацистами і оформлення в юридичному сенсі норм кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Практика покарань в Західній Європі була унормована переважно за такими злочинами як, державна зрада/злочини проти порядку несення військової служби і воєнні злочини/злочини проти людяності.

Щодо воєнних злочинів, то квінтесенцією демонстративного покарання був Нюрнберзький процес. За інші види колабораціонізму практика покарань в Європі не була однаковою в державах і не носила послідовного характеру. Переважно превалювали покарання, наприклад за адміністративні і економічні злочини у вигляді позбавлення громадянських прав, які юридично існували в кримінальних кодексах країн Європи ще до ХХ ст., однак уже на кінець 1940-х вони вважалися неефективними і були скасовані. Радянська Феміда на відміну від європейської користувалася категоричністю суджень та радикалізмом карально-репресивних заходів. Співпраця з ворогом (як найтяжчий злочин воєнної доби) розглядалася як скоєння за «обтяжливих обставин» і передбачала максимальне покарання. У радянському законодавстві також використовувалися терміни «зрадник», «зрадники Батьківщини», «ставленик», «запроданець», «поплічник», «посіпака». Оскільки колабораціонізм на окупованих територіях СРСР носив масовий характер, радянська система не могла дискредитувати сама себе визнати більшість юдей, які залишались на окупованих територіях зрадниками і всіх позбавити свободи або громадянських прав. Звісно, що велика кількість людей, які працювали на окупованих територіях потрапили в ГУЛАГ, але в силу того, що не вистачало фахівців і кадрів на підприємствах / установах/

в закладах освіти, частина людей залишалась на волі (переважно поселення) або під пильним наглядом спецслужб. Починаючи з отримання Україною незалежності, дослідники наново звернулись до української історії колабораціонізму, але вже без радянської інтерпретації цього феномену.

Список використаних джерел:

1. Закон України про колабораційну діяльність зі змінами. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>.
2. Письменський Є.О. Колабораціонізм як суспільно-політичне явище в сучасній Україні (кримінально-правові аспекти): науковий нарис. – Сєверодонецьк, 2020. – 121с.
3. Дзьобак В. Порівняльна характеристика колаборації населення Росії й України в роки радянсько-німецької війни. Сторінки воєнної історії України. 2008. № 11. С. 253 – 254.
4. Грицак Я. Нариси історії України: 4.формування модерної української нації ХІХ–ХХ ст. Київ.1996. 360 с.
5. Гончаренко О.Проблеми інституційного визначення терміна колабораціонізму, його видів та ознак у сучасній вітчизняній історіографії // Військово-історичний меридіан. Електронний науковий фаховий журнал. Вип. 1 (23). 2019. С. 5-25.
6. Бородіна Т. Стратегії поведінки місцевого населення Полтавщини під час Голокосту (1941-1943) / Тетяна Бородіна // Голокост і сучасність. 2017. № 1. С. 39-80.

Абусова Кристина

здобувачка вищої освіти з курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції

науковий керівник: Литвиненко Ольга Георгіївна

доцент кафедри організації досудового розслідування факультет підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії, майор поліції

ЩОДО ПИТАННЯ ДОКАЗУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПОВ'ЯЗАНИХ З КОЛАБОРАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

З початком повномасштабного конфлікту між Росією та Україною загострилося питання документування злочинів, пов'язаних зі співпрацею з окупантами. Виявилося, що колаборацію здійснюють не лише іноземні агенти, але й українці. Тому виникла потреба у роз'ясненні процедур доведення вини у таких злочинних діяннях, це підкреслює необхідність роз'яснення щодо подібних випадків. Злочини проти національної безпеки становлять найбільш серйозні загрози для суспільних відносин, включаючи державну безпеку,

обороздатність, незалежність та конституційний лад країни.

Колабораціонізм - це форма співпраці з окупаційною силою, особливо з військовим управлінням на території, яка перебуває під їхнім контролем. Це явище виникло в минулому, але з часом його тлумачення та використання зазнавали змін. Після повномасштабного вторгнення російських військ на територію України, відповідно до закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України стосовно встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність", були внесені поправки до Кримінального кодексу України [1].

Зміни полягали у доповненні кодексу новою статтею 111-1 «Колабораційна діяльність», що визначає таку діяльність. Як зазначає О. Рим «військове вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року стало початком нової реальності, а відтак актуалізувалась потреба адекватної правової оцінки діянь проти держави загалом. Процес переосмислення відповідного нормативного забезпечення розпочався із внесення змін до Кримінального кодексу України (далі КК України) у березні 2022 року. А саме, було посилено відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану [1] та встановлено кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність» [2, с. 217].

Очевидно, що є складнощі у доведенні вини особи, яка оперує на території, що не підконтрольна Україні.

А також, безумовно, для ефективного розслідування злочинів надзвичайно важливим є точне визначення методів, які використовувалися у злочинній діяльності, пов'язаних з конкретними просторово-часовими умовами. При цьому важливим є визначення часу скоєння злочину як на момент передачі інформації. Розголошення відповідних підказок, які суперечать стратегії державної безпеки, можливості безпосередньої передачі координат, періоду вчинення незаконних дій, а також часу, що пройшов з моменту вчинення злочину, усе це є критичним для розслідування.

Як слушно підкреслює А. Коваленко «через окупацію частини регіонів України у слідчих органів може бути відсутня фізична можливість проведення обшуку за місцем проживання тих чи інших осіб» [3, с. 63-64]. Таке широке використання різноманітних правових засобів у кримінальних провадженнях у вказаній категорії, що стосуються злочинів, скоєних на тимчасово окупованій території України, а також перебування на цих територіях свідків, очевидців, документів, фізичних доказів та підозрюваних у скоєнні таких правопорушень, є необхідним [4].

Уточнюючи важливість ефективного доказування фактів колаборації, прокурор В. Жидков з Офісу Генерального прокурора наголошує на необхідності проведення ретельних слідчих (розшукових) дій та оперативних заходів в ході розслідування таких кримінальних випадків:

1) Проведення допитів свідків, які можуть розкрити обставини, пов'язані з участю осіб у різних злочинних угрупованнях.

2) Аналіз публічної інформації в інтернеті, включаючи соціальні мережі, що стосується осіб, що можуть бути пов'язані з незаконними злочинними

угрупованнями.

3) Проведення негласних розслідувань, таких як отримання інформації з електронних мереж, для встановлення злочинного умислу та підтвердження інших обставин їхньої діяльності.

4) Отримання тимчасового доступу до матеріалів, що містять конфіденційну інформацію, зокрема від операторів зв'язку, для з'ясування місцезнаходження винних осіб та їх зв'язків з різними формуваннями.

5) Проведення обшуків за місцем проживання осіб з метою збору доказів про їхню причетність до зазначених угруповань, з вилученням матеріалів, що можуть підтвердити такі зв'язки [4].

Продовжуючи дослідження, науковець наголошує на важливості виявлення обставин, в яких сталося правопорушення, щоб подальше доведення було ефективним. Список обставин, які потребують доказів у межах розслідування конкретного кримінального випадку, виступає визначальним критерієм для організації та планування розслідування, формулювання та перевірки версій, проведення окремих слідчих заходів. Це базується не на загальних закономірностях, а на конкретних даних даної справи, які можуть бути типовими або нетиповими. Це вимагає від сторони обвинувачення проведення широкого спектру слідчих та процесуальних дій для перевірки інформації про можливу співпрацю, а в разі підтвердження — збір достатніх доказів [4].

Внаслідок вторгнення російських військ на частину території України, деякі дії слідчих стали недосяжними. Важливим аспектом діяльності прокурора є виявлення, розслідування та припинення злочинів, що пов'язані зі співпрацею з окупантами, а також забезпечення захисту прав і законних інтересів держави та її громадян у цих складних обставинах. У разі злочинів, пов'язаних зі співпрацею в російсько-українській війні, прокурор повинен діяти оперативно та ефективно, використовуючи всі доступні засоби для збору доказів та розкриття обставин справи. Надзвичайно важливо також забезпечити захист прав і законних інтересів постраждалих, особливо в умовах конфлікту та процесу повернення контролю над територіями.

Доведення злочинів, пов'язаних з колабораційною діяльністю, стає складнішим через ряд факторів, включаючи перебування колаборантів на території, яка перебуває під окупацією. Ця ситуація ускладнює процес збору доказів і може призвести до того, що частина доказів стає недоступною або вважається недостатньою для підтвердження факту злочину. Також ускладнюється збір доказів тим, що колаборанти зазвичай оперують через закриті канали зв'язку з метою забезпечення власної безпеки. Крім того, колабораційні дії можуть приймати не лише форму прямої співпраці з окупантами, а й інші варіанти, такі як надання фінансової або інформаційної підтримки. Це робить процес збору доказів ще більш складним і вимагає глибшого розуміння ситуації та контексту.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 11.04.2024).

2. Рим О. Правові інструменти реагування на колабораційну діяльність у сфері освіти. *Інтеграція вищої юридичної освіти України з європейським освітнім простором—виклики внутрішньої безпеки під час воєнного стану*. Łomża: MANS, 2023. С.217-220.

3. Коваленко А. Процесуальні проблеми розслідування колабораційної діяльності в умовах правового режиму воєнного стану. Кримінально-правові, кримінологічні, кримінальні процесуальні та криміналістичні проблеми протидії злочинності в умовах воєнного стану. Київ – Львів – Дніпро. 2022. С. 68-69.

4. Жидков В. Проблеми доказування злочинів про колабораційну діяльність: аналіз прокурора Офісу Генерального прокурора. *Українська Гельсінська спілка з прав людини*. 01.02.2023. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/problemu=dokazuvannia-zlochyniv-pro-kolaboratsiynu-diialnist-analiz-prokurora-ofisu-heneralnoho-prokurora/> (дата звернення: 11.04.2024).

Дробаха Максим Миколайович

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

науковий керівник: Пекарський Сергій Петрович

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДОКАЗУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРО КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

В умовах протидії повномасштабній агресії росії проти України перед правоохоронцями постало питання своєчасного документування, серед загальної кількості злочинів, пов'язаних з агресією росії проти України, протиправних дій колаборантів. Зазначаємо, що статтею 111-1 КК України передбачена кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність [1]. При цьому виникають питання щодо притягнення до відповідальності за вчинені злочини, в тому числі і за колабораційну діяльність, осіб які знаходяться на тимчасово окупованих територіях або на території країни агресора чи країн, які підтримують країну агресора. Перед тим як притягнути особу до відповідальності необхідно провести ряд дій, для розшуку і документування злочинів і злочинців, які причетні до вчинення правопорушення [2].

Особливості виявлення, фіксації та використання інформації про колабораційну діяльність передбачають необхідність здійснення уповноваженими органами гласних і негласних оперативно-розшукових [3], розвідувальних [4] чи контррозвідувальних заходів [5]. В подальшому використання отриманих фактичних даних про протиправну діяльність в

кримінальному провадженні здійснюється відповідно до вимог КПК України [6]. Саме тому уповноважені органи спрямовують свої зусилля на виявлення інформації з відкритих джерел де зафіксовані протиправні дії колаборантів, а також, відповідно до положень статті 275 КПК України [6], використовують конфіденційну допомогу громадян на засадах добровільності. Практика протидії колабораційній діяльності визначили доцільність взаємодії різних правоохоронних органів, зокрема: Служби безпеки України та Національної поліції України, які входять до складу сил безпеки та оборони України.

Зазначаємо, що українські правоохоронці використовують міжнародний досвід при документуванні злочинів, зокрема досвід міжнародних кримінальних судів. На думку Майстренко М. М. поява міжнародних кримінальних судів ще більше посилила потребу у спільних стандартах для збору, збереження та аналізу інформації у відкритому доступі, яка може бути представлена як доказ у кримінальних процесах [7, с. 63]. Науковиця безпосередньо зазначає протокол Берклі [8] як практичних посібник, що розроблений для уніфікації ведення розслідувань з використанням відкритих цифрових даних, ефективного використання цифрової інформації у відкритому доступі для розслідування порушень міжнародного кримінального права з прав людини та гуманітарного права [7, с. 64].

Отже, обов'язковою умовою для фіксації та збереження інформації з відкритих джерел про факт колабораційної діяльності є складання слідчим чи прокурором відповідного протоколу огляду з особливостями, передбаченими протоколом Берклі. При цьому проводяться заходи щодо забезпечення захисту та збереження отриманої та проаналізованої інформації з відкритих джерел. Це обумовлено тим, що під час судового розгляду кримінального провадження, при забезпеченні змагальності сторін щодо переконливості поданих доказів, виникає потреба у повторному дослідженні отриманих матеріалів.

Згідно протоколу Берклі існує шість основних етапів процесу розслідування з відкритих джерел: онлайн-запити, попередня оцінка; збір; збереження, перевірка та слідчий аналіз [8]. У свою чергу визначені два основні процеси для онлайн-запитів, це пошук, під яким розуміємо виявлення інформації та джерел інформації за допомогою загальних або розширених методологій пошуку та моніторинг, тобто виявлення нової інформації шляхом послідовного та наполегливого огляду набору постійних джерел [8].

Окрім того, з метою уникнення надмірного збору інформації та забезпечення права на приватне життя приватних осіб зазначається доцільність проведення попередньої оцінки будь-якого матеріалу, який ідентифікується.

Наведене вище, дозволяє нам констатувати про те, що з метою документування колабораційної діяльності, особи, яка перебуває на тимчасово окупованій території чи території країни агресора чи країн, які підтримують країну агресора необхідно використовувати методики збору даних з відкритих джерел. Тому виникає потреба у підготовці правоохоронців щодо використання протоколу Берклі. Отримані матеріали в поєднанні з результатами проведення негласних слідчих (розшукових) дій та в сукупності з іншими доказами дозволяють підтвердити або спростити факт колабораційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 01 вересня 2001 р. № 2341-XIV. Дата оновлення: 28.03.2024. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення – 28.03.2024).
2. Коваленко А. Процесуальні проблеми розслідування колабораційної діяльності в умовах правового режиму воєнного стану. *Кримінально-правові, кримінологічні, кримінальні процесуальні та криміналістичні проблеми протидії злочинності в умовах воєнного стану* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (електронне видання), 20 квітня 2022 р. / упоряд. : Євген Письменський. Нац. акад. внутр. справ, Львів. держ. ун-т внутр. справ, Дніпропет. держ. ун-т внутр. справ, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Київ – Львів – Дніпро, 2022. С. 68-69.
3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. Дата оновлення: 31.03.2023. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення – 28.03.2024).
4. Про розвідку: Закону України від 17 вересня 2020 року № 912-IX. Дата оновлення: 31.03.2023. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text> (дата звернення – 28.03.2024).
5. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26 грудня 2002 року № 374-IV. Дата оновлення: 31.03.2023. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text> (дата звернення – 28.03.2024).
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Дата оновлення: 21.03.2023. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення – 28.03.2024).
7. Майстренко М. М. Окремі аспекти доказування за протоколом Берклі. *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: тези доповідей учасників науково-практичного семінару (01 грудня 2023 року)* / упор. А.Я. Хитра. Львів: ЛьвДУВС. 2023. С. 63-65.
8. Протокол Берклі з ведення розслідування з використанням відкритих цифрових даних. URL: <https://www.law.berkeley.edu/wp-content/uploads/2022/03/Berkeley-Protocol-Ukrainian.pdf>.

Єфремов Олексій Андрійович

курсант 3-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

науковий керівник: Дубина Юлія Юріївна

викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ

РОЗКРИТТЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОКРЕМИЙ АСПЕКТ

Чинне законодавство у ст. 111-1 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за колабораційну діяльність [4]. Враховуючи той факт, що зазначена норма є новою для вітчизняної правозастосовної практики, виникають проблемні питання щодо оперативно-розшукової протидії колабораційній діяльності.

Оперативно-розшукова протидія злочинній діяльності осіб та/чи груп за фактами колабораційної діяльності, можлива виключно під час провадження за оперативно-розшуковими справами, які заводяться за наявності підстав, які передбачені чинним законодавством. Такими підставами, відповідно до ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», зокрема є: наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про: кримінальні правопорушення, що готуються; осіб, які готують вчинення кримінального правопорушення; осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання; розвідувально-підривну діяльність спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб проти України [5].

За відсутності вказаних підстав забороняється приймати рішення про проведення оперативно-розшукових заходів. Зазначені підстави можуть міститися в заявах, повідомленнях громадян, посадових осіб, громадських організацій, засобів масової інформації, у письмових дорученнях і постановах слідчого, вказівках прокурора, ухвалах слідчого судді, суду, матеріалах правоохоронних органів, у запитах і повідомленнях правоохоронних органів інших держав та міжнародних правоохоронних організацій. Відповідну інформацію працівники оперативних підрозділів можуть отримувати від негласних працівників та під час проведення заходів оперативного (ініціативного) пошуку [5].

При веденні оперативним підрозділом оперативно-розшукової справи щодо осіб, стосовно яких є дані про участь у підготовці до вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК України, керівник оперативного підрозділу письмово звертається до керівника органу досудового розслідування про закріплення за цією ОРС слідчого для забезпечення методичного супроводження її реалізації та надання практичної допомоги оперативному підрозділу [1, с. 434].

У разі виявлення під час проведення оперативно-розшукових заходів ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-1 КК України, керівник оперативного підрозділу невідкладно направляє зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, до відповідного органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому КПК України.

Слід зазначити, що за фактами колабораційної діяльності виявленню та документуванню підлягають фактичні дані, які вказують на злочинні дії розроблювальних, а саме: про подію злочину (час, місце, спосіб, інші обставини вчинення злочину); про причетність розроблювальних до підготовки або вчинення злочину та мотивах, що спонукають останніх вчиняти протиправні дії; про обставини, що характеризують їх особистість; про місцезнаходження знарядь вчинення злочину або інших предметів, здобутих злочинним шляхом тощо [2, с. 43]. При цьому, існують три напрямки документування злочинних дій розроблювальних, а саме: виявлення осіб, які можуть бути свідками у кримінальному провадженні за фактами колабораційної діяльності; виявлення предметів і документів, що мають доказове значення у кримінальному провадженні за фактами колабораційної діяльності; фіксація дій розроблювальних осіб з метою наступного використання отриманих фактичних даних у процесі доказування під час розслідування за фактами колабораційної діяльності [3, с. 93].

Як справедливо вказують науковці, документування злочинних дій розроблюваних осіб відбувається шляхом: а) виявлення осіб, проінформованих про протиправну діяльність розроблюваних, які можуть бути свідками; б) виявлення документів, які підтверджують протиправну діяльність розроблюваних осіб і їх зв'язки; в) виявлення предметів, використаних розроблюваними для досягнення злочинного результату; г) закріплення даних про дії розроблюваних в процесі спостереження за ними [1, с. 433].

Документування фактів колабораційної діяльності може здійснюватися працівниками оперативних підрозділів і під час виконання доручень слідчого, прокурора на проведення НСРД у межах кримінального провадження. За дорученням слідчого чи прокурора оперативний працівник організовує та забезпечує проведення негласних слідчих (розшукових) дій, здійснює збір, узагальнення та аналіз отриманих у результаті їх проведення результатів відповідно до положень КПК України [1, с. 434].

Таким чином, особливості об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-1 КК України, широкий перелік діянь, які охоплюються вказаним складом кримінального правопорушення, обумовлюють специфіку організації і тактики оперативно-розшукового документування злочинної діяльності колаборантів, перелік сил і засобів, які залучаються для виконання конкретних завдань.

Список використаних джерел:

1. Албул С. В., Колодій Д. В. Оперативно-розшукове документування колабораційної діяльності в умовах воєнного стану: проблемні питання.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень: у 2-х т.: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, НУ «Одеська юридична академія», 19 травня 2023 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 2. С. 432–435.

2. Єгоров С. О. Деякі правові аспекти відповідальності за колабораційну діяльність. *Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 21 липня 2022 р.).* Одеса : ОДУВС, 2022. С. 41–44.

3. Поляков Є. В., Щурат Т. Г. Колабораціонізм в Україні – реалії сьогодення. *Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 21 липня 2022 р.).* Одеса : ОДУВС, 2022. С. 93–97.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Закон України від 03.03.2022 р. № 2108-IX. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20>.

5. Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII із змін. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135>.

Мазур Уляна Сергіївна

курсантка 3-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції

науковий керівник: Волобоєв Артур Олегович

завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7138-5847>

ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ ФАКТІВ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОКРЕМИЙ АСПЕКТ

У період воєнного стану в Україні надзвичайно є розповсюдженим явище колабораційної діяльності. Колабораціонізм як соціально-політичний феномен закономірно виникає в державі, частина території якої є окупованою. 03 березня 2022 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність», яким у Кримінальному кодексі України передбачено нову статтю 111-1 «Колабораційна діяльність» [1].

Колаборант – це особа, яка усвідомлено співпрацює із окупаційною

цивільною чи військовою владою на шкоду власній країні, тобто низка громадян України та юридичних осіб, що сприяли (продовжують сприяти) державі-агресору у здійсненні дій щодо розгортання збройного конфлікту проти України. Для більш чіткого розуміння колабораційної діяльності варто підкреслити у чому ж вона може проявлятися на сьогоднішній день і які дії громадян вважаються колабораціонізмом.

Так, колабораціонізм знаходить своє відображення у таких діях [2, 3], якщо:

- громадянин України публічно (на мітингах, зборах, в пресі, в мережі Інтернет, тощо) заперечує збройну агресію проти України, окупацію частини території України, закликає до підтримки дій держави-агресора, підтримує збройні формування агресора та його окупаційну адміністрацію, закликає співпрацювати з державою-агресором та її уповноваженими органами, а також до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України;

- громадянин України добровільно зайняв різного роду посади у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, а також брав участь в організації та проведенні незаконних виборів чи референдумів на тимчасово окупованій території або публічно закликав до проведення таких незаконних виборів чи референдумів на тимчасово окупованій території;

- здійснення громадянином України пропаганди в інтересах держави-агресора у будь-яких закладах освіти та сприяння впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти України;

- передача матеріальних ресурсів військовим держави-агресора, господарська діяльність у взаємодії з державою-агресором;

- організація та проведення заходів політичного характеру, як-то з'їзди, збори, мітинги, походи, демонстрації, конференції, круглі столи тощо, для підтримки держави-агресора, а також активна участь у таких заходах;

- громадянин України добровільно зайняв посади в створених державою-агресором судових або правоохоронних органах, а також добровільно брав участь незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях держави-агресора чи надавав таким формуванням допомогу у веденні бойових дій проти України;

- під час зайняття посад в незаконних органах створених державою-агресором, вчинив дії або прийняв рішення, що призвели до загибелі людей або настання інших тяжких наслідків.

Даний перелік можливих дій громадян не є вичерпним, колабораціонізм може виражатись у будь-яких інших формах, навіть у менш агресивний спосіб.

Фіксування колабораційної діяльності громадян України є найважливішим етапом розкриття цього злочину, оскільки полягає у закріпленні доказової інформації через відображення у протоколах, на технічних носіях, у журналах судового засідання, постановках і ухвалах та інших процесуальних документах ходу і результатів слідчих та інших процесуальних дій і рішень.

Розслідування та фіксування злочинної діяльності колаборантів

забезпечується шляхом проведення оперативно-розшукової діяльності, слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Наразі розповсюдженими є випадки фіксації воєнних злочинів, а також злочинів стосовно колабораційної діяльності громадськими організаціями, волонтерськими рухами та приватними особами, у яких можуть зберігатися відповідні відомості. Встановлення таких організацій, рухів та осіб можливе шляхом витребування відомостей в органах державної влади та місцевого самоврядування, що дозволить отримати документи, які підтверджують факт колабораційної діяльності та проведення вже слідчим огляду джерел інформації. Таким саме чином можна встановити можливих очевидців, свідків.

Коли відповідна інформація фіксувалася приватними особами та на момент проведення досудового розслідування вже відсутня у відкритому доступі, потрібно орієнтувати таких приватних осіб щодо надання відповідних хронологічних протоколів документування, допитувати їх про обставини виявлення та збереження відповідної інформації [4].

Важливим доказом колабораційної діяльності також можуть бути матеріали негласних слідчих (розшукових) дій, які в сукупності з іншими доказами дозволять підтвердити або спростувати факт такої діяльності. Отримання відповідної інформації про проведення негласних (слідчих) розшукових дій стосовно певних фігурантів можливе шляхом витребування або отримання в порядку тимчасового доступу до речей і документів слідчим або прокурором відомостей від слідчого або прокурора, які ініціювали проведення таких дій в межах іншого кримінального провадження.

Звичайно наявні деякі проблеми доказування колабораціонізму, що виникають під час розслідування та збору доказів, які знаходяться на окупованій території. Тобто прямий доступ до них відсутній. Звідси і впливає необхідність огляду відкритих джерел у мережі Інтернет, соціальних сторінок, публікацій у Telegram-каналах тощо, що не найкращим чином позначається на допустимості таких доказів, адже електронні докази можуть легко підроблюватись, викривлятись або взагалі штучно створюватись. Звичайно, переважна більшість кримінальних проваджень у судах завершується укладеними угодами про визнання винуватості без дослідження доказової бази та неможливістю оскарження такого рішення. У разі відсутності особи, судовий розгляд відбувається в порядку спеціального судового провадження за відсутності змагальності сторін. У зв'язку з цим, питань про допустимість доказів не виникає. Тим паче практики скасування з цих підстав вироків або уникнення притягнення до кримінальної відповідальності наразі відсутня [3].

Також одним із основних джерел доказів є покази свідків. У цьому випадку особи, які перебували під окупацією, ризикують стати жертвами неправдивих свідчень з боку недоброзичливців, які нікому буде спростувати. Водночас свідки можуть як прямо говорити неправду, керуючись різними мотивами, так і свідомо помилятись в оцінках і судженнях, не володіючи повнотою картини та не знаючи на деталі. Як приклад, передача матеріальних ресурсів незаконним формуванням може відбутись під примусом у вигляді погроз, але якщо свідки бачили лише сам факт передачі майна та не були очевидцями погроз і їм здалось, що мала місце

добровільна співпраця, то така особа має ризик бути засудженою за діяння, яке фактично не є злочином.

Отже, на сьогодні питання доказування фактів колабораційної діяльності досі залишаються не достатньо дослідженими, що й визначає напрями для подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>

2. Грабовський С. І. Колабораціонізм. Енциклопедія Сучасної України: електронна версія / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=4446

3. Вайда Т.С. Колабораційна діяльність в умовах війни: поняття, документування та кримінальна відповідальність за протиправні дії/діяльність. *Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Одеса, 21 липня 2022 року). Одеса, 2022. С. 13-17

4. Гловюк І.В. Питання доказування за ст. 111-1 КК України: аналіз вироків. *Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Одеса, 21 липня 2022 року). Одеса, 2022. С. 28-33.

Pulym G. S.

cadet of the faculty No. 3 of Donetsk State University of Internal Affairs

scientific supervisor: Voloboiev A. O.

Head of the Department of Operational and Investigative Activities and Information Security of the Faculty No. 3, Doctor of Philosophy in Law

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7138-5847>

ORGANIZATIONAL AND TACTICAL PRINCIPLES OF USING COVERT AGENTS IN DOCUMENTING CRIMINAL ACTS OF COLLABORATORS AND PERPETRATORS OF WAR CRIMES

The use of undercover officers to document the criminal activities of collaborators and perpetrators of war crimes is a very sensitive and complex issue that requires careful organizational and tactical planning [3]. We will examine the key principles that should guide the use of covert action in this context, with a focus on the organizational and tactical considerations involved.

Organizational principles. The use of undercover agents to document criminal activity requires a clearly defined organizational structure to ensure proper

coordination and control. This involves establishing clear lines of authority and communication channels to facilitate the dissemination of information and instructions to undercover officers.

It is important to maintain a strict chain of command to protect the identity and safety of undercover officers working together. This includes limiting access to confidential information to a few select individuals within the organization who are directly responsible for coordinating and supervising the activities of undercover agents [4].

The organization must take robust measures to protect the confidentiality of the identities of undercover officers and the information they collect. This may include securing communication channels, implementing strict data protection protocols, and providing undercover officers with the necessary tools and resources to ensure their safety and effectiveness.

Tactical principles. In addition to strong organizational foundations, the use of undercover officers requires tactically sound approaches to ensure their successful infiltration and collection of incriminating evidence against collaborators and war criminals.

One of the key tactical considerations is the careful selection and training of covert collaborators. It is crucial to recruit individuals who have the necessary skills, personality traits and cultural understanding to fit in with the environment where criminal activity takes place. In addition, comprehensive training should be provided to covert officers to equip them with the knowledge and techniques necessary to collect reliable and admissible evidence [1].

Tactical planning should include the development of realistic cover stories and characters for covert officers to maintain their credibility and avoid exposure. This may include creating detailed biographies for each operative and providing them with the necessary resources to support their fabricated identities.

Another important tactical aspect is the establishment of secure and secret communication channels to facilitate the exchange of information between covert operatives and the supervising organization. This may include the use of encrypted messaging platforms, blind spots, or face-to-face meetings conducted under strict security protocols [2].

The use of undercover officers to document the criminal activities of collaborators and war criminals therefore requires a careful balance of organizational and tactical considerations. By adhering to the principles outlined in this essay, organizations can increase the effectiveness and security of their covert operations while collecting important evidence to hold perpetrators accountable for their actions.

In conclusion, we can say that the use of covert officers in documenting war crimes is one of the key factors that contribute to the disclosure and quality implementation of the materials obtained during the investigation. In addition, confidants are the main source of information about collaboration activities.

References:

1. Bagriy M.V. Procedural aspects of covert obtaining of information: Domestic and foreign experience: monograph / M.V. Bahriy, V.V. Lutsyk.

2. The Law of Ukraine "On Operational and Investigative Activity": a scientific and practical commentary / V. Matsyuk. Kyiv: Professional Publishing House, 2020.

3. Sergeeva D.B. Secret cooperation in criminal proceedings. Bulletin of Criminal Procedure. Issue No. 4, 2016.

4. On the legal regime of martial law: Law of Ukraine of 12 May 2015 No. 389-VIII of 12 May 2015. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

Симоненко Аліна Андріївна

курсант 3-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції

науковий керівник: Пекарський Сергій Петрович

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

БОРОТЬБА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ З ПРОЯВАМИ КОЛАБОРАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ГРОМАДСЬКОСТІ

Від початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України відбувалося багато неоднозначних явищ. Одним з таких явищ стали прояви колабораціонізму громадян України з державою-агресором. Мотиви та мета таких осіб різні, але потрібно взяти до уваги, що їх розгляд повинен відбуватися як у широкому, так і вузькому розумінні. З метою кваліфікації дій таких громадян та здійснення щодо них правосуддя законодавець доповнив розділ І Кримінального кодексу України (далі – КК України) статтями про колабораційну діяльність, пособництву державі-агресору, диверсію та несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану. З усіх цих злочинів проти основ національної безпеки України нас цікавить саме стаття 111¹ «Колабораційна діяльність» [1].

В термінології явище колаборації вперше з'являється під час нападу німецьких військ на Францію у травні 1940 року. Тобто колаборація – це явище, яке полягає у співпраці та добровільній невимушеній допомозі країні-окупанту проти своєї держави, інтересів свого народу [2, с. 45]. КК України передбачає, що саме громадянин України вчиняє такі дії і це визначає поняття спеціального суб'єкта цього кримінального правопорушення. Також слід зазначити, що частини 4, 6 включають у себе суб'єктом іноземця чи особа без громадянства. Така особа буде нести відповідальність лише за певних умов. Варто зазначити, що особа також звільняється від кримінальної відповідальності у випадку коли

кримінальне правопорушення перерване на стадії готування чи замаху і при цьому відображається добровільна відмова суб'єкта злочину, при цьому суд не буде вбачати інших складів злочинів у діяннях такої особи.

Звертаючи увагу на суб'єктивну сторону, ми характеризуємо колабораційну діяльність саме прямим умислом як формою вини. Тобто випадки крайньої необхідності, застосування до особи фізичного, психічного примусу є підставою виключення кримінальної відповідальності відповідно до статей 39, 40 КК України. І тут виступає зазначений нами фактор добровільності та співпраці з окупантами. Ця теза знаходить своє відображення у прикладі наведення російського «Іскандеру» на кафе в селі Гроза на Харківщині, що відбулося у жовтні 2023 року, двома братами, які є місцевими жителями та перейшли на сторону країни-окупанта [3].

Яскравими прикладами протидії протиправним дії громадян України є затримання працівниками Служби безпеки України в Кропивницькому за державну зраду 22-річної дівчини та жінки з Великої Писарівки Сумської області, яка співпрацювала з представниками країни-агресора. Жителька Великої Писарівки зібрала значну кількість фото- та відеоматеріалів в яких фіксувала об'єкти та визначення їх розташування за GPS-координатами військових формувань на території Великописарівської громади. У наслідок цих протиправних дій РФ використовувала цю інформацію для вогневого ураження об'єктів [4].

Схожа диспозиція є у статті 436-2 «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників», хоча ми зазначаємо певну схожість у вчинених діяннях правопорушника, але важливою відмінністю є місце вчинення злочину, тому варто уникати подвійного інкримінування при кваліфікації діяння чи діянь особи [5].

Важливою силою у боротьби з проявами колаборації є застосування уповноваженими суб'єктами різних як оперативно-розшукових так і контррозвідувальних заходів. Тому важливим є факт застосування гласних і негласних заходів Службою зовнішньої розвідки України, Державною прикордонною службою України, Службою безпеки України тощо [6]. Гарним прикладом є залучення громадян України, які чекають повалення «путінського режиму» на тимчасово окупованій території та повернення їх до складу нашої держави. Правоохоронні органи залучають осіб на засадах добровільності і надають їм певні завдання для підривної діяльності щодо країни-агресора та її представників. Як до прикладу вбивство Арсена Павлова з прізвиськом «Моторола» за допомогою саморобного вибухового пристрою. Також співробітники правоохоронних органів, зокрема Національної поліції, Служби безпеки України, за сприяння громадян, які мешкають на тимчасово окупованій території, можуть отримувати оперативну інформацію щодо кількості живої сили ворога, техніки їх місцезнаходження та подальшої дислокації.

Наведене вище дозволяє нам висновувати про те, що питання протидії колаборації залишається відкритим, а боротьба з таким явищем є актуальною. А залучення громадян до виявлення та фіксації проявів колаборації надає

перевагу у зборі інформації та проведенні підривної діяльності у тилу ворога. На нашу думку це сприятиме поверненню тимчасово окупованих територій та відновленню діяльності на цих територіях органів державної влади України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 01 вересня 2001 р. № 2341-XIV. Дата оновлення: 28.03.2024. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення – 28.03.2024).
2. Заєць О. М. Юридична характеристика дефініції колаборація. *Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Одеса, 21 липня 2022 року). Одеса, 2022. С. 45-46.
3. Слідчі встановили ймовірних навідників російської ракети на кафе в Грозі: підозрюють братів-правоохоронців. URL: <https://suspilne.media/591241-slidci-vstanovili-jmovirnih-navidnikov-rosijskoi-raketi-na-kafe-v-grozi-pidozruut-brativ-pravoohoronciv/> (дата звернення – 02.04.2024).
4. На Сумщині 58-річній жительці с. Велика Писарівка Охтирського району повідомлено про підозру у державній зраді. URL: <https://suspilne.media/sumy/716376-na-sumsini-zatrimali-zinku-z-velikoi-pisarivki-za-pidozrou-v-derzzradi/> (дата звернення – 06.04.2024).
5. Як розмежовувати колабораційну діяльність і суміжні склади кримінальних правопорушень. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/press-centr/news/1299973/> (дата звернення – 02.04.2023).
6. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26 грудня 2002 року № 374-IV. Дата оновлення: 31.03.2023. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text> (дата звернення – 05.04.2024).

СЕКЦІЯ 5. МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ – НОВІ ВИКЛИКИ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Баланенко Анастасія

*курсантка 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів
досудового розслідування Донецького державного університету внутрішніх
справ, рядова поліції*

науковий керівник: Габорець Ольга Андріївна

*доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії,
доцент*

КЛЮЧОВІ ВИКЛИКИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ПІД ЧАС МІГРАЦІЇ

Внутрішнє переміщення осіб, викликане конфліктами, природними катастрофами чи економічними чинниками, становить один із найскладніших аспектів сучасних міграційних процесів. Цей феномен вимагає глибокого розуміння та аналізу ключових викликів, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи (ВПО). Дослідження динаміки внутрішньої міграції вимагає врахування мультидисциплінарного підходу, що охоплює соціальні, економічні та політичні аспекти, що впливають на процеси адаптації та інтеграції ВПО в нових локальних умовах.

Такий підхід включає детальний аналіз впливу міграції на внутрішній ринок праці, соціальну інфраструктуру та доступ до базових громадських послуг, таких як освіта та охорона здоров'я. Особливо важливим є забезпечення прав і свобод ВПО, зокрема права на безпечне та гідне житло, що в умовах внутрішнього переміщення часто порушується через відсутність адекватної реєстрації та правової захищеності.

Важливість інтеграційних програм, які сприяють соціалізації та економічній адаптації ВПО, не може бути недооціненою. Ці програми повинні враховувати культурні та етнічні особливості мігрантів, а також сприяти збереженню їхньої ідентичності при одночасній адаптації до нового соціального середовища. Застосування мультидисциплінарного підходу дозволяє виробляти стратегії, які є чутливими до різноманіття потреб ВПО, у тому числі забезпечення психологічної підтримки та допомоги у вирішенні правових питань.

Крім того, критичним аспектом є розробка ефективних механізмів моніторингу та оцінювання впливу внутрішньої міграції на розвиток регіонів, які приймають ВПО. Це включає збір даних та їх аналіз для оцінки як соціально-економічних, так і екологічних наслідків переміщення населення. Забезпечення

транспарентності та доступу до інформації сприяє залученню громадськості та міжнародних організацій до вирішення проблем ВПО, що забезпечує більш ефективне управління міграційними процесами і сприяє сталому розвитку суспільства.

Гапона Вікторія Миколаївна

курсантка 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції

науковий керівник: Лунгу Дмитро Іванович

викладач кафедри спеціальної фізичної та домедичної підготовки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

З початку вторгнення країни-агресора на територію України міграційні процеси активізувалися в широкому масштабі. Люди намагаються в першу чергу зберегти своє життя і майбутнє [1].

Повномасштабна збройна агресія росії проти України стала причиною однієї з найстрімкіших криз вимушеного переміщення населення та гуманітарних криз в сучасній історії не лише нашої країни, а і Європи в цілому. Після початку військового наступу 24 лютого 2022 року станом на 21.09.2022, за даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців [3], 6,98 мільйона людей стали внутрішньо переміщеними особами в Україні, водночас 17,7 млн осіб терміново потребують гуманітарної допомоги та захисту.

Відразу слід зробити декілька застережень, що є важливими і для проведення дослідження, і для розуміння контексту запропонованих висновків.

Перш за все, кожна територіальна громада увійшла у період початку широкомасштабного вторгнення окупаційних військ на територію України із власним досвідом, тобто із тією сукупністю унікальних характеристик, проблем, процесів, які існували, тривали та формувалися місцевими громадами. Наприклад, про те, що одними із найбільших питань, з якими місцеві громади України стикнуться у найближчі 10 років є: демографічний (скорочення кількості населення, зміна вікової структури), кадровий (відтік кваліфікованих співробітників та представників робітничих професій за кордон, «переманювання» найкращих працівників до багатших громад, тривалий процес кваліфікованого навчання), фінансовий (недостатність фінансування, відсутність належних умов для залучення коштів), інфраструктурний (застаріла та така, що не відповідає сучасним потребам. інфраструктура, в т.ч. транспортна, мереж водовідведення, відновних джерел енергії, розпорядження наявним майном). Припускаючи, що деякі із цих процесів та проблем наче поставлено на паузу,

робота над пошуками нових шляхів роботи із ними зупинена, часто зі словами «не на часі». Інколи такі рішення справді виправдані, але в деяких випадках замороження проблеми може в майбутньому стати причиною як не вибуху, то значної соціальної чи технологічної проблеми, вирішення якої потребуватиме неабияких великих ресурсів.

Також варто зважати й на загальнодержавні тенденції децентралізації й реформування влади. У період активних воєнних дій особливо важливими є чітке розуміння меж функціональних обов'язків органів державної влади, військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування, а також своєчасна координація окремих заходів та співпраця. 20 травня 2022 набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» [2], який є і реакцією на проблеми сьогодення, і викликом для місцевих громад. Закон розширює компетенцію сільських, селищних, міських територіальних громад, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населених пунктів на час дії воєнного стану, та надає їм одноосібні повноваження з прийняття певної категорії важливих рішень, зокрема, щодо звільнення земельних ділянок комунальної власності від незаконно розміщених тимчасових споруд, передачі коштів з відповідного місцевого бюджету на потреби Збройних Сил України та/або для забезпечення заходів правового режиму воєнного стану, створення установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення на посади і звільнення з посад керівників таких установ, поводження з небезпечними відходами та ін.

Одним із перших викликів, який постав перед місцевими приймаючими громадами, стало питання власне затвердження, розміщення та надання необхідних речей для першої хвилі ВПО. Цей процес відбувався у період загальнонаціонального шоку, коли стало зрозумілим, що базові потреби безпеки людини більше не можуть бути забезпечувані в жодному населеному пункті України; при цьому події розвивалися надзвичайно швидко, а ступінь невизначеності був найвищим. Поновлемо в пам'яті кілометрові багатогодинні затори на автомобільних магістралях, переповнені евакуаційні потяги, залізничні вокзали та автовокзали, що ставали домівкою на день-два для руху далі у невідомість. У цей період територіальні громади західних областей України стали прихистком для мільйонів українців. Такий блискавичний виклик, про який йдеться, був безумовно затверджений місцевими громадами, рішення приймалися швидко, інколи миттєво, реагування здійснювалося без застережень. Важливо відзначити, що потужною підтримкою органів місцевого самоврядування стали волонтерські організації. Фактично завдяки спільним зусиллям територіальних громад, окремих громадян, організацій та волонтерів місцеві громади змогли забезпечити тимчасовим житлом та речами першої необхідності ВПО. Часто людей поселяли у гуртожитки місцевих навчальних закладів, санаторії, дитячі табори та безпосередньо навчальні заклади, які обладнували необхідним для тимчасового проживання. Це створило додаткове навантаження на працівників закладів освіти, які волею-неволею ставали

волонтерами, та освітню інфраструктуру в цілому, адже деякі з них і на сьогодні не можуть виконувати свого основного призначення.

Викликом дещо іншого плану для приймаючих територіальних громад, пов'язаним із внутрішньо державними міграційними процесами, стали й процеси взаємної адаптації ВПО та місцевих мешканців на рівнях переживання травмуючих подій, комунікації, обміну досвідами, подолання існуючих стереотипів. Видається, що замовчування проблем, не є найефективнішим способом подолання означених питань. Окрім того, український взірець поведінки, коли розмови про власні переживання й емоції видаються чимось неважливим, турбота про свій внутрішній ресурс – такою, що можуть осудити, може просто законсервувати існуючий біль та справді нагальні проблеми, пов'язані зі здоров'ям.

Підсумовуючи, можна підтвердити, що активна позиція і системна робота із проблемами, що постають перед місцевими громадами в умовах масштабної внутрішньої міграції населення в час дії правового режиму воєнного стану, має здебільшого позитивний вплив і на громаду в цілому, і на потреби внутрішньо переміщених осіб [4, с. 3].

Список використаних джерел:

1. Чорна С. Транскордонні міграційні процеси України умовах воєнного стану: виклик та загроза для фінансової безпеки держави. *Mechanism of an Economic Regulation*, (1-2(95-96), 114-120. URL: <https://doi.org/10.32782/mer.2022.95-96.17>.
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України від 12.05.2022 № 2259-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2259-20>.
3. Інформація з порталу Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. URL: <https://data.unhcr.org/es/documents/details/95827>.
4. Матеріал щодо «Місцеві громади та внутрішня міграція населення: виклики під час воєнного стану та пошуки шляхів їх подолання». *Лінія правової допомоги “ЮрФем: підтримка”*. URL: <https://jurfem.com.ua/mistsevi-hromady-vnutrishnya-mihratsia-naselennya/>.

Пекарська Євгенія Олегівна

студентка 1-го курсу факультету підготовки фахівців права, управління та економічної безпеки Донецького державного університету внутрішніх справ

науковий керівник: Волобоєв Артур Олегович

завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7138-5847>

ЕВАКУАЦІЙНІ ЗАХОДИ

В умовах правового режиму воєнного стану військові адміністрації, органи державної влади та органи місцевого самоврядування приділяють увагу проведенню евакуаційних заходів щодо цивільного населення з територій де ведуться активні бойові дії та прилеглих до них районів.

Діюча система правового забезпечення евакуаційних заходів ґрунтується на положеннях визначених постановами Кабінету Міністрів України: від 30 жовтня 2013 року № 841, якою затверджено «Порядок проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій» [1] та від 1 червня 2023 року № 546 «Про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення», якою затверджено «Порядок тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення за місцем постійного проживання (перебування), а в разі виїзду за межі України – в Україну» [2].

Безпосередньо евакуація з територій бойових дій цивільного населення, сімей з дітьми, матеріальних і культурних цінностей здійснюється з урахуванням положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII [3]. Евакуації населення із зон збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій) у безпечні райони відноситься до заходів правового режиму воєнного стану [3, п. 19, ст. 8].

Організація проведення евакуації та підготовка районів для розміщення евакуйованого населення і його життєзабезпечення, а також зберігання матеріальних і культурних цінностей покладаються на Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві держадміністрації, органи місцевого самоврядування та керівників суб'єктів господарювання [1].

Згідно чинного нормативно-правового акту до органів з евакуації належать комісії з питань евакуації, збірні пункти евакуації, проміжні пункти евакуації, приймальні пункти евакуації [1].

Проведення евакуації забезпечується шляхом:

- створення на регіональному та місцевому рівні органів з евакуації, а також органів з евакуації на об'єктах господарювання;
- розроблення плану евакуації населення;

- визначення безпечних районів, придатних для розміщення евакуйованого населення та матеріальних і культурних цінностей;
- організації оповіщення керівників суб'єктів господарювання і населення про початок евакуації;
- організації управління евакуацією;
- життєзабезпечення евакуйованого населення в місцях його безпечного розміщення;
- участі у командно-штабних навчаннях та об'єктових тренуваннях;
- навчання населення діям під час проведення евакуації [1].

В умовах повномасштабної агресії російської федерації проти України значні території різних областей нашої держави стали місцем активних бойових дій. Війська країни-агресора здійснюють обстріли та бомбардування як великих міст так і маленьких сіл. Свою діяльність розгорнули збірні пункти евакуації, які призначені для збору і реєстрації евакуйованого населення та організації його вивезення (виведення) у безпечні райони. Збірні пункти евакуації розміщуються поблизу залізничних станцій, морських і річкових портів, пристаней, маршрутів евакуації, а також на наявних міських площах, у відкритих безпечних місцях або безпечних приміщеннях [1].

Приймальні пункти евакуації організовують у безпечному районі підготовку пунктів висадки, уточнюють кількість населення, що прибуло, і порядок подачі транспортних засобів для його вивезення із зазначених та проміжних пунктів евакуації до пунктів розміщення, організовують надання медичної допомоги евакуйованому населенню та охорону громадського порядку.

Необхідно зазначити, що з метою захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, в умовах воєнного стану обласні військові адміністрації за погодженням з органами військового командування на відповідній території та Координаційним штабом з питань проведення обов'язкової евакуації населення в умовах воєнного стану можуть прийняти рішення про проведення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками з окремого населеного пункту в місцевості, де ведуться бойові дії [1]. При цьому обов'язкова евакуація в примусовий спосіб дітей здійснюється за супроводом одного з батьків, особи, яка їх замінює, або іншого законного представника [1].

Під час проведення евакуаційних заходів особлива увага приділяється:

- дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, які проживають або зараховані до закладів (зокрема, діти, які проживають та утримуються в пансіонах закладів освіти);
- дітям, які не належать до категорії дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та проживають або зараховані до закладів (зокрема, діти, які проживають та утримуються в пансіонах закладів освіти);
- особам похилого віку, особам з інвалідністю, які проживають в закладах або зараховані до них на цілодобове перебування, отримують соціальні послуги із стаціонарного догляду, паліативного догляду, підтриманого проживання;

- повнолітнім особам, зокрема особам з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, які тимчасово проживали в закладах, що надають соціальні послуги [2].

Отже, на підставі зазначеного висновуємо, що в умовах правового режиму воєнного стану евакуаційні заходи цивільного населення, сімей з дітьми регламентовані як законодавчими так і нормативно-правовими актами. Особлива увага при здійсненні евакуаційних заходів приділяється дітям. За необхідності може бути прийняте рішення про проведення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками з окремого населеного пункту в місцевості, де ведуться бойові дії.

Список використаних джерел

1. Порядок проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 року № 841. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-n#Text>.

2. Порядок тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення за місцем постійного проживання (перебування), а в разі виїзду за межі України – в Україну: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2023 року № 546 «Про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення». *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/546-2023-n#Text>.

3. Про правовий режим воєнного стану: Закону України від 12 травня 2015 року № 389-VIII (редакція від 12.10.2023). *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

Тімчак Анастасія Русланівна

*курсантка 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції*

науковий керівник: Литвиненко Ольга Георгіївна

*доцент кафедри факультету підготовки фахівців для підрозділів Національної
поліції Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного
університету внутрішніх справ, доктор філософії, майор поліції*

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РІВЕНЬ ЗЛОЧИННОСТІ В ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Існують багато стереотипів та міфів, пов'язаних із міграцією та злочинністю. Так-от, проведемо ґрунтоване роз'яснення. Міграція – це переміщення людей з одного місця в інше. Це може бути переміщення в межах однієї країни, визначена як внутрішня міграція або з однієї країни в іншу (зовнішня міграція).

На сьогоднішній день, в Україні, люди мігрують з думками про можливе краще працевлаштування, освіту, кращі умови життя або ж вимушені через безробіття, наслідки війни, окупацію і інше.

Міграційні процеси -переміщення людей з одного місця проживання до іншого з різних причин, таких як пошук роботи, політичні або економічні проблеми, або шукаючи кращих умов для життя. Ситуації, коли маємо справу зі збільшенням активності цих процесів та втратою контролю над ними і призводить до підвищення рівня злочинності, напруженості у міжнародних відносинах, економічної нестабільності та інших аспектів суспільного життя.

В найближчій перспективі Україні загрожують такі проблеми: у внутрішній сфері збільшення впливу нелегальної міграції на злочинність залучення незаконних мігрантів до злочинних дій, таких як напади та вимагання; можливе фінансування терористичних активностей; поширення незаконних схем легалізації мігрантів, включаючи фіктивні шлюби; втягування працівників Державної міграційної служби та інших державних органів у протиправні дії; відсутність контролю за діяльністю фірм, які надають запрошення іноземцям; нерегульованість мобільності населення, зокрема у сфері працевлаштування.

Щодо зовнішньої сфери - використання України як транзитної держави для нелегальної міграції до країн ЄС; спроби міжнародних злочинних груп організувати нелегальні маршрути через Україну та створити таємні перевалочні пункти; використання нелегальних мігрантів спецслужбами РФ у шпигунсько-підбивній діяльності проти України; використання осіб з подвійним громадянством іноземними спецслужбами у шпигунсько-підбивній діяльності проти України і інші [1].

Зростання міграційного потоку може збільшити конкуренцію на ринку праці і створити напругу серед мігрантів та місцевого населення, що може призвести до збільшення кримінальної активності. Також, з великим припливом мігрантів може збільшитися кількість злочинів, пов'язаних з ними, таких як

крадіжки або шахрайство.

Період з 2020-2023 роки спостерігалось збільшення кримінальних правопорушень в центральних регіонах України. Одним із важливих чинників, що вплинув на криміногенну ситуацію, було масштабне збройне вторгнення РФ, яке розпочалося 24 лютого 2022 року. Збільшенню кримінальних правопорушень сприяли важкі та особливо тяжкі кримінальні діяння, включаючи злочини, пов'язані з військовим вторгненням на територію держави, а також криміналізовані дії, зафіксовані у Кримінальному кодексі України [2].

Декілька факторів відіграли важливу роль у цьому процесі. По-перше, масштабне вторгнення призвело до зростання кримінальних правопорушень проти національної безпеки, життя і здоров'я, статевої свободи, статевої недоторканності, власності та інших категорій. По-друге, велике значення має демографічний аспект цієї проблеми, оскільки мільйони українців стали внутрішньо переміщеними особами, мігрантами, зіткнувшись з матеріально-побутовими труднощами.

На мою думку, більшу частину впливу на злочинність має саме незаконна міграція. Нелегальна міграція, як явище, що створює фон для злочинності, часто асоціюється з різними видами незаконної діяльності, такими як торгівля людьми, контрабанда і браконьєрство. Зараз все частіше мігранти стають жертвами екстремістських і терористичних груп. Злочинні групи можуть використовувати незаконних мігрантів для торгівлі людьми, включаючи сексуальне експлуатування або примусову працю, деякі незаконні мігранти можуть займатися шахрайством або обманом, включаючи фінансові афери та ідентифікаційні шахрайства, нелегальною торгівлею наркотиками, а у разі недостатнього вирішення соціальних або економічних проблем незаконні мігранти можуть бути причетні до конфліктів та насильства.

У розпорядженні Кабінету Міністрів України від 12.07.2017р. № 482-р «Про схвалення Стратегії державної міграційної політики 176 України на період до 2025 року» акцентується увага у значенні державної міграційної політики у суспільному житті країни: «В умовах глобальної інтенсифікації міграційних процесів, активної участі населення України в таких процесах зростає необхідність ефективного державного регулювання в зазначеній сфері, яке є передумовою використання позитивного потенціалу міграції з метою розвитку, мінімізації її негативних наслідків, забезпечення прав і свобод мігрантів та усього населення. У зв'язку з цим удосконалення міграційної політики повинно бути одним із пріоритетів державної політики» [3].

Мета стратегії полягає у спрямуванні зусиль держави і суспільства на створення та реалізацію державної міграційної політики, яка сприятиме консолідації української нації та забезпеченню безпеки держави. Основу стратегії складає спільна та координована діяльність компетентних органів виконавчої влади, міжнародних урядових і неурядових установ та організацій міграційного спрямування, таких як Міжнародна організація з міграції та Управління Верховного Комісара ООН з прав біженців.

Важливим аспектом стратегії є проведення міграційної амністії, яка передбачає можливість нелегальним мігрантам легалізувати своє перебування в

державі. Основна увага при цьому зосереджується на легалізації мігрантів, які проживають в Україні протягом тривалого часу, працюють, мають родини і фактично вже інтегровані в українське суспільство. Вони також не вчинили жодних кримінальних правопорушень в Україні і не становлять загрози для національної безпеки та громадського порядку.

Підсумовуючи зазначене, зазначимо, що злочинність мігрантів є важливим аспектом злочинності в Україні, і її суспільна небезпеку важко переоцінити. При сприятливих умовах вона може призвести до серйозних наслідків, таких як насильницька зміна конституційного ладу, порушення суверенітету та дезорганізація державних і важливих військових об'єктів, а також інформаційної інфраструктури.

Міграція, як складний соціальний процес, спричиняє злочинність мігрантів як один із негативних наслідків. Масова міграція може призвести до інтернаціоналізації злочинного середовища та конфліктів з приймаючим суспільством щодо правових норм і культурних цінностей. Неузгодженість цінностей може бути причиною вчинення мігрантами правопорушень та злочинів.

Запобігання злочинності мігрантів важливо для системи запобігання злочинності загалом і виконується на різних рівнях, включаючи загальносуспільні та спеціально-кримінологічні заходи. Загальносоціальні заходи спрямовані на створення передумов для уникнення злочинності мігрантів та вирішення проблем, пов'язаних з їхнім перебуванням у приймаючому суспільстві

Список використаних джерел:

1. Литвинчук О. В., Юрківський О. Й. Міграційні процеси в Україні: загрози в умовах російсько-української війни. Економіка, управління та адміністрування. 2023. №2 (104). С.71-78. URL:[https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-71-78](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-71-78) (дата звернення 03.04.2024).

2. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування: Статистична інформація за 2020-2022 рр. / *Офіційний сайт* *Офісу Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 03.04.2023).

3. Кабінет Міністрів України постанова від 12 травня 2023 р. № 482, Київ Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2018 р. № 410 і від 13 січня 2023 р. № 28 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2023-p#Text> (дата звернення: 03.04.2023).

СЕКЦІЯ 6. ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ ТА БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ В ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Дробенко Діна Федорівна

*викладач кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування
Донецького державного університету внутрішніх справ, підполковник поліції*

ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ В ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Повномасштабне вторгнення РФ на Україну 24 лютого 2022 року стало кульмінаційним моментом загарбницької війни, яку розпочато ще в лютому 2014 року, в результаті чого станом на 2024 рік окуповано близько 26 % території держави.

На сьогодні перед нами стоїть завдання розгляду перспектив та можливостей створення ефективного механізму відшкодування збитків завданих не лише державі, а й громадянам, що втратили своє майно внаслідок ведення активних бойових дій та окупації території.

Згідно проведених досліджень Київською школою економіки (KSE), за підсумками червня 2023 року загальна сума прямих задокументованих збитків, завдана інфраструктурі України через повномасштабне вторгнення Росії, оцінюється у \$150,5 млрд (за вартістю заміщення) [1].

Однією з ключових перспектив є визначення чітких правових рамок, які регулюватимуть процес відшкодування та визначення відповідальності за завдані збитки. При цьому важливо враховувати міжнародний досвід та стандарти, які можемо адаптувати до особливостей української правової системи.

Ряд міжнародних конвенцій, протоколів, рішень Міжнародного суду ООН та Міжнародного кримінального суду регламентують відшкодування збитків, завданих під час воєнних дій [2], Протокол I (1977 рік) та Протокол II (1977 рік) до Женевських конвенцій надають додаткові норми стосовно захисту осіб, які не беруть участь у воєнних діях, а також стосовно відшкодування за шкоду, заподіяну цивільному населенню від воєнних дій [3], [4].

На сьогоднішній день дуже важливим питанням залишається створення єдиного державного механізму щодо відшкодування шкоди, яка заподіяна незаконними діями російських військ.

На національному рівні вже розроблені та подані на обговорення деякі нормативно-правові акти, які допоможуть тим, хто зазнав шкоди отримати компенсацію за свої зруйноване майно.

Так, відповідно до проекту Закону «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської

Федерації» [5], регламентуються питання щодо отримувачів компенсації; процедури подання заяви про компенсацію; способів надання компенсації; правового статусу та компетенції Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації та ін. Крім того, Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації» від 20.03.2022 р. № 326 визначаються процедури визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації [6].

18.05.2022 р. був прийнятий Указ Президента України № 346/2022 «Про робочу групу з розробки та впровадження міжнародноправових механізмів відшкодування шкоди, завданої Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації» [7]. У п. 2 Указу зазначається, що робочій групі слід розробити та внести пропозиції щодо засобів та правових інструментів відшкодування шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, у тому числі репарації, конфіскації, контрибуції, а також кроків щодо їх упровадження з урахуванням міжнародно-правових механізмів, міжнародного досвіду та судової практики.

Вказані проєкт Закону та Указ Президента регулюють відшкодування завданих збитків, які завдані внаслідок ракетних, артилерійських обстрілів. Але ж велика кількість мирного населення України, що проживає чи проживала на деокупованих територіях стали жертвами злочинів, вчинених російськими військовими. Це, як і майнові злочини, так і злочини вчинені проти життя та здоров'я. Як в таких випадках, а головне – з кого – вимагати відшкодування збитків?

Одним із основних і найбільш поширеним способом відшкодування збитків потерпілому у кримінальному провадженні є заявлення позову. Але є ряд проблемних питань, які перешкоджають з пред'явленням, доказуванням та розглядом цивільного позову в рамках кримінального провадження при заподіянні шкоди саме збройною агресією. Перше, з чим стикається потерпілий, це те, що воєнні дії заважають слідчому, після подачі заяви, виїхати на місце події та здійснити огляд місця події (ст. 214 КПК України)[8].

Заявлення цивільного позову у кримінальному провадженні, яке розпочато у зв'язку із вчиненням воєнного злочину, є одним із засобів відшкодування шкоди, завданої потерпілому. Це детермінується правовою природою цивільного позову, яка утворює поєднання публічного та приватного начал, тим, що предмет цивільного позову обумовлений його безпосереднім зв'язком із вчиненням злочином, покладенням на органи держави обов'язку встановлення виду і розміру шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

Втім, при заявленні цивільного позову щодо відшкодування шкоди, завданої збройною агресією є низка факторів, які гальмують механізм відшкодування: складність належного фіксування факту руйнування, особливо в умовах бойових дій; складність встановлення розміру заподіяної шкоди, що потребує тривалого часу у зв'язку з необхідністю призначення відповідних експертиз; в переважній більшості випадків відсутність особи, щодо якої можна заявити цивільний позов.

Капліна О.В. зазначає, що, незважаючи на проблеми, які, до речі, існують

у кожному з наявних зараз механізмів, слід використовувати будь-яку існуючу можливість, спрямовану на відновлення в правах потерпілого.

З метою оптимізації процесуального порядку відшкодування шкоди, завданої воєнними злочинами, можна запропонувати:

1) внесення змін та доповнень до чинного кримінального процесуального та цивільного законодавства відповідно до яких як цивільного відповідача, який несе відповідальність за шкоду, завдану їй військовими, залучати країну агресора;

2) передбачити створення Державного фонду відшкодування шкоди, завданої воєнними злочинами [9, с. 12].

Список використаних джерел:

1. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення: електронний ресурс <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-syagaye-151-2-mlrd-otsinka-stanom-na-1-veresnya-2023-roku/>

2. IV КОНВЕНЦІЯ про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text

3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів міжнародного характеру (Протокол I), від 8 червня 1977 року. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів міжнародного характеру (Протокол II), від 8 червня 1977 року. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text

5. Проект Закону «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39283> (дата звернення 09.04.2024).

6. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-п#Text> (дата звернення 09.04.2024).

7. Про робочу групу з розробки та впровадження міжнародно-правових механізмів відшкодування шкоди, завданої Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : Указ Президента України № 346/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3462022-42577> (дата звернення 09.04.2024).

8. Кримінальний процесуальний кодекс України 13.04.2012 № 4651-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 09.02.2024).

9. Проблематика документального оформлення, визначення шкоди П 78 та відшкодування збитків, завданих Україні та її громадянам внаслідок збройної

агресії Російської Федерації : тези наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 червня 2022 р.). – Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2022. – 184 с. – Електронне наукове видання. – <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/>.

Єлаєв Юрій Леонідович

*викладач кафедри організації досудового розслідування
факультету підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького державного університету внутрішніх справ*

СУСПІЛЬНІ ВІДНОСИНИ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ, ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

У центральних областях України, зокрема, на території Дніпропетровської області розміщується велика кількість промислових підприємств, у тому числі, підприємства гірничо-видобувної галузі, чорної та кольорової металургії, важкого машинобудування. Тому, для гарантування дотримання законних екологічних прав громадян України – мешканців центральних областей України вкрай чутливим є питання безпечного навколишнього природного середовища. Одним із елементів якого є саме атмосфера, безпечне атмосферне повітря. Вищевказана частина навколишнього природного середовища у вимірі фізики агрегатного стану речовини є газоподібним станом речовини. Цією газоподібною фізичною речовиною, як агрегатним станом речовини, є атмосферне повітря. Котре бажано має характеризуватися такою ознакою, як безпечність.

У зв'язку з тим, що норми частини 1 статті 1 Кримінального Кодексу України [1] (далі за текстом – КК України) в якості однієї із царин свого юридичного регулювання визначають, зокрема, правове забезпечення охорони довкілля від кримінально-протиправних посягань; правове забезпечення охорони атмосферного повітря має суттєве значення для звичайного та екологічно безпечного життя людини.

Одночасно з цим, станом на теперішній час, актуальним питанням в теорії кримінального права є питання про суспільні відносини в галузі охорони атмосферного повітря, як об'єкт кримінального правопорушення проти довкілля. Передусім, питання про суспільні відносини у вищеназваній галузі, як про основний (безпосередній) об'єкт кримінального правопорушення. Вищевказане питання набуває особливого доктринального значення в розумінні норм статті 241 КК України, котрі передбачають кримінальну відповідальність за скоєння такого кримінального правопорушення, як забруднення атмосферного повітря. Необхідно зауважити, що суспільні відносини в галузі охорони атмосферного повітря, як об'єкт кримінального правопорушення, окрім норм Кримінального Кодексу України, врегульовані, зокрема, приписами Закону України «Про охорону атмосферного повітря» [2]. Так, норми статті 2 вказаного Закону України, прямо передбачають дефініцію – відносини в галузі охорони

атмосферного повітря. У зв'язку з цим, зазначаємо, що безпосередній текст диспозиції норм частини 1 статті 241 КК України і назва цієї кримінально-правової норми, встановлюють юридичну дефініцію – атмосферне повітря. Внаслідок чого, є можливими розглядати власне атмосферне повітря, саме, як предмет кримінального правопорушення, передбаченого приписами частин 1 та 2 статті 241 КК України. При тому, що суспільні відносини в галузі охорони атмосферного повітря, будуть становити саме основний (безпосередній) об'єкт кримінального правопорушення, відносно суспільно небезпечних діянь, передбачених положеннями частин 1 та 2 статті 241 КК України.

Із урахуванням того, що суспільні відносини в галузі охорони атмосферного повітря є об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених положеннями частин 1 та 2 статті 241 КК України, вищевказані суспільні відносини у розумінні класифікації об'єкта кримінального правопорушення за горизонталлю мають розглядатися саме в якості основного (безпосереднього) об'єкта кримінального правопорушення, котрий визначений найбільш точно в межах суспільних відносин у сфері охорони довкілля, які в даному випадку є родовим об'єктом усіх кримінальних правопорушень проти довкілля.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 10.04.2024 року).
2. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16 жовтня 1992 року № 2707-XII. Відомості Верховної Ради України, 1992, № 50, ст. 678.

Удод Андрій Миколайович

*завідувач кафедри кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування
Донецького державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

При вирішенні питання застосування відповідальності суб'єктів за вчинення екологічних злочинів залишаються дискусійними. На практиці застосування відповідальності щодо екологічних злочинів згідно чинного законодавства несуть такі суб'єкти як: фізична осудна особа, яка досягла віку кримінальної відповідальності 16 років та спеціальні суб'єкти, якими є особи наділені владними повноваженнями або службові особи. Згідно ч. 3 ст. 18 КК України службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи

організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням. Однак серед екологічних злочинів є такі, безпосередня частина яких скоюється під час здійснення господарської діяльності, тобто юридичними особами.

Зважаючи на ст. 236 та ст. 244 Кримінального кодексу України, можна зазначити, що кримінальна відповідальність передбачена не лише для фізичних осіб, але й для осіб, на яких покладені обов'язки стосовно дотримання екологічних правил. Це можуть бути особи, які мають пряму вказівку на це в законодавстві, нормативно-правових актах, договорах, наказах, посадових інструкціях та інше. Крім того, відповідно до ст. 244, суб'єктами порушення порядку проведення екологічної експертизи можуть бути працівники відповідних установ, організацій і підприємств, а також експерти міжнародних організацій, які залучаються до проведення державної екологічної експертизи.

Таким чином, можна припустити, що вищезазначені злочини можуть бути вчинені не лише фізичною особою, але й юридичною особою через дії її керівника або уповноваженої особи. Тим самим, їх дії спрямовані на отримання відповідних прибутків для юридичної особи та/або спричинення шкоди саме для довкілля.

Серед суб'єктів згідно Кримінального кодексу України є:

- 1) Фізична осудна особи яка досягла 16 річного віку;
- 2) Спеціальний суб'єкт, який є фізично осудною особою уповноважена спеціальним правом.

Однак серед наведених вище суб'єктів відсутній такий вид суб'єктів як юридична особа, лише в окремих випадках юридична особа згідно ст. 96-3 КК України несе кримінальну відповідальність за скоєння злочину її уповноваженою особою в сфері господарської діяльності та злочинів в сфері службової діяльності та інших злочинах які ніяким чином не пов'язані із захистом чи спричиненням шкоди екології.

Вищенаведене вказує на необхідність законодавчого врегулювання, щодо уточнення складу суб'єктів злочину проти довкілля, тому є нагальна необхідність ввести доповнення до Кримінального кодексу України, а саме доповнити ст. 96-3 КК України, щодо кримінальної відповідальності юридичних осіб за скоєння її уповноваженими особами злочину передбаченого ст. 236 та/або 244 КК України.

Дуняшенко Олександр Олександрович

курсант 2-го курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

науковий керівник: Логінова Марина Вікторівна

викладач кафедри цивільного права та процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, капітан поліції

ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ В ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ В СИСТЕМІ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

В умовах сучасних геополітичних та соціальних викликів, зокрема війни, охорона довкілля стає однією з найбільш актуальних та необхідних сфер суспільної діяльності. Особливо важливо розглядати це питання в контексті центральних регіонів України, які зазнають впливу не лише природних, а й антропогенних чинників. Впровадження та зміцнення принципів екологічного права у центральних областях України стає завданням першочергового значення. Зміна екологічної ситуації внаслідок воєнних подій, розміщення більш ніж мільйона внутрішньо переміщених осіб, а також вирубування лісових масивів для потреб оборони ставить під загрозу екосистему та здоров'я населення. Системне вивчення проблеми охорони довкілля в центральних регіонах України в умовах війни в контексті екологічного права дозволить визначити найбільш ефективні та пристосовані до реальностей урядові стратегії. Розгляд аспектів законодавчого регулювання та роль громадськості в цьому процесі є невід'ємною частиною розвитку сталої та екологічно відповідальної системи.

Екологічне право – молода галузь, однак є прогресуючою галуззю права, що має на меті забезпечення екологічної діяльності держави та захист прав людини на безпечне життя і чисте навколишнє довкілля. Механізм формування екологічного права розглядається як певна сукупність передумов: соціальних, історичних, юридичних, екологічних тощо, що впливають на становлення і розвиток екологічного права як самостійної галузі права.

На жаль, не зважаючи на нормативне закріплення охорони навколишнього природного середовища, не всі мають громадянську свідомість під час використання природних ресурсів. Існує проблема із погіршення відношення суспільства до навколишнього середовища, природних ресурсів, що є результатом безкарності людства. Природне середовище конкурує із технічним прогресом та результатами винаходів людей за місце у світі та безпечне існування. Довкілля з кожним роком все більше знесилюється та все більше програє людині у питаннях, що стосуються прибутку.

Таким чином, одним із пріоритетних завдань правової освіти у сфері екології є формування екологічної правової свідомості, що є необхідним елементом культури юриста. Зокрема, Конституцією України, а також Законами України «Про охорону навколишнього природного середовища» та «Про освіту» передбачено право громадян на еколого-правову освіту [1].

В умовах війни безпека та оборона нації стають першочерговими

завданнями, однак вирування лісових масивів для цих потреб може мати серйозні наслідки для екосистем та здоров'я населення. Однією з найбільш розповсюджених причин вирубки лісів під час війни є отримання деревини для будівництва та опалення військових об'єктів: будівництво оборонних споруд, виготовлення дерев'яних конструкцій для палаток чи збудова тимчасових доріг. Вирубка лісових масивів призводить до руйнування екосистем та порушення біорізноманіття. Ліс виконує важливу екологічну роль, фільтруючи повітря, затримуючи вуглекислий газ та надаючи притулок численним видам рослин і тварин. Тому вирубка лісів може призвести до втрати доступу до природних ресурсів для місцевого населення, що може вплинути на їхнє здоров'я та благополуччя. Для мінімізації впливу вирубки лісів під час війни необхідно вдосконалювати технології будівництва, використовувати альтернативні матеріали та розробляти стратегії відновлення лісових масивів.

Отже, можна зробити висновок, що питання охорони довкілля в системі екологічного права є актуальною проблемою, зокрема вирубка лісових масивів для потреб оборони має невід'ємний вплив на екосистему та здоров'я населення. Важливо знаходити баланс між потребами оборони та збереженням природних ресурсів для забезпечення сталого розвитку та збереження здоров'я нашої планети. Охорона довкілля у центральних регіонах України в умовах війни невід'ємно пов'язана з системою екологічного права та вимагає негайних та ефективних заходів для збереження природних ресурсів та забезпечення сталого розвитку. Військові конфлікти та їхні наслідки можуть серйозно підірвати екологічну рівновагу та призвести до загрози здоров'ю людей і природи. Тому необхідно об'єднати зусилля громадськості, влади, та екологічних організацій для розробки та впровадження стратегій охорони довкілля в умовах воєнного конфлікту. Підкреслити значення сучасних екологічних технологій, впровадження стандартів та міжнародних практик для забезпечення сталого управління природними ресурсами. Ми повинні розуміти, що охорона довкілля в умовах війни - це не тільки завдання екологічного права, але і загальна відповідальність за майбутнє нашої планети. Тільки спільними зусиллями ми можемо забезпечити стале та здорове навколишнє середовище для сучасних та майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Екологічне право у схемах та визначеннях: навч. посібник/кол. авт.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. К. Р. Резворович. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 188 с. URL: <http://surl.li/geecr> (дата звернення: 11.03.2024).
2. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>. (дата звернення: 11.03.2024).
3. Ярошенко А. С., Голобородько В. В. Правові аспекти законодавчого регулювання права громадян на доступ до інформації про стан довкілля. Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право». Вип. 5. 2019. С. 217-220.

Макаринська Анна Вадимівна

курсантка 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ
науковий керівник: Лунгол Ольга Миколаївна

доцентка кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук, доцент

РОЛЬ БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КІБЕРБЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

Новітні цифрові технології активно впроваджуються в різні галузі. Одна з таких технологій – блокчейн – набула широкого галузевого використання у світі. Блокчейн технології активно впроваджуються у фінансовому ринку, бухгалтерському обліку та аудиті, в транспортну логістику та управління ланцюгами поставок, банківську сферу, правоохоронну діяльність, медицину тощо [1 – 4]. Блокчейн використовується для забезпечення безпеки та прозорості транзакцій у криптовалютних системах, таких як Bitcoin та Ethereum. Дана технологія дозволяє створювати та виконувати автоматизовані контракти без посередництва третьої сторони, забезпечуючи надійність та виконання умов. Блокчейн може використовуватися для відстеження походження товарів, що дозволяє покупцям перевірити їх аутентичність та якість. Також ця технологія дозволяє безпечно зберігати та обмінюватися різними даними, наприклад, медичними даними між сторонами, забезпечуючи конфіденційність та цілісність інформації. Блокчейн може застосовуватися для проведення безпечних та прозорих голосувань, що дозволяє уникнути маніпуляцій та фальсифікації результатів.

Існують різні визначення поняття «блокчейн». Детальний аналіз тлумачень даного поняття проводять у своїх дослідженнях Купалова Г., Коренєва Н. та Гончаренко Н. [4]. Науковці узагальнюють визначення блокчейну як розподіленої, децентралізованої бази даних, яка використовується спільно між вузлами комп'ютерної мережі, і зберігає достовірні та незмінні дані в цифровому форматі [4]. Також, можна сказати, що блокчейн технологія – це розподілена база даних, що складається з блоків, зв'язаних криптографічною хеш-функцією. Кожен блок містить набір транзакцій, а також хеш попереднього блоку, що забезпечує безпеку та недоступність для модифікації інформації. Блокчейн технологія базується на ідеї децентралізації та зашифрованого зберігання даних. Кожен блок у ланцюжку містить унікальний ідентифікатор (хеш) попереднього блоку, що забезпечує послідовність та непереворотність історії транзакцій. Додавання нового блоку вимагає підтвердження багатьох учасників мережі за допомогою алгоритму консенсусу, такого як Proof of Work або Proof of Stake. Proof of Work (PoW) та Proof of Stake (PoS) є двома основними протоколами консенсусу, які використовуються в блокчейні для підтвердження та підпису нових блоків та визначення того, хто отримає право на додавання блоків до

ланцюжка. У PoW майнери (або вузли) вирішують складні математичні задачі для підтвердження та додавання нового блоку до ланцюжка. У PoS вирішення нових блоків здійснюється не шляхом виконання обчислювальної роботи, а за допомогою вкладу активів у криптовалюту мережі. PoS вважається більш економічно ефективним та екологічно безпечним, оскільки не потребує великої кількості енергії, як PoW. Обидва протоколи мають свої переваги та недоліки, і вибір між ними залежить від конкретних потреб та обставин проекту. PoW широко використовується в біткойні та інших криптовалютних мережах, тоді як PoS використовується в Ethereum та інших блокчейнах.

Блокчейн технології займають центральне місце в сучасній кібербезпеці бізнесу, завдяки своїм унікальним характеристикам та можливостям. Роль блокчейну у забезпеченні кібербезпеки бізнесу полягає у кількох ключових аспектах: децентралізація, забезпечення надійності та цілісності даних, шифрування та конфіденційність, контроль доступу, трасованість та аудит. Розглянемо більш детальні зазначені аспекти. Блокчейн забезпечує децентралізовану систему зберігання даних, що робить її менш вразливою до кібератак, оскільки вона не має централізованого пункту вразливості. Технологія блокчейн гарантує надійність та неперевершену цілісність даних, оскільки інформація в блоках не може бути змінена або видалена без попереднього погодження всієї мережі. Багато блокчейн платформ використовують сучасні методи шифрування, що дозволяють зберігати дані в зашифрованому вигляді, забезпечуючи високий рівень конфіденційності. Блокчейн може бути налаштований для встановлення гнучких систем контролю доступу, які регулюють, хто має доступ до певних частин мережі та інформації. Кожна транзакція в мережі блокчейн записується і не може бути змінена. Це дозволяє легко відслідковувати та аналізувати всі транзакції, що відбуваються в системі, спрощуючи аудит та виявлення кіберзагроз.

У цілому, блокчейн технології відіграють значну роль у забезпеченні кібербезпеки бізнесу, надаючи надійну, децентралізовану та захищену інфраструктуру для зберігання та обробки даних. Блокчейн технологія відкриває безліч можливостей для різних сфер життя, забезпечуючи безпеку, прозорість та автоматизацію процесів. Зростання зацікавленості та використання цієї технології очікується в майбутньому в більшості індустрій.

Список використаних джерел:

1. Вергелюк Ю. Потенціал використання блокчейн технологій на фінансовому ринку. Економіка та суспільство, 2022. № 38. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-15>.
2. Калайда Ю.П. Можливості блокчейн-технологій у розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених в кіберпросторі. Інформація і право. 2021. № 4 (39). С. 170-178.
3. Чернявський Ю. Можливість застосування технології блокчейн. Підприємництво та інновації. 2022. № 24. С. 118-122. <https://doi.org/10.32782/2415-3583/24.20>.

4. Купалова Г., Коренева Н., Гончаренко Н. Теоретико-організаційні аспекти застосування технології блокчейн у підприємстві. Modeling the development of the economic systems. 2022. № 2. С. 121-127.

СЕКЦІЯ 7.

ТРАВМИ ВІЙНИ: ЇХ ПОДОЛАННЯ ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ

Височин Олексій Олександрович

*старший інспектор сектору ювенальної превенції
Запорізького районного управління поліції Головного управління
Національної поліції в Запорізькій області, майор поліції*

ПЕРША ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ДИТИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

В умовах повномасштабної агресії росії проти України найменш захищеною категорією є діти. Як зазначає Романова А. С. першочерговим завданням органів ювенальної превенції є відслідкування і вчасне реагування на випадки перебування дітей у ситуаціях, що загрожують життю, здоров'ю і безпеці дитини [1, с. 409]. На нашу думку, з урахуванням вікових особливостей малолітніх та неповнолітніх осіб, які стали жертвами чи свідками тяжких чи особливо тяжких злочинів, зокрема – насильства в різних проявах в умовах бойових дій, перша психологічна допомога сприятиме встановленню контакту з такими дітьми. Зазначаємо, що на підставі міжнародного досвіду, в діяльність підрозділів ювенальної превенції впроваджуються різні методики першої психологічної допомоги дітям. Зокрема це методика «Зелена кімната» [2] та модель «Барнахус» [3].

Національною поліцією України за дієвої участі Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх розроблені Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната» для слідчих та ювенальних поліцейських, які складаються із семи розділів:

- 1) нормативно-правове забезпечення допиту/опитування дітей;
- 2) сутність методики «Зелена кімната», організація та проведення допиту, дружнього до дитини;
- 3) характеристика психологічних особливостей дітей різного віку, що необхідно враховувати під час допиту/опитування;
- 4) роль залучених осіб під час допиту дитини та завдання, які вони можуть виконувати;
- 5) рекомендації щодо облаштування місця проведення допиту/опитування дитини;
- 6) особливості організації роботи за методикою «Зелена кімната» для ювенальних поліцейських;
- 7) особливості організації роботи за методикою «Зелена кімната» для слідчих [2].

Безпосередньо методика «Зелена кімната» спрямована на організацію та побудову дружнього допиту/опитування дитини слідчими та ювенальними поліцейськими, що базується на основних принципах правосуддя, дружнього до

дитини: участі, забезпечення найкращого інтересу, гідності, недопущення дискримінації, верховенства права [2].

Модель Барнахуса в діяльності підрозділів ювенальної превенції передбачає, що у випадку коли дитина зазнає насильства, соціальні служби, медичні заклади, правоохоронні органи, прокурори та судді, зобов'язані сприяти дотриманню прав дитини та діяти в найкращих її інтересах. Сучасна практика правоохоронної діяльності свідчить проте, що різні суб'єкти не завжди працюють злагоджено. Дитина, яка стала жертвою чи свідком насильства проходить через ряд установ та має неодноразові допити у різних спеціалістів, у різних місцях, із використанням різних методів збирання інформації. Переміщення дитини між різними установами та відомствами з метою опитування та опису ситуації, пов'язаної з насильством щодо неї, викликає у дитини повторне травмування (повторну віктимізацію) [3, с. 5]. Дитина будь-якого віку повторно переживає ті самі страхи, з якими стикнулася. Такі багаторазові опитування дитини в різних містах і установах, які часто проводяться без використання зрозумілих для неї підходів, призводять до того, що результати опитування різняться між собою, в результаті чого дуже часто покази дитини як свідка або потерпілої особи можуть бути спотворені або дискредитовані [3, с. 5].

Саме тому висновуємо про те, що важливо, щоб учасники процесуальних дій повністю розуміли те, як їхні дії вплинуть на дитину, тобто надавали першочергове значення забезпеченню прав дитини. Це вимагає відповідальності та активної участі всіх організацій, залучених до цього процесу. Отже, однією з найбільш ефективних моделей міжвідомчої та міждисциплінарної співпраці, апробованих у світі, є модель Barnahus (далі – «Барнахус»). Барнахус (від barna hús – у перекладі з ісландської мови «будинок для дітей») – це місце, де багатопрофільна міжвідомча команда, до якої входять представники правоохоронних органів, кримінального судочинства, служб захисту дітей, а також медичні працівники і працівники сфери захисту психічного здоров'я, співпрацює, щоб забезпечити дітям – жертвам та свідкам насильства – скоординований ефективний захист, послуги та правосуддя, дружнє до дітей [3, с. 7].

Заслужовують на увагу стандарти якості «Барнахусів». Основною метою стандартів якості «Барнахусів» є створення загальної операційної й організаційної системи, яка:

- сприяє практиці, що запобігає повторній травматизації, забезпечуючи прийнятні для суду свідчення;
- гарантує, що практика відповідає правам дитини на захист, допомогу та дружнє до дитини правосуддя [3, с. 10].

Перший стандарт заснований на трьох ключових принципах, які визначають міждисциплінарну взаємодію у роботі за моделлю «Барнахус»:

1. Забезпечення того, щоб найкращі інтереси дитини були на першому місці в роботі та ухваленні рішень усіма суб'єктами.
2. Право дитини на вираження її поглядів та отримання інформації поважається та гарантується.

3. Уникнення невинуватених затримок [3, с. 12].

Другий стандарт передбачає багатопрофільне та міжвідомче співробітництво в «Барнахусі». Третій стандарт передбачає роботу з інклюзивною цільовою групою. Четвертий стандарт – це сприятливе для дітей середовище. П'ятий стандарт регламентує міжвідомчий розгляд справ. Шостий стандарт визначає особливості судово-медичної співбесіди. Сьомий стандарт регламентує медичну експертизу. Восьмий стандарт розглядає терапія, під чим необхідно розуміти надання комплексної соціальної, психологічної, правової, медичної допомоги. Дев'ятий стандарт визначає розбудову потенціалу через навчання фахівців, задіяних у «Барнахусі». Десятий стандарт визначає профілактичні заходи, зокрема обмін інформацією, підвищення обізнаності та формування зовнішньої компетентності [3].

Отже, впровадження методики «Зелена кімната» та моделі «Барнахус» і процедур, які в них використовуються, відповідає міжнародним стандартам та вимогам законодавства України щодо захисту прав дітей при наданні першої психологічної допомоги.

Список використаних джерел:

5. Романова А. С. Ювенальна превенція під час війни: особливості реалізації повноважень. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»* 2022. № 11. С. 408-411. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/11/75.pdf>.

6. Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната» для слідчих та ювенальних поліцейських. Київ. 2021. 48 с.

7. Модель «Барнахус»: Загальна характеристика і впровадження в Україні. Збірка матеріалів із впровадження моделі «Барнахус» в Україні. / ЮНІСЕФ Україна ; Міжвідом. координаційна рада з питань правосуддя щодо неповнолітніх. Київ. 2021. 52 с.

Волошина Оксана Володимирівна

*викладач кафедри спеціальної фізичної та домедичної підготовки
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Донецького державного університету внутрішніх справ*

науковий керівник: Пекарський Сергій Петрович

*доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Донецького державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЗАСТОСУВАННЯ СИМУЛЯТИВНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ДОМЕДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

В сучасних умовах, пов'язаних з повномасштабною агресією російської федерації проти України, у систему фахової підготовки поліцейських вносяться зміни та доповнення. На тепер поліцейські різних підрозділів діють у складі сил безпеки та оборони, забезпечують охорону публічної безпеки і порядку, протидіють злочинності та займаються евакуацією цивільного населення з територій де ведуться бойові дії. В системі Міністерства внутрішніх справ України створені і військові підрозділи до складу яких входять і поліцейські. Тобто в умовах протидії повномасштабній агресії проти України військова складова відобразилася на повноваженнях всіх підрозділів поліції.

Актуальним в діяльності поліцейських стала необхідність надання своєчасно невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали не лише внаслідок правопорушень чи нещасних випадків, а також особам, які в умовах активних бойових дій отримали поранення чи опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я.

Отже, згідно чинного законодавства поліція, відповідно до покладених на неї завдань, вживає всіх можливих заходів для надання домедичної допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я [1, ст. 23, п. 14]. І тому висуваємо гіпотезу про те, що для успішної реалізації даних повноважень поліцейських з різних підрозділів потрібно попередньо підготувати. І тому в системі підготовки поліцейських передбачена освітня компонента – домедична підготовка.

На нашу думку сучасні травми, поранення, які отримані від бойових дій чи обстрілів цивільної інфраструктури вимагають відповідної підготовки поліцейських та розробки алгоритму реагування поліцейських-парамедиків. Алгоритм реагування повинен визначити особливості взаємодії з представниками Державної служби з надзвичайних ситуацій, вибухотехніками та представниками слідчо-оперативної групи (за необхідності – прим. автора). Одночасно поліцейські повинні мати відповідне спорядження яке надає можливість швидко надати домедичну допомогу, зупинити кровотечу та стабілізувати стан пораненої особи. Досвід діяльності поліцейських-парамедиків, евакуаційних груп в різних областях України де ведуться активні

бойові дії є цьому приклад. Домедична підготовка поліцейських переймає досвід тактичної медицини.

На нашу думку потребує впровадження в освітній процес з підготовки поліцейських за різними спеціалізаціями сучасних методик, в тому числі і з домедичної підготовки. Кравчук Г. Т., Шевчук Т. В. у своєму дослідженні до інтерактивних методик навчання відносять симуляцію [2]. Під симуляцією в освіті Кравчук Г. Т., Шевчук Т. В. розуміють спеціально розроблений сценарій зі своєю системою правил і завдань, метою якого є формування компетенцій, необхідних для успішної дії в реальній дійсності. На думку науковців відмінними ознаками освітньої симуляції є:

- моделювання певної частини навколишнього світу, недоступної для безпосереднього вивчення через вимоги безпеки, високу вартість або технічну реалізацію;

- можливість наочного представлення абстрактних понять;
- можливість вивчення об'єкта за допомогою зміни його параметрів;
- скорочення реальних термінів досліджуваних процесів [2, с. 60].

Ковальова О. М., у своєму дослідженні зазначає: «Симуляційні навчання – обов'язковий компонент у професійній підготовці, що використовує модель професійної діяльності з метою надання можливості кожному студенту виконати професійну діяльність або її елемент відповідно до професійних стандартів та/або порядками (правилами) надання медичної допомоги» [3, с. 36]. Науковиця дійшла висновку про те, що використання симуляційних методів навчання не замінює пацієнта, однак моделювання клінічних ситуацій в умовах, наближених до реальних, дозволяє навчати студентів і лікарів, підвищуючи рівень безпеки для пацієнтів [3, с. 38].

І тому зазначаємо, що сучасна практика з домедичної підготовки поліцейських надає можливості застосовувати різні засоби, зокрема: манекени та фантоми, навчальні сценарії згідно протоколів надання домедичної допомоги [4], тренажери тощо. Використання різних симулятивних засобів надає можливість здобувачу освіти – майбутньому поліцейському відчувати себе в ролі працівника правоохоронного органу, який у складній обстановці надає домедичну допомогу при різних пораненнях, кровотечах тощо. При цьому зазначаємо, що від своєчасності, швидкості і правильності дій поліцейського, при наданні домедичної допомоги в стресових ситуаціях, залежить не лише здоров'я, а і життя людини.

Наведене вище дозволяє нам висновувати про те, що використання симулятивної методики при підготовці поліцейських з домедичної допомоги відповідає вимогам Методичних рекомендації з проведення практичних занять у формі поліцейського квесту в закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції [5]. Так основою поліцейського квесту є ситуаційний метод, змістову частину якого спрямовано на опанування здобувачами вищої освіти алгоритмів дій, пов'язаних з реалізацією службових завдань поліції [6].

Наведене вище дозволяє дійти висновку про те, що застосування симулятивних засобів навчання під час домедичної підготовки впроваджується в

систему фахової підготовки поліцейських. Використання симуляційної методики та її засобів при домедичній підготовці майбутніх поліцейських передбачає моделювання реальної практичної діяльності поліцейського, що дозволяє здобувачам освіти проявити, в уявній ситуації, професійні навички дотримання порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах.

Список використаних джерел:

3. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. Дата оновлення: 21.03.2024. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення – 07.04.2024).

4. Кравчук Г.Т., Шевчук Т.В. Симуляція як інтерактивний метод навчання майбутніх фахівців-економістів. *Фізико-математична освіта*. 2019. Випуск 2 (20). С. 59-65.

5. Ковальова О. Впровадження симуляційних технологій навчання в медичну освіту. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Серія: педагогічні науки. 2019 № 1 (58). С. 36-41.

6. Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах: наказ МОЗ України від 09.03.2022 № 441. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0356-22#Text>.

7. Методичні рекомендації з проведення практичних занять у формі поліцейського квесту в закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції. К. 2018. URL: https://okop.naiu.kiev.ua/assets/files/MVS/metod_quest.pdf.

8. Положення про порядок проведення практичних занять у формі поліцейського квесту. ДонДУВС. Кропивницький. 2023. URL: https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2023/11/polozhennya_pro_poryadok_provedennya_praktychnyh_zanyat_u_formi_policzejskogo-kvestu.pdf.

Лунгол Ольга Миколаївна

*доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Донецького державного університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук, доцент*

ІТ-ТЕХНОЛОГІЇ У ПОДОЛАННІ ТРАВМ ВІЙНИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ

ІТ-технології відіграють надзвичайно важливу роль в усіх сферах нашого життя, в тому числі і при подоланні травм війни та реабілітації. У контексті сучасних воєнних конфліктів, багато військовослужбовців повертаються з фронту із серйозними травмами, які вимагають тривалого та комплексного лікування, як фізичного, так і психологічного. Однак не лише військовослужбовці, а й громадяни, що опинилися у зоні воєнного конфлікту, страждають від наслідків війни та потребують реабілітації, щоб повернутися до

повноцінного життя. В обох випадках інновації, що пропонують ІТ-технології, стають невід'ємною складовою сучасного процесу реабілітації осіб, які постраждали внаслідок воєнних дій.

Інтеграція високотехнологічних рішень у медичну практику дозволяє вдосконалити діагностику та лікування пацієнтів. Сучасні медичні системи, засновані на штучному інтелекті та аналізі великих обсягів даних, дозволяють оперативно виявляти та аналізувати ознаки травм, а також планувати та виконувати індивідуалізовані програми реабілітації.

Про використання апаратних засобів ProComp Infiniti System з програмним забезпеченням BioGraph Infiniti Software детально описано нами у [1]. ProComp Infiniti System впроваджено у діяльність Центру медико-психологічної реабілітації «КОМПАС» КНП «Обласний клінічний госпіталь ветеранів війни Кіровоградської обласної ради». Система може використовуватися для тренування осіб, які постраждали внаслідок воєнних дій, у регулюванні стресу та зниженні відчуття тривоги. Нейрофідбек може допомогти пацієнтам навчитися контролювати фізіологічні показники, такі як частота серцевих скорочень та рівень шкірного опору, щоб зменшити реакцію на стресові подразники. Система також допомагає медичному персоналу відслідковувати емоційний стан пацієнту та його реакції на терапевтичні сесії. В той же час, самі пацієнти можуть спостерігати зміни у своєму емоційному та фізіологічному стані під час сеансів нейрофідбеку та реабілітації. Апаратні засоби ProComp Infiniti System з програмним забезпеченням BioGraph Infiniti Software можуть бути використані для проведення когнітивних тренувань для полегшення симптомів травматичного гострого стресу та покращення когнітивних функцій, таких як увага, пам'ять та концентрація. Система може служити для моніторингу фізіологічних показників, таких як серцевий ритм, дихання та шкірний опір, що допомагає фахівцям відслідковувати фізичний стан пацієнта під час процесу реабілітації.

Особливості та перспективи використання ІТ-технологій у реабілітації, в тому числі для подолання травм війни, описані у роботах Юхно Ю.О. [2], Хмельницької І.В. [2], Вишневецької В.П. [2], Мінцер О.П. [3], Суханова О.О. [3], Ганинець П.П. [3] та ін.

Так, Юхно Ю.О., Хмельницька І.В. та Вишневецька В.П. [2, с. 143] описують стабілографічні та силовимірювальні платформи, такі, як система Delos Postural System (Італія), роботизований реабілітаційний комплекс Amadeo System, що використовується у нейрореабілітації та травматології, комплекс tergumed 3D, реабілітаційний тренажер Kinetec Performa та ін.

Безперечно, розвиток ІТ-технологій в реабілітації відкриває нові перспективи для покращення якості життя осіб, що постраждали внаслідок війни та сприяє їхньому успішному поверненню до повсякденного життя після пережитих травм. Проте залишається також актуальним питання готовності фахівців із реабілітації до використання сучасних ІТ-технологій для забезпечення безперервної реабілітаційної допомоги пацієнтам із травмами, на чому особливо наголошують вітчизняні науковці Брич В.В. та Ходаковська Н.Ю. [4].

Список використаних джерел

1. Lunhol O.M. Didactic terms of use of Biograph Infiniti Specialized software in Ukraine's higher education institutions / O.M. Lunhol, O.A. Naborets, H.M. Kolieva, A.O. Voloboiev. ITLT. 2023, 94 (2), 102-113. <https://doi.org/10.33407/itlt.v94i2.5111>.
2. Юхно Ю.О., Хмельницька І.В., Вишневецька В.П. Використання сучасних інформаційних технологій в практиці фізичної реабілітації. Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, фізичній терапії та ерготерапії: матеріали III Всеукр. електр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю з нагоди відзн. 90-річчя Національного університету фізичного виховання і спорту України. 08.04.2020. Київ. С. 142 – 143.
3. Мінцер О.П., Суханова О.О., Ганинець П.П. Інформаційні технології у реабілітації пацієнтів. Актуальні питання дистанційної освіти та телемедицини 2020: матеріали Всеукраїнської науково-методичної відеоконференції з міжнародною участю. 19-20 листопада 2020 року. м. Запоріжжя. С. 38 – 40.
4. Брич В.В., Ходаковська Н.Ю. Готовність фахівців із реабілітації до використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення безперервної реабілітаційної допомоги пацієнтам із травмами. Український медичний часопис. 2021.III-IV.№2(142). DOI: [10.32471/umj.1680-3051.142.204828](https://doi.org/10.32471/umj.1680-3051.142.204828).

Лунгол Ольга Миколаївна

*доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції*

Донецького державного університету внутрішніх справ,

кандидат педагогічних наук, доцент

Позігун Богдан Васильович

*курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ,
рядовий поліції*

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ (VR) У ПОДОЛАННІ ТРАВМ ВІЙНИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ

Технології віртуальної реальності (VR – virtual reality) відкривають нові горизонти у реабілітації, зокрема у сфері подолання фізичних та психологічних травм, які виникають в результаті війни. Використання VR у процесі реабілітації ветеранів війни та інших осіб, які постраждали внаслідок воєнних подій, є перспективним напрямом у розвитку медичних та психологічних центрів України, спеціалізованих установ та програм реабілітації. Такі центри можуть впроваджувати спеціальні програми з використанням VR технологій для надання індивідуального підходу до кожного пацієнта через створення імітованого середовища, що відтворює різні сценарії та ситуації, спрямовані на фізичне та психологічне відновлення. Такі програми є перспективними в лікувальних

зкладах, реабілітаційних центрах, а також у військових та ветеранських програмах підтримки в гармонійному поєднанні з традиційними способами і засобами реабілітації.

Основні ідея програм з використанням технологій VR у подоланні травм війни та реабілітації полягає у створенні імітованого середовища, в яке пацієнти можуть зануритися, виконуючи різноманітні вправи та сценарії, спрямовані на фізичне та психологічне відновлення. Програми з VR можуть бути спрямовані на відновлення рухових функцій тіла пацієнта, тренування координації та балансу, а також для зменшення психологічного перевантаження. Спеціалізовані програмні рішення можуть створювати інтерактивні сценарії, в яких пацієнти можуть виконувати вправи, відтворюючи рухи та дії у віртуальному просторі.

Для вивчення передового досвіду впровадження VR технологій у реабілітації проаналізуємо роботи закордонних науковців Чаплін Е. [1], Караціос К. [1], Бенаїм К. [1], Попа Л. [2], Чира Д. [2], Стрільчук С. [2], Мурешану Д. [2], Ван К. [3], Кон Дж. [3], Ці Х. [3], Тагіан А. [4], Або-Заххад М. [4], Сайєд М.С. [4], Абд Ель-Малек А.Х. [4].

Так, швейцарські вчені Чаплін Е., Караціос К. та Бенаїм К. [1] вказують на ефективність VR у галузі неврологічної реабілітації та у реабілітації м'язово-скелетних порушень в порівнянні з традиційною реабілітацією.

Румунські вчені Попа Л., Чира Д., Стрільчук С. та Мурешану Д. [2] активно проводять дослідження з використання різних засобів у реабілітації травм головного мозку, в тому числі засобами віртуальної реальності. Вони наголошують, що травми головного мозку є значною проблемою громадського здоров'я, що може призводити до тривалих порушень когнітивних, моторних і сенсорних функцій. Тому, швидкий розвиток неінвазивних систем типу VR у галузі реабілітації має значні перспективи та вже демонструє позитивну динаміку.

Китайські вчені Ван К., Кон Дж. та Ці Х. [3] проводять глибинний аналіз процесу розвитку, напрямків досліджень та тенденцій у галузі застосування VR в медичній реабілітації, використовуючи основний набір даних веб-сервісу Web of Science як джерело та використовуючи бібліометричний аналіз засобом CiteSpace. Вони встановили, що застосування VR в медичній реабілітації складалося з трьох етапів, а теми досліджень проводяться в п'яти напрямках: неврологічна реабілітація, психологічне лікування, «відволікання» від болю, кардіопульмональна реабілітація та робота з візуально-просторовими порушеннями. Науковці наголошують, що VR потребує індивідуалізованих методів лікування та інтеграції з традиційною терапією. Крім того, актуальним є розробка продуктів VR більш високої якості для результативного використання в медичній реабілітації.

Єгипетські вчені Тагіан А., Або-Заххад М., Сайєд М. та Абд Ель-Малек А. [4] наголошують на перспективах використання технологій віртуальної реальності у реабілітації та необхідності вже зараз вивчати та досліджувати ці технології в медичній освіті.

Отже, у психологічній реабілітації та подоланні травм війни, VR може бути використана для емоційного відновлення пацієнта, зменшення стресу та тривоги,

а також для допомоги у подоланні посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Віртуальні сценарії можуть реплікувати ситуації, що спричиняють стрес, але у контрольованій та безпечній обстановці, допомагаючи пацієнтам звикнути до них та реагувати ефективніше. У фізичній реабілітації VR можуть використовуватися для віртуального тренування рухів та моторики. Пацієнти можуть виконувати різноманітні вправи та реабілітаційні програми, спостерігаючи власний віртуальний образ або взаємодіючи з віртуальними об'єктами. Гармонійне поєднання психологічної та фізичної складової дозволяє досягти бажаного результату реабілітації.

Загалом, використання технологій віртуальної реальності у подоланні травм війни та реабілітації відкриває нові можливості для забезпечення комплексного та ефективного лікування ветеранів та осіб, постраждалих внаслідок військових конфліктів.

Список використаних джерел:

5. Chaplin E, Karatzios C, Benaim C. Clinical Applications of Virtual Reality in Musculoskeletal Rehabilitation: A Scoping Review. Healthcare (Basel). 2023;11(24):3178. Published 2023 Dec 15. [doi:10.3390/healthcare11243178](https://doi.org/10.3390/healthcare11243178).

6. Popa L.L., Chira D., Strilciuc S., Muresanu D.F. Non-Invasive Systems Application in Traumatic Brain Injury Rehabilitation. Brain sciences, 2023.13(11), 1594. <https://doi.org/10.3390/brainsci13111594>.

7. Wang C., Kong J., Qi H. Areas of Research Focus and Trends in the Research on the Application of VR in Rehabilitation Medicine. Healthcare (Basel, Switzerland). 2023. 11(14), 2056. <https://doi.org/10.3390/healthcare11142056>.

8. Taghian A., Abo-Zahhad M., Sayed M.S., Abd El-Malek A.H. Virtual and augmented reality in biomedical engineering. Biomedical engineering online. 2023. 22(1), 76. <https://doi.org/10.1186/s12938-023-01138-3>.

Миронов Юрій Олексійович

*старший викладач кафедри спеціальної фізичної та домедичної підготовки
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Донецького державного університету внутрішніх справ*

ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ФІЗИЧНОЇ СИЛИ

В умовах протидії повномасштабній агресії російської федерації проти України від підрозділів Національної поліції суспільство очікує суттєвого покращення й підвищення ефективності діяльності з протидії кримінальним правопорушенням та виконання завдань у складі сил безпеки та оборони. Це обумовлено викликами, які пов'язані з військовою складовою в діяльності поліцейських. І тому в систему фізичної підготовки, в тому числі і спеціальної фізичної підготовки вносяться зміни та доповнення. Дана вимога стосується підготовки поліцейських для служби в різних підрозділах: органах досудового

розслідування, підрозділах кримінальної поліції, підрозділах превентивного блоку, патрульної поліції, кадрових підрозділів тощо.

Безпосередньо працівники різних підрозділів поліції залучаються до виконання службових завдань у складі сил безпеки та оборони. Забезпечення проведення стабілізаційних та безпекових заходів, несення служби на блокпостах протікає нерідко в умовах оперативного ризику, психологічної та фізичної протидії злочинців, потенційного чи реального вогневого контакту з учасниками незаконних воєнізованих або збройних формувань, військовослужбовцями країни-агресора тощо. Відповідно сучасна системна підготовка поліцейських вимагає якісної психологічної та фізичної підготовки з формування вольових якостей особистості поліцейського, оволодіння ним прийомами рукопашного бою, спеціальними засобами та вогнепальною зброєю, забезпечення ним особистої безпеки та безпеки оточуючих тощо. Окрім того необхідність виявлення та припинення тяжких злочинів також ставить працівника поліції в умови постійного професійного ризику, тому що позитивний результат не завжди гарантований.

Досліджуючи особливості впливу умов професійної діяльності поліцейських на емоційну сферу особистості Галич М. Ю. зазначив те, що проблема емоційної готовності до професійної діяльності залишається недостатньо висвітленою в психологічній науці [1, с. 44]. На думку вченого: «Розвиток професійно значущих якостей особистості – тривалий і складний процес, що є передумовою професійного становлення працівника правоохоронних органів. Зазначене підтверджує значущість професійно-психологічної

підготовки працівників» [1, с. 45]. Зазначаємо, твердження науковця про те, що особовий склад під час виконання службово-бойових завдань зазнає впливу значної кількості несприятливих чинників, різних за своєю природою, формами вияву, характером. Усе це може викликати сильний емоційний стрес і нервово-психічні розлади [1, с. 47]. Зазначений висновок не втратив своєї актуальності, а навпаки в умовах протидії повномасштабній агресії російської федерації проти України – загострився.

Наведене вище дозволяє нам зазначити доцільність формування стресостійкості під час фізичної та спеціальної фізичної підготовки. Для прикладу візьмемо застосування поліцейським фізичної сили. Так стаття 42 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII визначає які заходи відносяться до поліцейських заходів примусу. Отже, поліція під час виконання повноважень, визначених Законом України «Про Національну поліцію», уповноважена застосовувати такі заходи примусу:

- 1) фізичний вплив (сила);
- 2) застосування спеціальних засобів;
- 3) застосування вогнепальної зброї [2, ст. 44, ч. 1].

Фізичним впливом, згідно положень даної статті, визнається застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників [2, ст. 44, ч. 2].

Одночасно стаття 44 зазначеного законодавчого акту регламентує

застосування поліцейським фізичної сили. Відповідно до положень даної статті поліцейський може застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), для забезпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб, припинення правопорушення, затримання особи, яка вчинила правопорушення, якщо застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом [2, ст. 44].

На нашу думку є необхідним формування у поліцейського готовності діяти в умовах професійного (оперативного) ризику, психологічної та фізичної протидії злочинців, діяти як у складі команди так і автономно. Це передбачає необхідність відповідної психологічної підготовки з формування вольових якостей особистості, а також оволодіння прийомами рукопашного бою, спеціальними засобами та вогнепальною зброєю, забезпечення особистої безпеки та безпеки оточуючих тощо. Як висновок зазначаємо те, що готовність працівника поліції застосувати прийоми рукопашного бою, фізичну силу проти правопорушника залежить не лише від знань правових засад застосування заходів примусу, а також це залежить і від сформованості вольових якостей та психологічної стійкості, емоційної стриманості у стресових ситуаціях. Сформованість стресостійкості надає можливість поліцейському в обмежений час та у складних умовах протистояння прийняти вірне правове рішення щодо своїх дій.

Окрім того у зазначеному нами питанні актуалізується і питання психологічного супроводження службової діяльності працівників поліції, у тому числі в ході проведення ними оперативних заходів та слідчих (розшукових) дій. Під психологічним супроводженням службової діяльності працівників поліції визначено комплекс організаційних, просвітницьких, психологічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності працівників поліції із забезпечення публічної безпеки та порядку, протидії злочинності [3]. Саме тому питання формування стресостійкості, здатності точно оцінювати свій психологічний стан під час вирішення завдань різної складності, пов'язаних із застосуванням поліцейським фізичної сили, забезпечується через вольову готовність до професійної діяльності в сучасних складних умовах діяльності.

Саме тому проведений нами аналіз актуального питання формування стресостійкості поліцейського при застосуванні фізичної сили надає можливість підтримати висновки Галича М. Ю. згідно з якими структура психологічної готовності до професійної діяльності в умовах ризику залежить від таких чинників:

- 1) життєвий досвід працівника;
- 2) особиста уява про ризик та індивідуальна здатність до його подолання;
- 3) якості особистості;
- 4) мотивація до такого виду діяльності;
- 5) оцінка впливу небезпечних умов на особисте здоров'я та життя;
- 6) прийняття рішення про дії та поведінку в конкретних умовах;
- 7) психологічна підготовка до діяльності в небезпечних умовах [1, с. 49].

Список використаних джерел:

1. Галич М. Ю. Особливості впливу умов професійної діяльності поліцейських на емоційну сферу особистості. *Юридична психологія*. 2021. № 2 (29). С. 44-52. . URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/358d6acf-e34d-4372-b176-98c3d83a6f80/content>.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. Дата оновлення: 21.03.2024. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення – 08.04.2024).
3. Порядок організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських: затв. наказом МВС України 06 лютого 2019 року № 88. Дата оновлення: 23.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text>.

Нестройний Олександр Олексійович

*начальник Державної установи «Територіально-медичне об'єднання
Міністерства внутрішніх справ України по Кіровоградській області»,
лікар-хірург*

Бойко Наталя Олександрівна

*Практичний психолог реабілітаційного відділення
Державної установи «Територіально-медичне об'єднання Міністерства
внутрішніх справ України по Кіровоградській області»*

РЕАБІЛІТАЦІЯ ТРАВМ ВІЙНИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА БАЗІ ДЕРЖАВНОЇ УСТАНОВИ «ТЕРИТОРІАЛЬНО-МЕДИЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ МВС УКРАЇНИ ПО КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ»

Війна є надзвичайно травмуючим подразником як для окремої людини, так і для суспільства в цілому. Війна має свою “психологію”. Ми не маємо природного імунітету, здатного захистити нас від стресу, що спричиняють бойові дії. Збройні сили є основним елементом системи оборони держави, а військовослужбовці – це особливі учасники війни, оскільки їх діяльність виходить за межі звичайного людського досвіду. Тому, збереження здоров'я та працездатності осіб, які беруть участь у бойових діях, є вкрай важливим [1, с.29].

Аналізуючи практичний досвід бойових дій, ми бачимо, що військовослужбовці поряд з неминучими фізичними травмами, зазнають відчутних психологічних втрат. Отже, саме всестороння реабілітація, як фізична так і психологічна, покликана допомогти та адаптувати людину до життя після війни.

Відповідно до визначення Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), реабілітація є процесом, спрямованим на надання всебічної допомоги хворим та інвалідам для досягнення ними максимально можливої при даному захворюванні фізичної, психічної, професійної, соціальної та

економічної повноцінності. Іншими словами, мета реабілітації — це досягнення в відповідні терміни і з мінімальними витратами для здоров'я відновлення порушених функцій людини, пристосування його до навколишнього середовища та участі в соціальному житті з колишніми або зміненими в зв'язку з хворобою соціальними функціями [2, с.4].

Організація реабілітаційного процесу в нашій державі керується наступними нормативно-правовими документами:

- Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я»;
- Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»
- Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2021 року №1268 «Питання організації надання реабілітаційної допомоги у сфері охорони здоров'я»;
- Наказ МОЗ України від 16.11.2022 року №2083 «Про затвердження Порядку організації надання реабілітаційної допомоги на реабілітаційних маршрутах».

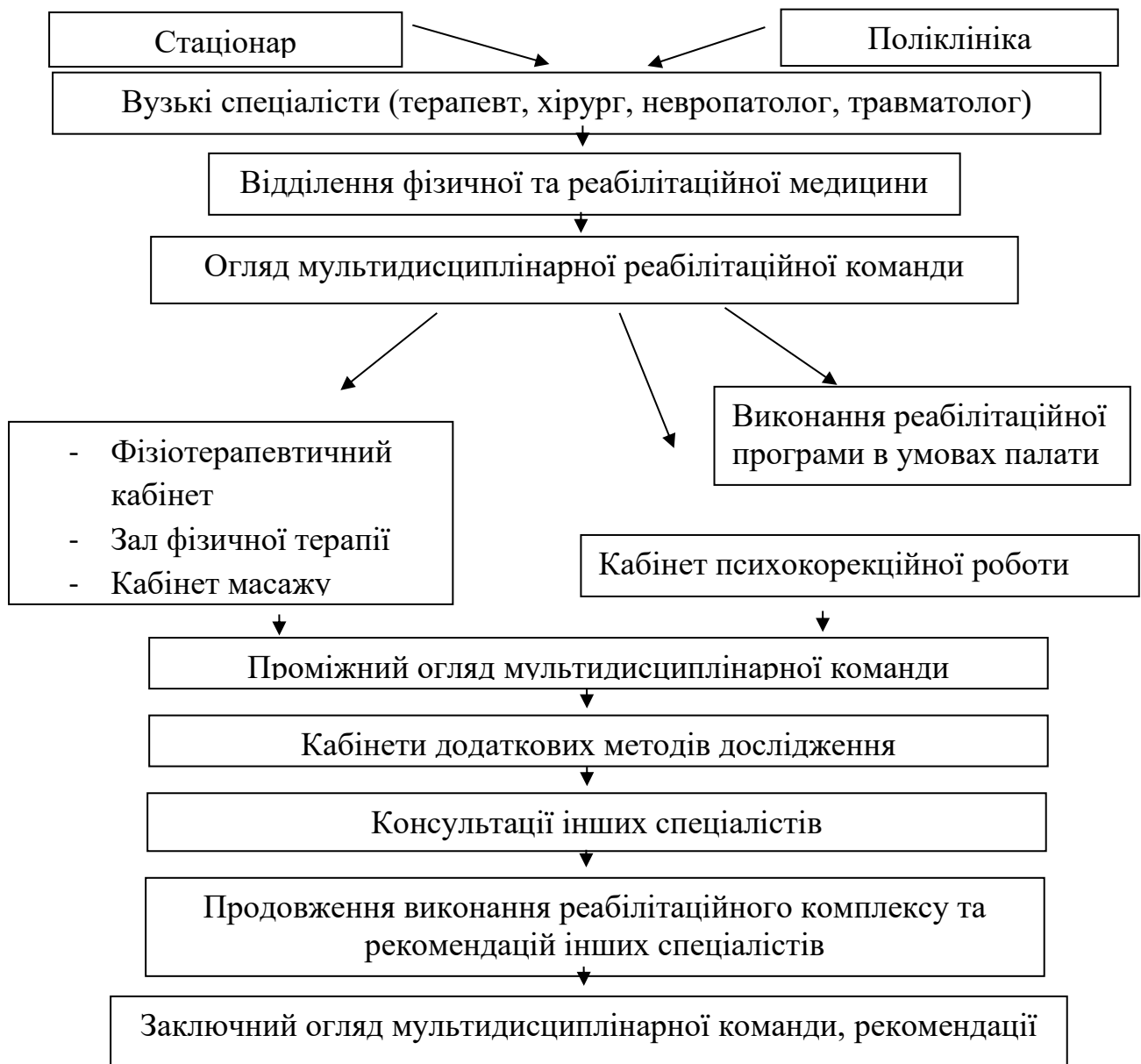
Керуючись цими документами у Державній установі «Територіально-медичне об'єднання МВС України по Кіровоградській області» (далі - ДУ «ТМО») відкрито реабілітаційне відділення та створено мультидисциплінарну реабілітаційну команду (МДРК), до складу якої входять лікар фізичної та реабілітаційної медицини (лікар ФРМ), фізичний терапевт, асистент фізичного терапевта, практичний психолог, медичні сестри з фізіотерапії, медична сестра з масажу. Під час засідань МДРК розробляються індивідуальні реабілітаційні плани, в яких відображаються реабілітаційний маршрут, всі етапи обстеження та лікування.

Реабілітаційне оцінювання відбувається за такими етапами:

Лікар ФРМ:

- Скарги, анамнез;
- Огляд: постава, симетрія, біомеханіка, деформація;
- М'язово-мануальне тестування;
- Інструментальне оцінювання (КТ/МРТ, УЗД).
- Фізичний терапевт:
- Стан нейром'язового апарату: м'язовий дисбаланс, проблеми пропріорецепції, функція верхньої та нижньої кінцівок;
- Здатність пацієнта рухатись і користуватись допоміжними засобами;
- Обсяг пасивних та активних рухів у суглобах;
- Рівновага, запаморочення, ризик падінь;
- Рівень аеробної підготовки та/або толерантності до фізичних навантажень.
- Практичний психолог:
- Психологічна діагностика стану психічної та когнітивної сфери;
- Оцінка особистісних характеристик;
- Визначення ступеня соціальної адаптації і адаптаційного потенціалу.

Реабілітаційний маршрут пацієнта виглядає таким чином:

Найпоширенішими пошкодженнями у військовослужбовців є наслідки дії мінно-вибухової зброї, яка призводить до ураження цілісності шкіри та м'яких тканин, кістково-м'язової системи, акубаротравм.

На рівні з фізичними пошкодженнями, військовослужбовці зазнають і психологічних травм. Бойові дії мають потужний психологічний вплив на психіку людини. Для того щоб вижити на війні психіка військовослужбовця має перелаштуватися на військовий режим функціонування. Механізмом такого перелаштування є бойовий стрес, який сприяє мобілізації всіх можливостей людини для пристосування до бойової обстановки. Проте, інтенсивний бойовий стрес може викликати перенапругу та збій механізмів стрес-регуляції, що проявляються в психічних, психологічних, фізичних та поведінкових реакціях на полі бою, призводить до виникнення деструктивного стресу та, як наслідок, бойової психічної травми, що впливають на здатність військовослужбовця ефективно функціонувати на полі бою та у мирному житті [1, с.30].

Саме з цими проблемами працюють спеціалісти ДУ «ТМО» та успішно надають лікарсько-медичну та реабілітаційну допомогу.

Починаючи з 24 лютого 2022 року і до тепер близько 600 співробітників Національної поліції України та військовослужбовців Національної гвардії України пройшли відновно-реабілітаційне лікування у нашому закладі.

Отже, здатність травмованого військовослужбовця не тільки продовжувати військову службу, а й знову повернутися до звичного способу життя, є надзвичайно нагальним для України. Для збереження здоров'я військовослужбовців мають розроблятися профілактичні підходи та розширюватись впливи різних форм втручань. Це дасть можливість зрозуміти, що допомога при травмах не відбувається без створення відповідної системи реабілітації, бажання самого військовослужбовця та залучення в цей процес суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Вінтоняк В.Ф., Рибчук О.О., Недвига О.В. Теоретико-методологічний аналіз феномену бойової психічної травми: сучасні підходи // Вісник Національного університету оборони України. 2022. Вип. 4 (68). С. 29-36
2. Сокрут В.М., Алексєєва Л.А. Методичні рекомендації для викладачів на медичному факультеті з дисципліни «Медична реабілітація». Лиман, 2016 р.

Ткаченко Ірина Миколаївна

*завідувач кафедри права та соціально-економічних відносин
Центральноукраїнського інституту розвитку людини,
кандидат юридичних наук, доцент*

ВІЙНА ТА ЇЇ РУЙНІВНИЙ ВПЛИВ НА ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Правова система України передбачає загальні права дітей, такі як право на життя, на охорону здоров'я та громадянство, а також особливі права для дітей, які опинилися в складних життєвих ситуаціях, позбавлені батьківського піклування, постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, а також правила та пільгові умови праці для неповнолітніх. Однак, починаючи з початку повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року і до сьогоднішнього дня, внаслідок введення воєнного стану, права дітей обмежені. Після проголошення президентом російської федерації початку «спеціальної воєнної операції» з вигаданою метою «демілітаризації та денацифікації України», буквально за кілька хвилин ракетні удари по всій території України призвели до руйнування життя мільйонів українських дітей.

Незважаючи на те, що агресор є державою-учасницею Женевських конвенцій, вона не дотримується цих міжнародних угод, а також не виконує норми міжнародного гуманітарного права та Конвенцію ООН про права дитини.

Дані порушення прав є міжнародними злочинами. Українська влада та населення України разом із міжнародною спільнотою вживають необхідні заходи для відновлення та захисту прав українських дітей, які стали «дітьми

війни», і час дитинства назавжди залишиться у пам'яті як «зруйноване війною дитинство» [1].

Питання правового статусу дитини є об'єктом наукових досліджень як у загальній теорії права, так і в галузі конституційного права та кримінального. Різні аспекти цієї тематики розглядалися в працях багатьох вчених, а саме А.М. Колодія, Н. В. Лесько, А. А. Оржаховської, Н. М. Опольської, О. Ф. Скакун, інші.

Наша мета – встановити порушення прав українських дітей з боку терористичного режиму російської федерації під час війни з Україною.

У тлумачному словнику визначається, що діти є «особливою групою населення, яка має встановлені законом вікові обмеження, а також власні, характерні потреби, інтереси та права».

Згідно з Конвенцією ООН про права дитини (ст. 1) та Європейською Конвенцією про громадянство (п.С, ст.2), дитиною визнається «кожна людська істота до досягнення нею 18 років, якщо відповідний закон не встановлює повноліття раніше» [5]. Однак Конвенція «Про мінімальні норми соціального забезпечення 102» визначає дитину як особу, яка «...не закінчила шкільну освіту або не досягла 15 років, за умови, що це може бути встановлено» [7]. Іншими словами, визначення особи «дитиною» може змінюватися від 15 до 18 років в залежності від контексту цих документів.

Закон України «Про охорону дитинства» визнає дитину, як особливу групу населення і наділяє її певними правами та захистом. Українське законодавство визначає вікові межі для дитинства, зазначаючи, що дитина – це особа до досягнення 18-річного віку, за умови, що вона не набуває повноліття раніше згідно з встановленим законом. Це означає, що дитина має особливий статус в суспільстві і підлягає особливому захисту та підтримці з боку держави та громадянського суспільства.

Отже, держава має гарантувати всі права дітей. Загальна декларація прав дитини визначає, що кожна дитина має право на усі цілісні та недоторкані права. Діти мають отримувати особливий захист та можливості для свого фізичного, розумового, морального, духовного, соціального та фізичного розвитку в умовах свободи та гідності. При прийнятті законів і прийнятті рішень, спрямованих на захист і добробут дітей, основною метою повинно бути найкраще задоволення інтересів дитини [3]. Важливо підкреслити, що ці принципи відповідають Конституції України [8] та Закону України «Про охорону дитинства».

Але сьогодні війна в Україні призвела до численних порушень прав дітей. Рада Безпеки ООН визнала, що діти в Україні зазнали насильства, включаючи фізичне, психологічне та сексуальне насильство, а також були втягнуті в конфлікт і використовувались у військових діях, навіть проти їхньої волі [2]. Це викликає серйозне хвилювання та обурення міжнародної спільноти.

Одним із головних порушень прав дітей в цьому контексті є фактична втрата дитинства. Багато дітей втратили можливість насолоджуватися безпечним та щасливим дитинством через військові дії та насильство.

Розглянемо кричущі порушення збройними силами росії прав українських дітей:

1. Вбивство та каліцтво дітей. Згідно з міжнародним гуманітарним правом, збройні сили та збройні групи мають приймати дії для захисту цивільних осіб, включаючи дітей, які є найбільш вразливими в умовах війни.

2. Мілітаризація освіти на окупованих територіях. Після 24 лютого 2022 року в Криму через формальну освіту здійснюються заходи, спрямовані на формування лояльного ставлення до російсько-української війни, що не лише виправдовують воєнну агресію, а й сприяють мотивуванню служби в збройних силах країни агресора.

3. Впровадження воєнної підготовки. У Криму та лднр були впроваджені обов'язкові освітні програми щодо початкової військової підготовки у галузі оборони та основ військової служби на 2022-2023 навчальний рік.

4. Впровадження мілітаристських літніх таборів. Літні табори на окупованих територіях фактично стають інструментом формування ідеології «універсального солдата». Програми цих таборів спрямовані на пропаганду військових дій в армії країни-окупанта та навчання дітей обіймати зброю.

5. Сексуальне насильство. Сексуальне насильство завжди було однією з найжахливіших та найвідразливіших форм насильства, що руйнує не тільки фізичне, але й психологічне та емоційне благополуччя жертв.

6. Викрадення дітей. Війни завжди супроводжується численними жахливими подіями, і серед них викрадення дітей виступає особливо жахливим і неприйнятним явищем.

На жаль, сьогодні міжнародні організації, створені для збереження миру та запобігання конфліктів, не завжди можуть ефективно реагувати на російське вторгнення в Україну, і це вимагає перегляду та покращення існуючих міжнародних механізмів захисту та миру. Якщо російську агресію в Україні не зупинити, кількість дитячих смертей та страждань лише збільшиться, і більше дітей залишиться сиротами.

Список використаних джерел:

1. Аналітичний звіт «Зруйноване дитинство: сім місяців війни крізь призму прав дитини». ЦГП Альменда. 2022. URL: <https://almenda.org/analitichnij-zvit-zrujnovane-ditinstvo-sim-misyaciv-vijni-kriz-prizmu-prav-ditini/> (дата звернення 07.10.2023).

2. Воробйова А. З широко заплученими очима: злочини росії проти українських дітей у новій доповіді Генерального Секретаря ООН. *Lb.ua*. 2023. URL: https://lb.ua/blog/koalitsiia_ua5am/567838_z_shiroko_zaplyushchenimi_ochima_zlochiny.html (дата звернення 07.10.2023).

3. Декларація прав дитини. Резолюція 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 року. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/140610_140610 (дата звернення 08.10.2023).

4. Доповідь Незалежної міжнародної комісії з розслідування порушень в Україні. *Організація Об'єднаних Націй. Генеральна Асамблея*. 2022. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-10/A-77-533-AUV-UA.pdf> (дата звернення 08.10.2023).

5. Європейська Конвенція про громадянство (ETS № 166) від 7 листопада 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_004#Text (дата звернення 08.10.2023).
6. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення 08.10.2023).
7. Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення 102 від 28 червня 1952 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/ card/993_011](https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/993_011) (дата звернення 09.10.2023).
8. Конституція України / упоряд.: Л. І. Бірюк, Н. І. Адамчик, Є. Г. Кудлай та ін. Київ: ВАІТЕ, 2021. 324 с.
9. Лубінець Д. Діти війни. *Щорічна доповідь про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2022 році*. <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/dity-viiny> (дата звернення 09.10.2023).
10. Москаленко Ю. Російські вбивці забрали життя щонайменше 499 українських дітей – ОГП. *Дзеркало тижня*. 2023. URL: <https://zn.ua/ukr/war/rosijski-vbivtsi-zabrali-zhittja-shchonajmenshe-499-ukrajinskikh-ditej-ohp-.html> (дата звернення 10.10.2023).
11. Потапова В. Аналітичний огляд ««Шість+» серйозних порушень проти дітей: виклики та наслідки 9 місяців російсько-української війни 2022». Київ: ЦГП «Альменда» 2022. 74 с.

Багаутдінова Марина Максимівна

курсантка 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції

науковий керівник: Удод Андрій Миколайович

завідувач кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ТРАВМИ ВІЙНИ: ЇХ ПОДОЛАННЯ ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ

Травми війни є серйозною проблемою, яка впливає на фізичне та психічне здоров'я ветеранів та цивільних осіб, які пережили воєнні конфлікти. Подолання та реабілітація цих травм є важливим завданням для суспільства. У даному дослідженні ми розглянемо різноманітні аспекти травм війни, способи їх подолання та ефективні методи реабілітації, спрямовані на поліпшення якості життя постраждалих осіб.

Травми війни – це глибокі рани, що вражають не лише тіла, але й душі людей, які пережили жах бойових дій. Ці травми можуть мати різний характер, включаючи фізичні пошкодження, психологічні розлади, соціальні та економічні проблеми. Подолання та реабілітація травм війни – це складне й багатогранне завдання, яке потребує комплексного підходу та залучення зусиль з боку

держави, громадських організацій та фахівців різних галузей.

Види травм війни:

1. Фізичні травми: поранення, каліцтва, опіки, втрата кінцівок.

2. Психологічні травми: посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), тривожність, депресія, панічні атаки, порушення сну, проблеми з концентрацією уваги. У середньому поширеність посттравматичних стресових розладів (ПТСР) і депресії як серед біженців, так і серед населення, яке залишилося в зоні конфлікту, зіставна та сягає до 30%. ПТСР зазвичай співіснує з іншими формами психопатології, і 90% тих, хто пережив ПТСР, мають принаймні одне супутнє захворювання протягом життя. Найбільш поширеними супутніми захворюваннями є депресія, зловживання алкоголем або залежність, інші тривожні розлади, а також психосоматичні порушення [2].

3. Соціальні травми: втрата близьких людей, руйнування домівок, втрата роботи, соціальна ізоляція, дискримінація.

4. Економічні травми: втрата майна, безробіття, бідність.

Подолання травм війни:

Психосоціальна підтримка: надання психологічної допомоги та консультування постраждалим, групова терапія, арт-терапія, сімейна терапія. Психотравмуючі чинники, бойові дії в країні викликають фрустраційну напруженість і дезадаптивні форми поведінки, які проявляються у зростанні міжособистісних конфліктів або звуженні сфери контактів, зниженні працездатності, підвищеній дратівливості [3, с. 240], тому така терапія та допомога є надзвичайно важливим фактором.

Медична реабілітація: лікування фізичних травм, протезування, ортопедія, фізіотерапія.

Соціальна реабілітація: допомога у працевлаштуванні, адаптація до життя в мирних умовах, юридична допомога, освітні програми.

Економічна реабілітація: допомога у відновленні житла, отримання матеріальної допомоги, створення програм для розвитку малого та середнього бізнесу.

Ефективні методи реабілітації:

- Когнітивно-поведінкова терапія: допомагає людям змінити негативні думки та поведінкові патерни, пов'язані з травмою, вона є одним з провідних, сучасних, науковообґрунтованих методів психотерапії. Вона базується на усвідомленні того, що при багатьох психіатричних розладах та психологічних проблемах спотворене сприйняття реальності (себе, інших людей, майбутнього і т.п.), а також неадекватні дії у відповідь на існуючі проблеми є основними факторами, що підтримують розвиток, утримання існуючих проблем та розладів [1].

- Експозиційна терапія: поступове й безпечне зіткнення з травматичними спогадами та тригерами.

- Десенсибілізація та переробка рухів очей (ДПДГ): метод, який використовує рухи очей для зменшення емоційної напруги, пов'язаної з травмою.

- Терапія EMDR: метод, який використовує стимуляцію очей, звуків або дотиків для зменшення емоційної напруги, пов'язаної з травмою.

- Арт-терапія: використання творчих методів, таких як малювання, танці, музика, для вираження емоцій і опрацювання травми.

Висновок. Подолання та реабілітація травм війни – це довготривалий процес, який потребує терпіння, підтримки та допомоги з боку фахівців. Завдяки комплексному підходу, який включає психосоціальну підтримку, медичну, соціальну та економічну реабілітацію, люди, які пережили війну, можуть зцілитися, відновити своє життя та жити повноцінно.

Список використаних джерел:

1) Офіційний сайт дитячого центру здоров'я ім. Анни Мазуренко URL: <http://childrenhealth.center/development/therapy/cbt/>.

2) Медико-психологічні наслідки дистресу війни в Україні: що ми очікуємо та що потрібно враховувати при наданні медичної допомоги ОС Чабан, ОО Хаустова URL: <https://surl.li/ihpof>.

3) Тези доповіді Процик Любов, канд. психол. наук, «Тренінг як метод подолання негативних емоційних станів», зі збірника II Міжнародної науково-практичної конференції с. 240 URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream>.

Баланенко Анастасія Дмитрівна

курсантка 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції

науковий керівник: Федорчак Ірина Валентинівна

викладач кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування Донецького державного університету внутрішніх справ

ГОЛОВНІ ТРАВМИ ВІЙНИ ТА ЇХ ПОДОЛАННЯ

Війна - це жахлива трагедія, яка несе за собою не лише руйнування та смерть, але й глибокі психологічні травми для людей, які її пережили. Відповідно до статті 49 Конституції України кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування [1]. Через це в Кримінальному кодексі України існує декілька статей, в яких зазначено, яке покарання може отримати особа за ненадання допомоги людині, яка її потребує. Наприклад, відповідно до статті 139 ненадання допомоги хворому медичним працівником карається штрафом з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. А згідно статті 140 неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником карається позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років [2].

Травми, які отримують люди під час військових дій, можуть бути різними, як і фізичними, так і психологічними.

Прикладами психологічних травм є посттравматичний стресовий розлад

(ПТСР), гостре стресове порушення, депресія, тривожні розлади, розладу сну, зловживання психоактивними речовинами. Характеризується тривожністю, флешбеками, нічними кошмарами, уникненням певних тем або місць, втратою інтересу до життя, апатією, почуттям безвиході, панічні атаки та вживання алкоголю та наркотиків.

Подолання травм війни - це довгий і складний процес, який потребує комплексного підходу. Він може включати психотерапію, медикаментозне лікування, соціальну підтримку та фізичну активність.

У лікарів є декілька етапів лікування людей:

1. Оцінка стану пацієнта: проведення психологічного тестування, інтерв'ю та інших методів діагностики для визначення рівня травматизації.

2. Психологічна підтримка: забезпечення безпечного, підтримуючого середовища для клієнта, підтримка від близьких, друзів, соціальних служб.

3. Психотерапія: застосування терапевтичних методів, таких як когнітивно-поведінкова терапія, емоційно-фокусована терапія, терапія глибинного сприйняття тощо, залежно від визначеного рівня травматизації та індивідуальних потреб клієнта

4. Підтримка у створенні соціальної мережі: допомога у знаходженні груп підтримки, клубів за інтересами, участь у спільноті з іншими людьми, які також переживають подібні труднощі.

5. Підтримка у здоровому способі життя: надання рекомендацій щодо здорового способу життя, таких як фізична активність, правильне харчування, регулярний сон

6. Проведення профілактичних заходів: забезпечення підтримки на ранніх етапах психологічної травматизації та проведення профілактичних заходів, які спрямовані на зменшення ризику виникнення травматичних подій в майбутньому [3].

Не треба забувати, що також існують фізичні травми. Вони вже є більш реальні, наприклад, поранення або втрата кінцівок. Війна в Україні щодня завдає шкоди тисячам мирних жителів і військових. Багато з них отримують важкі травми, які потребують комплексної реабілітації. Перед державою постає нове завдання - трансформувати систему реабілітації, щоб зробити її доступною та дієвою для кожного, хто постраждав від війни. Але не всі фізичні травми можна побачити. Для прикладу візьмемо легку черепно-мозкову травму. В Міністерстві охорони здоров'я (МОЗ) називають її «автографом війни» через велику її поширеність. Це легка черепно-мозкова травма, струс головного мозку від дії мінно-вибухової хвилі. До струсу може додаватися ще й ураження слухового та вестибулярного апарату - це називають акубаротравмою. А ще таке поранення звуть «невидимим», адже зовні може бути зовсім непомітно, що з людиною щось не так. Важливо звернутися по допомогу до сімейного лікаря одразу, як тільки помітили будь-які симптоми черепно-мозкової травми. Можуть знадобитися в лікуванні такі методики лікування:

- аудіологія/вестибулярна терапія (спрямована на зменшення таких симптомів як шум у вухах, погіршення слуху та запаморочення);
- оптометрія/офтальмологія (працює з порушеннями зору);

- фізична терапія (допомагає відновлювати порушення ходи, зменшувати запаморочення, біль);
- терапія мови та мовлення (допомагає при когнітивних порушеннях, відновленні соціальної комунікації);
- ерготерапія (використовується у разі зниження концентрації уваги, погіршення пам'яті);
- психологія/нейропсихологія (спрямована на зміцнення психічного здоров'я, та вирішення поведінкових проблем) [4].

Але основним методом, який використовують як і для фізичних, так і для психологічних травм є реабілітація. Реабілітація людей, які постраждали від війни, - це важливе завдання, яке потребує підтримки з боку держави, громадських організацій та волонтерів. Необхідно створити систему комплексної реабілітації, яка включатиме медичну, психологічну, соціальну та професійну допомогу.

У багатьох людей реабілітація асоціюється з санаторно-курортним лікуванням, проте це не так. Всі процедури з пінками, магнітотерапіями, ваннами та кисневими коктейлями не працюють. Тому люди, які займаються реабілітаціями, намагаються якомога швидше перебудувати та розвинути доказову реабілітацію, яка буде дійсно приносити користь. Ще для цих людей є дуже важливим донести до своїх пацієнтів, як насправді буде проходити реабілітація, що йому чи їй потрібно буде дуже тяжко працювати, щоб досягнути будь-якого результату, маленького чи великого [5].

Травма чи хвороба не ставлять хрест на житті. Навпаки, відновлення та повернення до активної життєдіяльності є не лише можливим, але й необхідним.

Зміна парадигми сприйняття травми є ключовою. Не можна замикатися в собі та очікувати допомоги ззовні. Важливо усвідомити, що ви залишаєтеся членом суспільства, здатен на активну діяльність. Повернення до роботи, економічна та соціальна активність – все це сприяє повноцінному життю, навіть за наявності певних обмежень.

Барнічко Софія

*курсантка 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції
науковий керівник: Литвиненко Ольга Георгіївна*

*доцент кафедри організації досудового розслідування факультету підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції Криворізького навчально-
наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ,
доктор філософії, майор поліції*

ВІКТИМОЛОГІЯ ЖЕРТВ ВІЙНИ

Віктимологія - це галузь, яка поєднує знання з кримінології, психології, соціології та інших наук для вивчення жертв злочинів та пошуку шляхів їх захисту. Віктимологія вивчає закономірності та особливості поведінки жертви, процес перетворення людини на жертву, соціальні процеси, внаслідок яких окремі індивіди та цілі соціальні групи наражаються на різного роду катування. Тому предметом віктимології виступає поведінка жертви, а об'єктом – сама жертва[1].

Реалії російсько-української війни, яка розпочалася в 2014 році, а з 24 лютого 2022 року для України стала повномасштабною, жахають жорстокістю злочинів та кількістю їх жертв. На сьогодні Організацією Об'єднаних Націй вже зареєстровано і підтверджено поіменно понад 6000 жертв серед мирного населення, що включає біля 3000 осіб, які загинули, і понад 3000 поранених осіб. Розуміємо, що реальна кількість жертв значно більша. Зрозуміло, що не має «ідеальної» війни, в якій би майже не вбивали мирних жителів, а здійснювалося знищення лише військових об'єктів. Але під час війни в Україні щодня російські солдати вчиняють терористичні акти, вбивства, зґвалтування, тортури мирного населення й інші насильницькі злочини[2]. В таких реаліях сьогодення постраждала значна кількість українців, які зокрема отримали багато травм, як фізичних так і психологічних. Окремо хотілося б розкрити саме психологічні травми.

Однією з розповсюджених психологічних травм є посттравматичний стресовий розлад. Посттравматичний стресовий розлад — це порушення психічного стану, що може розвинутися після травматичної події. Цей розлад зазвичай виникає в осіб після перебування у полоні, окупації та осіб, які пережили тортури.

До симптомів посттравматичного стресового розладу відносять:

- постійні та неконтрольовані думки про травматичні події, сні про них;
- відчуття постійної небезпеки;
- надмірну збудженість;
- уникнення згадок про травму;
- панічні атаки: відчуття страху, поверхнєве дихання, нудота, прискорене серцебиття, біль у грудях;
- та ще багато інших.

Надзвичайно інтенсивно в людей, що пережили полон, проявляється комплекс провини та сорому. Комплекс провини та сорому - це поширена проблема серед людей, які пережили полон. Ці почуття можуть виникати внаслідок травми, внутрішнього конфлікту та ідентифікації з кривдниками. Через це помилково вважають найкращим способом подолання наслідків тортур - уникнення близького спілкування та ізоляція від суспільства. У потерпілих виникає ілюзія, що відокремившись від людей вони зможуть вилікуватись та вберегтись від повторних травм. Але варто пояснити, що людські стосунки є важливим джерелом зцілення для людей, які пережили травму. Соціальна підтримка та відновлення довіри до інших людей можуть допомогти їм впоратися швидше з наслідками та збудувати нове життя.

Часто жертви насильницьких злочинів, ідентифікуючи себе за російською національністю, московсько патріархальним віросповіданням, російськими культурно-мовними вподобаннями були впевненими у відсутності будь-якої загрози з боку російських солдат, а тому помилково відчували себе безпечними при першій зустрічі з ними [2, с.134].

Також слід зазначити, що жертвами війни є не тільки дорослі люди, які потребують допомоги, але й дуже багато дітей, які також потерпають від травм війни. Практика допомоги дітям, які пережили травматичні події показує: діти значно вразливіші до психотравми ніж дорослі.

Ризик виникнення ПТСР у дітей надзвичайно великий. «Посттравматичний стресовий розлад спостерігається у всіх без винятку дітей, що стали свідками вбивства батьків, більш як 90% дітей, що перенесли сексуальне насильство в дитячому віці страждають від посттравматичних психічних розладів» [4]. Це дійсно є великою проблемою, оскільки в подальшому ці діти не завжди можуть продовжувати нормальне життя.

Часто батьки докладають максимум зусиль, щоб їхній нащадок якомога швидше все викреслив із пам'яті. Але забуття травми - це помилкова думка, яка може призвести до погіршення симптомів ПТСР та інших психічних розладів. Дитині необхідна підтримка та допомога в опрацюванні травми, щоб вона могла зцілитися та жити повноцінним життям.

Також слід розуміти, що психіка дітей потребує більш делікатної праці та допомоги. Через це є багато різноманітних методів, які підбираються під індивідуальність дитини, її вік та ще багато факторів і це має визначити фахівець, який зможе допомогти подолати та прийняти все пережите в такий нелегкий час дитині.

Варто зазначити, що ПТСР – це розлад, який лікується. І після курсу лікування ви знову зможете жити буденним життям, проявляти емоції, відчувати радість і почувати себе захищеним. Лікування передбачає психотерапію та медикаментозну допомогу [3].

Список використаних джерел:

1. Віктимологія: поняття та сутність. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/29173/> (дата звернення: 10.04.2024).

2. Козак І. В., Яремко О. М. Віктимологічна характеристика жертв насильницьких злочинів, вчинених під час війни. URL: <http://naukskf.wunu.edu.ua/index.php/npskf/article/view/145/141> (дата звернення: 10.04.2024).

3. Психологічна підтримка в умовах війни. URL: (дата звернення: 10.04.2024).

4. Гридковець Л., Вебер Т., Журавльова Н. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи: Навчальний посібник. Том 3. м. Київ, 2018. 236с.

Буякова Ілона Олексіївна

курсантка Навчально-наукового інституту та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

науковий керівник: Жеглінська Тетяна Олегівна

старший викладач кафедри теорії та історії держави і права Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ТРАВМИ ВІЙНИ: ЇХ ПОДОЛАННЯ ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ

Наше сьогоднішнє, те, що ми зараз переживаємо, має неабиякі наслідки для фізичного, психологічного, морального стану. Говорячи про війну, яка несе в собі величезну рушійну силу. Це не лише те, що відбувається на полі бою. Війна проникає в життя кожного з нас, залишаючи глибокі рани в душах людей. Це не лише вибухи та постріли. Це постійний страх, тривога, невизначеність. Це втрата близьких, руйнація будівель, розлука з рідними. Це жахливі спогади, які ніколи не зникають. Війна залишає не лише видимі фізичні ушкодження, а й глибокі психологічні травми, які часто лишаються непоміченими. Ці "невидимі" рани вимагають особливої уваги та спеціальної реабілітації, щоб допомогти людям відновитися та повернутися до нормального життя.

Фізичні травми, спричинені війною, вимагають ретельного медичного втручання та довготривалої реабілітації. Важливо забезпечити якісну невідкладну допомогу, хірургічне лікування та подальшу фізіотерапію для відновлення функціональності пошкоджених кінцівок та органів. [1]

- першочергове завдання - стабілізація життєвих показників та запобігання ускладненням.

- наступним кроком є реконструктивна хірургія для відновлення анатомічної цілісності пошкоджених тканин

- реабілітаційна програма включає фізичну терапію, ерготерапію та психологічну підтримку для досягнення максимальної самостійності та адаптації до нових умов життя.

Психологічні травми, такі як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), стають жахливим наслідком участі у бойових діях. Ці невидимі рани не менш небезпечні, ніж фізичні, і потребують професійної допомоги та комплексної

реабілітації. [2]

Симптоми, які можуть свідчити про наявність ПТСР в умовах воєнного стану є відчуття покинутості та самотності, напади агресії та злості, нав'язливі думки про травматичні події та депресію, нічні кошмари, втрати здатності висловлювати та розуміти свої емоції та відчуття емпатії. Також були відмічені панічні атаки, суїцидальні думки, а також проблеми у відносинах з коханою людиною, переважно через велику відстань. [3]

Подолання ПТСР – це довгий шлях, який потребує:

- часу: не існує якогось чарівного способу швидко позбутися травми. Одужання може зайняти тижні, місяці, або й роки.
- терпіння: важливо не здаватися, адже кожен крок на шляху до одужання є важливим.
- підтримки: оточення близьких людей, які розуміють і вірять у вас, стає ключовим фактором успішного подолання ПТСР.

Створення безпечного середовища:

- відчуття безпеки: важливо, щоб людина з ПТСР відчувала себе захищеною та могла вільно говорити про свої переживання.
- емоційна підтримка: близькі люди повинні бути готові вислухати, співпереживати та дати відчути свою любов і прийняття.
- професійна допомога: психолог або психотерапевт може допомогти людині з ПТСР розібратися з травмою, навчитись справлятися з симптомами та повернутися до нормального життя.

Як одним із способів реабілітації та подолання травм війни є соціальна реінтеграція. Цим може бути:

- 1) професійна адаптація - допомога у пошуку роботи, перекваліфікація та підвищення кваліфікації - важливий крок до відновлення продуктивного ритму життя.
- 2) психосоціальна підтримка - індивідуальні та групові консультації, участь у терапевтичних програмах полегшують процес соціальної реадаптації.
- 3) громадська активність - повернення до звичного соціального оточення, громадські ініціативи та волонтерська діяльність сприяють реінтеграції.

Родина та найближче оточення - це рятівне коло для тих, хто постраждав внаслідок війни. Їхня підтримка та розуміння стають життєво-важливими на шляху до одужання та повернення до мирного життя. Спільне подолання труднощів дає відчуття єднання та сили. Коли близькі люди готові вислухати, співпереживати, допомогти з побутовими справами, це дає людям відчуття, що вони не самотні. Емоційна підтримка - це те, що дає сили йти далі. Коли рідні вірять у нас, дарують любов і прийняття, це стає потужним мотиватором до одужання.

Список використаних джерел:

1. Boychak M. P. Воєнно-польова терапія чи військова терапія, воєнно-польова хірургія чи військова хірургія?. Ukrainian journal of military medicine. 2020. Т. 1, № 1. С. 73–83.

2. Мазур О., Ткаченко І., Чепурна В. Посттравматичний стресовий розлад в умовах військового стану. Наукові перспективи (Naukovì perspektivì). 2023. № 5(35).

3. Мареніч Г., Платонова Д. Посттравматичний стресовий розлад в українців в умовах повномасштабного вторгнення. Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences / chair О. Самойлова. 2022.

РЕЗОЛЮЦІЯ
за результатами проведення круглого столу
«Взаємодія державних органів та громадськості у сфері протидії
кримінальним правопорушенням у центральних регіонах України»

17 квітня 2024 року відбувся круглий стіл «Взаємодія державних органів та громадськості у сфері протидії кримінальним правопорушенням у центральних регіонах України», організований та проведений кафедрою оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки, кафедрою загальноправових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Донецького державного університету внутрішніх справ спільно з Головнім управлінням Національної поліції в Кіровоградській області та Кіровоградською обласною прокуратурою.

Метою круглого столу було висвітлення та обговорення теоретико-прикладних питань, пов'язаних зі станом та тенденціями злочинності в центральних регіонах України; заходами із забезпечення безпеки громадян та публічної безпеки громад; запобіганням злочинності та профілактикою кримінальних правопорушень; протидією колабораційній діяльності в партнерстві з громадськістю; міграційними процесами в умовах правового режиму воєнного стану – новими викликами в системі розвитку територіальних громад; охороною довкілля та безпеки бізнесу в центральних регіонах України; травмами війни: їх подоланням та реабілітацією.

У науковому заході взяли участь: начальник Головного управління Національної поліції в Кіровоградській області, керівник Кіровоградської обласної прокуратури, представники Кіровоградської обласної ветеранської організації ГО «Асоціація ветеранів МВС України», заступник начальника – начальник слідчого управління Головного управління Національної поліції в Донецькій області, заступник начальника управління стратегічних розслідувань в Кіровоградській області Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції, т.в.о. заступника начальника – начальник кримінальної поліції Головного управління Національної поліції в Кіровоградській області, начальник відділу охорони публічного порядку управління превентивної діяльності Головного управління Національної поліції в Кіровоградській області, начальник управління нагляду за додержанням законів Національною поліцією України та органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю Кіровоградської обласної прокуратури, а також представники і здобувачі закладів вищої освіти та наукових установ: Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Львівського державного університету внутрішніх справ, Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Центральноукраїнського інституту розвитку людини, Національного авіаційного університету, Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, Луганського навчально-наукового інституту імені Е. О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ тощо.

Загалом до організаційного комітету круглого столу надійшло понад 100

тез доповідей, переважно з центральних регіонів України.

На пленарному засіданні виступили представники правоохоронних органів, місцевої влади і наукової спільноти: начальник управління карного розшуку Головного управління Національної поліції в Кіровоградській області, начальник відділу кримінального аналізу Головного управління Національної поліції в Кіровоградській області, заступник начальника відділу протидії кіберзлочинам в Кіровоградській області Департаменту кіберполіції Національної поліції України, заступник начальника управління – начальник відділу оперативних розробок Кіровоградського управління Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції, співробітники Центрального управління Служби безпеки України та в особливо важливих справах б відділу головного відділу захисту національної державності Управління Служби безпеки України в Запорізькій області, головний спеціаліст Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини регіонального представництва в Кіровоградській області, депутат Кропивницької міської ради, директор комунального закладу «Ліцей «Науковий» Кропивницької міської ради», начальник Державної установи «Територіальне медичне об'єднання Міністерства внутрішніх справ по Кіровоградській області», а також співробітники наукових лабораторій та професорсько-викладацький склад закладів вищої освіти, зокрема що входять до системи МВС.

**За результатами обговорення доповідей
учасники та учасниці круглого столу «Взаємодія державних органів
та громадськості у сфері протидії кримінальним правопорушенням у
центральному регіоні України» сформулювали такі положення:**

1. В умовах військової агресії РФ проти України загрози національній безпеці формуються за сферами їх дій, як зовнішньополітична, державна безпека; військова безпека та безпека державного кордону України; внутрішньополітична; економічна; науково-технологічна; соціально-гуманітарна; цивільного захисту; екологічна; інформаційна.

Оцінювати та прогнозувати тенденції впливу загроз доцільніше методом сценарного аналізу за допомогою генерування можливих сценаріїв виникнення та розвитку кризових ситуацій, які можуть становити загрозу реалізації національних інтересів.

2. Побудова безпечного середовища є пріоритетним напрямом роботи Міністерства внутрішніх справ України. І розбудова комплексної системи є ключовою в цьому процесі.

3. Виокремлення функцій державних органів базується на положеннях чинного законодавства. Для підрозділів поліції Закон України «Про Національну поліцію» визначає імперативні норми з урахуванням принципів професіоналізму, превентивності, об'єктивності, взаємодії з громадою та ефективності.

4. Забезпечення безпеки територіальних громад, запобігання злочинності та профілактики кримінальних правопорушень, зокрема протидії колабораційній

діяльності, досягається лише шляхом об'єднання зусиль правоохоронних органів з громадськістю.

Основними напрямками такої взаємодії передбачають: отримання (потенційно) доказової інформації; співпрацю з місцевими військовими адміністраціями; профілактику колабораціонізму спільно з органами місцевої влади на деокупованих територіях.

5. Загалом державна політика щодо протидії колабораційної діяльності охоплює широкий спектр суспільних відносин, що вимагає від держави встановлення додаткових заходів для недопущення поширення таких проявів.

Додатковими механізмами для боротьби з цим явищем мають стати: розвиток національно-патріотичного виховання; удосконалення системи освіти; розбудова інформаційної політики в державі та пристосування її до нових викликів, пов'язаних з недопущенням проявів дезінформаційної кампанії країни-агресора; пристосування законодавчої бази до висвітлених проблем, зокрема й прийняття спеціалізованого нормативно-правового акту щодо визначення ролі органів публічної влади задля недопущення колабораційним проявам; активізація зв'язків з громадськістю, особливо на тимчасово окупованих територіях.

6. При залученні громадськості до негласного співробітництва керівному складу підрозділів кримінальної поліції слід звернути увагу на ефективність:

- налагодження взаємодії та безперервного обміну між суб'єктами оперативно-розшукової діяльності, які в межах своєї компетенції здійснюють протидію військовій агресії рф;
- своєчасності та оперативності реакції на первинну інформацію, отриману як від внутрішніх, так і зовнішніх джерел;
- використання інноваційних рішень оброблення інформації, зокрема за допомогою підрозділів кримінального аналізу та використання можливостей машинного навчання, аналізу Big Data тощо;
- проведення систематичного аналізу ризиків та прогнозування змін структури та характеру підготовки, організації та вчинення військової агресії рф;
- використання заходів і механізмів, спрямованих на недопущення витоку інформації, а також запобігання несанкціонованому доступу до неї сторонніх осіб;
- систематичного і на постійній основі забезпечення навчання та підвищення кваліфікації співробітників підпорядкованих підрозділів, у т. ч. у співпраці з іншими суб'єктами оперативно-розшукової діяльності, які в межах своєї компетенції здійснюють протидію військовій агресії рф, з урахуванням сучасних підходів, міжнародного досвіду та методів використання негласного апарату, опрацювання отриманої від них інформації.

7. Концепція правоохоронної діяльності, що ґрунтується на доказах (ЕВР), не претендує на те, щоб сформувати відповіді на всі запитання. Також доволі часто критично важливі рішення доводиться приймати у максимально стислий проміжок часу, а іноді і в режимі онлайн. Саме така природа діяльності поліції робить її такою складною професією. Однак наявність науково підтвердженої доказової бази для підтримки та скерування діяльності може

допомогти зменшити злочинність, забезпечити безпеку співробітників і поліпшити стосунки з членами громади, більш ефективно розпоряджатись наявними обмеженими ресурсами.

8. Крім того, вбачається необхідним подальша активна реалізація комплексного підходу до розвитку Страткому в Україні, поширення нормативно-правового та організаційного забезпечення такого виду діяльності в усіх сферах державної політики, дотичних до сфери національної безпеки.

Це ж стосується й окремих державних інституцій – гравців Статкому, які, створюючи наративи в інтересах реалізації державної політики в межах компетенції відомства. Відомствам – гравцям Страткому слід активно використовувати один одного для просування відомчих наративів в інших сферах. Напрацювання таких організаційно-правових механізмів міжвідомчої взаємодії створюватиме умови для розвитку національної системи стратегічних комунікацій як горизонтальної мережі реалізації стратегічних наративів.

9. На жаль, сьогодні міжнародні організації, створені для збереження миру та запобігання конфліктів, не завжди можуть ефективно реагувати на російську агресію в Україні, і це вимагає перегляду та покращення існуючих міжнародних механізмів захисту та миру.

10. Щодо подолання травм та реабілітації, то безперечно розвиток ІТ-технологій відкриває нові перспективи для покращення якості життя осіб, що постраждали внаслідок війни та сприяє їхньому успішному поверненню до повсякденного життя після пережитих травм. Проте залишається актуальним питання готовності фахівців із реабілітації до використання сучасних ІТ-технологій для забезпечення безперервної реабілітаційної допомоги пацієнтам із травмами.

11. Здатність травмованого військовослужбовця не тільки продовжувати військову службу, а й знову повернутися до звичного способу життя, є надзвичайно нагальним для України. Для збереження здоров'я військовослужбовців мають розроблятися профілактичні підходи та розширюватись впливи різних форм втручань. Це дасть можливість зрозуміти, що допомога при травмах не відбувається без створення відповідної системи реабілітації, бажання самого військовослужбовця та залучення в цей процес суспільства в цілому.

12. У перспективі актуальними залишаються завдання зміцнення взаємодії державних органів та громадськості у сфері протидії кримінальним правопорушенням, відсічі військової агресії РФ проти України, допомога постраждалим.

Організаційний комітет круглого столу

Наукове видання

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

КРУГЛОГО СТОЛУ

**«ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ
У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ
У ЦЕНТРАЛЬНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ»**

17 квітня 2024 року

м. Кропивницький

